PAYGHAMBARE INQILAB

(Volume: I)

ދުނިޔެ ބަދަލުކޮށްލެއްވި ނަބިއްޔާ

ރީތި ސީރަތުގެ އިލްމީ އަދި ތާރީޚީ ދިރާސާ

އެއްވަނަބައި

ޢަބްދު الله ޝާކޫރު ހަސަން

بسم الله الرحمن الرحيم

ދުނިޔޭ ބަދަލުކޮށްދެއްވި ނަބިއްޔާ

ރީތި ސީރަތުގެ ޢިލްމީ އަދި ތާރީޚީ ދިރާސާ

އެއްވަނަބައި

ޢަބްދުﷲ ފާރޫޤް ޙަސަން

بسم الله الرحمن الرحيم

"އެބައިމީހުން އެދެނީ އެބައިމީހުންގެ އަނގަތަކުން ފުމެ، ﷲ ގެ
ނޫރުފުޅު (އެބަހީ: އިސްލާމްދީން) ނިއްވައިލުމަށެވެ. އަދި ކާފިރުން
ނުރުހުނު ކަމުގައިވިޔަސް ﷲ އެކަލާނގެ ނޫރުފުޅު ފުރިހަމަކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.
އެކަލާނގެއީ ތެދުމަގާއި ޙައްޤުދީނާއިގެން އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ފޮނުއްވި
ރަސްކަލާނގެއެވެ. އެއީ އެންމެހައި ދީންތަކުގެ މައްޗަށް އެދީން މަތިވެރި
ކުރައްވުމަށެވެ. މުޝްރިކުން ނުރުހުނު ކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ."
(ސޫރަތުއް ޞައްފު 8-9)

ތަރުޖަމާ: ދީނީކަންތައްތައް ރައްކާތެރިކުރާ ކޮމިޓީ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީސް

ފޮތްފާސްކުރި ކޯޑު ނަމްބަރު : 2001/08 (31 ޖެނުއަރީ 2001)
ISBN 99915-821-7-7
ޗާޕްކުރި އަހަރު : 2001
2002

ފިހުރިސްތު

ޞަފްޙާ

1. ފެށުމުގެ ބަސް 5
2. ދީބާޖާ 9
3. އާދަމުގެފާނުން ފެށިގެން ޢީސާގެފާނާ ހަމައަށް 18
4. މުޙަންމަދުގެފާނުގެ ނަބީކަން ފާޅުވުން 26
5. ނަމޫނާ ޝަޚްޞިއްޔަތު 34
6. ރީތި ޚުލުޤުފުޅު 64
7. ސީރަތުގެ ފިލާވަޅު 86
8. ރަސޫލާގެ ސުންނަތް 153
9. ދުނިޔެ ބަދަލުކޮށްލެއްވި ނަބިއްޔާ 161
    - 9.01 އަޅައިބަލައިލުމެއް 163
    - 9.02 މާތް الله ގެ ނަޞްރު 168
    - 9.03 އެއްކައުވަންތަކަމުގެ ދީނާއި ޝަރީކުކުރުމުގެ ދީން 172
    - 9.04 މާތް الله ގެ ކަލިމަފުޅު މަތިކުރުން 175

9.05 އައު ޤައުމެއް ތައްޔާރުކުރެއްވުން 178
9.06 އެންމެ ހެޔޮ އުންމަތް 184
9.07 ހުރަހޮޅިވަޑައިނުގަތުން 192
9.08 އިލާހީ ރޭއްވެވުމާ އެއްގޮތްވެވަޑައިގަތުން 195
.10 ދުރަށް ވިސްނުންފުޅު ފޯރުއްވެވުން 204
.11 ނަބީބޭކަލެއްގެ ޙައިޘިއްޔަތުން ކަންތައްކުރެއްވި ގޮތް 210
11.01 އެތެރެފުށުގެ ބާރު 212
11.02 ބޭރުފުށުގެ އަމާޒު: ދަޢުވަތު 224
11.03 ކެތްތެރިވެވަޑައިގަތުމާއި ސާބިތުވެހުންނެވުން 234
11.04 މާތްالله އަށް ބަރޯސާކުރެއްވުން 243

بسم الله الرحمن الرحيم

ގ. [illegible]
މާލެ.

ފެށުމުގެ ބަސް

އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެ ރީތި ސީރަތުގެ މައުޟޫޢުގައި ދުނިޔޭގެ އެކި ބަސްބަހުން ލިޔެވިފައިވާ ފޮތްތަކުގެ ޢަދަދު ހިމަނައިގަތުމަކީ ފަސޭހަކަމެއް ނޫނެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] މިހާ ގިނަ ފޮތްތަކެއް ލިޔެވެމުން ދިއުމުގެ ސަބަބަކީ އިތުރު [illegible] [illegible] މަތިވެރިކަމެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފޮތެއް ޝާއިޢުކުރުމަކީ މުސްލިމް ލިޔުންތެރިއަކަށް ލިބޭން އެންމެބޮޑު ނަސީބުކަމުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ކަން މިހެން ހުރުމާއެކުވެސް އިތުރު [illegible] [illegible] [illegible] ދިވެހިބަހުން މިހާތަނަށް ޝާއިޢުކުރެވިފައި ވަނީ [illegible] [illegible] ފޮތެކެވެ. އެއީ މީގެ 62 އަހަރުކުރިން 1937 ގައި فضيلة الشّيخ حسين صلاح الدّين [illegible] [illegible] [illegible]

އެފޮތް ޝާއިޢުކުރެވުނުފަހުން ވޭތުވެގެންދިޔަ 62 އަހަރުގެ ތެރޭގައި ރާއްޖެއަށް އައިސްފައިވާ ޢިލްމީ ކުރިއަރުމާއި ޒުވާނުންގެ ވިސްނުމާއި ފިކުރަށް އައިސްފައިވާ ބަދަލުތަކާ ގުޅިގެން، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފިކުރާ އެއްގޮތަށް އައުގޮތްތަކެއް [illegible] [illegible] ދިވެހިންގެ ދީނާއި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެއްކަމެއްކަމީ ޝައްކެއްނެތް ކަމެއް ނޫނެވެ.

މި [illegible] މަސައްކަތާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ރާއްޖޭގައި [illegible] [illegible] އެކަށީގެންވާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކޮންމެވެސް ގޮތެއް ތަރުޖަމާކޮށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަޅުގަނޑުވެސް ވިސްނާ ކަމެކެވެ. މިގޮތުން ތަރުޖަމާކުރާނަން ގޮތެއް ހޯދަން އަޅުގަނޑު ހިންގި އިންތިޚާބު ނަޒަރު [illegible] މިޒަމާނުގެ [illegible] އިސްލާމު [illegible] ކަމުގައިވާ [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible] [illegible]: ސޫރަތު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" [illegible] [illegible]. އަޅުގަނޑު އެފޮތް ހިޔާރުކުރި އެއްސަބަބަކީ [illegible] ސޫރަތު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

އަޅުގަނޑު އެފޮތް ތަރުޖަމާކުރުމުގެ މަސައްކަތް [illegible] [illegible]

ސާދަވަރަކަށް އަހަރު ކުރިންނެވެ. 9 ރަބީޢުލްއައްވަލް 1406 ގައެވެ. ނަމަވެސް މައުޟޫޢުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަޅުގަނޑުގެ ހިތުގައި އުފެދުނު [illegible] ސަބަބުން [illegible] ކުރިއަށް ފިޔަވަޅު އަޅަމުން [illegible] ވަރަށް [illegible] [illegible] [illegible] މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑު ވަނީ ތަފާތު [illegible] ވަރަށް ގިނަ ލިޔުންތަކެއް ޝާއިޢުކޮށްފައިވެއެވެ. ނޫސްމަޖައްލާތަކުގައެވެ. ފޮތްތަކުގެ ސިފައިގައިވެސް [illegible] އަޅުގަނޑު އިންތިޒާރު ކުރަމުން ގެންދިޔައީ އަޅުގަނޑަށްވުރެ ޤާބިލު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނަމަވެސް ދުވަސްތަކެއް ފާއިތުވެފައި [illegible] މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވިއެވެ. އަނެއްކޮޅުން [illegible]. އަޅުގަނޑުމެންގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އެހެންކަމުން އަޅުގަނޑު [illegible] އަޅުގަނޑު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

ކޮންމެއަކަސް [illegible] މާތްﷲ ގެ ރަޙުމަތްފުޅުގައި، އެކަލާނގެ [illegible] [illegible] ތައުފީޤާއެކު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަޅުގަނޑުގެ [illegible] [illegible] އަޅުގަނޑު [illegible]، "[illegible] [illegible] ނަބިއްޔާ: [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible]" [illegible]. އެހެންކަމުން [illegible] [illegible] މާތްﷲ އަށް ޝުކުރުކުރަމުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (صلّى الله عليه وسلّم) [illegible] [illegible] [illegible]

މިފޮތް ޝާއިޢުކުރުމުގެ މަސައްކަތަށް އަޅުގަނޑު އަވަސްވެގަންނަމެވެ.

އަޅުގަނޑުގެ މިތަރުޖަމާ ތަރުޖަމާކުރަން އިސްލާމީ ތާރީޚުގެ އަޅުގަނޑުގެ ހިތުގައި ނާއްބަ ޚިދުމަތެއް އުފައްދައިދިނުމަށް އަޅުގަނޑުގެ ޚިދުމަތުގައި މަސައްކަތްކުރި މަރުޙަލާ އަށްވުރެ އަޅުގަނޑުގެ ޚިދުމަތުގައި ބައްޔާ އަރުވަންބެހި ނަސޭހަތް ދެއްވި ބޭފުޅުންނަށް، އަޅުގަނޑުގެ މިތަރުޖަމާގެ އަސްލު ފޮތް އަޅުގަނޑަށް ނުކިޔައިދެއްވި ބޭފުޅުންނަށް އަޅުގަނޑުގެ ޚިދުމަތުގައި އެބަބަ އަރުވަންބެހި ފޮނުވައިދެއްވި ބޭފުޅުންނަށް. މިފޮތް ތިޔާގެވާ އެންމެހައި ވަރަށްމަތީ ޝުކުރު އަޅުގަނޑު އަރުވަން އަޅުގަނޑުގެ އެދިން ދެއްވާފައިވާ ހަރުދަނާ ޚިޔާލުތަކަށް އެދިފައިވާން ދަރުބާރުވެވޭނެ.

ނިންމައިލަމުންވެސް އަޅުގަނޑުގެ އިޚްލާސްތެރި ޝުކުރާއި މިފޮތަށް ތަފާސް އިސްލާމީ ދަރުމަބައެއް ތައިދުނީ ފޮތެއް ކަމުގައި ޚާއްޞަކޮށް އޮތީ ކާރު ދަބުއާތު. މިފޮތަށް އަޅުގަނޑުގެ ގޮތް ބަދަލުކޮށް ކަމުގައިދެއްވި، އަޅުގަނޑަށް ކުރުމުން ފަޅުފަރުތުން ސާބިތުފޮތެއް ކަމުގައި ޚާއްޞަކޮށް އޮތީ ކާރު ދަބުއާތު. އަޅުގަނޑާއި އަޅުގަނޑުގެ މައިންބަފައިންނާއި، އަޅުގަނޑުގެ އަނބިދަރިންނާއި އަޅުގަނޑަށް މިފޮތުގެ އެބުރި ކުރުދަފައިދުއްޗަށް ފަރާތަށް މިފޮތުގެ ސަބަބުން ފުއްސަވާދެއްވައި ރަޙުމަތްގެ ނިޢުމަތް ދޫއްވުން އެދި ކާރު ދަބުއާތު.

25 ރަޖަބު 1420

3 ނޮވެމްބަރު 1999

ޢަބްދުﷲ ފާރޫގް ޙަސަން

ދީބާޖާ

އެމެރިކާގައި "އެއްސަތޭކަ" މިނަންކިޔާ ފޮތެއް ޝާއިޢުވެފައި ވެއެވެ. އެފޮތުގައި މުޅި އިންސާނީ ތާރީޚުގެ ތެރެއިން ހޮވައިލެވޭ އެއްސަތޭކަ މީހުންގެ ވާހަކަތަށް އަލިއަޅުވައިލައިފައި ވެއެވެ. އެސަތޭކަ މީހުންނަކީ ފޮތުގެ މުސައްނިފުގެ ނަޒަރުގައި ތާރީޚުގެ ވާހަކަތަށް އެންމެ ބޮޑަށް އަސަރު ފޯރުވި މީހުންނެވެ. ފޮތުގެ މުސައްނިފަކީ ނަސްރާނީދީނުގެ ބަލާއިރު ކްރިސްޓިއަނެކެވެ. ބައިބަލްގެ ބަލާއިރު ސަރީޙަށް ކްރިސްޓިއަނެކެވެ. ނަމަވެސް އޭނާގެ ފިހުރިސްތުގައި އެއްވަނަ ދީފައިވަނީ عيسى عليه السّلام އަށެއް ނޫނެވެ. ނުވަތަ ހިއްޕަވައިދެއްވާކަށް ނޫނެވެ. އެނާގެ ގޮތުގައި އެ ޝަޚްޞިއްޔަތުތަކާއި އެކަމާބެހޭ ދިރާސާކޮށްފައިވާ ސަބަބުން އެއްވަނަތަނަށް ހޮވީ ޝަޚްޞިއްޔަތަކީ އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އެވެ. ދުނިޔޭގައި ބޮޑަށް ކާމިޔާބު ތާރީޚުގައި އެކަހެރިވެފައި އިންސާނީ ތާރީޚުން ފެނިގެންދާގޮތުގައި ދީނީ އަސަރުއެ އެހެން އެއްވެސް ޝަޚްޞިއްޔަތަކާ ވާކަމުން ފުރިހަމައެވެ. ދިރިހުރިކޮންމެ އަދި އެންމެން ގަބޫލުކޮށްފައިވެއެވެ.

އިސްލާމްދީނުގެ މާތް ނަބިއްޔާގެ މަޤާމުގެ ތަޢާރުފަކަށް އިޢުތިރާފުވާގޮތުން ދުނިޔޭގެ ފިކުރުވެރިއެއްވެއެވެ.

He was the only man in history who was supremely successful on both the religious and secular levels: Dr. Michael H. Hart, (The 100, New York 1978.)

ތާރީޚުގައި އިންޑިޔާ ދަރަޖައިގެ ކާމިޔާބު ލިބިވަޑައިގެންނެވި ހަމައެކަނި ބޭކަލަކީ އެކަލޭގެފާނެވެ. ދީނީގޮތުންވެސް އަދި ދުންޔަވީ ގޮތުންވެސް މެއެވެ.

އިނގިރޭސިންގެ ތާރީޚު ލިޔުންތެރިއެއް ކަމުގައިވާ ތޯމަސް ކާރަލައިލް މުސްލިމުންގެ ނަބިއްޔާއަކީ ނަބީބޭކަލުންގެ ހީރޯ ކަމުގައި ބަޔާން ކުރައްވައިފައިވެއެވެ. މައިކަލް ހާޓް (އެމެރިކާގެ މީހެއް) އެކަލޭގެފާނަކީ މުޅި އިންސާނީ ތާރީޚުގެ އެންމެ އަރައިހުންނެވި އިންސާނާ ކަމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. މުސްލިމުންގެ ނަބިއްޔާގެ ކާމިލްކަން ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި އެކަލޭގެފާނަށް ތަބަޢުވާ މީހުންގެ "ޢަޤީދާއެއް" ގެ ގޮތަކުންނުނުވެ. އަދި ކިޔޭއެވެ. އެއީ، އެންމެން އެއްބަސްވާ ތާރީޚީ ޙަޤީޤަތެކެވެ. ތާރީޚު ދަންނަ ކޮންމެ މީހަކަށް މަޢުލޫމުވެފައިވާ އެޙަޤީޤަތް ޤަބޫލު ކުރަމުންނެވެ.

މިޔާރު ގަޑި ބަލައިލައިފިނަމަ އާންގެ ނަޒަރު ފޯރާ ހުރިހާ ހިސާބެއްގައި އުޅޭ ފެތުރިފައި ވަނިކޮށް ފެންނަ ފަދައިން އިންސާނީ ބަރާބަރު ވިސްނައިލި ކޮންމެ ދިމާލަކުން އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާގެ އަސާސްތަކަށް ފާގަކަން ބޮޑު ގޮތެއްގައި އެގޭ ދައުރު ފުރިހަމަ ކުރަމުން ގެންދާތަން ފެންނާނެއެވެ. މިއަދު އެކަންކަމަށް އަހަރެންމިއުޅޭ ދުވާ މިހާރު ރަނގަޅު އަގުވަކަކާއި، މިހާރު ވަޒީފާ ކާމިޔާބީތަކަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ ދުނިޔަވީ އިންޤިލާބު ގެނައުމުގެ ސީދާ ނުވަތަ ނުސީދާ ނަތީޖާއެވެ.

އާދެވެ. ދީނީ އިދާރާތަކުގައި ޝަޚްޞިއްޔަތަކަށް އަޅުކަން ކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ކަލާނގެ ރަބުވެރިން އަޅުކަން ކުރަންވީ ކާކުތޯއެވެ؟ ޢަޤީދާކަން ވަރުގަދަކަމުގެ ބަދަލުގައި ޙައްޤުގެ ބިންގަލެއް ހޯދައިދޭނީ ކާކުތޯއެވެ؟ ސައިންސްގެ

ދުނިޔޭގައި ފިތުނަތަކަށް އަދުލަށް ކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ފިތުނަތަކުގެ މައްޗަށް ފަތަހަ ހޯދުމުގެ ފިޔާވަޅު ދިނީ ކާކުތޯއެވެ؟ ސިޔާސަތުގެ މައިދާނުގައި [illegible] ޝަޚްޞިއްޔަތުގެ ބަދަލުގައި [illegible] ސަރުކާރުތައް އުފެއްދުމުގެ މަގު ދެއްކީ ކާކުތޯއެވެ؟ އިލްމީ ދުނިޔޭގައި [illegible] މައްޗަށް ބިނާކޮށް ޖިހާދުތަކަށް ވާދަކުރުމުގެ ބަދަލުގައި [illegible] [illegible] ކާކުތޯއެވެ؟ މުޖުތަމަޢުތައް އިންތިޚާބު [illegible] އަނިޔާގެ ބަދަލުގައި ޢަދުލުގެ ބިންގަލެއް އަޅައިދިނީ ކާކުތޯއެވެ؟ [illegible] [illegible] އިންސާނުންނަށް މިބުނި އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާގެ ފަރާތްފުޅުން ކަމުގައި ބުނުމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ފިޔަވައި [illegible] [illegible] ނިސްބަތް ކުރެވޭނެ އެއްވެސް ފަރާތެއްނެތެވެ. [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނު ގެންނެވި އިންޤިލާބުގެ ފައިދާ [illegible] މިހެންނެވެ. [illegible] ވުޖޫދުން ގެނައި [illegible] [illegible].

الله سبحانه وتعالى އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ [illegible] އެންމެ މަތިވެރި އިންސާނާ ކަމުގައި [illegible] އިންސާނީ [illegible] [illegible] އެންމެބޮޑު [illegible] ކަމެވެ. މިގޮތުން [illegible] ތާރީޚުގައި މަތިވެރި [illegible] [illegible]. ކޮންމެ ފަރާތަކުން މީހަކު [illegible] އެމީހަކަށް އެކަލޭގެފާނު [illegible] ގޮތުންނެވެ. އޭނާ [illegible] [illegible] މީހަކު ހޯދުން [illegible] [illegible] [illegible] އެންމެ [illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް [illegible]. އިންސާނާ [illegible] ދީން [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] އިންސާނިއްޔަތުގެ އެންމެ މައްޗަށް ދަރަޖަ އެކަލޭގެފާނުގެ މަތިވެރި ވުޖޫދު އެންމެ [illegible] އޭނާ އެކަލޭގެފާނާ ދިމާލަށް [illegible] [illegible] އިންސާނިއްޔަތަށް އެންމެ މަތިވެރި [illegible] [illegible] ލިބިފައިވެއެވެ. [illegible] އެކަލޭގެފާނުން [illegible] ފެންވަރުގެ [illegible] ލިބިފައިވާ ކޮންމެ މީހަކު [illegible] އިސް [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނު [illegible] [illegible] މަތިވެރި [illegible] [illegible]. محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަކީ މާތް الله ފޮނުއްވި ނަބިއްޔާކަމުގައެވެ. އެކަލާނގެ ފޮނުއްވި

އެހެންވެސް ނަބީބޭކަލުންފަދަ ނަބީބޭކަލެކެވެ. މާތް ޤުރުއާނުގެ ޞަރީޙު ބަސްފުޅުން އެނގޭގޮތުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ މިސާލާ އެހެނިހެން ނަބީބޭކަލުންގެ މިސާލާ ދެމެދު އެއްވެސް އުސޫލީ ތަފާތެއްނެތެވެ. ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނަށް އިތުރު [illegible] [illegible] އެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަކީ خاتم الأنبياء ކަމުގައިވުމެވެ. އެއީ، އެހެނިހެން ބޭބޭކަލުންނަކީ ހަމައެކަނި الله ގެ ރަސޫލުންނެވެ. ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނަކީ رسول الله އެވެ. އަދި ނަބީކަމާއި ރަސޫލުކަން ޚަތިމު ކުރެއްވީ [illegible] އެވެ. (އަލްއަޙްޒާބު: 40)

ދުނިޔެއަކީ އިމްތިޙާނުގެ ގޮތުގައެވެ. މިދުނިޔޭގައި ކޮންމެ މީހަކުވެސް ވަނީ [illegible] މިނިވަންކަން ދެއްވާފައިވާތީއެވެ. އެހެންކަމުން މިދުނިޔޭގައި އިންސާނުން އެހެން ގޮތަކަށް ބަދަލު ކުރެއްވުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ނަބީބޭކަލުންނާ ހަވާލު ކުރެއްވިފައެއް ނުވެއެވެ. އެބޭކަލުންނާ ހަވާލުކުރެއްވިފައިވަނީ [illegible] މާތްކަލާނގެ ބަސްފުޅުތަކުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކުރައްވަމެވެ. (އަލްއަންބިޔާ: 35)

ނަމަވެސް ނަބީކަން ނިންމަވާ [illegible] ބަދަލު އިންޤިލާބެއް ގެންނަވައި، ބިމުގެ ބޮޑު ސަރަހައްދުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އުންމަތް ދާއިމު ކުރައްވަން ޤާއިމުކުރެއްވިކަމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ގެންނަވައިދެއްވި [illegible] ފަދަ ([illegible] [illegible]) މުސްތަޤްބަލު ގޮތުގައި ރައްކާތެރި ކުރުމުގެ އިންތިޒާމު ކުރެއްވުން [illegible]. މި [illegible] [illegible] ރައްކާތެރި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނަބީބޭކަލުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނަކީ [illegible]

އިންތިޚާބެއް ގެންނަވައި ބަޔަކު ކޮންމެއެއްވުރެ ވެސް ނަބިއްޔާއެވެ.

އިންސާނާއަށް އޭނާގެ ޢަމަލުތަކުގެ ޙައްޤަކުން ފުރިހަމަ އިޚްލާޞް
މިބޭނުންވެއެވެ. ނަމަވެސް އެޢަމަލުތަކުގެ ނަތީޖާ ނުވަތަ ހިތްޕާކުރު އެއްވެސް
އިޚްލާޞްއް މިބޭނުމް ނުވެއެވެ. މިއީ އިންސާނާއަށް މިދުނިޔޭގައި
ކުރަމުންދާ ފިޔަވަޅު ވިޔަން ނުކަރައްކާތެރި ބާރަތަކެވެ. އެއްސަކުން އަކަހުރި
ބާރަސްކަލާނގެ އިންސާނާއަން މަގުދެއްކުމަން ހިނާދަތުގެ ދަރަޖައަށް ފުރިހަމަ
އިންތިޒާމުތަކެއް ކުރައްވައިވެ. ދުނިޔޭގެ އިންސާނުގައިވެސް އެއްވެސް މިހަކަން
ދެއްކެން އެއްވެސް އަދުރައް ނުނުނާނާގޮތް ގެއްދެވުމަން ބަލައިވެ.

އެއްމެފުރަތަމަ އިންސާނާ ހައްދަވައިފައިވަނީ ނުހަމަ
ފުރިހަމަގޮތެއްގައެވެ. އޭނާގެ ފިތުރަތުގައި ގޮތާއި ނުބައި ވަނިކަރުމުގެ ބާރުވެރިކަމެވެ.
އެއަށްފަހު އޭނާ ވާއިވި އެއްމެ ފުރިހަމަ އަދުވާގެ ބިންގާވާ މަތީގައި ޚާއިމުވެފައިވާ
ދުނިޔެއެއްގައެވެ. އިންސާނާ ބަވާއިލި ކޮންމެ ދިމާއަކަށް ހިތޯން ދުވަހަކަށް
އޭނާއަށް އިލާހީ ގޮވައިވާއްވުން އިފުމުން ދިޔުމަށްބަހައްޓައެވެ. ހަމައެއާއަކު އިތުރު
ނާއްސަ އިންތިޒާމުތަކެއްވެސް ކުރައްވައިފައިވެ. މިގޮތުން ކޮންމެ
ޒަމާނެއްގައިވެސް، ކޮންމެ ޤައުމަކަށްވެސް ރަސޫލުން ފޮނުއްވައިތެވެ. އެބޭކަލުން ހަމަ
ކޮންމެ މިހަކަށްވެސް އުމުރަކު ފަހުމުވާފަދަ ބަހުރުވަތަކުން އުޅުނަކު ހައްދަވައިފިވާ
މަޤްސަދާއި، ދުނިޔޭގެ ޙަޤީޤަތް އަންގަވަމުން ގެންދިޔައެވެ.

އެންމެ ފަހުގެ ތަދުބީރުއްގެ ވުމުން الله سبحانه وتعالى ގެ
ހާއްވުދުމަކުންވި ހެދު އިންސާނީ ޙަޔާތުގެ ސިފައިގައި ފުރިހަމަ މިސާލެއް
ދެއްކެވުމެވެ. ހުރިހާ އިންސާނުންގެ ކުރިމަތީގައި ދިރިހުރި ނަމޫނާއެއްގެ ބޭނުން

ހިފުމުން ދިޔުމަށްބަހައްޓައެވެ. ނަމަވެސް نوح ގެފާނުގެ ޒަމާނުން ފެށިގެން عيسى
ގެފާނާ ހަމައަށް ނަބިއްޔުންނަށް ދެއްވި ކަލާމްތަކުގެ ސަބަބުން މިދުނިޔެ

ފުރިހަމަ ނަމޫނާ ތާރީޚުގައި ޤާއިމް ވެފައެއްނުވެއެވެ.

إبراهيم عليه السّلام ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވިއިރު އެފަދަ ނަބިއްޔަކު ފޮނުއްވުން އެދިވަޑައިގެން ދުޢާފުޅު ކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ދުޢާފުޅުގެ ދެހާސް ފަސްސަތޭކަ އަހަރުފަހުން، [illegible] ނަބިއްޔާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އިލާހީ ރަޙްމަތުން [illegible] [illegible] ފޮނުއްވިއެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] ފުރިހަމަ ކުރުއްވުމަށްޓަކައެވެ.

ދުނިޔެއަށް ބޭނުންވެފައިވާ އިންސާނީ ނަމޫނާ އެކަލޭގެފާނު ޤާއިމު ކުރެއްވިއެވެ. ހަމައެކަނި ޝަޚްޞީ ދިރިއުޅުއްވުމުން ބަލާއިރަކުނޫނެވެ. އަދި [illegible]. މާތް الله ގެ [illegible] އެއްގޮތަށް ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ އިޖްތިމާޢީ ހާލަތުތަކުގައިވެސް އެކަލޭގެފާނާ ކުރިމަތިވިއެވެ. ކޮންމެ ހާލަތެއްގައިވެސް އެކަލޭގެފާނު އިލާހީ ޤާނޫނުގެ ދަށުގައި ސާބިތުވެ ހުންނެވުމުގެ މިސާލު ދެއްކެވިއެވެ. މިދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގައި އިންސާނާ ތަބާވުމަށް الله ރުހިވޮޑިގެންވާ ނަމޫނާ ދެއްކެވިއެވެ.

އެކަލޭގެފާނުގެ ސަބަބުން މިދުނިޔޭގައި ހަމައެކަނި މާތް الله [illegible] އަޅުކަން ކުރުމުގެ އިންސާނީ ނަމޫނާއެއް [illegible]. އަދި [illegible]. ހަމައެއާއެކު މާތް الله ގެ [illegible] [illegible] [illegible] އަޅުކަން ކުރުމުގެ [illegible] އިންތިޒާމު ކުރުމުން މާތް الله އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކަމުގެ ނަމޫނާތަކެއް ޤާއިމުވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު [illegible] ކަލާނގެ [illegible] ބިރުވެތިވުމުން [illegible] ބިރުވެރިކަން [illegible] ސަލާމަތް [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

އިންސާނާއަށް ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތްގެވެސް ދެއްވަނީ ކޮންގޮތަކަށްކަމެވެ. ނަފްސިއްޔާތުގެ [illegible] ގޮތްތަކުން [illegible] މަސައްކަތް ކުރުމުން ދުޝްމަނުންވެސް ތިމާއަށް ތާއިދުކުރާ [illegible] ކަމުގައި ވުމުގެ ބަޔާން ވެގެންވާ [illegible] [illegible] ވާސިލުވަނީ [illegible]ކަމެވެ.

ތަރުޖަމާނުގެ ނަބިއްޔާގެ ކުރިން ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގެންނެވި ނަބީބޭކަލުންގެ [illegible]، [illegible] ތާރީޚުގެ ބައެއްކަމުގައި ހިމެނިފައެއް ނުވެއެވެ. އާދެ، [illegible] ކަނޑައެޅިގެން އިލްމީގޮތުން ނުވަތަ ތާރީޚީގޮތުން ބަލައިލިނަމަ އެބޭކަލުންގެ [illegible] ސާބިތުވެފައިވާ [illegible] ކަމުގައި ނުވުމެވެ. عيسى ގެފާނަކީ ކުރީގެ ރަސޫލުންކުރެ އެންމެފަހުގެ ރަސޫލުފުޅާއެވެ. ނަމަވެސް [illegible] މައްސަލަވެސް ތާރީޚީގޮތުން [illegible] [illegible] [illegible] އަންނަނިވި ޖުމުލަ [illegible] [illegible] [illegible].

Historically, it is quite doubtful whether Christ ever existed at all (B. Russell)

ތާރީޚީ ގޮތުން ބަލާއިރު މަސީހު އެއްވެސް އިރެއްގައި ދުނިޔޭގައި އުޅުއްވި ކަމީވެސް ނުހަނު ބޮޑަށް ޝައްކު އުފެދޭ ކަމެކެވެ.

ނަމަވެސް ތަރުޖަމާނުގެ ނަބިއްޔާގެ މައްސަލަ [illegible] [illegible] ތަފާތެވެ. [illegible] ހަޔާތު ތާރީޚީގޮތުން [illegible] ކުރެވިފައިވާނީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަންނަނިވި [illegible] [illegible] [illegible].

Mohammad was born within the full light of history (Hitti)

محمّد صلّى الله عليه وسلّم ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގަތީ ތާރީޚުގެ ފުރިހަމަ
އަލިކަމުގެ ތެރޭގައެވެ. ޙަޔާތަށް ފުރިހުންނަނިވި ނަބީބޭކަލުން ކަމުގައި އިތުރު
އެކަލޭގެފާނު ވިހެއްވިވަޑައިގަތުމުގެ އަނެއް ސަބަބަކީ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވި
މުޢުޖިޒާތަކީ އަބަދަށް ދެމިހުންނަ މުޢުޖިޒާތެއް ކަމުގައި ވުމެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ
މުޢުޖިޒާތަކީ ކީރިތި ޤުރުއާނެވެ. އެންމެ ފަހުގެ ނަބީބޭކަލުންނަށް ދެއްވިފަދަ
މުޢުޖިޒާތް އެކަލޭގެފާނަށްވެސް ދެއްވިނަމަ އެކަލޭގެފާނު ސުވަރުގެ ވަޑައިގަތުމާއެކު
އެމުޢުޖިޒާތް ނިމިގެން ހިނގައްޖައިސްވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ނަބީކަމާއިދު މާތް الله
ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވަނީ އެކަލޭގެފާނު ސުވަރުގެ ވަޑައިގަތުމަށްފަހުވެސް
ދެމިހުރުމަށްޓަކައެވެ. އެ ހައްޔެ ޤިޔާމަތާ ހަމައަށްޓަކައި އެކަލޭގެފާނުގެ މުޢުޖިޒާތް
ކަމުގައި ޤުރްއާނުގެ ތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނު ގެންނެވީ ވާހަކެވެ.

މުޢުޖިޒާގެ މާނައަކީ އިންސާނުކަން އެކަމެއް ކޮށް ކުރުމުން
އަޖިޒުވެވޭނޭ، ޚާރިޤުން ކުރެވިނިވި ޚާރިޤުލްޢާދާއެވެ. ކީރިތި ޤުރްއާނަކީ ޙައްޤު
އަޑުއަހަނިވި އެއްވެސް ޢަރަބިކުރަން ނުވަތަ ޖާހިލުކަމާ ކަމެއްވެސް ކުރަތުރާވައިގެންނާ
ކަމެއް ނުކުރެވުނެވެ. ކީރިތި ޤުރްއާނަކީ އިލާހީ މުޢުޖިޒާތެއްކަން އެއީން ސާބިތުވެއެވެ.

ވަޙީ ގެނެސްދޭ ނަބިއްޔާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم ޙަޔާތުގައިވެސް
މާތް الله ގެ ދީން ފާޅުކުރެއްވުމުގެ ޝަރީޢަތް ކަމުގައެވެ. ހަމަ އެފަދައިން
އެކަލޭގެފާނުގެ އުސްވަތްކަމުގެ ޙަޔާތުގައިވެސް އެކަމުގެ ވާޖިބުގައި ކަމުގައެވެ.
ދީނާބެހޭ އުސޫލުތަކުގެ ގޮތުގައި ކަމުގައި ދީނާބެހޭ ޙަޔާތުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.
ދީނާބެހޭ ކަންކަމުގައި ދީނީ ކުރުމުގެ ބަޔާނުގައިވެސް ފާއިދާ ކުރިއަށް ދީނާބެހޭ ކަމުގައި
އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ފުރިހަމަކަން ޤާނޫނު ދީނާބެހޭ ކަމުގެ ދީނާބެހޭ ކަމުގައިވެސް
ދުނިޔަވީ ގޮތުގެ ދީނާބެހޭ ކަމުގެ އަދި ޝަރީޢަތުގެ ދާއިރާ ހަމަ ޙަޔާތުގައި ވުމެވެ.
ހަމަ އެފަދައިން ވަޙީގެ ނަބިއްޔާއާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އުސްވަތްކަމުގެ ދީން
ފާޅުކުރެއްވުމުގެ ޝަރީޢަތް ދީނާ ނަސީޙަތް ދީނުގެ ޝަރީޢަތުގެ ކަމުގައި ޙަޔާތުގެ

ވާނަހަކަ އެކަލާނގެ ދީނަށް ގަދަކަން ހޯދުމުގައި އާދަމްދަރިއަށް ބާރުދެއްވުމަށް ބޭނުންވާނެ
ހުރިހާ ބާރެއް ދިނުމުގެ ކުރިން ދެއްވައިފައިވާކަމެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ
ބޭނުން ޙަޤީޤަތް ދެމެހެއްޓުމަށް ކުރެވުނު ކޮށްފު ފަސޭހަ އަދި އެންމެ ނަމޫނާ
ތަރީޚެއް ވާކަމަށް ފެންނަންހުރި ގޮތުގައި ކުރެވިފައިވާކަމެވެ.

إبراهيم ގެފާނުގެ ޙަޔާތުން ފެނިގެން ދޮރޭގޮ ދެފައްސާ ފުރުޞަތު ގޮސްސަމާތަ
އަހަރުގެ ތޯރާގައި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށްޓަކައި ހުރިހާ އެކަށީގެން
ބާރުދޭ ތަކެއް ކުރެއްވުމުގެ ޖަރާތުކުރުމުގައި ޖަމާކުރެއްވުނެވެ. އެކަމަށްޓަކައި އިލާހީ ޤާނޫނީ ގަވާއިދު
ގަބޫލުކުރައްވައިގެން ހުރިހާ ތަނެއްގައި އާދަމްދަރިންގެ ބޭނުންތަކާ ހިތްޖެހިއްޖެ. އެގޮތުގައި
ފެނިގެންދިޔަ ދޮޓުތަކުގެ ޤާނޫނު ބައިތުވާ ސިފަތަކެއް ހުއްޓެވެ.

ބޯޓުފިޔަ ސާރަސާބޯވާ އަހަރުގެ ބަޔާބަ ބޯހިނި ބަދަލުކުރައްވާ
އިދާރީ ބަހައްޓާ ޖަހާއިން ފިޔަވަޅު ތުރުބަތަ ކުރަހަތަން ވަކި އިސްލާމީދީން އަދުން
ފުރުހަމަކަން ބޭނުންވާ ހުރިހާ ބާރެއްދެއްވުމަށް އަދުލުއިންސާފުގެ ނިޒާމަކާއި
ޖަމާކުރަތްވައިފައިވާކަމެވެ. ތަރުޖަމާނުގެ ނަބީއްޔާ ގެންނަވި ދީނަކީ ނަސޭހަތްދީ އެދިއްސަ
ގަބޫލުކުރި ކުރުމުގެ ފުރިހަމަ އެކަށީގެންނަކަން މިއަދުވެސް ވަކި ދީބަލައިވެ. ނަމަވެސް
އެކަން ކުރެވޭނީ، އެކަމަށްޓަކައި ފުރިހަމަކަން މަސައްކަތް ކުރެވިގެންނެވެ. އިގޮތުގެ
ތަނަވަސް އެއްގޮތަކަށް ބަޔަކު ނަމޫނާއެއް ފަދަވެދަށްޓަކައި ބޭނުންވާ މަސައްކަތެއްކަމެވެ.
މިއީ، ފުރުޖަމާނުގެ ނަބީއްޔާގެ ކިބައިން ވަކިކުރެވުނު ސަރުކާރެއްނުވެ. އަދި
އެކަމަކާނުގެ އުއްމަތުގެ މިހުނުގެ ކިބައިންވެސް ފުރަތަމައެއްގައިވެސް ވަކިކުރެވުނު
ސަރުކާރެއް ނުވެދުނުމެވެ.

وحيد الدّين

އާދަމުގެފާނުން ފެށިގެން އީސާގެފާނާ ހަމައަށް

މާތް الله ގެ ޙަޟްރަތުން ވަޑައިގެންނެވި ހުރިހާ ރަސޫލުން ވަޑައިގަތީ އިންސާނާއަށް ދިރިއުޅުމުގެ ޙަޤީޤަތް އޮޅުންފިލުއްވައި ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އެޙަޤީޤަތަކީ، މިދުނިޔޭގެ ޙަޔާތަކީ، އިންސާނާގެ ދާއިމީ ޙަޔާތުގެ ހަމައެކަނި އިމްތިޙާނުގެ ވަގުތުކޮޅެއްކަމުގައެވެ. އެންމެ [illegible] [illegible] އަދަބު [illegible] [illegible] އަޅުގަނޑުމެން ވަންނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ މުސްތަޤްބަލު [illegible]. الله އަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ސުވަރުގެއެވެ. އެކަލާނގެއަށް [illegible] [illegible] [illegible].

އާދަމުގެފާނަކީ އެންމެފުރަތަމަ އިންސާނާއެވެ. ހަމައެފަދައިން އެންމެފުރަތަމަ ރަސޫލާވެސްވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނަށްފަހު، [illegible] އީސާގެފާނާ ހަމައަށް [illegible] ރަސޫލުން ވަޑައިގަންނަވަމުން ގެންދެވިއެވެ.

މާތް الله ފޮނުއްވި ނަބީންނާއި ރަސޫލުން ތަފާތު ޤައުމުތަކާއި ޒަމާނުތަކުން، މަތީގައި ދެންނެވި ޙަޤީޤަތް ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. ކަލާނގެ [illegible] ބިރުވެތިވުމާއި ދިރިއުޅުން [illegible] ނަޞޭޙަތްތެރިވެވަޑައިގަތެވެ. ނަމަވެސް އިންސާނުންގެ ތެރެއިން [illegible]

ބަދަލުތަކުގެ މިނިވަންކަން ކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ބަޔާންކުރެއްވުމަށް ތައްޔާރުވީ ދާދި މަދު ބަޔަކެވެ. އެހެންކަމުން ނަބީބޭކަލުންނާމެދު ބަދަލުކުރެވުން ދިރުއި ވަރަށްވެސް އިހުސާނީ ގޮތަކަށެވެ. އާދެ، ތަރުޙީބުދެއްވާ ތަބާވި ވަރަށް މަދު މީހެކެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ ސުލްޠާނުން އެކަލޭގެފާނު ޤައުމުގެ ކިޔުއްވެ. ލުބުދާގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމު ދޫކޮށްލެއްވިއިރު އަރިހުގައި ތިއްބެވި އެކަލޭގެފާނުގެ ތަބާވެރިންނަށް ވަރަށް މަދު ބަޔަކެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުން ބޭނުންކުރެއްވިއެވެ. ނުބައިގެފާނުގެ އަރިހުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ޤުރައިޝު ޤަބީލާގެ ރަސްގެފާނު ތިއްބެވި ވަރަށް ކަމުގެ ބާރުގަދަވެ. ސަލާމްގެ އިބްރާހީމްގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ވަރަށް އިޙްސާން ނުކުރައްވާވަޑައިގެންނެވިއިރު އަރިހުގައި ނުކުރައްވާއިރުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުވެރިކަމުން ސަލާމާއި ބޮޑުބޮޑު ވިހާގޮތާ ބޭކަލުންނާ ކަލޭގެއިވާ ލުބުދާގެފާނު ފިޔަވައި ވަރަށް ކަމުގެ ބާރުގަދަވެ. ސަލާމްގެ އިސްލާމްގެ އެކަލޭގެފާނު ކުރައްވާށޭ މަސައްކަތްކުރުން އިމާންވި ވަރަށްކަމު މިސްކިތުގައެވެ.

ނަބީބޭކަލުންނަކީ ގިނަބޭކަލުންގެ ހާލަތަކީ މިދުންނެވިއެވެ. ބައެއްބޭކަލުން ގިނަކަމަކަށް ކަލަ ޤައުމުވިއެވެ. ބައެއްބޭކަލުންނަށް ކަމުގެ ބާރުކު އިމާންވިއެވެ. އެކަމު މިސްކިތުގެ ޤަރާރުގެއިވެސް ގިނައިންގެ އެބޭކަލުންގެ ޝަރުޢީ ލާޒިމު މިހުންނެވެ. ތިޔާގެކަމުގެ ގޮތުން ނަބީބޭކަލުންނާ ތަބާވުމަށް އިލްމު ސަބަބަކަށްވިއެވެ.

ލިޔުނީ ފުރައިހަމަގައި މިކަމަށް އިސްލާމުގެ ކުރައްވައިފައިވާ ބަސްބަހުގެ ފަރުމާނެވެ:

"އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ހުރި ސިފަމަތީގެ ޒުވާނާއެވެ! އެބޭކަލުން އެބައިމީހުން ފުރައިސާރު ކުރެއްވިގައި ގޮސް އެބައިމީހުންގެ ގޮތަށް އައްވަސް رسول

އަކު ވަޒަނެއް ނުގެންނަވައެވެ." ([illegible]: 30)

[illegible]: [illegible]

[illegible]

އިންސާނީ ނަސްލުގެ ތެރެއިން މާތްالله ގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނަމަވެސް އާދަމުގެ ދުވަސްވަރުން ފެށިގެން ޢީސާގެ ދުވަހާ ދެމެދު [illegible] އެއްވެސް [illegible] [illegible] އެރިސްޓޯ (384-322 ق م) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

ޤައުމު އެބޭބޭކަލުންގެ ދެކޮޅުވެރިންކަމުގައި އަދި ކީއްވެތޯ؟ ދުޝްމަނުން ކަމުގައިވިއެވެ. ނަބީބޭކަލުން އެބޭބޭކަލުންގެ ޤައުމުގެ މީހުންގެ ހިތްޖެހޭގޮތުން ކަންތައް ކުރެއްވިނަމަކަ، ފަހަރެއްގައިވެސް އެބޭބޭކަލުންނަކަށް ދެކޮޅުވެރިކަމާ ކުރިމަތިލާން ޖެހިވަޑައިގެން ނުގެންނެވީއެވެ.

މިދެންނެވި އާންމު ނަޞީޙާއިން އިސްތިސްނާވެފައިވަނީ ނަބީބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ދާއޫދު ބޭބޭކަލުންނެވެ. މިސާލެއްގެގޮތުން ދަންނަވާނަމަ ދާވޫދުގެފާނާއި ސުލައިމާނުގެފާނާއި ޔޫސުފުގެފާނު ފަދަ ބޭކަލުންނެވެ. ނަމަވެސް އެބޭބޭކަލުންނަކީ ލިބިވަޑައިގެންނެވި ޢިއްޒަތާއި ވެރިކަމަކީ އެބޭބޭކަލުން ގެންގުޅުއްވި ދަރިވަރި އުބޫދިއްޔަތުގެ ނަބިއްޔާއިންނެވެ. އޭގެ ސަބަބަކީ ހިޔާނާތް ދެކޭން އެއްނުން ކަނޑައެޅިފައެވެ.

ދާވޫދުގެފާނަކީ އިސްރާއީލުގެ ރަސްގެފާނުގެ ސާއުލު (ތާލޫތު) ގެ ލަޝްކަރުގައި ހިމެނިވަޑައިގެންނެވި ޒުވާން ސިފައިއެކެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ޒަމާނުގައި ބަނީ އިސްރާއީލު ބައިގެ މީހުންނާ ފަލަސްތީނު މީހުންނާ ދެމެދު ހަނގުރާމަ ހިނގިއެވެ. ފަލަސްތީނުގެ ލަޝްކަރުގައި ޖާލޫތު ކިޔުން ވަރަށް ބިޔަ ގަދަފަދަ ފަހުލަވާނަކު ހުރިއެވެ. އޭނާއާ މުޤާބިލު ކުރުމަށް ހުރިހާ އެންމެން ބިރުގަނެފިއެވެ. އެއްދުވަހަކުން ރަސްގެފާނުން އިޢުލާން ކުރެއްވިއެވެ. "ޖާލޫތު ޤަތުލުކުރި މީހާ އަޅުގަނޑުގެ ދަރިފުޅާ ކާވެނި ކޮށްދޭނަމެވެ." ދާވޫދުގެފާނު ޖާލޫތު ހަނގުރާމަ ކުރައްވައި އޭނާ ޤަތުލު ކުރެއްވިއެވެ. މިގޮތުން އެކަލޭގެފާނު އިސްރާއީލުގެ ރަސްގެފާނުގެ ދަރިކަނބަލަކާ ވެވަޑައިގަތެވެ. އެކަލޭގެފާނުން ހިނގާ ހަނގުރާމަތަކުގައި ރަސްގެފާނާއި ވަޒީރުންނާ ދެބަފައިކަމުން ޤައުމުވުމުން ދާވޫދުގެފާނަށް ރަސްކަން ލިބިވަޑައިގަތީއެވެ. ސުލައިމާނުގެފާނަކީ ދާވޫދުގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް ވެރިކަން ލިބިވަޑައިގަތީ ބައްޕާފުޅު ވަފާތުވުމުން ވާރުތަވެވަޑައިގަތީއެވެ. ދާވޫދުގެފާނަށް ހުނަރެއް ދަގަނޑުގެ އިލްމު ދެއްވިއެވެ. އ

ޢިލްމުގެ ސަބަބުން މިސްރުގެ މުޝްރިކު ރަސްގެފާނުގެ ހިތްޕުޅަށް އަސަރުކުރާގޮތްވިއެވެ. އޭނާ އޭނާގެ ރަސްކަމުގެ ހިންގުމާބެހޭ ހުރިހާކަމެއް އެކަލޭގެފާނާ ހަވާލުކުރެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް ރަސްގެފާނާއި، މިސްރުގެ ޢާންމު ރައްޔިތުން ތިބި ކުރިންވެސް ތިބިފަދައިން އެބައިމީހުންގެ ޝިރްކުގެ މަތީގައެވެ.

މިގޮތަށް ދިމާވުމުން ލިބުން ގެއްލުމަކީ ހަމައެކަނި ކޮންމެ ދައުރެއްގައިވެސް އާބާދީގެ ބޮޑުބައި މާތްالله ގެ ހިދާޔަތުގެ ނިޢުމަތުން މަޙްރޫމު ވުމެއްނޫނެވެ. އަދި ކީއްތޯއެވެ. މިއަށްވުރެވެސް ބޮޑު ގެއްލުމެއް ކަމުގައި ހިމެނުނީ އެއްވެސް ނަބީބޭކަލަކު މާތްالله ގެ ބަސޫރަމުން ގެންނެވި [illegible]، އެކަލާނގެ އެންގެވުންތައް އެބޭކަލަކަށްފަހު ރައްކާތެރި [illegible] [illegible] ނުވުމެވެ. [illegible] ނަބީބޭކަލަކު އަވަހާރަވުމުން [illegible]

މާތްالله ގެ [illegible] [illegible] [illegible] ފެތުރިގެންނެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

އިޝާރަ ވަޢުދު އެބްރާހަމަށް ވާގިވެރިވެ އެބްރާހަމްގެ ދަރިކޮޅުވެރިން ބަދަލުކުރާނެއެވެ.
މާތްﷲ ގެ ދީން ވަރުގަދަ ބިންގަލެއްގެ މަތީގައި އަބަދަށްޓަކައި ޤާއިމުވެފައިވާނެއެވެ.
ﷲ ގެ ލޯތް ހައްލުކޮށްދިނުމުގެ ކުރިހަމަ އިންސާނާކޮށް ހަމަޖެހުމަށްޓަކައެވެ.
ބައިބަލްގެ އިބްރާނީން ދަންނަވާނަމަ "ކަލޭގެ ކޮންގޮތަކުން ފުރިހަމަވާ ލަދުވެރިން،
ﷲ ގެ ގަދަކުރިމީވެންޏަކާމުގެ މައުރިފާއިން ބިން ފުރިގެން ފުމަށްޓަކައެވެ."
(ހިބްރޫ 2:14)

ބައިބަލްގައި ވާގޮތުގައި އެތަކެއްނަބިއްޔުން އަހަރުކުރިއްސާރު އެކަވަރި
ނަބިއްޔުން ގެދުވެރިކަމުގައި މާތްﷲ އެކަލާނގެ މިނިވަންވުމާއި ދުނިޔޭއަށް
ފޮނުއްވަވައިދިން ގެންދިއުމެވެ. އެނަބިއްޔާ ފޮނުއްވީގޮތުން، ބަރަބަރައިގެ ސަރަޙައްދު
ތަޢުލީމުދެއްވެ. އެކަލޭގެފާނު ހިތްޕެއިގަނެވަތަ ބޭނުން އިސްރާއީލުގެ ދަރިކޮޅު
ދަރިކޮޅު (އެބައިމީހުންގެ އަޅުންކަމުގައިވާ ބޭނުން އިސްރާއީލު) ގެ ތަޢުލީމުދެއްވެ.
އެކަލޭގެފާނު ވަޒީރުންނާއި އިސްރާއީލުގެ ފަރުވާއިތުރެއްވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ
އެކުވެރިންނާމެދު ބޭނުންވާ އެއްބަހެއްނުވާ ﷲ ރަސޫލުގެ ވަޙީއާއި ބައެއްކަމުގައިވެ.
އެހެންނާ ހަނދާންކަމަ ޖެހުނަ ފުނޑުފުނޑުކޮށްލިގަނެވެ. ހަމަނުވެއްސަ
ފުރިހަމަގައި އަދި ބާރަތައް (އިންސާނާއި، ރޫހު) އެބައިމީހުންގެ ކުރިމަތީގައި
ބެލުނުބޭނުންވެ. އެބައިމީހުންގެ ރަސޫލުން އެއްގަމާއި ކަލޭގެ ސަރަޙައްދުގެ
ޤައުމުތަކުން ފެތުރިފައިވާނުވެ. އަދި މިޚުދުވެސް ބަޔާންކޮށްތަކެވެ.

މިޒަމާނުގައި މިފެންނަ ބައިބަލް ތަރުޖަމާކުރެވުނީ، ބަދަލުކޮށް
އިނގިރޭސި ކުރެއްވުމުގެ ސަބަބުންވެސް އަސްލު ބައިބަލާ ވަރަށްބޮޑުކޮށް ތަފާތުވެފައެވެ.
ނަމަވެސް މިއަދުވެސް ވަކިވަރަކަށް ނުބައި މިހާ ވިސްނައިލައިފިނަމަ
ފަހުޒަމާނުގެ ނަބިއްޔާ ފިލާވައި އެހެން އެއްވެސް އިންސާނެއްގެ ޒާތަކު ނުވެތޮ
ބަޔާންކޮށްތަކެއް އެވެތޮގައި ވަރަށް ގިނައިން ފެންނަން އެބަހުއްޓެވެ. ހާދިސާތަކުން
عيسى ގެފާނު ފޮނުއްވި ފަހުޒަމާނުގައި އަންނަނެތް މުޖި ދުނިޔެއަކަށް ވަޒީރެއްނަވާނު

ނަބީބޭކަލަކާމެދު އެންމެފަހުގެ އެންގެވުންތައް އަންގަވައިދެއްވުމަށް ކަމެވެ. عيسى ގެފާނު އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދެއްވި "އަހުމަދު ރަސޫލާ" އަކީ ޙަދީޘްތަކުގައި އިސްލާމްދީނެވެ. އެއީ އިސްރާއީލީން ފޮތުފުޅުތަކުގެ މަސްއޫލިއްޔަތާ ތަރުޖަމާނުގެ ޔަހޫދީން ވިދާޅުވެފައިވާގޮތުގައި ބޮޑު އިސްލާމީދަރަޖައިގެ ބާރުވެރިކަމުގެ ޙައްޤެވެ. އިންޖީލުގައި އަހު ބަޔާންކުރެވިފައިވާ އުފާވެރި ޚަބަރެވެ. އެބަޔާންކުރެވިފައި ނުވެއެވެ.

عيسى ގެފާނު ވަޙީއަކީ ޤުރުއާނުގެ ނަބިއްޔާއަށްވުރެ ހަސަދަވެރިކަމަށް ކުރިންނެވެ. ކިތީކީ ޤުރްއާނުގެ 61 ވަނަ ސޫރަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވައި ވެއެވެ. "މަސީޙް ތަރުޖަމާނުގެ ވިދާޅުވިއެވެ. މާތްالله މިމަންކަލާގެފާނު ފޮނުއްވީ، މިމަންކަލާގެފާނަށްފަހު ވަޙީގެންނަވާނޭ ނަބިއްޔާކަލާގެ ކުރިން އުކަލާގެފާނު ވަޙީގެންނަވާނޭކަމުގެ އުފާވެރި ޚަބަރު ދޭށެވެ އެގޮތުންނެވެ. އުކަލާގެފާނުގެ ނަމުފުޅަކީ އަޙްމަދެއްކަމަށްވެސް އަންގަވައިދިނުމަށެވެ." (އައްޞައްފު: 6)

އަޙްމަދަކީ މުޙައްމަދުއާ އެއްމާނައެއްގެ ނަމުކޮށެވެ. އޭގެ މާނައަކީ "ތަޢުރީފު ލިބިގެންވާ" މީހާއެވެ. ބައިބަލްގެ އިންޖީލުގައި ސޫރަ މަނިކުން "މުޙައްމަދު" އައިސްފައިވާއެވެ. ނަމަވެސް ކުރިސްޓިޔަނުން ބައިބަލްގެ އިންޖީލުގެ "ޕެރިކްލިޓޮސް" ކިޔުއްވައެވެ. އެޔާނަކީމަކީ އެއީ ޔަހޫދީންނަވާ ތަރުޖަމާކުރުމުގެ ކިޔުމާއި އެތަކެއްޗެއް ނުކުރެވެއެވެ. މިގޮތުގައިވާ މަސީޙް އެކަލާގެފާނު ދެއްވި އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރަކީ އަޙްމަދު ނުވަތަ މުޙައްމަދު ބޭނުން ކުރައްވައިދެއްވި ވާހަކަތަކުގެ ސިފަކުރު އެޅުވުއްވެ. ބޭބެ މަނިކުފުޅުގެ އެހެނިހެން އެކަލާގެފާނު ބޭނުންކުރެވި ކުރައްވައިދެއްވި އަޙްމަދު ނުވަތަ މުޙައްމަދާ އެއްމާނައެއްގެ ކޮންމެވެސް އެހެން ނަމެއް ކަމެވެ.

މުޙައްމަދު ބިން އިސްޙާޤު (އަވާގުރަމް: 152ހ. ގައި) ގެ ރިވާޔަތެއް އިބްނު ހިޝާމް ނަގުލު ކުރައްވައިދެއްވައެވެ. އެގައިވާގޮތުން މަސީޙްގެ ޢީސާގެ އެ

[illegible] މުންޙަމަންނާއެވެ. ސީރަތުގެ މައުޟޫޢުގެ އެންމެ މުހިންމު އެއް ރިފަރެންސްއެއްކަމުގައި ބެލެވެނީ އިބްނު އިސްޙާޤެވެ. އޭނާގެ [illegible] ވެއެވެ. އަހުރެންގާތު ވާހަކަ [illegible] މީހުން ބުނެފައިވެއެވެ. ޔަޙްނަސް (ޔޫޙަންނާ) ގެ އިންޖީލުގައި ފަހުޒަމާންގައި ވަޑައިގަންނަވާނެ ރަސޫލު ބޭކަލަކާ ބެހޭގޮތުން ދެއްވައިފައިވާ ޚަބަރުގައި އެބޭފުޅާގެ ނަންފުޅެއްކަމުގައި ބަޔާން ކުރެވިފައިވަނީ މުންޙަމަންނާއެވެ. (ތަހްޛީބް ސީރަތު އިބްނު ހިޝާމް: ޖިލްދު: 1 ޞަފްޙާ: 50) [illegible] މިރިވާޔަތު އޭނާގެ އަރިހަށް އައިސްފައިވަނީ، އެދުވަސްވަރުގެ މުސްލިމުންގެ ވެރިކަމުގެ [illegible] ފަލަސްތީނުގެ އީސާއީންގެ ފަރާތުންނެވެ. މުންޙަމަންނާއަކީ ސުރިޔާނީ ބަހުގެ ލަފުޒެކެވެ. އެލަފުޒުގެ މާނައަކީ "ތައުރީފް ކުރެވިގެންވާ" އެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފަލަސްތީނުގެ އަހުލުވެރިންގެ ބަހަކީ ސުރިޔާނީ ބަހެވެ. އެހެންކަމުން ބޮޑަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވިދާޅުވެފައިވާ [illegible] [illegible] (މުންޙަމަންނާ) އެބައިމީހުން [illegible] [illegible]. [illegible] ޔޫނާނީ ބަހަށް ތަރުޖަމާކުރުމުގައި އެލަފުޒު "[illegible]" [illegible] ބަދަލުވެފައިވަނީއެވެ.

މުޙަންމަދުގެފާނުގެ ނަބީކަން ފާޅުވުން

އެއްފަރާތުން އެފްރިކާ އަނެއްފަރާތުން އޭޝިއާއާއި ޔޫރަޕުގެ މެދުގައިވާ ޖަޒީރަތުލް ޢަރަބަކީ ޤަދީމީ ޒަމާނުގައި އާބާދުވެފައިވާ ދުނިޔޭގެ ޖިއޮގްރަފީ ހިތްކަމުގައި ދެންނެވިދާނެއެވެ. ނަމަވެސް އިހުޒަމާނުގައި ވެރިކަމުގެ ދާއިރާ ފުޅާކުރައްވަން މަސައްކަތް ކުރައްވި ސިޔާސީ ޒަޢީމުންގެ ތެރެއިން މިދެންނެވި ސަރަޙައްދު އެބޭފުޅުންގެ ރަސްކަމުގައި ހިމަނުއްވަން މަސައްކަތް ކުރައްވި އެއްވެސް ބޭފުޅަކު ފަސޭހައެއް ނުވެއެވެ. ހުރިހާ ހަނގުރާމަވެރި ހަމަލަތަކަށްވެސް ޢަރަބިކަރައިގެ ސަރަޙައްދީ ތަންތަން ކަމުގައިވާ ޢިރާޤާއި، ޝާމާއި، ފަލަސްޠީނާއި، ލުބްނާނާއި، ޙަބަޝާ ހަމައަށް އަމުމަންފަދު ވަނީ ހުއްޓިފައެވެ. ބާކީއޮތް ޙިޖާޒާއި ނަޖުދުގެ ސަރަޙައްދު އެބޭފުޅުންގެ އަތްފޯރާތަނުގައި ހިމަނުއްވުމުގެ ބޭނުންފުޅެއް އެއްވެސް ބޭފުޅަކު އިޙްސާސެއް ނުކުރައްވައެވެ. އެހެނީ ތިންފަރާތުން ކަނޑު އޮތްކަމާއެކުވެސް އަމާނުގައި ހިރިފަރަތްބަދަކާއި، ވަޔާ އަތުރުނުމުންދާ ހިމުން ވަލިހަތް ވިހަވައި އެހެން އެއްވެސް އެއްޗެއްނެތެވެ.

މުސްލިމުންގެ ނަބިއްޔާ محمّد بن عبد الله (صلّى الله عليه وسلّم) ދުނިޔޭގެ އަލިކަން ދެކެވަޑައިގަތީ މިދެންނެވި "ގަސްގަހާއި ފެނެއްނެތް" ވާދީގެ މައިދަން ކަމުގައިވާ މައްކާގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅު عبد الله بن عبد

المطّلب އަވަހާރަވެއްޖެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ޢުމުރުފުޅުން އެންމެ ހައަހަރުފުރަން އޮއްވައި މައިކަނބަލުންވެސް އަވަހާރަވެއްޖެއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ބެލެހެއްޓެވި ކާފާފުޅު عبد المطّلب بن هاشم އެވެ. ނަމަވެސް ދެއަހަރުފަހުން އެކަލޭގެފާނުވެސް މިދުނިޔެ ދޫކޮށްލައްވައިފިއެވެ. އެހާތަނުން އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުބޭބެފުޅު أبو طالب بن عبد المطّلب ގެ އިސްތަރިފުޅުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ބެލެހިވެރިކަން އެޅިއްޖެއެވެ. ނަމަވެސް ހިޖްރައިގެ ތިންއަހަރުކުރިން އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅުގެ އެންމެ އުނދަގޫފުޅު މަރުބަލިގައި އެ ބޮޑުބޭބެފުޅުވެސް ހަޤުލުގެ ގޮވައިލައްވުމުން އިޖާބަތްވައިފިއެވެ.

ޤަޙްޠުކަމެއްވިއެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާއަށް ވަޙީކުރެއްވުމުގެ ވަރަށް ދަތިވި ޤަޙްޠުސަނައެއް ދިމާވެއްޖެއެވެ. މިއްދުވަހު އެކަލޭގެފާނު ތަހާ ވިދާޅުވިން "ވިކައުމުގެ މުސްލިމުބަދަލު ވަރަށް ދަތިވެރިވާނެއެވެ." ވިދާޅުވިން ބޮޑުބޭބެފުޅުމެންނަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުން ހިފެހެއްޓެވި، علي رضى الله عنه ވިދާޅުވިގޮތުގައި އެކަލޭގެފާނު އެންމެ ލޯބިވާ ދަރިކަލުން އެކަލޭގެފާނުގެ ގޭގައި ބޮޑުވެވަޑައިގަތެވެ. ވިދާޅު އެކަލޭގެފާނު އަލީގެ ބޮޑުކަން ވިސްނާ ހެއްދެވި އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތުގައި ވަޑައިގަތެވެ. ނަމަވެސް ސާފުކޮށް އަޅުގަނޑު އެކަލޭގެފާނު ނަބިއްޔާގެ ދަރިއާ ބަލައިގަނެވިގެން ދިރިއުޅުއްވުމުގެ ކަންތައް އެކަލޭގެފާނު ދަރިއާ ހިތްވާން ގެންދެވިއެވެ. އަބަދުވެސް ބާރަށް ނަބިއްޔާ ދަރިއާގެ ކަމުގައެވެ. އެބައިމީހުން ބޭނުންވާ "މިހިރީ ބަރަކާތްތެރި ކަމެއް ދެކެވިފައި ވާކަމެވެ. އެކަލޭ ހިތްދަރި އަޅުގަނޑު ދާނަން ވަރަށް އަރާމުކަމާއި ކަމެވެ." މިތަނަކީ ނަމެވެ.

އިސްރާ އެކަލޭގެފާނު ދިނުން ނަބިއްޔާއަށްވުރެ މަސައްކަތްކުރުމުގެ ކަންތައް އެނގެ ވިސްނާ ހަމަހަމަކުރެއްވީ. ނަމަވެސް މިދުނިޔޭގެ ހަރަކާތް ކަންކަން

މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނުވަނީ އިންސާނީ ތާރީޚުން އޭގެ ދެވަނަ މިސާލަށް ފެންނާން ނެތް ފަދަ އިންޤިލާބެއް ޢަރަބިކަރައިގެ ޤަބީލާތަކަށް ގެންނަވައިފައެވެ. ސަތޭކަ އަހަރަށްވުރެވެސް ކުރު މުއްދަތެއްގެ ތެރޭގައި އިންޤިލާބު ދުނިޔާގެ ބޮޑު [illegible] ކަމުގައިވާ ސާސާނީ ރަސްކަމާއި، ބައިޒަންޓައިން ރަސްކަން ފުނޑުފުނޑުކޮށްލިއެވެ. އެއްފަރާތުން އިރާނުން ފެށިގެން [illegible] [illegible] އަނެއްފަރާތުން ޝާމްކަރައާއި ފަލަސްޠީނުން ފެށިގެން މިޞްރާއި މުޅި އުތުރު އެފްރިކާ ފަތަހަ ކުރިއެވެ. ދެން [illegible] [illegible] ހުޅަނގު ފަރާތަށެވެ. މީލާދީން 711 ގައި ޖިބްރަލްޓަރ (ޖަބަލުއްޠާރިޤު) ގެ ތެރެއިން [illegible] ސްޕޭނާއި ޕޯޗުގަލަށް ވަނެވެ. ހުޅަނގު ޔޫރަޕުން މުސްލިމުންގެ [illegible] ކުރިއަށް [illegible] 732 މ. ގައި ފަރަންސޭސިވިލާތުގެ ރަސްގެފާނު ޗާލްސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނަމަވެސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހިނގި [illegible] އަނިޔާވެރިކަމާއި، އޭގެފަހުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފަނަރަވަނަ ޤަރުނާ ހަމައަށްވެސް މުސްލިމުންނަށް އެއްވެސްކަހަލަ [illegible] ގެއްލުމެއް ނުލިބެއެވެ. އެބައިމީހުންގެ [illegible] [illegible] ސަބަބުން ސްޕެއިން [illegible] [illegible] [illegible].

އެޒަމާނުން ފެށިގެން މުސްލިމުންގެ ސިޔާސީ ބާރު ހިފެހެއްޓީ ތުރުކިންނާއި މުޣުލުންނެވެ. 1453 މ. ގައި ތުރުކިން ކުސްޓަންޓިނިއްޔާ ފަތަހަކުރިއެވެ. އިރުމަތީ [illegible] [illegible] [illegible] ޚަތިމުކުރިއެވެ. ވިއެނާގެ ސަރަހައްދު ކައިރިގައި 1683 މ. [illegible] [illegible] ތުރުކި [illegible] އޮތެވެ. ސޯޅަވަނަ ޤަރުނުގައި މުޣުލުން އިންޑިޔާ ސަބްކޮންޓިނެންޓާއި އަފްޣާނިސްތާނުގެ ސަރަހައްދުގައި މުސްލިމުންގެ ވެރިކަން ޤާއިމުކުރިއެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ [illegible] [illegible]

ތަނަވަސްކަމުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން، [illegible] ތޭރުވެގެން ދިއުމަށްފަހު މިއަދުވެސް ދުނިޔޭގެ ގާތްގަނޑަކަށް ހުރިހާ ކަންކޮޅުތަކެއްގައި މުސްލިމުން އެބަތިއްބެވެ. އޭޝިޔާއާއި އެފްރިކާއިން ފެށިގެން ޔޫރަޕާ ހަމައަށް ސޯވިއެޓް [illegible] [illegible] [illegible] އެކުލެވޭ މުސްލިމް ސަރަހައްދެއްވެސް އުފެދިފައެވެ. [illegible] [illegible] އިސްލާމީއިން [illegible] "ޢާލަމީ މުސްލިމް ގެޒެޓް" (1975) ގައިވާގޮތުން މިހާރު ދުނިޔޭގައިތިބި މުސްލިމުންގެ އަދަދަކީ 90 ކުރޯޑެވެ.

މިހާރުގައި ކަމަކީވެސް އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ (صلّى الله عليه وسلّم) ގެ ވެރިކަމުގެ ދަށުގައި އަރަބިކަރައިގައި ކުރިއެރުން ތޭވީސްއަހަރުގެ މަސައްކަތުގެ ނަތީޖާއެވެ. ތޭވީސްއަހަރުގެ ތެރޭގައި މިވަރު އިންޤިލާބެއް ގެނައުމަކީ (އާދެ! ހަމައެކަނި އިންސާނީ ތާރީޚުގައި ދާއިމީ ގޮތެއްގައި ބިންވަޅުޖެހި ފާހަގަކުރެވިފައިވާ އިންޤިލާބެއްކަމުންނެވެ. އަދި ޔަޤީނެވެ. ހުދު އެއިންޤިލާބުގެ އަޑިއަށް ބަލާއިރު އުފެއްދުމަކަށްވާ އިންޤިލާބެކެވެ.) އެއްވެސް އިންސާނަކަށް ކުރެވިދާނެފަދަ ކަމެއްނޫނެވެ. [illegible]ގޮތުގައި މިއީ މާތްﷲ ފުރިހަމަ ކުރައްވައިފައިވާ އިލާހީ [illegible] ބަދުރުގައި [illegible] [illegible] އިސްލާމީ ލަޝްކަރު [illegible] އަދި [illegible] ހަނގުރާމާ ހަމައިން މުސްލިމުންގެ ބައެއް މީހުންނާ ބައްދަލުވިއެވެ. އެބައިމީހުން [illegible] [illegible] [illegible] މުބާރަކްބާދު އަދާކުރިއެވެ. އެވަގުތު ޞަޙާބީންގެ ތެރެއިން سلمة بن سلامة رضي الله عنه ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. "މިބައިމީހުން ތިޔަ މުބާރަކްބާދު އަދާކުރަނީ ކޮންކަމަކަށް ހެއްޔެވެ؟ މާތްﷲ ގަސަމެވެ. އަހަރެމެން މިކުރިމަތިވީ، ބޮލުގައި [illegible] [illegible] [illegible]." (ތަފްސީރު ސީރަތު އިބްނު ހިޝާމް: 153)

އިރާދަފުޅުން ޚާއްޞަ އެކަލާނގެ الله سبحانه وتعالى ކުރީއްސުރެ ވަކީ ދިނުމުގެ ސަބަބުތަކެއް ގުޅުވައި ކުރައްވައިފައެވެ. ބަޔަކުބިކަރައިގެ ގޮތުން ޖެއްސެވުމުގައި ސަރަޙައްދުގެ ދިރިއުޅުމުގެ ހަމަޖެހޭއްގެ ގޮތުން ޤަބޫލުކުރެވޭ ހަރުދަނާކަން އާދަޔާހިލާފަށް ލިބިގެންވާ ޗާލުވެރިކަން ޖަހާލަމުންދާ ދިމާކަމެއް ދެއްވައިފައެވެ. އެބައިމީހުން އިމާނުކުރެވޭ ޢިލްމުތަކާ ކުރުދަނގަޅުކަމާއި އެނބުރި ތިބެނިވި ހެއްކެއް ނުދައްކަވާ ކަމަށެވެ. ވާހަކަދަ ތަކެއްގެ ދޮގުހާމަވުން ކުރެއްވީ ކުރިން މީހުން ފާސްކުރާ ބަޔަކު ތިމާފާ ހާމަކޮށްދެއްވާ އެބައިމީހުންގެ ދުވަހުގެ އެދިރިއުޅުއްވި ސަބަބުތަކުގެ ދީނީ ޝަރުޢީ އެބަހުރި ކަންކަމާއި ދުނިޔޭގައި ޢަމަލު ކުރުމަށް ނިންމަވައިން ޓާއިނިކުރައްވައިފައެވެ. އެބައިމީހުން އަފުރަންގެ ޤާނޫނީ ކުރުމެއްދެވުމުގެ އަށިސް ފާހަކަވާ ދޮޅުކަމެއް ޕޯރޫ ނަބިއްޔު ކުދިކުރީ ކަންކަމަށް ކުރިމަތިވި. އަނބު ދުވަސްވެ ހުރުމުން ބަފައިކުރުމުން ހަރަކާތް ކުރެވޭނެ. ޖިލްޔިންކުރަން އެބައިމީހުން އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ތަރުބިއްޔަތު ދުވަހުގެ ތަރިކައިލާ ބަޔަކު ވިދާޅުވެ އަޑުއިވޭ އިލާހީ ނަބިއްޔު ބަޔަކާމެދު ދުއްވަވަން ޤުރުއާނުގެ އޭރު ނުބެލެވި ސިފަތަކާ ސަމާލުތިބެން ނަބިއްޔު ބަރަކާތް ސިފަތަކުގެ ދީނުގެ ތަރުޖަމާ އިސްލާމީ ކަމުގެ. ނަފްސަނިކަން ޤަރާރު ދިޔައީ ބަރަކާތާ ހަރުދަނާ ނަފްސުގެ ކަންބޮޑުވާވަރުން ނުހަމަކަމެއް ސަމާލުކަމެއް. ޢަމަލު ކަމުގެ ހާމަވުމާ ޤަބޫލުވުމަށް ކުރެއްވީ. ސަރަހައްދު ކަމެއް ބޭއްވިއެއް ހަރުކަށި ޤަބޫލުކުރެވޭ މަސްއޫލިއްޔަތު ބޭރުގެ ޝަކުވާ ތަނުގެ ކަންކަމާ ނަމަވެސް ކަމުގެ ޢަމަލުތައް ކުރުމަށް ނުހަމަކަމެއް ޕާޓީގެ ކަމެވެ. ބިރުވެރިކަމެވެ. ނިޔާ ކަމާއިރުވެ؟ އެމީހުން ބޭރުގެ މީސްކޮޅު ދުނިޔޭގައި ކުރެވޭ ކަމުގައި ފުރިހަމަ ހަދާފައިވާ ތަރުޖަމާ އެބައިމީހުންގެ ނަބިއްޔު ބަޔަކާމެދު ދީނީ ދެވޭނެ.

އިސްލާމީ އިންސާފުން ބޮޑުވުން ހިނގައިދިޔަ ހާލަތުގައި އެކަން ޝަރީޢަތް ޙަރާމު ކުރައްވާ ސިފަފަދަކުރުން ދޫކޮށެވެ. އެހެންކަމަށް ދުނިޔޭގެ ކަމަކު އިލާހީ ހަދިޔާގެ މުސްލިމުން ނުކުރަނީ އިސްލާމް ދީނުގެ ޢަމަލުކުރާ ފަރާތަކަށް މަސައްކަތް ހިނގައިދާނެ ކަމުގައި ކުރުވައިދެވެ. ބަރަކާތްކުރާ ދީނުގެ.

ބަތުތަކެއްގެ ގޮތުގައި ވިދުވައިކުރަން ބޭނުންވާ އިންތިޚާބު އެހާރިތާގެ ޞަޙާބީން ދުނިޔެއަށް އައިކަމެވެ. އެދިނަމަ އޭގެލިބުން ތާރި ވާދިއާއެއްގެ ބައިތިއްޔަތު ލިބުމުން މަޝްވަރާކުރުމުގެ ވަޒަނުގައިވާ ދިނުކަމެވެ. އެއިންތިޚާބު ގާނޫނު ކުއްޔަ ގެނެސްދިނުނެވެ. އޭގެ ސަބަބުން ލާރިތި ޔުރުއާން ތާއިދުގޮތްގައި ރައްކާއުތިރި ކުރުމުގެ އިންތިޒާމް ދިރިހައްޓާ. އެއިންތިޚާބު ތުމުޖިރިއްޔާއި މިނިވަންކަމުގެ ރައްޔިތު ގެނެސްދިނުނެވެ. ބައްޔަތުގެ މަގަން ގަވައިދާ މިހުނަރަން ބައްޔަތު ފާލުކަން ގޮތުރުމުގައި ކުރިމަތީވާ ހުރިހާ މަސްއޫލިއްޔަތު ދުރުކަން ފުދުކަމަށްކަމެވެ. އެއިންތިޚާބު ޝަރީޢަތާއި ޢަދުލުވެރިކަން ހުށަހެޅުއްވިކަމެވެ. ދިނަދި ގެރަބަތުތަކެއްކަން ބައްޔަތުގެ ފުރިހަމަގޮތުގައި ވަރުދަރަ ރަމަދުރުތަކަން ސާބިތުކަން ދިނުމަށްގެނެސްދިނެވެ.

އެއިންތިޚާބުގެ މިއަންމުރުފުސް ދުނިޔުން ނަބިއްޔާއަކީ الله سبحانه وتعالى މުސްލިމުންގެ ނަބިއްޔާގެ ޞަޙާބީން ތިޔާމަތުގެ ކުރިމަގުގައި ތިޔާމަތުގެ މަގަށްކުރެއް ތަކުދީމާ ކަމްދުޢައްވިލަކަވެ. އަލަމާގެގޮނުގެ ޞަޙާބީން ގޮދުވާރިނަނަން ނަސްބޫރު ގަދަލަން ދަރުވިލަކަވެ. އަދި އާރުރަތުގައި ދާއިރާ ވަތިވާރިލަން ބާސްމުލާރަން މިނުނަވެ. އަލަމާގެގޮން ގޮދުވާރިލަރައްވަޔަ ނުބައިމިނުން ބަމިލާރުއްވިލަކަވެ. އަދި އާރުރުގައި ދާއިރާ ނިލަގުތިލާތާއި ބަމިފުރުގެ ޚަލީލާރަލަނަފުސް މިނުނަވެ.

ކަލީނުގެ ބަސްރަތަން ގޮދުވާރި އަގޮން މިދުނިޔާގައި އަހަދު ނިލަގުތިފުޅުއި، ދަންފުޅައި ތިބޭކަލި ތާރިޒު ދައްކައިދޯ ރިޒާމަފާރި ކަންބަރުކަވެ. ވިސްނައިލަންބޭ ކަން ބަރުކަވެ. މިދުނިޔާގައި ކަތިފާރި ކަޔާމު ލިބިލެއްދާމީ ފުނަނަނު، މާރަހުމާއި ފާރިކަކަން އަހުލުކަން ލާރު މިނުނަނަވެ. ހުރިހާ ނަބީބޭކަލުންނާއި ބާލިޔުނުގެ ތާރިޒުން ދައްކަނި

މިގޮތެވެ. ނަމަވެސް މިއީ ޙަޤީޤަތުގައި ކަންތައް އޮންނަންވީ ގޮތުގެ އިދިކޮޅެވެ. އެހެނީ އެންމެފަހުގެ ނަބީޔާއަކަން ހަމަޖެހިފައިވާ ގޮތުގައި މާތް ﷲ އެކަލާނގެ [illegible] [illegible] މީހުންނަށް ދާއިމީ އިއްޒަތާއި މަތިވެރިކަން ދެއްވާނެއެވެ. މިފަދަ އަމިއްލަ ނަފްސުގައި ދުނިޔަވީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

މިދުނިޔެއަކީ އިމްތިޙާނުގެ މަރުޙަލާއެކެވެ. މިދުނިޔޭގައި މީސްތަކުންނަށް ވަނީ އެމީހަކު ބޭނުންކަމެއް ކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ދެވިފައެވެ. މިދުނިޔޭގައި [illegible] "އަތްފުޅުން" އެއްވެސް މީހެއްގެ އަތަކު ނުހިފަހައްޓަފައެވެ. ނަމަވެސް އާޚިރަތްދުވަހުން އޭގެ އެންމުގެ ފުރިހަމަ އަދި ދާއިމީގޮތުގައި ކުރިމަތިވެގެން އަންނާނެ މަންޒަރެއް މުސްލިމުންގެ ނަބިއްޔާގެ ޠަރީޤާއިން އޭގެ [illegible] ސޫރައިގައި މިބިންމަތީގައި ދެއްކެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީންނަށް، [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މިބިންމަތީގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީންނަށް [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible]، [illegible]، [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

ކޮންމެ ނަބިއްޔަކަށްވެސް ފަށައިގަންނަވަނީ ﷲ ގެ ބަސްތަކުންނެވެ. [illegible] ބިންމަތީގައިވާ ﷲ ގެ [illegible].

އެކަލާނގެ އެބޭކަލުން ގުދުވެރިކަމާއި، އެކަލާނގެ ސިޔާދަތު އިންސާނުންނަށް އަންގަވައެވެ. އެއީ ޤިޔާމަތްދުވަހުން ދުރު އެކަލާނގެ އިއްވަވާން ނިޔާކުރެއެވެ. ނަމަވެސް މުސްލިމުންގެ ނަބިއްޔާގެ ޝަރީޢާއިން އެއިޙާ ޚިލާފަށް ޤާނޫނުގެން ތިޔަގޯމުން އިންސާނީ ތާރީޚުގެ ބައެއްކަމުގައި އެބަދަހުރުމާ ހަމަޖެހިގެން ހިނގައެއްޖެއެވެ. ވަރަށްގިނަ އެތިހާސް ތަޖުރިބާތަށް ތާރީޚު ބަޔަކުމަތަކުއެގެ ދަރަޖަ ހިތިވަތަދިން މާތްالله އެކަލާނގެ ހިތަވުގަން މަތީވާރީލި އަޅުނަގަން ނަމަބޭރާއި ހާދިހާބު ދުއްވަނަކަމާއި ނުހިޔާމަގަމާރިވާ އަޅުން ސިކަމިކާމާއި ހަލާކުގެ ދާއިމީ އުޅުބޮއީގެ މައްސަލަ ކަމްޖީފަހިރާހުވަނަކުގަ ވާރިހު ބަތީތަވުއްގެ ބަހިތިއްހަމަވް އިންސާނީ ފަކުރުމަހަމަގަވަޔާ ހާކަޒު ކަހިވިއްޔަދަތިއެވެ. ސްވަހުގައި ނަހަކަމުތަ އަތަނަނަށްއްމަ ދުނިޔާގައި ފުނާނުން ބަޔަކުމަކުއެއް ކަމުގައި ހިތަވުގަ އިންސާނާއަތް އިބަހަމަޔާއި ނަސްބަހަމަގެ ގަމީން އަދި ނަގަހުން ގަނޑުހަވް (އިބާދަތާއި ވަންސަރުހާ) މާތްالله މިދުނިޔާގައި މިސްމަކުންނަށް ދެއްކެވިއެވެ.

محمد ގެފާނުގެ ނަބިކަން ފާޅުވުމަކީ މާތްالله ގެ ކައުވަންތަކަން ފާޅުވުމެވެ. އެހެންކަމުން އިންޞާފުގައި محمد ގެފާނުގެ ނަބިކަން ސިފަކުރެވިދާނީ "الله ގެ ރަސޫލަކަށް" ކަމުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ގެންނެވި އިންތިޒާމަކީ ޝަރުއުކުރެއްވުން ގޮތުގައި ސިޔާސީ ގޮތުންނާއި އިޖްތިމާޢީ ގޮތުންވެސް އަހަންމިއްޔަތު ދިނުމާއި އިންތިޒާމެކެވެ. އަދި ރޫޙާނީގޮތުން ވަރަށްގިނަ އަހަންމިއްޔަތުތަކެއް ދިނުމާއި އިންތިޒާމެކެވެ. ނަމަވެސް އިންތިޒާމުގެ އެންމެ މުހިންމުކަމަކީ އެއިންތިޒާމު އިންސާނުންނަށް މާތްالله ގެ ގަދަރުވެރިވަންތަކަން ފާޅުކޮށްދޭކަމެވެ. އެއިންތިޒާމު މާތްالله ނިޔާކަށްޖެއްސުމުގެ ތަރުބާރުގެ ކަންޖެރު ތަރުކާއިތުރުކަމެވެ. އާޚިރަތް ދުވަހުން އެގޮތް ދުނިޔަމަ ސިފައިގައި އިންސާނާ ދުކާލާ ބަޔަކުމަކާއ އާޚިރަތު ދުވަހުގެ ކުރިގައި އިންސާނާގެ ކުރިމަތީން ފާޅުކޮށްދިނުމަކަށެވެ.

ނަމޫނާ ޝަޚްޞިއްޔަތު

އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم ދުނިޔޭގެ އަލިކަން ދެކެވަޑައިގަތީ 22 އޭޕްރީލް 571 މ. ގައި ޢަރަބިކަރައިގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ސުވަރުގެ ވަޑައިގަތީ 8 ޖޫން 632 މ. ގައެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ ދުވެހިވިލުކަމާއި ހަނިކޮޅުގެ ބާރުފުޅު ސިފަތަކުން ލިބިވަޑައިގެން ހުންނެވި ބޭކަލެކެވެ. ކުޑައިރު އިރުއްސުރެ އެކަލޭގެފާނު ދެކެ މީހުންނަށް "ان لهذا الغلام لشأنا" އޭވެ ބުނެން ފެށިއެވެ. ބޮޑުވުމުން އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަޚްޞިއްޔަތު ވަކިން ބޮޑަށް ފާޅުވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދެކޭމީހުން އެކަލޭގެފާނުދެކެ ޖެހިލުންވެއެވެ. ހަމައެއާއެކު އެކަލޭގެފާނުގެ ވަޑައިގަންނަވާ ދޮރުން ބަސްފުޅުތަކުގެ ސަބަބުން އިޙްތިރާމްކޮށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި އުޅުނު މީހަކަށް އެކަލޭގެފާނުދެކެ ލޯބިވުން ވަދެއެވެ. ކުރިމަތިލާފައި، ކަންތައްތަކުގައި، ކޮންމެ ފުރިހަމަކަން ވިސްނެވުމުގައި، ހިތި ހުކުމްކުރުމުގައި އެންމެހައި ދަރަޖައިން އެކަލޭގެފާނުގެ ގައިކޮޅުގައި އެކުލެވިފައިވެއެވެ. ހުރިހާކަމަކުން ދަންނަވާނަމަ އެކަލޭގެފާނަކީ ނަފްސާނިއްޔަތުގެ އިސްލާމިއްޔަތުގެ ހުރި ކޮށްމަން ވަރަށްގިނަ ޝަޚްޞިއްޔަތެއް (BALANCED PERSONALITY) ކަމުގައި ބުނެވޭ އިންސާނީ ޙަޔާތުގެ ސިޔާސީ އެންމެ ޙަޔާތުގެ ނަމޫނާއެކެވެ. ތާރީޚު ވިން ބަހުން ބަޔާން ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ޢަރަބިކަރައިގެ ދިރިއުޅުން ކުދިކުދި އެންމެ ކަމަކަށް ވާހަކަ ދެކެވިފައިވާ ކޮންމެ محمّد بن عبد الله ބޮޑުވެގެން ޖާގައިން އުޅުނު ތަރުބިއްޔަތު، އެކަލޭގެފާނަކީ، އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ އެންމެ އަހުލާގު ހިތި،

އެންމެ ބޮޑަށް އަވަށްޓެރިންގެ ހާލު ބައްލަވާ، އެންމެ ކެތްތެރި، އެންމެ [illegible] [illegible]، އެންމެ ތެދުވެރި، އެންމެ އަމާނާތްތެރި، [illegible] ދޮގުވެރިކަމާ އެންމެ ދުރުހުރި، [illegible] [illegible] [illegible] ވާހަކައަށް އެންމެ ނުދައްކަވާ، [illegible] އެންމެ [illegible] ވިދާޅުވާ ބޭފުޅަކު ކަމުގައި [illegible] ޝަރަފު [illegible] ހުންނަވައެވެ. މިކަމަށްޓަކައި އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމު އެކަލޭގެފާނުގެ ނަންފުޅަކީ "އަލްއަމީން" ކަމުގައި ކަނޑައެޅިއެވެ. ([illegible] [illegible]: [illegible]: 1 [illegible]: 91)

ފަންސަވީސް އަހަރުގެ އުމުރުފުޅުގައި އެކަލޭގެފާނު [illegible] ކާވެނި [illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުބޭބޭފުޅު أبو طالب [illegible] [illegible] [illegible].

"ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެންގެ އަޚް عبد الله ގެ ދަރިކަލުން محمّد ގެފާނު އެކަން އެއްވެސް ފިރިހެނަކާ އަޅައި ބަލައިފިނަމަ އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުވެރިކަމުގެ ގޮތުންނާއި ޝަރަފުވެރިކަމުގެ ގޮތުން، ނަސަބުގެ ގޮތުންނާއި ޤަދަރުވެރިކަމުގެ ގޮތުން މާބޮޑަށް ރަނގަޅުވާނެއެވެ. މާލު [illegible] [illegible] [illegible]. އެކަލޭގެފާނުގެ މުސްތަޤްބަލަކީ ވަރަށް ބާއްޖަވެރި މުސްތަޤްބަލެކެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރަޖަ މަތިވެރިވާނެއެވެ."

أبو طالب ގެފާނުގެ ވާހަކަފުޅުގައި މިޢިބާރާތައް ބޭނުން ކުރައްވާފައިވަނީ ވަރުގެ ތާރީޚު އެބަސްފުޅުތަކުގެ [illegible] ސާބިތުކޮށްދިނުން [illegible] ނޫނެވެ. އެކަލޭގެފާނުން މިވާހަކަފުޅު ދެއްކެވީ [illegible] [illegible] [illegible]. އާދެ! އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] محمّد بن عبد الله ގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

އެބައިމީހުންގެ ޝަޚްޞިއްޔަތަކުން ބޭބޭމި އަދުގެއް ދިޔާ ވާހަކައެވެ. އެވަގުތު ޝަޚްޞިއްޔަތުތަކުގެ ތަފާތުވި ޑޮކްޓަރުންނެވެ އަދިހެއްގެ ތަރައްޤީއާއި ކާމިޔާބުގެ ފުރުޞަތު ގަނޑުބޮޑުވެއްޖައެވެ.

ޝަފްރިއްޔަތެއްގައި ދިއުމާމެދު ސަބަބަކާއި އެކުލަވާލެއްވުން ހޯއްދަވަން އެދޭނެވެ. އެކަލޭގެފާނުން ތާބިޢުތަކުގެ ފަރާތުން ބޭނުމީ ދުނިޔަވީ އަދުލު ހޯއްދަވަން އެދޭނެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދުނިޔޭގެ ވަޑައިގެން މައްކާގެ މާތް ބާއިޚާއްކަން ކުރެއްވެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅުގެ ފަރާތުން ފުރިހަމަ ވާރިސުންނަށް ދިނުމަށް ޖަހައިލުމާ ވާހަކައިން ފިޔަވައި އެކަލޭގެފާނުގެ ދުވަސްފުޅުގައި ދިނުމަށް ވަޑައިގެންފުއްޓަވާ ތަފާތު ސަފަރުތަކެއް މައްކާގެ އެތެރެ ދެމްސަލީހު އަންހެން ސާރިބާގެ ހިތްފުޅު މިލްކުވެރިއެވެ. ފަންސާވީސް އަހަރުގެ އުމުރުފުޅުގައި އެކަލަންނާ އެކަލޭގެފާނުގެ ކާވެނިފުޅު ކުރެއްވިއެވެ. އެކަލަންނާއަކީ ވިޔަފާރިވެރި އާއިލާއެއްގެ ކުދިކުދި އަންހެނުން ބޮޑުވެގެންވެ. އެކަލޭގެފާނުން އެކަލަންނާގެ ވާރިސުކަމުގެ މިލްކުތަކުގެ ހިސާބުކުރައްވަން ވަޑައިގެންނެވި މުދަލާއި ފައިސާއިން ކިޔަވައިދިނެވެ.

އަދި ކިއްޔަދެވެ؟ އިރުޝާދުތަކާއި އިރުޝާދުތަކުގެ ބޭނުން ވިޔަފާރިކުރުމަށްފަހުގެ މަސައްކަތް ތަފާސްހިސާބުތަކުން ދިނުމަށް ވަޑައިގެންނެވެ. އެކަލޭގެފާނުން، ހަމަޖެހި ހާލުކަށަ ދިރިއުޅުއްވުމުގެ އާޚިރުގައި ކުރެއްވުމުގެ ހިތާމަ ފުރިހަމަކުރުމަށް ދިނުމަށް ވަޑައިގެންނެވެ. ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނު އެހެނިހެން އެއްކޮށް ދުނިޔަލަށްވެސް ފުރަތަމަ ހިތްހަމަޖެހުއްވިއެވެ، އެކަލޭގެފާނު ތަރައްޤީކުރުމަށް ފުރުޞަތުދެއްވިކަން ހެއްކަށް ފެނިގެން ވަޑައިގެން ރަސޫލާގެ ދީނާއި ބަލައިގަތުމަށް މުނާޖާތް ހަމަޖެހިފައެވެ. خديجة ގެފާނާ ކައިވެނި ބައްލަވައިގަތުމުގެ ކުރިން އެކަލޭގެފާނުން އާދިމަތި ހޯދިދެއްވިއްޔެވެ. ހިސާބުކުރުން މަސައްކަތުގެ ކުރިއެރުވުމެވެ. އެކާކުރަށް ވިޔަފާރިކުރުމެވެ. އެއްސުރެއްވުމެވެ. ހެއްޔެވަށް ދިރިއުޅުއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދެކެން މަޝްވަރާކުރުއްވިއެވެ ގައިގެ މަސްތުގެ ވިޔަފާރިއަށް ފަރުދު އެކަލޭގެފާނު އެއްއެއްކަން ހޯދައިދެއްވުން އެކުއްލީ އެއްސުރެއް ހޯދިދެއްވިއެވެ. އަދި ޚިދުމަތް ދިނެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެތެރެއް ގަޔާވުމަށް ފުރުޞަތު ބިރުގަނޑު ފިޔަވައި ކުރުމަށް

ކުރައްވަން ނިންމަވައެވެ. މައްކާގެ އަޝްރާފުންނާ ގުޅުން ބަދަހި ކުރައްވުމަށާއި، އެބައިމީހުންގެ ލޯލުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރަޖަ މަތިވެރި ކުރައްވަން އުޅުއްވުމުގެ ބަދަލުގައި އެކަލޭގެފާނު [illegible] ފަރުބަދަތަކާއި ސަހަރާ އެކަލޭގެފާނުގެ އެކުވެރިން ކަމުގައި ހުރެއްވީއެވެ.

މައްކާއާ ތިންމީލު ދުރުގައި ފަރުބަދަތަކުގެ ސިލްސިލާއެއް ހުރިއެވެ. އޭގެތެރެއިން ފަރުބަދައެއްގައި ގާރެއް ހުރިއެވެ. އެތަނުގެ ނަމަކީ ހިރާއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ހިކި ކަދުރާއި ފެން ހިއްޕަވައިގެން އެތަނަށް ވަޑައިގަންނަވައެވެ. ފަރުބަދައިގެ ހަމަހިމޭން މާހައުލުގައި އިންނަވައި [illegible] [illegible] މައްޗަށް ފިކުރުފުޅު ހިންގަވައެވެ. ބިމާއި އުޑު ހެއްދެވި ފަރާތަކަށް ދުއާފުޅު ކުރައްވައެވެ. "އަހަރު ހައްދަވައި ބޮޑުކުރެއްވި ރަސްކަލާނގެ! [illegible] މިއަޅާއަށް ފާޅުކޮށް ދެއްވައިފާނދޭވެ. ތެދުވެރި ދީނަކީ ކޮބައިކަން މިއަޅާއަށް އަންގަވައިދެއްވައި ފާނދޭވެ!"

ފެނާއި ކަދުރު ހުސްވުމުން އެނބުރި ގެއަށް ވަޑައިގަންނަވައެވެ. އަލުން އެތަކެތި ހިއްޕަވައިގެން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ފަރުބަދަތަކާއި [illegible] ހިމޭންކަމުން [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] [illegible] ހިއްޕަވައިފައިވަނީ [illegible] [illegible]. [illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ ސުވާލުތަކަށް ޖަވާބު އަރުވާނެކަމުގެ އިންތިޒާރުގައެވެ.

[illegible] ފުރަތަމަ [illegible] [illegible] [illegible] ދިރިއުޅުމާ އެއްޗެސް ބާލައްވައި އާދައިގެ ދިރިއުޅުމެއް ނޫނެވެ. މިއީ [illegible] [illegible]

ދޫކޮށްލައިފައި ހިތާމައިގެ މަދު ހިމާރުކުރުމެވެ. އަސާސީކަސްބަރުންނާއި ބޮޑުގޮންޏާއިކަ އަރާމުގައި ދިރިއުޅުއްވުމާ، ވިހާވާރި ތަރައްގީ ކުރެއްވުމާ، ސޯސަލިޒަމް މަޤާމުގައި ކަމަށްވާ ކުރެއްވުމާ، މިހިރާ ކަމަށް މަދު އެކަޑޭމީގެ ކުރިޔުގަމީގައި ހުޅުވިފައި އޮތެވެ. ސަމަވާތު އެކަޑޭމީގެ ބައްދަލު ކުރެއްވުމުގައި ބޮޑުކަންތައްތަކާ މިޒާޖުގެ އެތަކެއް ފަރުދުން ކުރެއްވުން އެވެ ތަރައްގީކަން ނުކުތެވެ. ބަޔާންގެ ސިޔާސީ އަސާސީޤާނޫނުގެ ކުރިން އެތަކެއްގެ އާއްމު ޢަމަލް އެކަޑޭމީގެ ޢަމަލުކުރާ ނުކުތެވެ. އެކަޑޭމީން އަސާސީޤާނޫނުން ބޮޑުކުރުމެވެ ޤާނޫނުގައި މިދުވަސް ތަކުރާރުކަށްދީ ކަމުގައި ފަހުތަރައްގީސަރު އެއް ކަށަވަރުތައްޔަކަށެވެ. ފައިދާއާއި ގެއްލުމާއި އަޚްލާޤާއި ތަރުޖަމާގެ އިސްލާމީ ފާޅަން ވިސްނައިވަޤާނޫނުގެ ބާރުމިނުގެ އެކަޑޭމީން މަސްއޫލިއްޔަތުތަކުގައި ބަދަހިކަން ކަށަވަރުކުރެވޭ ކަރަދާސް ފޮތެއް މިސްރާލާޤާތުގެ ޝަރުޢީ ކޮށްދެވިފައިވެ.

އިސްލާމްދީނުގެ ސިޔާސީ ބަލާއިރުގެ މިދައިރާ ވާހަ ދުރާއިކަމަށް ސިޔާސީ ކެތްއަޅައި އެކަޑޭމީން ބޮޑު އުޅުއްވުމުގެ ޤާނޫނުތައް ސަރުކާރުގައި އެކަށައަޅާ ޤަވާއިދު ރައްކާތެރި ފުރަސަތު ފުރިހަމަ. އެކަޑޭމީން ހިތާމަކުރާކަމުން ތަރައްގީކުރާ ކަނޑައެޅިން އޮފީސްތަކާއި އެކަޑޭމީގެ މާދައިގެ ސަރުކާރުތަކާ ހިންގުމުގައި ފުރަބަރާބަރު ހިންގުމުގެ ފުރަތަމަ ސަރުކާރުގައި އެންމެ ތަފާތު މަސްލަހަތު އެކަޑޭމީގެ ބޭރު ކުރެއްވުމަށް މަސައްކަތްތަކުގެ ކަމާއިގުޅޭ ބަދަލުކުރުމަށް ބަޔަކު ފާސްކުރުމަށް ބިމާބެހޭގައި އެއްސުރު ވަރަށްދަށްކަމުން ދުރުގޮތް ފުރުސަތު ކަރުދާސް ދޫކުރުމެވެ.

އާދޭހެވެ! އެކަމުގެ ތަފުސީލު ހިތަވައި އެއްސުރު އެއްވެސް އެއްގޮތް އެކަޑޭމީގެ ތަރުޖަމާކުރުން އަރިހުގައި މިދުވަސް ދުވަހުގެ ބޭރުގެއްޔާއް ކަމަށް ނުވިއްޖެ. އެކަމަކުން ބޮޑުތަކެއް ކުރެއްވުމަށް އެކަޑޭމީގެ ހިތްޕުޅުގައިވާ ބާރުގަދަކަން ދިރިއުޅުއްވުމަށް އެކަޑޭމީން ބޮޑު ބަރާބަރު ކަމުގައި ރަނގަޅުވެއްޖެ. އެކަޑޭމީގެ

ހިތްވަރުދެވޭ ދުރުހެޔޮ ވަޙީވިއެވެ.

އެވަގުތު ﷲ ގެ ރަޙްމަތްފުޅު އަނބިޔާގެފާނަށް ކުރިމަތިވެއްޖެއެވެ. އަދިވެގެންވާ ރޭދުވަހުގެ ދޮރު އަނބިޔާގެފާނުންބަލައި ހުވަފެނުގައި ފެނިވަޑައިގެންނެވެ. 12 ފެބްރުއަރީ 610 ގައި އަނބިޔާގެފާނު ހިރާގައި ގިނިކޮށްހުންނަވަނިކޮށް މާތްރަސްކަލާނގެ މަލާއިކަތާ (ޖިބްރީލުގެފާނު) އިންސާނެއްގެ ސިފައިގައި އަނބިޔާގެފާނުގެ ކުރިމަތުގައިވެސް ފާޅުވެވަޑައިގަތެވެ. އެމަލާއިކަތާ މާތް ﷲ ފޮނުއްވި ކަލިމަފުޅުތައް އަދާ! ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ 96 ވަނަ ސޫރަތުގެ ކުރީކޮޅުގައިވާ ކަލިމަތައް އަނބިޔާގެފާނަށް ދަސްކޮށްދެއްވުން އެދިއްވިއެވެ. އަނބިޔާގެފާނުގެ ސާއްދުވެރިކަމެއް އިންތިޚާބުން އަނބިޔާގެފާނުގެ ހިތްހުރެގަތީ ސުވާލުތަކުގެ ޖަވާބު ސާފުވަމުވިއެވެ.

އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާގެ ބާރުވެރިކަމާ ރިސާލަތު ބާރަށް ދިނީ ރަސޫލުކަމުގެ ރަސޫލުކަމުގެ ގުޅުން އެދުނިޔެއްޖެއެވެ. މާތްރަސްކަލާނގެ އަނބިޔާގެފާނުން ހަމައެކަނި ހިތާމަ ދެއްވީ ނުވެވެ. އަދި ކިއްކަމެއްވެ؟ އަނބިޔާގެ ހާއްސަ ރަސޫލުކަމުގެ ބައިތީއްޔަކަމުންވެސް އަނބިޔާގެފާނު ހެއްދެވިއެވެ. އަނބިޔާގެފާނުން އަނބިޔާގެ ކަލާމުފުޅު ބޭވައިލައްވަން ފެއްޓެވިއެވެ. އަނބިޔާގެފާނުގެ ނަބިކަމުގެ މުއްދަތު ތޭވީސް އަހަރަން ދުވިއްސެވެ. އަދުއްދަތުގެ ތެރޭގައި މާތް ﷲ ގެ ވަޙީ (ކީރިތި ޤުރުއާން) އަނބިޔާގެފާނަށް ބާވައިލެއްވިއެވެ.

އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ އަނބިޔާގެފާނުގެ ބަދަރު މަސައްކަތްފުޅުގެ ފުރިހަމައިވާ ބައްޓަންފުޅުގެ ސާފުސާފުކަ އަހަރު ބައްޔާ ދިނަކު ކަށަވަރުކަން ހާއްދަކަވިވިއެވެ. ނަމަވެސް އެއީ އަނބިޔާގެފާނަށް ގެނައުމުން މާވަށާހަ "ވީމަވާރިއާ" ނުވެވެ. އެ ރޭދުވަހުގެ މަޖިލީހަށް އާދަމުގެ ދަރިންވަނީ މަތިވެރި ކަލޭއްގެ ކުލަދުންވަރަކުގެ ދަރުގަޔަކަށް

އެނގިވަޑައިގަތުމެވެ. އެއީ ތިމާގެ ނުކުޅެދުމުގެ ކުރިމަތީގައި މާތްރަސްކަލާނގެ މަތިވެރިވަންތަކަން އެނގިވަޑައިގަތުމެވެ. ﷲ ވޮޑިގެންވާކަން ސާބިތުވެ އެނގިވަޑައިގަތުމާ ގުޅިގެން އިންސާނާގެ ހަމިއްލަ ނަފުސުގެ ޙަޤީޤަތެއް ނެތްކަން އެނގިވަޑައިގަތުމެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގައި މުއްމިން އަޅެއްގެ އޮތީ ހުސް މަސްއޫލިއްޔަތުތަކެއް ކަމާއި ދުނިޔޭގައި އޭނާއަށް ލިބެންވާ އެއްވެސް ޙައްޤެއް ނެތްކަމުގެ ސިއްރު އޮޅުންފިލައިވަޑައިގަތުމެވެ.

އިސްވެ ދެންނެވި ޙަޤީޤަތް އެނގިވަޑައިގަތުމަށްފަހު އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާގެ އަރިހުގައި ޙަޔާތުގެ މާނައަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އެކަން ވަޒަން ކުރުމަށްޓަކައި މިތާނގައި [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ އެންމެ ޙަދީޘްފުޅެކެވެ. [illegible]! އެކަލޭގެފާނު އެއްފަހަރަކު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

"އަހުރެންގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ އަހުރެންނަށް 9 ކަމަކަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ.

ސިއްރުގައްޔާއި ފާޅުގައި ﷲ އަށް ބިރުވެތިވުމަށް،

އަދި ރުޅިއައުމާ ހިނދުގައްޔާއި، ރުހިގެންވާ ހާލު އަދުލުވެރި ބަސްބުނުމަށް،

އަދި މުއްސަނދި ކަމުގައްޔާއި ފަގީރުކަމުގައި މެދުމިނުން ކަންތައް ބަލަހައްޓައި ހަރަދުކުރުމަށް،

އަދި އަހުރެންނާ ގުޅުން ކަނޑައިލި މީހަކާ ގުޅުން ބަދަހިކުރުމަށް،

އަދި އަހުރެންނަށް [illegible] [illegible] ނުދޭމީހަކަށް [illegible] ދިނުމަށް،

އަދި އަހުރެންނަށް [illegible] [illegible] މީހަކަށް [illegible] [illegible]،

އަދި އަހުރެންނަށް އަނިޔާކުރި މީހަކަށް މާފުކުރުމަށް،

އަދި އަހުރެން އެއްކޮށް ނުބެން ހަނުހުންނަ ވަގުތު
ފިކުރުކުރުވަން،
އަދި އަހުރެން ވާހަކަދައްކާހިނދު الله ހަނދާންކުރުވަން،
އަދި އަހުރެން ބަލާބަލުން އިބްރަތެއް ކަމުގައި ހެދުމަން. "

(ތަވާރު: ޝައްރީން)

މިއީ ހަމައެކަނި ތަޤްރީރެއްގެ ނުވަތަ [illegible] ވާހަކަފުޅެއްގެ އިބާރާތެއްކަމަށް ނުބުނެވޭ. އަދި ސިއްރެއްވެސް؟ މިއީ ހުދު އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިންސާނުންގެ [illegible]

[illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible]

މިފެންވަރު ދުނިޔޭގައިވީ ކަމަކީ، ނަފްސާނީޔަތުން އެކާ މުޅިން އެހެން ދުނިޔެއެއްގައި ދިރިއުޅެން ފަށައެވެ.

އެއް ރިވާޔަތެއްގައިވާގޮތުން އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ ބަޔާން ކުރެއްވިއެވެ.

"ކޮންމެ ހެޔޮވިސްނުން ބުއްދިވެރިއެއްގެ މައްޗަށް ޚާއްޞަ ވެގެންވަނީ ވަގުތު ބަހައިލައިގެން ކަންތައް ކުރުމެވެ.

الله ހަނދުމަކޮށް ދުޢާކުރާން ވަގުތެވެ.

އަދި ތިމާގެ އަމިއްލަ ނަފްސުން ކުރާ ކަންތައް ކުރަނީ ރަނގަޅަށްތޯ ބަލާން ވަގުތެވެ.

އަދި الله ހައްދަވައިފައިވާ ތަކެއްޗާމެދު ފިކުރުކުރާން ވަގުތެވެ.

އަދި ތިމާގެ ކެއުމާއި ބޯމާއި ދުންޔަވީ ކަންތައްތަކަށް މަސައްކަތް ކުރާން ވަގުތެވެ."

އާދޭހެވެ! މިބަސްފުޅުން ސިފަކުރެވޭ، الله ގެ ވަފާތެރި އަޅަކީ އޭނާގެ ޙަޔާތުގައި ދުވާލުގެ ވަގުތުތަކުގައި އޭނާގެ ބޭނުންތަކުން الله އާ ގުޅުންހޯދުމުގައި الله އަށް ދުޢާގެ ދެންނެވުން ހިސާބަށް ބައްދަލު ހަރަކާތްތަކާ މިނީއެވެ. ހިސާބު ބައްލަވާ ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަން ބައްދަލުކުރަން އޭނާގެ ހިތަށް ފިކުރުވެގެން ދުނިޔޭގައި އަމިއްލަތަން ހިސާބުކުރަން ފަށައިގެންވާ މިންވަރަކަށް މިނީއެވެ. ކާއިނާތުގެ ތާރީޚުގައި އެކުލެވިގެންވާ الله ގެ ޤުދުރަތުންވަނީކަމުގެ ބަޔާނިބޮޑަށް ފެނި އޭގެ ތެރެއިން ބައްޓަންކުރަން އާސާރުން ހާޞިލުވާން ފަރާތް ވިސްނިގެންދާކަމަށް ސިފަތަކަށް ގެއްލިގެންދާ މިނީއެވެ. މިގޮތުން الله އާ ގުޅި ބައްދަލުވުން، އާދެ! އުފެއްދެވި ސާރިބަވަންތަ ފަރާތް ގުޅުން، ކާއިނާތުގެ ތެރޭގައި ހިތްތަށް ތަކެއްޗާ ގުޅުން އޭނާގެ ޙަޔާތުގެ ވަގުތުތަކުގެ ތެރޭގައި ހަރުދަނާވުމާ މިނީއެވެ. ހަމަ

އެއާއެކު ކޮންމެހެން ބޭނުންވަރަން ކެއިންބުއިންފަދަ ކަންތައްތަކަށްވެސް ތިމާ ހުސްވެގެންނަ ދިޔައެވެ.

މިހަފުލުތަކަކީ ދުނިޔޭގައިވާ އެހެން ކޮންމެވެސް އިންސާނުންގެ ތަޢާރުފް ނުހުރެވެ. އެބަސްފުޅުތަކުގައި މުނާސަބަތު އެކަށަކަސް ހުދު އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާގެ އަދިއްލަތުގެ ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކެވެ. އެބަސްފުޅުތަކުން އެނގެނީ އެކަލޭގެފާނުގެ ބޭރުފުށުގެ ހަރަކާތުގެ ތަޢާރުފާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ހަރަކާތްތަކާ ގުޅޭ ކަންތައްތަކެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ބަރަކާތުން ތަޢާރުފްކުރެވޭ ކަންތައްތަކުގެ "ގަޑިތަކެއް" ގެ ތަޢާރުފުކޮށްދެއްވިއެވެ. ބަރަކާތުގެ މިދުނިޔޭގެ ވަގުތުތަކާއި ބޭނުންތަކުގެ ތަޢާރުފާ ނުކުރާ މިކަމަށް ފަހަރެއްގައިވެސް އޮފަތަ ކަތިވެރި ޙަޤީޤީ ތަކާތުން އެވާހަކަ ބަޔާނެއް ނުކުރާފައިވާނެތެވެ. މިއީ އެކަލޭގެ ތަޢާރުފް އަދި އެހެން ފުރަތަމަ ގޮތުގައި ދުކޮފަހަރެއްގަނޑުގައިވާ ތަޢާރުފުތަކެއް ބޭނުންކޮށްލެވެ. ޙަޤީޤީ ތަކާތުގެ ދުރުބައިން އެހެން މިހެނަސްނަ ބާވަތްތަކުން އޮޅުވާލެވެ.

އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާއަށް މާތް اللّٰه ގެ ވަޙީ ލިބިވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި މިދުނިޔެ ހިމޭނުމުގައިވެސް އެއްވެސް މާނައެއްނެތް ތަނެއްގެ ގޮތުގައެވެ. މިދުނިޔޭގައި އިންސާނުންގެ ދާއިރާގެ ހަނިކަމާއި ދުނިޔޭގެ އުނިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ނަމަވެސް اللّٰه އެކަލޭގެފާނަށް މިދުނިޔެ ފިޔަވައި އެހެން ދުނިޔެއެއްވާ ކަމުގެ ބަޔާނެއް އެންގެވިއިރު، އާޚިރަތާއި އަބަދުން ދެމިހުރިބާވަ ފުރިހަމަ ދުނިޔެއެއްކަމުގައި، އިންސާނާގެ އަޤްލަށް ވަސްފުކުރަން ނުކެރޭނެ އެއްޗެއް ކަމުގައި ދުނިޔެއާއި ސަބަބުގެ ތަފާތު ފަހިކޮށްދެއްވުމަށް، އިންސާނުގެ އަޤްލަށް މަންޒިލަކީ އާޚިރަތް އޭރުން ޝަރުޢީގޮތުން ވިސްނަވާދިނުމަށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ބަރަކާތާއި ނާޒިލުވެ މުޖުތަމަޢުގެ ދުރަށްވެސް އެއީ އެކަލޭގެފާނަށް ހިފާ ނަޞޭޙަތެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ޙަޤީޤަތާއި ދުވަސްތަކުގައި ބަރަކާތުގެ ޝަރުޢީ ތެދުވަޑައިގަތުމުގެ ވަގުތެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނުން ހިތްޕުޅު ހަމަޖެހިވަޑައިގަތުމުގެ އަދުއްލުގެ ޝަރުޢީދާނެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ބަރަކާތުގެ އެ ބަޔާ ދުނިޔެއެއްގެ އުފާވެރި އުނދަގުލުގެ ވައްކަރު ބިރުވެރިކަމުގައި

ހާއްވާފާފައި ދުނިޔެއަށް ފުނިވަޑައިގެންފިއެވެ.

"ދުނިޔެއަކީ އާދަމުގެ ދަރިފުޅުންގެ." މިތަށްތަކުގެ މާނައަކީ މިއެވެ. މި އިބްލީސްގެ ވައްކަލަން ބިނާކުރާ ދިރިއުޅުމަކީ މިޒަމާނުގެ އިބާރާތުން "އާދަމަކަން އަމާޒުކުރުވިފައިވާ ބަހާރެ" ދެންނެވިދާނެއެވެ. އެފަދަ ދިރިއުޅުމެއް ހަދަކާރާ މިހުން އެބަދުނިޔޭގެ ބަހާރާތާދު ބަރާ ބެރުމުގެ ނަޒާޖާއާގެ ގޮތުން ތިމާގެންގެ އަސްލަށް މަޤާސްލުއް ކަމުގައި އާދަމް ބަރާން ފެނަރެވެ. އެފަދަ މިހުންނަން ތިމާގެންގެ އަބަދަން ދިރިތިބުމުގެ ގޮތުއްކަލް މިދުނިޔެއައް ނޫންކަން އެނގެއެވެ. މިއީ ހަމައެކަނި ހުރަސްކަށްކަންމާނޭ މަޤައްކަން އެނގެއެވެ. އާދަމުގެ މުސްތަޤްބަލަން ތަޢާރަފުވުމުގެ ފުރަތަމަ ހަރަފުތަކަން އެނގެއެވެ.

ދުނިޔެ ހޯދަން އެދެވިދާއިގެ ހުރިހާ ބަރަކާތްތަކެއް ދުނިޔެތަ ވަސްކަބަތަކަށް ވަނަގެން އެނބެރި ފަދައިން ކަލާނގެ ހުއްސުވުން އެދެ އަޅުގެ ދިރިއުޅުން އަމާޒު ކުރުވިފައިވާނީ އާދަމާ ދިމާއަށެވެ. ކަންމަ ކަލްއަގައިވެސް އެނާ އެކަމެއް ކުރަނީގަތް ކަނޑައަޅުން ގެންދިޔަ އާދަމަކައި އެނގެ ނިމުން އަންނާނީ ކާނިންއަކަށާމެދު ކުރާ ނިޔާލާ އައިގަތްނެވެ. އެދެބަކަންތިތަކެއް ނުތަތަ ހިތާމަތަތަކަންތިތަކެއް، ކަމިލާތުއްކަންތިތަކެއް ނުތަތަ ނާކާމިޔާބުއްކަންތިތަކެއް، އިހްތިރާމް ނުލިބުމާއި އިހްތިރާމް ޖިބިގެން ވުމާއްކަކެއް، ތަޢުރީފް ކުރަމުން ގެންދިޔަތަކެއް ނުތަތަ ފާޑުކިޔަމުން ގެންދިޔަތަކެއް، ދިވެހިރާއްޖެއަށް ކުރީކެއް ނުތަތަ ބޮޑުވެގެން އުޅުން ކަމުގައިވިޔަތަކެއް، ކަންމަ ހިނދުއްގައި، ކަންމަ ބަޔެއްގައިވިޔަސް އެނގެނެ މަގުދުއްކޮށް އާދަމުގެ ހިނދުގެނެވެ. އާދަމުގެ ފިކުރު އެނގެ ޝައުޤުވެރި އެންމެ ފުރާގެ އެއްބައިކަމުގައި ހިފުނުއްޖެއްމެން ދެންނެވެ. އަޅުގަނޑު ދާއިރާ އެނގެ ހަބައިން އެދުމުގެ ދަރިފަސްކޮށްކަން ފިޔައިންދިޔަ ކަމުގައިވިޔަސް އެނގެ ފިކުރު އެދު ހިނގުމުންދިޔަ އާދަމަށް ގެވެންހުރި ކަނޑަކާ މުދާގެއެވެ. އާދަމާ ނުގެވޭ ކަންތަކާމުދު އެނގެ

ޝަވްރުދުވިރިކަން ނުދެވޭގޮތަށްވުރުން އޭނާއަށް ބަހައްޓަވަރު ބޮޑުކަމުގެ ނިސް "މިފަދަބައިމިއުން މިފަދަބައިމިއުންގެ ދުނިޔާގެ ކަންތައް އަހަންނަށްވުރެ ބޮޑުން ދަންނަވާށެވެ." މިފަދައިންނެވެ.

މި ޙަދީޘަކީ ހަމައެކަނި އިލްމީ ހުކުމަކާ އެއް ޙައްޤުއްޙަދީޘްގެ އެއްގޮތެއްނުވެއެވެ. މި ޙަދީޘް ހަމަހުމަށްފަހު އިންސާނާގެ ދިރިއުޅުމުގެ ގޮތެއް ބަދަލުވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ. އެހެން މީހުން އެއްނުވެ ދުވަހެއް ފަހުން. މިގޮ އެއްވެސް ފިރިހެނަކާ މިސާލަކީ އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާގެ ޙަޔާތުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ޙަޔާތުގެ އެންމެ ބޮޑު ފިލާވަޅަކީ މިހާ ދިރިއުޅުމާ ސުލޫކު ބަދަލު ނުކުރާ ހިނދެއްގައި އަހަރުމެންކޮޅުގެ ސުލޫކު ބަދަލު ނުކުރެވޭނެކަމެވެ.

އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާއަން މި ޙަދީޘް އަނގައިފަދައިގަތުމުން، އެކަނބަޔާ ކިލުނީ އެކަލޭގެފާނުގެ ޙަޔާތްޕުރުގެ އެއްވެސް ބޮޑު ވައްސަލާ ކަމުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު އަސްވަރުގައްޔާ ފަހަރަކުން އޮތްފަރިކަމުގެ ހަޖުރު ދުއްވާ ސުވާރުގައިން އެއްގޮތެއް ބޮޑަން ދަރިފައިފެ ވަޅައިގަންނަވަނީ ހުދު އެކަލޭގެފާނު ކަމުގައި ހިފުނަވަޅައިގަތެވެ. އަނހަރެކަކަށްދީ އެކަލޭގެފާނު އެއްނުމިއުން ބިރުގަންނަވާ ނަހަރަކަށް އެއްގޮތަށްނަންވާލަ ބޮޑަން ހުދު އެކަލޭގެފާނު ބިރުފުރުގަން ފަޅައިގަންނަވާން ފެނިއްޖެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް މި ކަރުދާސްފަޅައިގަތީ އަތުރެގެ ބޮލުފާން، ތަކުރާރު ކުރަށްފަރުން ގެންދަވާ އިސްތިއުރާރު ދުއާގެ ސިފައިގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ދުރުގެން ފެނިވަން ފެނިއްޖެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ދިރިއުޅުއްވުން ޢާންމު އިންސާނުންނާ ކިހާ ތަފާތުއެކަން ބޮޑު ފާޅުކޮށްކަން އެނގެއެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަނބިކަނބަލުން السيّدة أمّ سلمة رضى الله عنها ގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘްގައި ވެއެވެ. އެއްދުވަހަކު ރަސޫލާ އެކަލަނގެ ގޭގައި އިންނަވާފައި، އެކަލަނގެ ހުރިފާއަން ގާތުގައްފިނީތު އެހާ އަވަހަށް

ޙަސްދުވުން ކޮށާ އިސްވެ ދޫކުރުމުން އެކަމުގެ އަސަރު ފެންނަން ހުއްޓެވެ. السيدة أمّ سلمة ފަރުދާގެ ކައިރިއަށް ވަޑައިގެން ބެއްލެވިއިރު ޚާދިމާ އުޅެނީ ކުޅެއެވެ. އެއިނދު ރަސޫލާގެ އަތްފުޅުގައި އޮތް ދަތްފުޅު އުނގުޅުއްވާ މިސްވާކެއް ނަންގަވައިލައި ޚާދިމާ ދިމާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ޤިޔާމަތްދުވަހު މާތްރަސްކަލާނގެ ބަދަލަން ބަދަލު ހިއްޕުވުމުގެ ބިރުވެރިކަން ނުވާނަމަ، މި މިސްވާކުން ކަލޭއަށް ތަޅުވާލަން ޖެހީމުއެވެ. (އަލްއަދަބުލް މުފްރަދު، ބާބު ޤިޞާޞުލް ޢަބްދު، ސަފްޙާ: 29)

ބަދުރުހަނގުރާމަ (ރަމަޟާން 2ހ.) ހިގައި ހައްޔަރު ކުރެވިގެން ގެނެވުން މީހުންނަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ އެންމެ ބޮޑު ދުޝްމަނުންނެވެ. ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވަރަށް މާތްކޮށް ހިތެއްވިއެވެ. މިދުޝްމަނުން އަސީރުންގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އެކަކު ކަމުގައި سهيل بن عمرو ހިމެނެއެވެ. އޭނާއަކީ ވަރަށް ކުޅަދާނަ ވާހަކަދައްކަންތެރިއެކެވެ. މުޝްރިކުންގެ ހުރިހާ އެއްވުންތަކެއްގައި މާތް ރަސޫލާއާ ދެކޮޅަށް އޭނާ ވިދާޅުވާ ތަޤުރީރުތައް ކުރެއެވެ. އެހެންކަމާއިހުރެ عمر رضى الله عنه އޭނާގެ ތިރީ ދަތްބުރިކާގެ ދެދުރުދަތް އުފުރައިލެއްވުމަށް ޢަރުޟުއްވިއެވެ. އޭނާގެ ވާހަކަދެއްކުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ކަނޑައްލައިލެއްވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އެއަޑުފުޅު އިވިވަޑައިގަތުމުން މާތް ރަސޫލާ ނަޞީޙަތް ކުރެއްވިއެވެ.

"އަހުރެންނަކީ މާތްކަލާނގެ ރަސޫލަކު ކަމުގައިވިޔަސް މިހައިރުން ޤިޔާމަތްދުވަހުން އެކަލާނގެ އަހުރެންގެ މޫނު ހަލާކުކުރައްވާ ހުއްޓެވެ."

އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާއަކީވެސް ޢާންމު އިންސާނުންނާ އެއްފަދަ އިންސާނެކެވެ. އިންސާނުން އުފާވާކަހަލަ ކަންތަކާ އެކަލޭގެފާނު އުފާފުޅުވެއެވެ. ރުޅިވާ ޙާލަތުގެ ކަންތަކާދު އެކަލޭގެފާނުވެސް ރުޅިފުޅުވެއެވެ. ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ އަދުލުވެރިކަން މާތްالله ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ އިންތަކުން

ޢަލައިހިއްސަލާމް ބޭނުންވެވަޑައިގަތުމަކަ ނުދެއެވެ.

އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާއަން ޢަލައިހިއްސަލާމްގެ ޙަޔާތުގެ ފަހުކޮޅުގައި السيدة مارية القبطية ގެ ބަނޑުފުޅުން ފިރިހެން ބޭފުޅަކު ލިބިވަޑައިގަތެވެ. އެއީ ވަރަށް ރީތި ސިފައިބަދު ރަނގަޅު ބޭފުޅެކެވެ. މާތް ރަސޫލާ އަދަރިކަލުންނަން ނަސްދެއްވި ޢަލައިހިއްސަލާމްގެ އެންމެ މާތް ދަރިކަލުން إبراهيم ގެފާނުގެ ނަން ދެއްވުނުއެވެ. أبو رافع رضي الله عنه ވަޑައިގެން إبراهيم ގެފާނު ރައްކާވި ވާހަކަ ވިދާޅުވުމުން މާތް ރަސޫލާއަށް ލިބިވަޑައިގެންނެވި އުފާފުޅުން أبو رافع އަށް އިނާމަކަށް އަޅަކު ދެއްވިއެވެ. ޢަލައިހިއްސަލާމް إبراهيم ގެފާނު އުފަންވުމުގައި ވަޑައިގެން ފަރިއްކަފު އަރުއްވަވައެވެ. ލޮބިކަރުއްވަވައެވެ.

ޢަރަބިންގެ އާދަކާދައިގެމަތީން إبراهيم ގެފާނަށް ކިރުދޭން އަރުއްވުވަން ކިރުމައިކަނބަލަކާ ހަވާލުކުރެއްވިއެވެ. އެބޭކަނބަލަކީ بردة بنت المنذر بن زيد الانصارى އެވެ. ޢަލައިހިއްސަލާމަށް ދަރިކަނބަލުން ގަދަވެވަޑައި ކުޑަކުދިން ބޭކަލުންގެ އަނބިކަނބަލުންނެވެ. ޢަލައިހިއްސަލާމްގެ ކުޑަކަލޭ ގެކޮޅު ވަރަށް ގިނަފަހަރު އިންނެވި ދުވަހު ފޮނިވައެވެ. މާތް ރަސޫލާ ދަރިކަލުން ދެކެވަޑައިގަތުމަށް އެގެކޮޅަށް ވަޑައިގަންނަވައެވެ. އެގެކޮޅުން ޢަލައިހިއްސަލާމްގެ ބޮޑުކަމާއި ނަސޭހަތްތެރިކަން ދެނެގަނެ ވަޑައިގެންނެވެ. ޢަލައިހިއްސަލާމް ވަރަށް ނަޞޭހަތު ދެއްވަވައެވެ. ބާކަލުން ވަޑައިގަތުމާއެކުވެސް އަނބިކަނބަލުން ކަންކުރައްވައެވެ. إبراهيم ގެފާނަށް ދުވަސްއަހަރުގެ ޢަލައިހިއްސަލާމް (ޢީސާއީ 632 ވ.) އަހަރު ދިހަވަނަ ހިޖުރައިން ވިމަނާ އަވަހާރަވެވަޑައިގަތެވެ. ދަރިކަލުން އަވަހާރަވުމުން ފުރިވަޑައިގަތުމުން މާތް ރަސޫލާ ޔަރިމަ ކަރުއްވަން ފުއްޕެވިއެވެ.

މި ކާރިސާގައި މާތް ރަސޫލާ ފުންނަވި އާންމު އިންސާނުން ވަރަށް ދެރަވިއެވެ. ޢަލައިހިއްސަލާމްގެ ދަރިކަލުން އަވަހާރަވުމާއި، ޢަލައިހިއްސަލާމްގެ ހިތްވަރުގެ ހިތި އާންމު

ބައްޕައެކޭ އެއްގޮތަށެވެ. އެހެންކަމާއެކުވެސް މާތްﷲ އާ އެކަލޭގެފާނުގެ ގުޅުން ކަނޑުއްވައެއް ނުލައްވައެވެ. ސަލާމްކުރައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ހުންނެވީ ލޮބިކުރުންނެވެ. ނަމަވެސް ދުރުވުން ވިދާޅުވުމުން ގެންދުވީ މިފަދައިންނެވެ.

"މާތްﷲ ގަންދީ ހުވައިކުރައްވަމެވެ. އޭ إبراهيم އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ދަރިފުޅާ ވަކިވާން ޖެހުމުގެ ސަބަބުން އަހަރެމެން މިވަނީ ވަރަށް ބޮޑު ހިތާމައެއްގައެވެ. ލޮލުން ކަރުނަ ދައިބައި ރޯވިއެވެ. ހިތަން ތަދުވަނީއެވެ. ނަމަވެސް ﷲ ރުހިވޮޑިގަންނަވާގޮތް އަހަރެމެން އަހަރެމެންގެ ދުލުން ނުބުނާނަމެވެ."

މާތް ރަސޫލާގެ ދަރިކަލުން إبراهيم ގެފާނު އަވަހާރަވި ދުވަހު އިއްތިފާޤުން އިރުގިރުމެއް ހިފިއެވެ. އިރުގިރުމުގެ މީހުން ދަބުރުކުރާގޮތަކީ އިރުގިރައި ހަނދުކޮޅޭ ހިފަނީ ކޮންމެވެސް ބޮޑުމީހަކު މަރުވުމުންނެވެ. މިގޮތުން އެދުވަހު އިރުގިރި ހިނދު މާތް ރަސޫލާގެ ދަރިކަލުން އަވަހާރަވުމުގެ ސަބަބުންކަމަށް މަދިނާގެ މީސްތަކުން ވާހަކަދައްކަން ފެށިއެވެ. މާތް ރަސޫލާ ވަގުތުން ބަޔާން ކުރައްވާފައިވިއެވެ. އިންސާނުންގެ ނުލިބޭ ބަހައިބުނެއްކަމާއި ހިލުކޮށްދަރަކަން އޮކްސިޖަނުގެ ވާހަކައެވެ. އެކަންކަމުން މާތް ރަސޫލާ މުސްލިމުން އަށްކުރައްވައި ފާހަގަކުރައްވާ ދެއްކެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ބަޔާނުގައި ކަށަވަރުކުރެއްވިއެވެ.

"ހަމަކަށަވަރުން މިސްކިތުގެ ތަރިއިން އަހުލުވެސް ގިނަ މަތިވެރިގެ ސަބަބަކުން އިރާއި ހަނދަކީ ކާތްއައިހު ނުކުރެއްވެ. އެއީ ކިއްހެއްޓެވެ؟ އިރާއި ހަނދަކީ ﷲ ގެ އާއްކާއިންތަކާއިން ހުރިހާ އާޔަތްތަކުގެ ތެރެއިންވާ ދެ އާޔަތެވެ. ފަހެ އިރާއި ހަނދުގައި ކާތިރިގަބާން ފެނިއްޖެނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ކާތްނަމާދު ކުރާށެވެ."

މާތް ރަސޫލާގެ ބައްޕާފުޅާ ބޭބެ ބާތިމާރެއް ތާރީޚުގައި އަންނަނިވި

ފަދައިން ބަޔާންކުރެވިފައިވެއެވެ.

"އެއް ރިވާޔަތެއްގައިވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ސަޙާބާއި [illegible] އިތުރު އެކަލާނގެފާނު ދަތުރުފުޅެއްގައި، އެކަލާނގެފާނުގެ އަސްޙާބު ބޭކަލުންނަށް ބަކަރިއެއް ކަތިލައި ކެއްކުމަށް އަމުރު ކުރެއްވިއެވެ. ދެންފަހެ އެއްބޭކަލަކު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ. ތިމަންނާ އެބަކަރި ކަތިލާނަމެވެ. އަނެއް ބޭކަލަކު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންނާ އޭތި ނޮޅާނަމެވެ. އަނެއް ބޭކަލަކު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންނާ އޭތި ކައްކާނަމެވެ. ފަހެ ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންނާއަށް އޮތީ ދަރުހޯދުމެވެ. ދެންފަހެ އަސްޙާބު ބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ. ކަލޭގެފާނާއި ނުޖައްސަވައި ތިމަންމެން ހުރިހާކަމެއް ކުރާނަމެވެ. އިތުރު އެކަލާނގެފާނު ޖަވާބު ދެއްވިއެވެ. އަހުރެންނާ ނުޖައްސަވައި ހުރިހާކަމެއް ތިޔަބޭކަލުން ކުރައްވާނޭކަން، އަހުރެން ދެނެހުރީމެވެ. ނަމަވެސް ތިޔަބޭކަލުންގެ މައްޗަށް، ވަކި އިމްތިޔާޒެއް މިމަޤާމުގައި ލިބިގެން ހުރުމަކީ އަހުރެން ރުހޭކަމެއްނޫނެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން [illegible] މާތްﷲ އެކަލާނގެއަޅާ، އެކުވެރިންގެ ތެރޭގައި ވަކި އިމްތިޔާޒެއް ލިބި ބޮޑުވެގެން ހުރުމަކަށް ރުހިވޮޑިއެއް ނުގަންނަވައެވެ."

އެކަލާނގެފާނު މާތްﷲ އަށް އަޅުވެތިވެ ވަޑައިގަންނަވާ މިންވަރު އެކަލާނގެފާނުގެ އަންނަނިވި ބަސްފުޅުން ސާބިތުވެއެވެ.

ﷲ ގަންދީ ހުވައިކުރަމެވެ. އަހަންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ﷲ ގަންދީ ހުވައިކުރަމެވެ. އަހަންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. (ނަމަވެސް) އަހަންނަކީ ﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ. ([illegible]) އަހުރެންނާމެދު ކަންތައް ވާނީ ކިހިނެއްކަމެއް (އެނގިފައެއް ނުވަނީއެވެ.) އަދި ތިޔަ ބޭކަލުންނާމެދު ކަންތައްވާނީ ކިހިނެއްކަމެއް ނޭނގެއެވެ. (ބުޚާރީ)

أبو زرّ الغفاري رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ. އެއްދުވަހަކު އަހުރެން މުސްލިމެއް (ސަހާބީއެއް) ގެ އަރިހުގައި އިނދެގެން އިނީމެވެ. އެއީ ކަޅުބޭކަލަކެވެ. ކޮންމެވެސް ކަމަކު އަހުރެން އެބޭކަލަކާ މުނާޒަރާކުރިއިރު އަހުރެންނަށް އޭ ކަޅުމީހާގެ ދަރިޔާއޭ ބުނެވިއްޖެއެވެ.

މާތްރަސޫލާއަށް އެއަޑު އިވިވަޑައިގަތުމުން އެކަލޭ ވަރަށް ބޮޑަށް ނުރުހުންވެވަޑައިގަތެވެ. އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. "ސާޢި - މިނާއްރި - ހަނިކަވަން ފުރުވާނެއެވެ. ސާޢި - މިނާއްރި - ހަނިކަވަން ފުރުވާނެއެވެ." އާދޭ، އެންމެންނަށް އެއްހަމަކަން މިނުމުންނެވެ. އެކަކަށް ރިމިބަރުން މުޅަބުޖުކޮށްފައި އަނެކަކަށް ގުރުބަހަކުން ނުކުޅުނުނެވެ. އާއިންސާނާއި އަނޑެއް އިންސާނާ ޅަގުޅު ނުކުޅުނުނެވެ. އެގޮތުގައި ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. "އެއްވެސް ހުދުމީހަކަށް ކަޅުމީހެއްގެ މައްޗަށް ރަނގަޅުކަމުން ފަޟީލަތެއް ނުވެއެވެ."

މާތްރަސޫލާގެ މިބަސްފުޅުން أبو زرّ ގެފާނަށް ކުއްލިއަކަށް އެކަލޭގެފާނަށް ކުށް ވެވުނު ކަން އިޙްސާސް ކުރެއްވިއްޖެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ބިރުފުޅުގެން ވަޑައިގެންނެވިއިރު ބޮޑުކަމުން ބިންމަތީގައި އޮށޯވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެ ސަހާބީއާ ދިމާލަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިޔަފުޅުވަޑައިގެން އަޅުގަނޑުގެ މޫނަށް ފައިން ފުޅުފުން އަރައިލައްވާ ހަރުކަށިކޮށް ބިސްކޮށްލައްވާށެވެ."

މާތްރަސޫލާއަށް މުއްސަނދި މުސްލިމަކު އޭނާގެ ގާތުގައި އިން ފަޤީރު މުސްލިމެއްގެ ކިބައިން ސަލާމަތްވާން އެދޭހެން އެއްދުވަހަކު ފެނިވަޑައިގަތެވެ. މުއްސަނދިމީހާ އޭނާގެ ގޮތަށްވެސް ގާތަށް ކައިރިވުން ބޭނުންނުކުރެވިގެން ގެންދިޔައެވެ. އެވަގުތު މާތްރަސޫލާ އެމުއްސަނދިމީހާ ދިމާލަށް ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. "އޭނާގެ ފަޤީރުކަން ކަލޭއަށް އަރައިފާނޭ ބިރުގަތީއްތޯ؟"

ޙަދީޘާގައި ޤަވާއިދުން އިސްލާމީ ދަރުއުމަތެއް ފާއިތުވުމުން
ހިނގައިދިޔައިވާ ބާރުދޭފާއިކަވެ. މާތްރަސޫލާއާ އަރައުމަތުގެ އެންމެ އިސް
ވެސްއޫލުވެރިޔާއެވެ. އަރުވަސްވަރު އެއްވެހަރަކާ އެކުލަވާލާނަން ދަހުރީއެއްގެ
ހުރިން ދަރަނިބަން އެއްގޮއް ކާއްދަވާން ބޭހިވަޒައިގަތެވެ. ދަރަނި އަދާކުރެއްވުމަން
އެއްބަސްވެވިފައިވާ ދުވަހުގެ މިނދުވަސް ކަރިން އެކާ ދަރަނި މިބޭގޮތުމަން
ހިނގައްޖެއެވެ. އެކާ ގޮސް މާތް ރަސޫލާގެ ކޮނޑުފުޅުމަތީގައި އަތް ހިފާކަލާ
ކުރެމުންފަހު ގަމީސްކޮޅުގައި ހިފަހައްޓަވައިގެން ވަރަށް ބާރަށް ބުނެވުނެވެ. "އަހުރެންގެ
ދަރަނި އަދާކުރާށެވެ." މިހެން ބުނެފައި އަނބުރާކަލޭ ބުނެވެ. "عبد المطلب ގެ
ދަރިންނަކީ ދަރަނިބަން އެއްގޮއް ނަގައިދިނަމަ އަދާކުރާ ބައެއްނޫނެވެ."

އެވަގުތު عمر رضي الله عنه ވާން ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި އިންނެވިއެވެ.
ޔަހޫދީ ކޮއްގެ ކޮންކާޒަކަށްވެރި عمر ގެފާނު ވަރަށް ބޮޑަށް ކާވާއިސްވިއެވެ.
އެކަހަން ވަރަށްބޮޑަށް އެއްގޮއި ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަމުގެ ގައިގައި ތަޅައިވަޖައިގެންވާނަން
ހިވާ ހިސާބަން ދިޔައެވެ. ނަމަވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ހަމަހިނގާ
ހިނދުކޮޅުވަޑައިގެންވިއެވެ. ޔަހޫދީ ކޮއްގެއާ ދިމާޔަން ވިދާޅުވި އެންމެ
ބަސްކޮޅުކޮވެ. "އެއްބަސްވެވިފައިވާ މުއްދަތު ހަމަވާން އަދި މިނދުވަސް
އެބައޮތެވެ." އަހަރެން عمر ގެފާނާ ދިމާޔަން ވިދާޅުވިއެވެ.

"އޭ عمر ގެފާނެވެ! އަހުރެންނާއި މި ޔަހޫދީ ކޮއްގެއާ މެދުގައި
ކޮއްގެފާނުގެ ދަރަނި ކުރުން، މިކަން އެހެންކަމަކަން މާބޮޑަށް ބޭނުންވެވަދެވެ.
ކޮއްގެފާނު، އަހުރެންނަން އަދަހަލި ހަނދާގެތޮގައި އަވަހަކަން އަދާކުރުމަން
ވިދާޅުވުމާއެވެ. އަދި މި ޔަހޫދީ ކޮއްގެއަން، ހިތިގޮތުގައި އަދަހަލި ކަމަން
މަސައްކަތް ކުރުމަން ވިދާޅުވުމާއެވެ." (ތަރާހު އަލްބިދާޔާ)

އެއަށްފަހު عمر ގެފާނަށް ބަލިވީ ކުރެއްވިއެވެ. "ވަޑައިގެންނަވާނެވެ.
އެވެސް މިޒާއުގެ އަމީން ކަލުރު ގޮތްތަވައިގެން މިހާގެ ދަރަނި އަދާކުރައްވާނެވެ. ވިދި
ބުނެ (ގާތްގަނޑަކަށް 40 ދުވަހު) އިތުރަށް ފުރުސަތުދެއްވާނެވެ. އެހެނީ ކަލޭގެފާނު އާނ
ދުވަހަކުވެސް ދަރަނިވެރިއެއް ނުވާނެއެވެ."

އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާއަށް އަޞްޙާބުބޭކަލުންގެ ބަޔާނުވެގެން ވަނީ
ގަދަވެރި ކާމިޔާބުތަކެއް ޙާޞިލުވެގެންވެއެވެ. ބަދަބިކަރައިން ފުރިގެން ފަޙަސްކުރިނަ
ދުވުދުރުގައިވާ ސަލަރަބައްދުގެ ވެރިކަން އަޞްޙާބުބޭކަލުން ޙާޞިލުވެއްޖެއެވެ. މިގޮއި އިދަރަން
އަޞްޙާބުބޭކަލުން ރަސޫلااللهُ ގެ ދަރުސްތަކަކުގައި ވުމާއިކު އަޞްޙާބުބޭކަލުންގެ ބައްސްފުޅަކަށް
ޙާޞިލުވީވަސް ޤާނޫނުގެ ދަރަޖައެވެ. އަޞްޙާބުބޭކަލުން ހުރިހާވެސް އެހާމީހަކަށް އެއްވެސް
ބަދަލު އިންސާނަކަށް ދެކުރުގެން ކަމުނަމައެއް ގައިމުޤަރަރަކަށް އަޞްޙާބުބޭކަލުން ކަލޭގެ ބައެއްގެ
ޤުރުބާނީ. ބުރައިބައްހާގައި މުސްލިމުންނާ ދުލުކުރު ވާހަކަ ދުކަވެރުމްދިނަދިރު
عروة بن مسعود ޤުރައިޝްގެ ސަފީރުއްގެ ބައިތިއްޔަތުން މުސްލިމުންގެ ދޮރުއަތަށް
ވަޑައިގެން އުޅުއްވިއެވެ.

މާތް ރަސޫލާ ވުޟޫ ކުރައްވާއިރު ހަދިކަލުން އެކި ފެން ބިމަށް
ވެއްޓުމުގެ ކުރިގައި އަތުން އަތަށް ބަރަކާތްތެރި ކަމުގެ ގޮތުން ގައިގައި
ފުޅާކުރިން މިސްނޯއް އުޅުއްވާތީ ފެނިވަޑައިގެންފައި عروة ވަރަށް ބޮޑަށް
ބައިރުކުރެއްވިއެވެ.

أنس ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އިންތިހާ ދަރަޖައަށް ޙުރުމަތްތެރިކަމާއެކު
އަދަބުވެރިވުމުންނަކަށް އަޞްޙާބުބޭކަލުން ދިމާލަށް ރަނގަޅަށް ބަލައިލާކަށް ނުކުރެއެވެ."
مغيرة رضى الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ. "އެއްވެސް ޝަކުވާއަކާ އަޞްޙާބުބޭކަލުންގެ ގެކޮޅުގެ
ދޮރުކޮޅުގައި ބަލައެއްސަވަން ބޭނުންފުޅުވާ ވަޑައިގެންފިނަމަ ބަލައެއްސަވަނީ
ނިޔަފަތިފުޅުންނެވެ." جابر بن سمرة رضى الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ. "އެއްދުވަހަކު

މާތް ރަސޫލާ ރަތްކުލައިގެ ސާލުކޮޅެއް ތުރުކުރައްވައިގެން ރަސްފުރަތީގައި
އަވަހާރަވުމަށް އޮންނަނިވިއެވެ. އަޅުގަނޑު އެއްފަހަރު ރަސޫލާދިމާލަށް އަނެއްފަހަރު މާތް
ރަސޫލާއާ ދިމާލަށް ބަލަން އިނީމެވެ. އެންމެފަހުން އަޅުގަނޑަށް ޤަބޫލު ކުރުވުނީ
ރަސޫލުންވުރެ އެކަލޭގެފާނު މާރިދުވެ ކަމުގައެވެ."

ބުރަވައިން ރަސޫލުދިމަ ފެނުމާއިކު އެންމެ ފުރަތަމަ އިސްލާމު
ވަރުސްކަރަން ކުރިމަތީވި ނަކާމިޔާބުވެ. ދުރުސްމިރުންގެ ވަރުސްކަރުން ރަސޫލާގެ
ގައިކާވަން ދުނިޔެ ވާހަ ވެއްސަން ފެނިއެވެ. އެވަގުތު އެކަލޭގެފާނުގެ އެކުވެރިން
އެކަލޭގެފާނު ވަރައިދިއެވެ. ހުރިހާ ތިރީގައި އަބޫބަކުރުގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ހިނގާދިޔަކަން މަތީކަރައްވާފައިން ގެންދިޔައެވެ. އެހެން އަބޫބަކުރުންނަށް މަސްޖިދުކައް
ކަރަމުއެވެ. އިންސާނުން ދުނިން ކަރަމުއެވެ. އެގޮތުގައިން ބައްލަ ބޫބަކުރުގެ
ހިތްދަތިކަން ދުނިޔެއަށް ހުރިދަނީ ހުރިވަރުން ހިދާނެ ހިތްދަތިކަމަށްވުރެ ކަނޑައިދާ
ހުރިހުންނެވެ.

މިދަރަޖައަށް ބައްޔާގެ ތަރައްގީގައި މަތީ ދަރަޖައާއި ދިރިހާލު މިބުދު
މިހުރުގެ މިސާލު ނުބައިވެ ތިމާދަރުން ތިމާ އެޖީ ކަމުކަމެވެ. ތިމާއި އަނގަނޑުސް ނުވަތަ
މަތީބަދަލު މިއުރަކަން ހިތަން ވަރުސް ކަމުކަމެވެ. ސަލަވާތް މާތް ރަސޫލާ
މިސްތިކަމުގެ ތަރައްގީ އެދުއްވަމުން ގެންދެވި އެއްސަލާމް މާތުގެ އިންސާނުންނަށް
އާއްދަޔިންނެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދަރަބަޑުވާ ގޮތުގައި ދާނާ ވަޑުމަކަން ނުވަމަ
ބައްދަލު ކަމުއް ކުރުމަކަން ކާމިޔާބު ނުކުރައްވައެވެ. "ސުލައިމާނު" ގައި أنس
رضي الله عنه ރިވާކުރައްވައެވެ. އެއްދުވަހަކު ރަސޫލުގެ މިރަކު އަޅުއްވައެވެ. އެކަ
މާތް ރަސޫލާގެ ކޮންޑުދުވަހީގައި އޮތް ސަލަވާތް ދަލަތިގޮތުގެ ބައްދަލުވެން
ކަނދުރާކުރުން ވަރުނަގައިތް ވިއެވެ. ސަލަވާތް ދަލަތިގެންދައި އެހާ ދުނިޔެވިއެވެ.
"އޭ محمد އެވެ! އަޅުގަނޑުގެ މިއޮތް ދުނިޔަމަލަން އެދުވާވަރަން އަޅުގަނޑަން ތަކެތި
ދެއްވާށެވެ! އެހީ ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޖެހުމަކީ ތިމާރަނަ ދުދަލިކީ ކަލޭގެފާނުގެ

މުދަލެއް ނޫނެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅުގެ މުދަލެއްވެސް ނުގެނޫނެއެވެ."

ޛާތްރަސޫލާ ބަޔާން ކުރެއްވިއެވެ. "މުދަލަކީ ޛާތް ﷲ ގެ މުދަލެވެ. އަހުރެންނަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަޅާދެވޭ." ދެން އަބަދުވެސް ވިއްސާ ސޮފާގު ކުރެއްވިއެވެ. "ކަލޭގެ އަހުރެންނާމެދު ކަންތައް ލިޔުއްވާ ޑޮކްޓަރު ބިހުއް ނުގެނެއްޕެވީ؟" އެނާ ދެންނެވިއެވެ. "އާދޭހެވެ." އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ސޮފާގު ކުރެއްވިއެވެ. "އާއި ޔައްވެން ހެއްޕެވީ؟" އެނާ ދެންނެވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނަކީ ނުބައި ކަލެއްގެ ބަދަލުގައި ނުބައި ކަލެއް ކުރައްވާ ބާކަލެއް ދޫންކަން އަޅުގަނޑު ދެންނެވީ." އިތުރު އެކަލޭގެފާނު އެނާގެ ވާހަކަފުޅު ހިތިވަރުން ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އަރަންފުޅު މިހާރު ޗަމަލަކަން އަރުވާނީ ގަދަނާއި ޗަމަލަކަން އަރުވާނީ ކަދުރު ދިނުމަކަން އަޅުރު ކުރެއްވިއެވެ.

އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ޛާތް ﷲ އަށް ބިރުވެރިވެ ވަޒަނިގެންނަވާވަރުން އެކަލޭގެފާނު އަބަދުވެސް ހިތްހިފަޒަނިގެންފައިވަނީ އެކަލޭގެ ޔިބަދުގަން އަޅުގަނޑު ވަޒަނިގެކޮށްމާއި އަޅުވެރިވެ ވަޒަނިގެކޮށްމުގެ ތަސްވީރުއް ކަމުގައެވެ. ވާކަދުރު ދައްކަވައި ވަރަން މަދުންނެވެ. ހިތްގައި އަޅުއްވައި އިސްދަރަން ޗައްސަވައިގެންނެވެ. އެކަލޭގެފާނަން މިކަކު ފާޒިލިތަކަސް އެކަމަކާ ކަފާއިރާއް ނުކުރައްވައެވެ. ގަދުންކަމު ތޮރުކުރައްވާނަމަ ބަޔާން ކުރައްވައެވެ. "އަހުރެންނަކީ ޛާތް ﷲ ގެ އަޅެކެވެ. އަހުރެން ގަދުންމަކީ އަޅުން ގަދުންމާ ފަދައިންނެވެ." ފަރައްކަދުއްވާނަމަ ފަރައްކަޅުއްވަކީ އަދަބުވެރިކަމާއެކު އިތުކުވަޒަނިގެން އިންނަވައެވެ. ބަޔާން ކުރައްވައެވެ. "އަހުރެން ކަމީ އަޅުމަކަން ކާ ބަދައިންނެވެ."

މިކަމުގައި (ޛާތް ﷲ އަށް އަޅުވެރިވެ ވަޒަނިގެކޮށްމުގައި) އެކަލޭގެފާނުގެ އިބްރާހީމަށް ހުންނަނީ ވަރަން ނަޖުކަ ރޮބޮއްޓެވެ. އެއްފަހަރަކު ޖިބްރީލާއަކަ އެކަލޭގެފާނަށް މުޅިބަޔަ ކަރައްވައި ވިދާޅުވިއެވެ. "ޛާތް ﷲ އެދިވަޒަނިގެ ރޮބަކެވެ.

އަދި ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތެއްކަމެވެ." އެއަށްފަހު އިވިވަޑައިގަތުމާއެކު ޤާއިމްވެ ދޫސްތޫރުގެ ކުރަކާތު ބަރަކާތްލައްވާށެވެ. ކަލޭގެ ރަސޫލާ ބަދީޙް ކުރައްވިއެވެ. "ކަލޭގެ މާތްﷲ އާއި އަޅުގަނޑާ އެއްވަރުކުރީ ކޮބައިތޯ؟ ކަލޭގެ ބުނަންޖެހޭނީ "އަރަރުހި އެއްކަލާނގެ މާތްﷲ ހިތްޖެހިގެންވާ ގޮތެއްކަމެވެ." ވިދެންނެވެ.

ހަމައެފަދައިން އެއްފަހަރަކު ސަޙާބީންކުރެން ޚަޠީބަކު ޚުޠުބާއެއް ކުރައްވަމުން ވިދާޅުވިއެވެ. "ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަން ވެއްޖެމީހާ ތެދުމަގު ލިބިގެންފިއެވެ. އެދެކަލާނަށް ނުކިޔަމަންތެރި ވެއްޖެމީހާ މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ."

އެއަށް ހަމްސަވައިދެއްވައި އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ބަދީޙް ކުރައްވިއެވެ. "ކަލޭމެން ޖަމާޢަތުގެ އެންމެ ނުބައި ވާހަކަދައްކާނީ ޤިޔާމަތްދުވަހުއެވެ." ވާހަކަފުޅު ބުނެފިއެވެ. ސުބްޙާނަހޫ މާތްﷲ އާއި އިތުރު އެކަލޭގެފާނު އެއްވަރުކޮށްގެން ބޭނުންކޮށްފައި "އެދެކަލާނަށް" ވިދާޅުވުމުން އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ރިޔާބުލީ ހަމަޖެހިވަޑައިގަތީއެވެ.

އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާއަށް ދިން ފުރިހަމަ ބޭފުޅުން ލިބިވަޑައިގަތެވެ. އެމީން ބޭފުޅުންނަށް ތެއްޔޮވެއިރު އަހަރެމެނަށްވިއެވެ. ހަމަކު ދަރިކަނބަލުން ލިބިވަޑައިގަތެވެ. އަހަމަކު ބޭފުޅުންނަށް ބޭފުޅުވިއެވެ. އެހަމަކު ދަރިކަނބަލުންނަށް ލިބިވަޑައިގަތީ أمّ المؤمنين السيّدة خديجة رضى الله عنها ގެ ބަނޑުފުޅުންނެވެ. السيّدة فاطمة رضى الله عنها އަކީ މާތްރަސޫލާގެ އެންމެ ހަގު ދަރިކަނބަލުންނެވެ. އިތުރު އެކަލޭގެފާނު فاطمة ގެފާނުދެ ނިކާހުކުރީ ޙަބިފުޅުވިވަޑައިގަންނެވެ. ދަމުތުރުގެއް ނިސްބަތްވައިދިޔަ އެނބުރި ވަޑައިގެންފިނަމަ މިސްކިތުގައި ދުރަކައްބަލާ ނަމާދުފުޅުގެ ކުރައްވަމުންދަނީ އެންމެ ފުރަތަމަ

ވަޑައިގެންނެވީ فاطمة ގެފާނުގެ ގަނޑުވަރަށެވެ. ވަޑައިގެން އެކަމަނާގެ އަތްތިލަފަތުގައި ނިތްކުރިމަތިގައި ބޮސްދެއްވައްވައެވެ. ސަހާބީންކުރެ جميع بن عمير رضى الله عنه ، أمّ المؤمنين السيدة عائشة رضى الله عنها ގެ އަރިހުން ސުވާލު ކުރެއްވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެންމެ ލޯބިވެވޮޑުވަނީ ކޮންބޭފުޅަކު ދެކެތޯއެވެ. عائشة ގެފާނު ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. "فاطمة ގެފާނު ދެކެއެވެ."

ނަމަވެސް އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާގެ ދުވަ ބަޔާންކުރެއްވި އާޚިރުގެ ތައްގަނޑުން ފެނިފައެވެ. އެއްބަސްވުން ބޭފުޅުންގެ ލޯބިވެވޮޑިގެން ފަތުރުއްވަމުން އައިސްފައިވާ ގޮތުގައި ބޭރުހެއްވެ ކަމުގެ. "އައްސަލާމު" ވިދާޅުވެ ބަލިކޮށް އިލްމުގެ ބޮޑުވި ހިތްވަ ތޮއްޓަށް ކައިވެނި ކުރުމާއި ހިލާފަށް ހަދައިގެންވިއެވެ. على مرتضى އެއްފަހަރަކު އިބުން އަބްދުލްމުއްޠަލިބުން ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެން ކައިވެނި فاطمة بنت رسول الله ގެ ފާހަގަ ކިޔައިދިނުމުން ގޮސްދިޔައީ. އެކަމަނާއަކީ މުސްލިމުންގެ އަރިހުގައި ތިބި އިސްބޭފުޅުންނެވެ. އެކަމަނާގެ ލޯބިވެވޮޑިގެން ވަރުގަދަވެ. އިބުން އަބްދުލްމުއްޠަލިބު ދަރިކަލުންނެވެ. އެދުވަސް.

على رضى الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ. فاطمة ގެފާނުގެ ބާރުކޮޅާއި އުޑިން ފުނޑުފުނޑުކުރުމުގެ ސަބަބުން އަތްތިލަފަތުގައި ކުރަލައެވެ. ފެންކަޅު އުފުލުއްވުމުގެ ސަބަބުން ކަނދުރާފުޅުމަތީގައި ނިވާއިގެންވައި ހުރިއެވެ. ކުނިކަހާފައި ތަންތަން ފޮޅުއްވައި ސާފު ކުރެއްވުމުގެ ސަބަބުން ހެދުންކޮޅު ކިލާވިއެވެ. އެދުވަސްވަރު ދުނިޔޭގެ އަރިހަށް އަޅުންތަކެއް ގެނެސްފިއެވެ. އަހުރެން فاطمة ގެފާނުގެ އަރިހުގައި ދެންނެވީމެވެ. "ކަލަނާގެ ބައްޕާފުޅުގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނަވާށެވެ. ކަލަނާއަށް ހާދިމަކު ދެއްވާތޯ ވިދާޅުވާށެވެ." فاطمة ގެފާނު ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ނަމަވެސް މީހުންތަކެއް ދިމާވެގެން ބައްދަލު ނުކުރެއްވުނެވެ. ސުބުހާއި ބަލާފައިވާތީ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވެއްޖެއައި ދުވަހު އަހުރެމެންގެ ގެއަށް

ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ކުރީދުވަހު فاطمة ގެފާނު ރަސޫލާގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވީ ކޮންކަމަކުތޯ ސުވާލު ކުރެއްވިއެވެ. فاطمة ގެފާނު ޖަވާބެއް ނުދެއްވިއެވެ. އަހަރުމެން އެކަންވީގޮތުގެ ވާހަކަ ދަންނަވައިދީފިއެވެ. އަދި ޚާދިމާއަކު ހޯއްދަވަން ވަޑައިގެންނަވާތޭ ދަންނަވައިފައި އަހަރުމެން އެކަމަނާ [illegible] ގެންނެވީއެވެ. ސަލާމާއި ބަރަކާތްލެއްވި ނަބިއްޔާ އަހަރުމެންގެ ވާހަކަ އައްސަވައިފައި [illegible] ކުރެއްވިއެވެ.

"އޭ فاطمة އެވެ. ކަލަނާ الله އަށް ތަޤްވާވެރިވާށެވެ. އަދި ކަލަނާގެ ފިރި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދާކުރައްވާށެވެ. އަދި ކަލަނާގެ ގޭގެ [illegible] މަސައްކަތް ކުރައްވާށެވެ. އަދި ކަލަނާ އޮށޯވެވަޑައިގަންނަވާއިރު سبحان الله 33 ފަހަރު، الحمد لله 33 ފަހަރު، الله اكبر 34 ފަހަރު ވިދާޅުވާށެވެ. މި ތަސްބީހާއި [illegible] ތަކްބީރުގެ [illegible] 100 ފަހަރެވެ. މިތަކެތި މިގޮތަށް ވިދާޅުވުން ޚާދިމާއަކަށްވުރެން ކަލަނާއަށް މާ ހެޔޮކަންބޮޑެވެ."

فاطمة ގެފާނު [illegible] [illegible] ވިދާޅުވިއެވެ. "މާތް الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ރުހިއްޖައީމެވެ."

ސަލާމާއި ބަރަކާތްލެއްވި މާތް ނަބިއްޔާ ދެއްވި [illegible] [illegible]. فاطمة ގެފާނު [illegible] [illegible] ކުރެއްވިއެވެ.

އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާއަށް މާތް الله [illegible]

ހަސްރަތުގައި ޤަވާޢިދުން ޖެހޭނެ ބެއްލެވެ. މަރުވުމަށްފަހުވެސް އިންސާނާ
ވަނާވެގެން ނުދާނެއެވެ. އަދި ކީއްވެގެންތޯ؟ މަރުވުމަކީ އެހެން ދުނިޔެއެއްގައި
ދުސްމަނީއްރު ބަޔާނެއް ފެށުމަށްޓަކައި އުފެދިއެވެ. ވަނީނަމެވެ. ކޮށްދޭ
ދިރުންނަށް އުފެދިފައި ހުރި ޝަރުޢީގޮތް އަޚްލާޤީ އުޅޭކަމެވެ. ނުބައިމީހުންނަން
ހުރި ނުބައިމީހުން އަނބުރާހުރި އަރާމުވާނެކަމެވެ.

އަދިހުރި މާތްالله އިތުރު އެކަލާނގެ ޙައްޤުގައި ބަޔާންކުރެއްވި
ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ޙައްޤުގައި އަންގަވައިދެއްވި އެއްސަރުން
އިންސާނުންނަން އުފެއްދެވި އަޅުންގެ ތަރުބިއްޔަތު ދެއްވަމެވެ.

މައްކާގައި "ހިރާ" އޮވް ސިއްލަން ފުރުޞަތައް ހުރިއެވެ. އެއީ
އެމަނިކުފާނުގެ މައްކާގެ އާންމު އިބްރާހީމް އެއްވެސްކަމަކުގައި ޤުރައިޝީ ސޮޅަފެއްގެ
ގޮތުގައި ފެނުނުކަމުވެސް ފުރުޞަތެއް ހުރެއެވެ. އިތުރު އެކަލާނގެ ޤާނޫނާއި
އަދިއިޖުތިމާޢީ މައްކާގެ އަޚްލާޤީ ނިޒާމުތަކެއް ގެނައިކަމެވެ. މުސްލިމުން އެއްބަސްވުން
އެބައިމީހުންގެ ކުރިމަތީގައި ތަޢުލީމު ދެއްވިއެވެ. މާތްالله ގެ ޚަލީފާކަމުގެ
ބާރުން ކުރެއްވުމަށްޓަކައި ހަދިޔާ ކުރެއްވިއެވެ.

"الله ގަންދީ ހުވައި ކުރަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން
ނިދާފަދައިން ތިޔަބައިމީހުން މަރުވާނެކަން ޔަޤީނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން
ތިޔަބައިމީހުން ނިދިން ހޭލާފަދައިން ތިޔަބައިމީހުން ދިރުއްވައި ފޮނުއްވުމަށްޓަކައި
ދިރުއްވާލައްވާނެކަން ޔަޤީނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ޢަމަލުތަކާބެހޭ
ސުވާލު ބައްލަވާނެކަން ޔަޤީނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހެޔޮޢަމަލު ކުރާމީހުންނަން
ހެޔޮޖަޒާ ދެއްވާނެކަން ޔަޤީނެވެ. އަދި ނުބައި ޢަމަލުކުރި މީހުންނަން ނުބައި ޖަޒާ
(ޢަޒާބު) ދެއްވާނެކަން ޔަޤީނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެގޮތަށް އޮތީ އަބަދުގެ
އަބަދަށް ސުވަރުގެ ނުވަތަ އަބަދު ނަރަކައެވެ." ނަބިއްޔާ އަބަދުގެ ނަރަކައިގެ ވާހަކަ ނިމި

ބަޑާހެވެ." (ޙަދްރަތާ ހަނީފުލް ދަރަބް)

އެޒަމާނެއްގައި އެހެން މީހުން އުޅެމުން ގެންދާ ގޮތާ ހިލާފަށް މީހަކު
އަމިއްލަހަން އާޚިރަތްގެ ދިރުމާއި ކުރެވިދާނެ ކަންކަމާ އެއްކަލަ ވަކި ކަމަކަށް
ކުރިމަތިވާގޮތަށް އިސްލާމްދީނުގެ ޙުކުމްތަކުގެ ތެރެއިން ގޮވާލާތީ ބޭނުން
ކުރުމުން ކަމަކަށް ނިކުމެނުމަށް. އިސްލާމްދީނުގެ ތަރުތީބުން ވަކިވެ
ޒަޖްބާތަން އިސްލާމްދީނުގެ ކަމަކަށްވެދާނެ ނަމަވެސް ކުރިމަތިކުރެއްވުން
ދިޔައިރު އެހެންމީހުން ތެރޭގައި ބަލާފައިވާ ކަންތައް ވެސް ބޮޑެތި ކަމަކަށް
ކުރުމުގެ ދުވަސްވަރު ކަމެއްކަމަށް ދައްކާލެވިދާނެ.

ނަމަވެސް މީހަކު ޒަމާނާ ދުރުވެގެން ވަކިކަމަކަށް ގޮވައިލާ މީހަކަށްވެގެން
ތެދުވެއްޖެނަމަ އެހެންމީހުންގެ ގާތުގައި މިވެސް ކަމެއް ނުކުރާނެ އޭނާއަށް ކުރާނަ
ބޭނުން ވަކިވެދާނަމަ ކަންތައްތައް ވަކިވާ ދުނިޔެ ބޭނުންވާ ގޮތް ބަލާން
ތަނުގެއަށް ވެއްޖެ. އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާއަށް މާތްﷲ ގެ ވަހީ އަރުވައިލުމަށް
ހިތްޖެހިލެއްވި މާތްﷲ ގެ ބާރަށް ފަރުވާލެއްވިއެވެ. އެހެން މީހުންނަކީ
ރަސޫލާއަށް ދިޔަ ކުރިއަށް ވެސް ބޭނުންތަކަކަށް ކުރާނެ ކަމެއް ނުވާނެއެވެ.
އެކަލޭގެފާނުގެ ދީނުގެ ބަޔަކުއްތަކާ ސަލާމުން ބަހުރި ޖަމާޢަތް އެކަން
އެކަލޭގެފާނު ކުރެއްވިއެވެ. ބަނީއިސްރާއީލުގެ އިސްލާމުގެ ފުރިހަމަ ހަދިޔާ
ތަރުޖަމާ ހަމަ އިސްލާމުގެ ދަޢުވަތުގެ އެއްބަސްވުން އެކަލޭގެފާނަށް ކުރިމަތި
ކުރެވުނެވެ. ނަމަވެސް ދުނިޔޭގެ ތަފާސް ހަމަ އެކަލޭގެފާނު ދީނުގެ މަސައްކަތުގައި
ހިންގެވުމަށް ތަފާސްހިސާބު ބޮޑުވެގެއްވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ހަރުކަށިކަމާއި ހިންގެވި
ވަރުގަދަ ހިންގެވުން ބަލާބެލުމަށް ނުކުރެވުނެވެ. އެކަމަށް ސަޢީއްކޮށްވެ. މާތްﷲ
އާއެކު އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތްވަރުގެ އެކުވެރިކަން އެކަލޭގެފާނު ވަކި ދާއިރާތަކުގެ
ތެރޭގައި ވަކި ފުރުސަތުގެ ދޭގެތައްވީ ގަބޫލުކޮށް ދިރިހުރުމުގެ ވަކިއެވެ.

ހިޖްރައިގެ ތިންވަނަ އަހަރު މައްކާގެ ދެކޮޅުވެރިން މަދީނާއަށް ހަމަލާދޭން އައެވެ. ނަބިއްޔާއާއިގެ ގޮތުން ތާރީޚުގައި އުހުދުހަނގުރާމައިގެ ނަމުން މަޝްހޫރުވެފައިވާ ހަނގުރާމަ ހިނގިއެވެ. އެހަނގުރާމައިގެ ކުރީކޮޅުގައި މުސްލިމުންނަށް ފަތަހަ ލިބުނެވެ. ނަމަވެސް މާތްރަސޫލާގެ ބަހައް އެކުވެރިންނަށް ހެއްދުމުން ގޯހައިގެ ސަބަބުން ދުޝްމިނުންނަށް ފުރުޞަތު ލިބި މުސްލިމުންގެ ފަރާތުން ހަމަލާދީ ހަނގުރާމައިގެ ގޮތް ބަދަލުކުރުންވިއެވެ. އެއީ ވަރަށް ބިރުވެރި ވަންޖެހުނެވެ. މާތް ރަސޫލާގެ އެކުވެރިންކުރެ ވަރަށް ގިނަ ބޭކަލުން މައިދާން ދޫކޮށްލައިފައި ދުވެފައިގަތެވެ. ނަބިއްޔާއާއިގޮތުން ހިޔާރާރައިވި ދުރުސްވުންތަކުގެ ގޮންޖެހުމެއް ތިބޭކަލުން އެދުވަހު ވަރަށް ގިނަ ބޭކަލުން ބަލިވެއެވެ. މާތް ރަސޫލާ ގިނަ ޒަޚަމްތަކެއް ލިބިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެކޮޅުވެރިންގެ ބަޔަކު ބޭރުގައި ސަހާބީންނާއި ފަހަރަކު ފަހަރަކު ދުރަށް ދިޔައީ ނަބިއްޔާގެ ހިތްވަރުގެ ގޮތުން ކަމަށެވެ. މާތް ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހުރެމެންގެމީހުން އެންމެންނޭވެ! އަހުރެމެންނަކީ އަޅުގަނޑުމެން ދުރުހެލިކަން ކުރާ ޤައުމެއްތޯއެވެ؟ މިއަދަށް އަހުރެމެންނާއި ދެކޮޅަށް ކުރާނީ ކިހާވަރަކަށްތޯއެވެ؟ އެހީތެރިވެދިނުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ތަނުގައި ހުރުން ކަމެއް ދުނިޔެއެވެ." (މުސްލިމް)

މާތް ﷲ ގެ ރަސޫލާގެ ދުވަސްވަރު މިތަނަ ބަސްތަކުގެ ކުރިއަށް ވިދާޅުވެފައިވާ ހިތްވަރު ދިނުމުގެ ނަޞީޙަތް ކަމެއްކަން ސާބިތުވެއެވެ؟ މާތް ރަސޫލާގެ ހިތާމައިގެ ތެރެއިން ބޭކަލުން އެކަނިވެފައިވާ ގޮތްތަކެއްގެ އިޖާބަ ދެއްވުމުގެ ގޮތުން ގެންގުޅުއްވިއެވެ. ނަމަވެސް އެދުވަހު ފުރާނަދިނުމާއި ހިތްވަރު ދިނުމުގެ ކަމުގައި އެބޭކަލުން މާތް ރަސޫލާ ކުރިއަށް ގެންދަވާތީ ދިނުމަށް ނިކަމެތިވެވަޑައިގަތެވެ. ބިޔަބާ ބިން އަބި ވައްކާސް އެކަލޭގެފާނުގެ ފުރާނަ ހިމާޔަތްކުރުމުގައި ޖެހިލުއްވައިނުލާ ބޭކަލުން ތިޔަގޮތުގައި ހުރެ ގިނަ ހަނގުރާމަތަކުގެ ތެރޭގައި ދެކޮޅުހެދުމާއި ކަށަވަރުކުރެއްވިއެވެ. ބަދުރު ﷲ ބިން ޖުބައިރުގެ ޖިހާދުގެ މަސްއޫލުވި ވަނީވެފައިވާ ފަދައެވެ. އަދި މާތް ރަސޫލާއާއި ވަރަށް ވަރުގަދަ ބަހަނބަލާއި ދިނެވެ. އަދި ޖެހި އުހުދުހަނގުރާމައިގެ ސަބަބުން ދުވަސްތަކެއް

މާލިއާކޮޅުގެ ތެރެއިން ކާމިޔާބުވެރިކަން ހޯދުނެވެ. އެދުވަހު ހިތްވަރު ހެދިވަޑައި ހުރިދާއް
ފުށުގަމިދާ أبو عبيدة رضي الله عنه އައުގަމު ނުނިގުޅުމުން އެކަލޭގެފާނުގެ
ތަކެތިވެސް ހިއްވަރުވަމި ތަންމަތިވަރި ގެންނެވުމުން އެކަލޭގެފާނުގެ ތެރެއަށް ވަދެ
ވަޑައިގަތީ. ޢަބްދު الله ބިން ޝަރީޢާއްޖަޑުރުއް ޙިޔާރު މިހާރު ހިލަވާލަން
ފެނުނުގެ ސަބަބުން ނިކަމެތިކަމާ ފެނުނެވެ. އެދުނާސިޔާއްޖުއްޔާ ޙާލަތު
އާޚިރަތުގެ ސަބަބުން ވަރަށް ބަރަކާތްތެރި ވަރުގަދަ ޙަރަކާތްތަކެވެ. ހަމައެހެނިކަ
މައިދާނުގައި މިހަކަ ކަންތައްތައް ވަސީލަތް ފެއްޓެވިއެވެ. މައިދާނުން
އަމީރުލްމުއުމިނީން ނުފެނި ދިޔައީމާވެސް ފަހުމުން އަމީރުލްމުއުމިނީން ޝާމަށް ފޮނުއްވި ކަމަށް
ހަބަރު ފޮނުއްވިއެވެ. އެހެން ވަގުތެއްގައި އަމީރުލްމުއުމިނީންގެ ޞާޙިބާއަކަށް
އަމީރުލްމުއުމިނީން ފެނިވަޑައިގަތުމުން އޮޅުނުގޮތުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. "رسول الله
ގެފާނު މިހުންނެވީ މިތާނގައެވެ." މާލޭބަރަކާތް އިނގިލިފުޅުން އިޝާރާތް
ކުރައްވައި އަކަން މަސައްކަތްތެރިކަމާމެދު ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނު ހިތްހުރިން
ހުންނަވާށެވެ. ދުނިޔެއިން ނަގާހުރިކަން މިތަނުގައި އަހަރެން
ނުދެއްވާށެވެ."

އެހެނަ ނުރައްކާތެރި ދަތުރުތަކެއްގައި މާލޭބަރަކާތާގެ ދުރުފުރަތް
ބަރަކާތްގެ ބައްތި ބާރުނަތަން ބަދުއުއްބަލާ ކުރުއްވުނެވެ. އަމީރުލްމުއުމިނީން
ވިދާޅުވިއެވެ. "އަބަހުއްގެ ނަބިއްޔާގެ ދުނިޔާ ޚާއްޞަކުރައްވައި ބަދަލު
ދިނަވާލުމަށް ކަންތައްތަކަށް ހެއްދެވީ؟" އަމީރުލްމުއުމިނީންގެ ދުރުފުރަތް އަހަރެމެންގެ
ބަރަކާތް ވިދާޅުވުމުން އަމާޒުގައި މާލޭ الله ތަޢާލާގެ އަދި ރަސޫލުގެ ނަސީބެއް ލިބިވަޑައިގަންނަވާށެވެ.
ހަމަ އެގޮތަށް ޙައްޤުތެރިކަމާ އެދިން މާލޭ الله ގެ ރަޙްމަތްތަކުން ވަޑައިގަންނަވަން
ވަޑައިގަތުމުގެ ކަމެވެ.

"(އަބަދުމެ ނިޔަމާ) ކަންތައްތަކާ ގުޅުމުން އަޅުގަނޑު ކަމެއް
ކަމަށްވެގެން ކަމަށް މިތިބާގެންވުމަށް ނުވެއެވެ. (އަކަށްއުޅި ހަމަހުކުރި الله ރަހުމެވެ.)

އެކަލާނގެ (އިރާދަކުރައްވާނަމަ) އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ތައުބާ ޤަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ. ނުވަތަ އެބައިމީހުންނަށް ޢަޛާބު ދެއްވައިފާނެއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންނީ އަނިޔާވެރިންނެވެ." (އާލިޢިމްރާން: 128)

ތަރުޖަމާ: ދީނީކަންތައް ރައްކާތެރިކުރާ ކޮމިޓީ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީސް

މާތްالله ގެ ރަސޫލަކުން އެކަކަ ހަނދުމަކުރައްވަމުން އަރުވާލުމެއް ދިފާޢުވެވަޑައިގަތުމުންވެސް ކުއްލިއަކަށް އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ ކޯފާ މަޑުކޮށްލެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ހުންނެވީ ޢަފޫކުރައްވަވަޑައިގަތުމުގެ ސަބަބުން ބާރުދެއްވި ސިފައެވެ. ނަމަވެސް އަނިޔާވެރިންނަށް ތެދުމަގުގެ ދައްކަވަން އެދިވަޑައިގެން ދުޢާފުޅު ކުރައްވަން ފެށްޓެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީއެއް ކަމުގައިވާ عبد الله بن مسعود رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ. "ސަލާމާއި ޞަލަވާތް ލެއްވި ނަބިއްޔާކަލޭގެފާނު އެވަގުތު ހުންނެވީ އަހަރެންގެ ކުރިމަތީގައިކަހަލަ ގޮތަކަށެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ނިތްކުރިފުޅުން ލޭފުޅު ފޮޅުއްސަވަމުން ދުޢާފުޅު ކުރައްވަމުން ގެންދެވިއެވެ. "ހައްދަވައި ވޮޑިގެންވާ ކަލާކަލޭގެ! ތިމަންގެ ޤައުމުގެ މީހުންގެ ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ! އެބައިމީހުންނަކީ ހަމަ ނޭނގޭނީއެވެ!" (މުސްލިމް ނަސްޚާ އުރުދޫ، ޖިލްދު: 2 ޞަފްޙާ: 108)

ވަކިގައި ނަކަލުކޮށްފައިވާ ބާރުޤަމަކަށް ބަދިރާއި ސިޔާސީގެ ޤާނޫނަކީ ފުރިހަމަ މިޝާވަރާގެ ހިސާބުން ނިޒާމު ގިނަ ބަދަލުހިފުމަކީ ތެދުވެރިން ތިބާ ހަމަ ބަދަލުހިފުމަކީ. އިސްލާމްދީނުގެ ނަފްސުއަތުގެ ބާރުމިހާރު އިންސާފު ބާރުވެރި ކަންތައް ވަކިވާ ލާރި މާލަމިހާ ނަފުސާނީއްކަން މިބަދަލުހިފުމަކީ ސަރަހައްދު. މިބަދަލުހިފުމަކީ ބަރަކާތްގެ ބަޔަކުވެސް އިންސާނުން ދީ ހިތްވަރުކަމުގައި މާތްالله ގެ ބަސްފުޅެވެ. އިންސާނާ ކަންތައް ބަދަލުކުރުމުގައިވެސް ހުރިހާ ޙާލަތެއްގައި މާތްالله ގެ އަމުރުގެ

ގޮތުގައިކަމެވެ. މާތްالله އާއި އެކަލާނގެ އަޅާއާ ދެމެދުގެ ގުޅުން ބާރުއަޅަނީ
އަޅާގެ ހިތުގައި އަބަދުވެސް މާތްالله އާއި އާޚިރަތުގެ ހަނދާން ފުރިހަމައަށް
އުފެދިފައިވުމަށްކަމެވެ. މުޅި ކާއިނާތުގައި އޭނާއަށްބަލައި މާތްالله ގެ ހަނދުމަ
އާކޮށްދޭ ވަސީލަތަކަށްވުމެވެ. [illegible] ކޮންމެ [illegible] އީމާންކަމުގެ
ނަޒަރުން ދުށުމެވެ. ކޮންމެ [illegible] ނިޝާނެއް
ލިބިގަތުމެވެ. ދުނިޔޭގައި ކޮންމެ ކަމެއް ކުރާއިރުވެސް [illegible]
ހުރިހާކަމެއްގެ [illegible] الله ގެ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] މާތްالله ގެ
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] އެއްވެސް [illegible] މާތްالله
ގެ [illegible]
އިންސާނީ [illegible] ނަމޫނާއަކީ ވީއެވެ.

ރީތި ޚުލުޤު

ކީރިތި ރަސޫލާގެ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާބާރެގެއްގެން ވަނީ ކުރައްވައިފައިވަނީ "ކަލޭގެފާނުމެންނަށް ޝިރުކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ބިރުގަންނަވަނީ ކުޑަ ޝިރުކަށެވެ." މިފަދައިން ވިދާޅުވުމުން. އިލްމުވެރިން ބޭކަލުން ސުވާލުކުރިއެވެ (ކުޑަ ޝިރުކަކީ) ކޮބައިތޯ ވަނީ ކުރައްވައިފައިވަނީ "ކުޑަ ޝިރުކަކީ ރިޔާއެވެ" ވިދާޅުވިއެވެ. (ކޮބައިތޯ އިސްލާމް ކަމުގައި) އަދި ރީތި ޚުލުޤުވެރި ކަމަށް ވާނީއެވެ. އެއީ ކޮބައިތޯ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ބަރަކާތް ބަޔާންކުރެއްވުމަށެވެ.

حذيفة ގެފާނުގެ ކިބައިން ރިވާވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. "ހިތްތަކަށް ފިތުނަތައް ދިމާވާނެއެވެ. ހިތްތަކުން ބަލައިގަނެފިނަމަ ކަޅު ތިކެއް ޖެހޭނެއެވެ. އިންކާރުކޮށްފިނަމަ ހުދު ތިކެއް ޖެހޭނެއެވެ. އަދި ހިތްތަކަކީ ދެބާވަތެއް ކަމުގައި ވާނެއެވެ. ހުދު ހިތްތަކަށް ފިތުނައިން ގެއްލުމެއް ނުވާނެއެވެ. އަނެއް ހިތް ކަޅުވެ ޒަހާރުވާނެއެވެ. ހިތްތަކުގެ ރަނގަޅު ކަމާއި ނުރަނގަޅު ކަމާ ދެމެދު ތަފާތު ނުކުރެވޭނެއެވެ. ހިތަށް ތިކެއް ޖެހޭނީ ކުށްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ." (އަލްމިޝްކާތު: ބާބުއްލިއްބި)

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. "ކަލޭގެ ދުވަސް

ކަލޭގެފާނާ ދިމާވާނެ ހިތްތަކާ ވާހަކަ. ކަލޭގެފާނު ބާރުއަޅުއްވާ ކަންކަން

ކޮންފަދައިވާ މީހާއަށް މާފުކުރެވޭނެ. ކަލޭމެން ނުބައިކޮށް ކަންތައް ކޮންފަދައިވާ މީހާއަށް ހޮޅުކޮށް ކަންތައް ކުރާނެތޯ."

އިސްވެދިޔަ ހަދީޘްގައި ބަޔާން ކުރެވިފައިވާ ރީތި އަޚްލާޤުގެ އެންމެ ފުރިހަމަ ނަމޫނާއަކީ، އެއީ އެންމެމަތީ ދަރަޖައިގައިވާ ބޭކަލަކީ އިމާމު އެކަލޭގެފާނެވެ. އާންމު މުސްލިމުންނަށް ނިސްބަތްކުރާއިރު މިއީ ސިޔާސަތުގެ ދަރަޖައަށް އެތައް އަޚްލާޤީ މިންގަނޑެކެވެ. ނަމަވެސް ދާމްﷲ ގެ ރަސޫލާގެ ޒަމާނުގައިން ބަލާއިރު މިއީ ކޮންމެހެން ހުންނަންޖެހޭ އަޚްލާޤީ ސިފަތަކެކެވެ. އިމާމު އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. "އަހަރުމެންނަށް އަހަރުމެންގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ އަމުރުކުރައްވައިފި އަހަރުމެންނާ ގުޅުން ކަނޑައިލާ މީހުންނާ ގުޅުން އުފެއްދުމަށެވެ. އަހަރުމެން މަހުރޫމުކުރާ މީހުންނަށް ދިނުމަށެވެ. އަހަރުމެންނަށް އަނިޔާކޮށްފިނަމަވެސް އެމީހަކަށް މާފުކުރުމަށެވެ."

އަޚްލާޤުގެ ވަނީ ތިންފެންވަރެކެވެ. އެއްފެންވަރަކީ އާދައިގެ ފެންވަރެވެ. ދެވަނަ ފެންވަރަކީ މަތީފެންވަރެވެ. އާދައިގެ ފެންވަރުގެ އަޚްލާޤަކީ މީހާގެ އަޚްލާޤީ ޖަވާބީ އަޚްލާޤީކަންތަކެވެ. "ގޮތަކަށް ގޮތެއް" ކިޔަމުން އެމީހަކު ބުނުމެވެ. އަދި، މިސާލު އަނެކާ ބަދަލުހިފުމުގެގޮތުން މިވާ އަނެކާއުޅޭގޮތް ބަދަލުދެއެވެ. މިއީ އެމީހަކުގެ ގޮތަކަށް ބަދަލު ހުންނާހުރުން ގޮނޑަ، އަނެކަކު މިފަދަ ގޮތުން ކަނޑައިލަފައި މިސާލުސް އެމީހަކާ ގޮތުން ކަނޑައިލުމެވެ. މިހާ މިސާލަކީ އަނިޔާކުރާ ފަރާތަށް މިސާލުސް އެމީހަކާ އަނިޔާކުރާ ފަރާތަށް ފުރުސަތު. މިފާހަގަ ނުބައިކޮށް ކަމަކާ މިހާރު މިސާލުސް ނުބައިކޮށް ކަންތައްކުރަން ފުރުސަތެވެ.

އަދި، މިއީ އަޚްލާޤުގެ އާންމު ފެންވަރެވެ. މިއާޚިލާފަށް އަޚްލާޤުގެ މަތީ ފެންވަރަކީ އަނެކުން މިސާލަކުން ބަދަލުކުރާ ގޮތަކާ ވިސްނުންތެރިކަމާއި މިކަ ހަނދާނެއްގައި ކަންތައްތައް ކުރުމެވެ. މިކަމުގެ އަޚްލާޤީ ޖަވާބީ އަޚްލާޤީކަން

ނުވުމެވެ. މިއީ އަޚްލާޤީ ތިމާގެ އާންމު އުސޫލުކަމުގައިވުމެވެ. ކޮންމެ ހިނދެއްގައިވެސް އަދި ކޮންމެ ކަމެއްގައިވެސް ތިމާގެ އަޚްލާޤު އެގޮތުގައި ބެހެއްޓުމެވެ. އެކުވެރިޔަކާ [illegible] ޖެހުނުކަމުގައިވިޔަސް، ނުވަތަ ދެކޮޅުވެރިޔަކާ ކުރިމަތިލާން ޖެހުނުކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ. ތިމާއާ ގުޅުން [illegible] ގުޅުން ބަހައްޓާ މިނެއްކަމުގައިވުމެވެ. ތިމާއަށް ނުބައިކޮށް [illegible] [illegible] މީހަކަށްވުމެވެ. ތިމާއަށް ނުބައިކުރާ އަނިޔާވެރިކަން ދާންދެން ތިމާއާމެދު ކުރާނެ [illegible] ކަންތައް [illegible] މީހަކަށްވުމެވެ.

ފަރަންސޭސިވިލާތުގެ މަޝްހޫރު ފިލޯސަފަރ ވޮލްޓެއަރ (1694-1778) ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އެއްވެސް މީހަކު އެމީހެއްގެ ޚާދިމުންގެ ތެރޭގައި ހީރޯއަކަށް (ބަތަލަކަށް) ނުވާނެއެވެ.

"NO ONE IS A HERO TO HIS VELET."

އެހެން ޚާދިމުންގެ ކުރިމަތީގައި މީހާގެ ގޭތެރޭގެ ދިރިއުޅުމާއި މީހާގެ [illegible] އޮންނަނީ [illegible] ގޭތެރޭގެ ދިރިއުޅުމުގައި ފުރިހަމަ މީހާކީ ބުނެވޭފަދަ މީހުންނަށް ނުފެނެއެވެ. އެހެންކަމުން ފުރިހަމައިން މީހަކު [illegible] [illegible] ޚާދިމުން [illegible] [illegible]. ޚާދިމުންގެ [illegible] އޭނާއަކީ ބަތަލެއްކަމުގެ އިޙްސާސެއް ނުއުފެދޭނެއެވެ.

ނަމަވެސް [illegible] ބަޔާންކުރައްވާ ގޮތުގައި [illegible] [illegible] އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ (صلّى الله عليه وسلّم) އާ [illegible] [illegible] ވާހަކަފުޅުތަކުންނެވެ. އެހެން ތާރީޚުން ސާބިތުވާގޮތުގައި މިހާރު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ވެއެވެ.

زيد بن حارثة އަކީ ކުދަބުވަންސައިގެ حارثة بن شرحبيل ގެ ދަރިކަލެކެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ މައިކަނބަލަކީ سعدى بنت ثعلبة އެވެ. އެކަމަނާއަކީ ޠައްޔުވަންސައިގެ ޤައުމެއް ކަމުގައިވާ ބަނީމަޢުނުގެ ބޭކަނބަލެކެވެ. زيد ގެފާނުގެ ޢުމުރުފުޅުން އަށްއަހަރުފުޅުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ މައިކަނބަލުން އެކަލޭގެފާނު ގޮވައިގެން އެކަމަނާގެ ޢާއިލާގެ މީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގަތެވެ. ދަތުރުފުޅުގެމަގުގައި ބަނީ ޤައިންބިން ޖިސްރުގެ މީހުން އެބޭފުޅުންގެ ގާފިލާއަށް ބަރަހަނާވެ. ގާފިލާއިން އެބައިމީހުން ފޭރިގެން ގެންދިޔަ މީހުންގެ ތެރޭގައި زيد ގެފާނުވެސް ހިމެނިވަޑައިގަތެވެ. އެބައިމީހުން زيد ގެފާނު ޢުކާޡުގެ ބާޒާރަށް ގެންގޮސް ވިއްކާލިއެވެ. އެތަނުން އެކަލޭގެފާނު ބައްލަވައިގަތީ ޤުރައިޝްވަންސައިގެ ބޭފުޅެއް ކަމުގައިވާ ޙަކީމް ބިން ޙިޒާމްއެވެ. އެއީ أمّ المؤمنين السيدة خديجة ގެފާނަށް ބޮޑުދައިތަ ވިޔާވާ ބޭފުޅެކެވެ. އޭނާ زيد ގެފާނު މައްކާއަށް ގެންދަވައި އޭނާގެ ބޮޑުދައިތަ ވިޔާވާ خديجة ގެފާނަށް ދެއްވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم خديجة ގެފާނާ ކައިވެނި ބައްލެވުމުން خديجة ގެފާނު މާތްރަސޫލާއަށް زيد ގެފާނު ހަދިޔާކުރެއްވިއެވެ. އަދި زيد ގެފާނުގެ ޢުމުރުފުޅުގައި ފަނަރައަހަރުވެވެ.

ދުވަސްކޮޅެއްގެފަހުން زيد ގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅާއި ބޮޑުބޭބެފުޅުގަން زيد ގެފާނުގެ ޚަބަރު ލިބިވަޑައިގެން އެކަލޭގެފާނު ބައްލަވައި މައްކާއަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދަރިކަލުން މިނިވަން ކުރައްވައިގެން އަނބުރާ ގެންދެވުމުގެ ބޭނުންފުޅުގައެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާ އެބޭފުޅުން ބައްދަލުކުރެއްވިއެވެ. އެބޭފުޅުން ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާވި ފުރިހަމައެއް އަހުރެމެން އަޅުގަނޑުމެން ފިދިޔާ ބަލައިގަންނަވާށެވެ. ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރިފުޅު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދޫކޮށްދެއްވާށެވެ."

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. "އަހަރުމެން އެއްވެސް އަގެއް ބޭނުމެއް ނޫނެވެ. އެކުއްޖާ ތިޔަބައިމީހުންނާއެކު ދާން ބުނިނަމަ ތިޔަބައިމީހުން އޭނާ ގެންދާށެވެ."

މާތްރަސޫލާ زيد ގެފާނު ގެންނަވައި ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. "މިތިބީ ކޮންބަޔަކުކަން އެނގޭތޯއެވެ?" زيد ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "މިއީ އަޅުގަނޑުގެ ބައްޕައާއި ބޮޑުބޭބެއެވެ." އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. "މިބައިމީހުން އެދެނީ زيد ގެންދިއުމަށެވެ. زيد ބޭނުންކަމުގައިވާނަމަ މިބައިމީހުންނާއެކު زيد ގެ ގެއަށް ދިޔަޔަސް އެންމެ ރަނގަޅެވެ."

زيد ގެފާނު ޖަވާބު ދެއްވިއެވެ. "އަޅުގަނޑު ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައިފައި އެއްވެސް ތާކަށް ނުދާނަމެވެ." އެވަގުތު އައްސަވައިފައި زيد ގެފާނުގެ ބައްޕައާއި ބޮޑުބޭބެ [illegible] "ކަލޭގެ މިނިވަންކަމަށްވުރެ ބޮޑަށް އެދެނީ އަޅުވެރިކަން ހެއްޔެވެ? ތިމާގެ މީހުން ދޫކޮށްލައިފައި އުޅެން ބޭނުންވަނީ ބިދޭސީ މީހުންގެ ތެރޭގައި ހެއްޔެވެ?"

زيد ގެފާނު ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. "އަހަރުމެންނަށް محمّد ގެފާނުގެ ފަރާތުން ފެނިފައިވާ ރީތި ސުލޫކުތަކަށް އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަކަށް އެހެން އެކަކަށްވެސް އިސްކަމެއް ނުދޭނަމެވެ." زيد ގެފާނުގެ ބައްޕައާއި ބޮޑުބޭބެފުޅު އެނބުރި އެބޭފުޅުންގެ ގައުމަށް ވަޑައިގަތީއެވެ.

މިހާދިސާ ހިނގައިދިޔައީ ނަބީކަމުގެ ފުރަތަމަ އަހަރުގައެވެ. އިތުރު [illegible] [illegible] [illegible] އަޙްޒާބު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކުރެއްވައިފިއެވެ.

"އެބައިމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު އޯގާތެރިވެވަޑައިގަތީ الله ގެ ހަޟްރަތުން
ލެއްވި ރަޙްމަތެއްގެ ސަބަބުންނެވެ. ހިތްފުޅު ހަރުކަށި ޚުލުޤު ނުބައި ބޭކަލަކު
ކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ވީނަމަ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އެބައިމީހުން ވަކިވެގެން
ހިނގައްޖައީހެވެ." (އާލުޢިމްރާން: 159)

- ތަރުޖަމާ: ދީނީ ކަންތައް ރައްކާތެރިކުރާ ކޮމިޓީ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީސް

އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާގެ އިސްވެ ދެންނެވި މަތިވެރި ޚުލުޤުފުޅުގެ ސަބަބުން އެކަލޭގެފާނުގެ ޒާތުފުޅުގައި ހިތްތައް ފަތަޙަކުރުމުގެ ބާރު އުފެދުނެވެ. އެކަލޭގެފާނާ ގާތް ގުޅުމެއް އުފެދޭ ހަމަ ކޮންމެ މީހަކު އެކަލޭގެފާނުގެ މާތްކަމާއި މަތިވެރިކަމުން އިޢުތިރާފުވަމުން ދިޔައެވެ. އެބައިމީހުންގެ ހިތްތައް ފަތަޙަކުރައްވަމުން ދިޔައެވެ.

ޠާއިފުގެ އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]؟ އެއީ އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާގެ [illegible] [illegible] ކުޑަކުދިން [illegible] އެކަލޭގެފާނު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] الله ގެ ނަބިއްޔާ ވަޑައިގަތީ [illegible]. އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގަތީ [illegible] [illegible] އިސްލާމްދީނަށް [illegible]. ނަމަވެސް ޠާއިފުގެ [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނު [illegible] އިންސާނިއްޔަތުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނު [illegible]. [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ ހަނިކޮށްވަނީ ޖަހަމުން ފުރިފައެވެ. އިސްތިޢުފާރުގެން ފޮނިގެން ތަހައިލިކަމުގެ ހަމަހަމަ ހުރުމާއި ބުއްދިވެރި ހުސްފުޅުގައި ގާތްކަމާއި ސިފަވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އިތުރު ސާފުކަމާއި ވަރުބޮޑު ގުޅުން ވަޒަންކުރުމުގައެވެ. ގާތުގަ ޙަޔާތުގެ ބިރުވެރިކަމެއް ނެތްގޮތުގައެވެ. ވިސްނާލުމުގައި ބަލާލަމާއެވެ. އަދި އިންސާނާކަށް ކުރިމަތިވާން ހިތާ ނަޒަރު ވަގުތެއްގައެވެ؟ އިތުރު އެކަލޭގެފާނު އެއްފަހަރަކު އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން أمّ المؤمنين السيدة عائشة رضى الله عنها ގެ އަރިހުގައި ބަޔާން ހަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. "ޙަޔާތުގެ ހަމަހަމަ އަހަރުތަކުގެ ބައްޕަގެ އަށްވަ އިހްސާނިކަން ހިފުމަން ހަމަހަމައެވެ."

ނަމަވެސް އެ ނިޔާތަކުގެ ބިރުވެރި ނުރައްކާތެރި ވަގުތުތަކުގައިވެސް އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ ދޫފުޅުން އެކަލޭގެފާނުގެ ދުޝްމިނުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ބަދުދުޢާއެއް ނުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ކިހާއްޔެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވަމުން ގެންދެވި "ހައްދަވައި ބޮޑުކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ! މިއަދާ ޤައުމުގެ މީހުންގެ ފާފަ ފުއްސަވާދެއްވާނދޭވެ! އެބައިމީހުންނަކީ އެކަލާނގެ ކަލޭގެ ހަމަ ނޭނގޭމީހުންނެވެ!" މިފަދައިންނެވެ.

އެކަލޭގެފާނުގެ ދުޝްމިނުންތައް ބަދިކޮން ދެކި އަބޫސުފްޔާނަ އެކަލޭގެފާނަށްބޮޑަ ފަތަޙަކުރި އެކަލޭގެފާނުގެ އިސްލާމްދީނުން މަކާވިއި ހުރިހާ ދުވަހެވެ. އަހުރިހާ ސަބަބުން ދެކި އަބޫސުފްޔާނަ އެކަލޭގެފާނުގެ ދީން ގަބޫލުކުރިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ މަކާވިއި ހުރިހާ ކުރިމަތިގައި އެއްވެސް މީހެއްގެ މަތިން ބަދަލު އަނބިކަނބަލުންނާއި ގޮތެއް ނުކުރެއްވުމަށް ދޫކޮށްލެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތި އުޅުއްވުން ޤަދަރުއޮތުމަކީ މީސްތަކުންގެ ހިތަށް ފަތަޙަކޮށް ނިންމައިލީއެވެ.

އިތުރު އެކަލޭގެފާނު އެއްފަހަރަކު ހަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. "ތިޔާގެކަމުގެ

ގުޅުން ދެމެހެއްޓުމަކީ ތިޔަބައިމީހުންނާ ތިމާގެބަޔަކާ ގުޅުން ދަމަހައްޓާ މީހުންނާމެދު
އެގުޅުން ދެމެހެއްޓުމެއްނޫނެވެ. އަދި ކީއްތޯއެވެ؟ އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނާމެދު
ތިމާގެބަޔަކުގެ ގުޅުން ކަނޑާލިމީހުންނާމެދު ތިމާގެބަޔަކުގެ ގުޅުން ދެމެހެއްޓުމެވެ." (ޞަޙީޙު
ބުޚާރީ - ކިތާބުލްއަދަބު)

އިސްލާމީ ތާރީޚުގެ މަޝްހޫރު ހާދިސާއެކެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ
ދުޝްމިނުންގެ ބަޔަކު އެއްފަހަރަކު السيدة عائشة رضي الله عنها ގެ
އިސްތިރިފުޅުގައި ހިޔާނާތްތެރިކަމާ ނިސްބަތްކޮށް ދޮގު ތުހުމަތެއް އެޅުވިއެވެ.
އެކަމަނާއަކީ މާތްރަސޫލާގެ ލޯބިވާ އަނބިކަނބަލުންނެވެ. أبو بكر الصديق رضي
الله عنه ގެ ލޯބިވާ ދަރިކަނބަލުންނެވެ.

މިދުނިޔެ ދޮގު ކަނޑައެޅިގެންނުހިރި ތުހުމަތަކީ ތުހުމަތަކެވެ.
އެއްމީސް ބިންގާއެއްކަމުގެ ވާހަކައެވެ. އެތުހުމަތު ފެތުރި މީހުންގެ
ތެރޭގައި مسطح އެވް ހިމެނެއެވެ. ބައްޕަގެ ހިތްތެރިކަމުގައި ޒުވާނަކަށްވީއެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ أبوبكر
ގެފާނުގެ ތިމާގެބަޔަކު ބައްޕަގެ. أبوبكر رضي الله عنه އެކަލޭގެފާނުގެ މަދަދުކުރާގޮތުގެ
ކޮންމެ މަސައްކަތެއް އެކަލޭގެފާނުން ހަދައިދެއްވި ފަރާތަށެވެ. أبوبكر رضي
الله عنه ގެ ލޯބިވާ ދަރިކަނބަލުންގެ އިސްމަތަށް ތުހުމަތު ދޮގު ތުހުމަތު އެޅުވި
މީހުންގެ ތެރޭގައި مسطح ވެސް ހިމެނިގެންވާކަން އެނގިވަޑައިގެންނެވުމުން
أبوبكر ގެފާނު مسطح އަށް މާލީ އެހީ ދެއްވުން ހުއްޓުވައިލެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ
رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް މާތްالله ގެ ވަޙީ ބާވައިލެއްވިއެވެ.
ބޭނުންވަނީ ލޯތްބާއި އަޚްލާޤީ ޢަމަލުތަކާއި ކިޔަމަންތެރިކަމެވެ. އެއީ އެއްޗެއް ނުވާނަމަ
ކުރިއެރުމެއް ނުވެއެވެ. ދެން ކީއްތޯއެވެ؟ އެކަން ކުރައްވާނަމަ
މާތްފުޅުވެވަޑައިގަތުމަށް ނުދާނެއެވެ. އަދި އެހެން ގުޅުން ދެމެހެއްޓުމެވެ. އަޅުގަނޑު މާތްالله ފާޅުކުރި
ގުރުއާނުގައި ވަޙީ ކުރައްވައިދެއްވިއެވެ.

"ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ފަޟީލަތާއި ތަނަވަސްކަމުގެ ވެރިން، ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށާއި މިސްކީނުންނަށާއި ﷲ ގެ މަގުގައި ހިޖުރަ ކުރި މީހުންނަށް ނުދިނުމަށް ހުވާނުކުރާހުއްޓެވެ! އަދި އެބައިމީހުންނަށް މާފުކޮށް ދޫކޮށްލާހުށިކަމެވެ! ﷲ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފާފަ ފުއްސަވައިދެއްވުން ތިޔަބައިމީހުން ލޯބިނުވަނީތޯއެވެ! ﷲ އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ރަޙީމުވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ." (ސޫރަތުއްނޫރު: 22)

- ތަރުޖަމާ: ހަދީޘްތައް ތަރުޖަމާކުރާ ކޮމިޓީ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީސް

أبوبكر رضي الله عنه އާބާއީ އެބޭން ބޮޑުތިމާގެއެކެވެ. އެއްދުވަހަކު أبوبكر ގެފާނު މާތްރަސޫލާގެ އަރިހުގައި އިންސާނިޔަތުން މިހާރު އަދިވެސް أبوبكر ގެފާނަކީ އެއްކޮޅަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަމަ ފުރަތަމަ ވަރަށް އެއްކޮޅަށް ވުރެން أبوبكر ގެފާނު ޞަދަޤާތް ނެރުއްވައި ހިތްވަރުން އިނގިރޭސިވެއެވެ. ދަރަނިވެރިކަން އެއްކޮޅަށް ވުރެން ޞަދަޤާތް ނެރުއްވިއެވެ. ނަމަވެސް މިސްކީނުވެރިކަން އެއްކޮޅަށް ވުރެން ފުދުނު أبوبكر ގެފާނަކަށް ހިތްވަރުކަން ނުއިނގިރޭސިވެނެވެ. ޞަދަޤާތައް ވާހަކަ ދަރުމަވަން ދެއްވިއެވެ. އެކަން ދެނިވަޑައިގަތުމުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަނުން ތެދުވުވަޑައިގެން ދަރުމަ ވަޑައިގަންނަވަން ދެއްވިއެވެ. أبوبكر ގެފާނު އަރަމާ ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. "އޭ މާތްﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! ކަލޭގެފާނު މިއަދު ވަޑައިގަންނަވަނީ ކިހިވަރަކަށްތޯއެވެ؟"

މާތްރަސޫލާ ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. "އޭ أبوبكر ގެފާނެވެ. ކަލޭގެފާނު ހިތުން އިންސާފުވެރި ވަރާއިކަމުން ކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުން ދެއްވުން ޞަދަޤާތުގެ ގޮތުގައި ގެންނެވީއެވެ. ނަމަވެސް ކަލޭގެފާނު އަމިއްލަ ފުދުން ޞަދަޤާތުގެ ގޮތުގައި ދެއްވުން ވަރުގަދަކަމުން މިއަދުން ވަޑައިގަތުމެވެ." (ސުނަން އަބޫދާއޫދު-ކިތާބުއްޒަކާތު)

މިޔާރުހޯދަން ވިސްނާއިރު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ދިރުމުޝާވަކުރު ފުއްދައިފައި އޮވެނީ، ތިމާއަށް އަނެކަކު ކުރާ ނުބައިކަމެއްގެ ބަދަލުގައި ތިމާގެ ބަދަލުހިފުމުގެ ފިޔަވަޅެއް ނާޅާ ނިކަމެތިކަމުގެ އުޚުއްވަތުގެ ފަރާތުން ބަދަލު ދިނުމަށްޓަކައި މާތްالله ރުހިވޮޑިގެންވާކަމެވެ. ނަމަވެސް އޭނާ އަމިއްލައަށް ބަދަލުހިފުން ހުއްދަވެގެންވިނަމަ މާތްالله އަރިހުގެ ކަންތައް އެކިރަކަން ދުކުންފޮށިގެންވާއެވެ. ސަވާބުކަމެއްކަމުގައި މާތްالله އަންގަވާ މޮޅަށް ބަދަލުދިނުމުގައި އިންސާފުކަން ކުރެވުން ކަމެއްނޫނެވެ.

علي رضي الله عنه ރިވާކުރައްވައިފައިވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެއްފަހަރަކު ހަރުގިފި ތަންނަބޮކާލުއްގެ އަތުން އަސްކަރިފާޅުގައި ދަރިންނަށް އަތުލާއިލެއްވިއެވެ. ތިވަސްކޮޅެއްވާއިރަން އެހެރީ ކަލޭގެ އެތަރަހަރި ބަލައި އަތުވެއްޖެއެވެ. ދެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ބަހުރީ ކަލޭއިވެއެވެ. "ކަލޭގެ ތަރަހަނި އަތާކުރާން ފޮނު އެއްޗެއް ދިވެގެތަކު އަލުޤަނަގެ އަތަކު ނުތެވެ." ތަރުދީ ކަލޭގެ ފާނުންނުވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނު އަލުގައިޖީގެ ތަރަހަނި އަތުރުކަލުކަލުވަނަރު އަލުގައިނޭ ކަލޭގެފާނު ދުކަށް ނުލާނަމެވެ." ދިރުމުބުނަފައި އޭނާ ދެންދުކުރައްސުލު އިރުއްސަގުން ދޮރު މާތްރަސޫލާ އެކަލޭގެފާނުގެ ގަނޑުފަރަން ފަޅައިގަތުމަށްތި ހިފުމުއްބައިގެން އިނގުއްޖެއެވެ.

އޭރު މަދީނާގައިވަނީ މާތްރަސޫލާގެ ވެރިކަން ޤާއިމުވެފައެވެ. މާތްރަސޫލާއަށްވަނީ އެހެރީ ކަލޭގެއަރިތު ހިތަހަވަލު އެއްބައިވަނުގެ ބާރު ދިބެފެޖައިގެންވެއެވެ. އެކަނިކަމުން ނިބާބާންގެ ބައެއް ބާކަލުން އެހެރީ ކަލޭގެއަން އެއްކަނި ފިތަގެ އޭނާ ފޮނުއްވައިލެއްވުން އެގެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް މާތްރަސޫލާ އެބައެކުންނަން އެކަން ވަކިކުރައްވިއެވެ. އެއްބަޔަކުކަލު ފިޔަގެވިއެވެ. "މާތްالله ގެ ރަސޫލާއެވެ. ހަރުދީއަކު ދިވެހި ކަލޭގެފާނު ކަށްތަރުކޮށްލުމެވެ." ދިމާރު

އެކަލޭގެފާނު ބަދުދުޢާކުރެއްވިއެވެ. "އާދޭހެވެ! އެކަމަކު އަހުރެންނަށް ވަނީ
އަނިޔާވެރިވެން މަނާކުރެއްވިގެންނެވެ."

އެއްދުވަހު އެކަލޭގެ ހަމަވެފައިވެއެވެ. ދަރިކަލުން ރަސޫލާ ބޮޑުވުން
ހަރުދަރިކަލާގެ ފާރޫގުވިއެވެ. އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް ބައްޕާފުޅުގެ ދުވަސް
ހުންނެވީ މަސައްކަތެއްގައި އިބްރާހީމް ބައްޕާފުޅު ކުރެއްވިއިރު ހަރުދަރިކަލުން ވަރަށް ބޮޑު
އަސަރުކުރިއެވެ. އޭނާ އަހަރެމެންގެ ދިމާވެގެންދިޔައެވެ. މިދުވަސްވަރު ހަރުދަރިކަލު
މަދުނުގެ ވަރަށްބޮޑު ދުއްސަލާމަތްކުރެއްވި ހަމަހަނދު އާދަމާ ހަމަ
އަސަރުކުރިކަމުގެ މާތްރަސޫލާގެ ހަމަހަނދު ކުރެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް މާތްރަސޫލާގެ
ހިތި ހުތުރުވުން އާދައިން އަސަރުކުރިކަމީ ހުރިހާ ހުރި ބުރާ، މާތްރަސޫލާއަށް
ވަރުންކަމުގައި ދުންނިވެއެވެ. ބާރުވުމުގެ ހަމަހަނދު ހަރުދަރިކަލުންގެ ސަބަބެއްނޫނެވެ." (ބުޚާރީ)

عبد الله بن أبي الحسماء ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވިއެވެ. އަހުރެން
އެއްފަހަރަކު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާ ވިޔަފާރީގެ މުޢާމަލާތެއް ކުރީމެވެ.
އުމުރާތަކާ މުޅިން ނުނިމިނިސް އަހަރެންނަށް ބާކީވެއްޖެ އެއްޗެއް
ދަންނަވައިފީމެވެ. އަހުރެން ދަންނަވާލީމެވެ. "ކަލޭގެފާނު މިތަނަށް މަޑުކުރައްވާށެވެ.
އަޅުގަނޑު އަނބުރާއައިސް ވިޔަފާރީގެ ނިމުމޮށްބައި ނިންމާނަމެވެ." އަހުރެން
ގައިން ދިއުމަށްފަހު މަސައްކަތެއްގައި މަޝްޣޫލުވުމުން ބޮޑުކަމުން އަހުރެންގެ
ވަޢުދުގެ މަތިން ހަނދާންނެތިއްޖެއެވެ. ތިންދުވަސްފަހުން ހަނދާންވެގެން އަހުރެން
ދިޔައިރު ވަޢުދުވީ އެތަނުގައި ހުންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އަހުރެން
ފެނިވަޑައިގަތުމުން ހަމައެކަނި ބަދިގޭކުރެއްވި "ކަލޭގެ އަހުރެންނަށް ވަރަށް އުނދަގޫ
ކޮށްލެއްވީމުއެވެ. އަހުރެން މިތާ ތިންދުވަސް ވެއްޖެއެވެ."
އެހާ ހިތްވަރު ބަދަލުގައިވެސް މިބާވަތުގެ އާދެ، (އަބޫދާއޫދު) މިފަދައިންނެވެ.
ދީނުގެ ދަސްކުރުން ހަމަތަކުގެ މިނިވަންކަމުން އަސަރުކުރަނިވި ކަންކަމުގައި ކުރައްވާނެވެ.

أمّ المؤمنين السيدة عائشة رضى الله عنها ރިވާކުރައްވައިދެއްވައެވެ. އެއްފަހަރަކު ޔަހޫދީ ދަންނަ ބޭކަލުންގެ ޖަމާޢަތެއް މާތްރަސޫލާގެ އަރިހަށް އައެވެ. އެބައިމީހުން އައިސް މާތްރަސޫލާއަށް ދަންނަވައެވެ.

"السّام عليكم"(١) "ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ހަލާކުވުއްޖެވެ." عائشة ގެފާނުން އެއަޑު އިވިވަޑައިގަތުމުން އެކަމާ އެއްޗެއް ވިދާޅުނުވެ ނުއިންނެވުނެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. "އަދި [illegible]. ހަލާކުހުރި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް الله ގެ ލަޢުނަތް ވުއްޖެވެ!" އިތުރު އެކަލޭގެފާނު عائشة ގެފާނަށް އެފަދަ ޖަވާބު ދެއްވުން މަނާކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ނަޞީޙަތް ކުރެއްވިއެވެ. "މާތް الله އީ އޯގާވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިގެންވަނީ ކޮންމެ ކަމެއްގައިވެސް އޯގާވެރިކަމަށެވެ." ޝެއްކެއްނެތެވެ. އިދިކޮޅުވެރިޔާގެ ހިތް އަތުލައިގަތުމަށް އޯގާގެ ހަރުކަށިކަމާއި [illegible] މަޑުމައިތިރިކަމާއި ރީތިބަހުން ޖަވާބު ދިނުމަށްވުރެ [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ނަމަވެސް ރީތި އަޚްލާޤުގެ "[illegible]" [illegible] ކުރިމަތީގައި އެކަކަށްވެސް [illegible] ނުހުރެވޭނެއެވެ. ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް މިވާ [illegible] ގަބޫލުކުރަން ޖެހޭނެއެވެ.

براء بن غازب رضى الله عنه ރިވާކުރެއްވިއެވެ. رسول الله صلّى الله

---

(١) މިއީ އިސްލާމީ ސަލާމްގައި ހިމެނޭ [illegible] އިބާރާތް ބަދަލުކޮށް ބަދުދުޢާއެއް ކުރުމުގެގޮތުން ބޭނުންކުރާ ގޮތެވެ. މިގޮތުން އަވަސްއަވަހަށް [illegible] [illegible] "السّلام عليكم" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެކަމާ [illegible].

علیه وسلّم ޙުދައިބިއްޔާގައި ޤުރައިޝްވަންތައިގެ މީހުންނާމެދު އެގްރިމެންޓު ކުރެއްވި
މައިގަނޑު މިން ޝަރުތުތެއްގެ ކަމުގައެވެ. އެގްރިމެންޓުގެ އެއްޝަރުތަކީ
(ޤުރައިޝުންގެ ތެރެއިން) ފައިބުމުސްލިމަކު އިސްލާމްވެގެން ޤަބޫލުކޮށްގެން
މުސްލިމުންގެ ގާތަށް ހިނގައްޖެނަމަ މުސްލިމުން އެމީހަކު އަނބުރައި
ފޮނުވައިދޭނެއެވެ. ނަމަވެސް މުސްލިމަކު ޤުރައިޝުންގެ ގާތަށް ހިނގައްޖެނަމަ
އެމީހަކު އަނބުރައި ފޮނުވާކަށް ނުޖެހޭނެއެވެ.

މަޢްނާގެ ލިޔުންތަކާއި ސޮއިކޮށް އެގްރިމެންޓުގައި ނިމުމުގެ
ކުރިން މުސްލިމުންގެ ކުރިމަތިވާ ابو جندل رضي الله عنه ކަމްކާއިން ފިޔައިވަޑައިގެން
ޙުދައިބިއްޔާއަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އޭނާއަކީ އިސްލާމްވެވަޑައިގަތުމުގެ "ކުދުގައި"
އޭނާގެ ބައްޕާގެ ގަދަކަމުން ނަރުހަތުކަން ހިފިހިފާ އަޅައިގެން ގެންގޮސް ބަންދުކުރިއެވެ.
އޭނާ މުސްލިމުންގެ ފަރާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއިރުވެސް ދަގަނޑު ހިފިހިފާކަމާ
އަޅާފައެވެ. އޭނާގެ ގައިގައި ހިފިހިފާގައި ކައްޓަށް ފާރުވެއި ހުރިކަމާ ބޭކޮށެވެ.
އޭނާ އޭރުވެސް ކުރިއްވިއެވެ. މުސްލިމުންގެ ފަރާތުން އޭނާ ބަލައިގަތުމަށް ކޮންމެވެސް
އުޅުއްވިއެވެ. އެއީ އިންސާފާ ދުރުވާ ބަލިކަށް ވެއްޖެއެވެ. رسول الله صلّى
الله عليه وسلّم ގެ އެކުވެރިން ކަށަވަރުކޮށް އެކަމުން ދުރުވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

ابو جندل ގެ އަސްލު ނަމަކީ ޢާޞް ބިން ސުހައިލްއެވެ
ބޭނުން ކުރެވުނު އެގްރިމެންޓް އުވައިލައްވައި ابو جندل ސަލާމަތް ކުރެއްވުމަށެވެ.
އަށްއަޅަން ކަމުގެ މީހުން ދެންނެވިއެވެ. "އޭ محمّد އެވެ! މިއީ އަހުގަނޑު ނަގާފައި
ކަރުހަނާ ދެކުނު ކުރުވިފައި އެގްރިމެންޓުން ބަދަލުކުރައްވަން ޤަބޫލުކުރައްވާނެތޯ
އެންމެ ފުރަތަމަ ވަރަށް." އެންމެފަހުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم
އެކަލޭގެފާނުގެ ނިންމެވުން އިއުލާން ކުރައްވިއެވެ. "އެގްރިމެންޓުގައި ވަނީ
ސޮއިކުރެވިފައެވެ. ދެން އަހަރުމެންނަކަށް އެއް ހިލާފުވެ ނުވެވޭނެއެވެ." އިތުރު
އެކަލޭގެފާނުގެ އެކުވެރިންނަށް އެކަންތައް ހިތްޕުނީ، އެބަކަރުމެންގެ ހިތްތަކުން ވަރަށް

ނުތަނަވަސްކަން ލިބިވަޑައިގަތް ކަމެއްކަމުގައެވެ. ނަމަވެސް އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ابو جندل މައްކާގެ މީހުންނާ ބަދަލު ކުރެއްވިއެވެ. ([illegible])

ޤުރައިޝުން ފޮނުވި ފޮނުވުމަކީ ابو جندل މައްކާގެ މީހުންނާ ބަދަލު ކުރެއްވުމަކީ އަނިޔާވެރިކަމެއް މިއީ އަނިޔާވެރިޔާއާ ބަދަލުކުރެއްވުންފަދަ ކަމެކެވެ. ނަމަވެސް އެބޭފުޅާއިން އިސްލާމްދީނަށް ހިތްވަރުދީ ލިބިގެންދިޔަ ކަމުގައި ނަމަވެސް ނުލިބުނެއް ދިޔައެވެ. އޭގެ ނަތީޖާއަކީ އަނިޔާވެރިންގެ ހިތްތަކުގައި ދިޔައީވެ. އެހެންނަމަވެސް ފަރިވާން އެބައިމީހުން ابو جندل އެބައިމީހުންނާއި ގުޅިވަޑައި، އެކަލޭގެފާނު ހައްދަވާލެއްވުމަށް ބޭނުންފުޅުވާ އެއްޗެއް ބާރުވެގެން ހިނގައިފައިވާ ނުބަލައި ހިތްޖެހިއެވެ؟ އެކަން ފަރުދުކުރެއްވުމަށް އެބައިމީހުންގެ ދަރުކަލާއި، މުސްލިމުންގެ އަރުވާގެ މަޖިލީހަކުގެ މުސްލިމްވުމަށް ކުރެއްވިއެވެ. ނަތީޖާއަކަށްވީ މުސްލިމުންގެ އަރުވާގެ ފުރިހަމަކަމުން މައްކާގެ އަރުވާފިކުރުހުށަހަޅައި ހުރި އެސްވަތްތެރިކަން ކުރުމެވެ. މައްކާއިން ގޭނަ ހަދަހަކަން މިހުން އިސްލާމްވެފައިން ފުރުމެވެ. ابو جندل ބައްދަލުކުރައްވައި ބޭނުންކުރެއްވުމަށް މައްކާގެ މިހުންނަށް އެބައިމީހުންގެ ގައިގާ ބަރާބަރަށް ހުރި ބިރުއްކަމުގައި ތަބާވެރި ކުރިމަތިވެއްޖެނަމަ އޭގެ އަސަރު ފުރުނަމުން ދިޔައެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ މަތިވެރި ބަޔާންތުފުޅުގެ ބާރުވެރިކަމުން أبو هريرة رضي الله عنه ރިވާ ކުރައްވައިފައިވެއެވެ. ގޮތްތަސްރާގާ ދުނިޔޭގެފުރުޞަތުގެން އުފުން ނަޖްދުކަރައިގެ ގޮތުން ބައެއްގެ އެކަލޭގެފާނު އަސްލާކުރުންގެ ބަތުރަކު ޖަނގްއިއްޔެވެ. އެބާކަލުންނަށް ތަސާމާގެ ފިރިތާ ثمامة بن اثال އާ މަދުމަލިން ބައްދަލުވެވަޑައިގެން އާނާ ކަސްތުރު ކުރައްވައިގެން މަލިޙާއަށް ގެންނެވިއެވެ. އެބާކަލުން އަލުމަސްޖިދުއަށްބަވިގެ ތާނބަށްގައި ثمامة ބަނދަވައިލައި ބަހައްޓަވިއެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާނާގެ ގާތުން ވަޑައިގެން ބާލު

އެއްސެވިއެވެ. ثمامة ޖަވާބު ދެއްވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑު ޤަތުލު ކުރައްވައިފިނަމަ އަޅުގަނޑުގެ ޤައުމުގެ ވެރިން ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އަޅުގަނޑުގެ ލޭގެ ބަދަލު ހިފާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑު ދޫކޮށްލައްވައިފިނަމަ މުޅި ޢުމުރަށް ކަލޭގެފާނުގެ އިޙްސާންތެރިކަން ހަނދާން ބަހައްޓާނެއެވެ. މުދާ ބޭނުންފުޅުކަމުގައި ވާނަމަވެސް ބޭނުންފުޅު ވަރަކަށް އަރުވަން އަޅުގަނޑު މިހިރީ ތައްޔާރަށެވެ."

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޝަރުތެއްނެތި އޭނާ ދޫކޮށްލުމަށް އެންގެވިއެވެ. އެބާގީޗާއަކީ އޭރުގެ ދުނިޔޭގައި ކަށިނިނާގަވަން ބަލާއިރު އޮބާއިބަދާކަރަ ބާގީޗާއެކެވެ. އޭނާ ތަބީޢަތުގެ ދިރިއުޅުއްވުމުގައި ދުޝްމިނަކު އަތުލައިގަންނަވައިދީނަމަ އަންނަނި އެންމެ ގޮތްކަމެވެ. އެއީ އަދިނަކު ތިމާގެ ކަންތައްތަކެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم، ثمامة ގެ ހަނިކޮށް ތިމާގެ ނުކުރައްވައިއެވެ. ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތި ސުލޫކުން އޭނާގެ ހިނިކުގައި އެހާތަނަށް ހިނދިޒުގެ ތަރުހީބު ތިމާގެ ކަންކުރައްވިއެވެ.

އެއަށްފަހުން ثمامة ދޫކޮށްލެއްވުމާއެކު އޭނާ ވަޑައިގަތީ މަދީނާގެ ބަގީޗާއަކަށެވެ. އެތަނުން ވަޑައިގެން ނާސިރުއްޖަވައި ތާހިރުވުމަށް ވަޑައިގެން ތިވަނަ ކަހަރަން އަރިމަސްޖިދުއްނަބަވީއަށް ވަޑައިގެންފިއެވެ. އޭނާ ތިވަނަކަހަރަން ވަޑައިގެންނެވި ސަބަބު އިސްވަޑައިގެންނެވީ ޝަހާދަތް ބަޔާންކުރައްވަށް ކޮންމެވެސް ނަމަވެސް އޭނާ ބަޔަޅުކުރުން ތިކިފާނުގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އޭނާ ދޫކޮށްލުމާއި ދޫކޮށްލުމަށް ފާޑަކު "ހައްތަހަރު ކުރައްވައިފިއެވެ" ކަން ހުރިހާ ބަޔަކުންނަށް އިސްވަޑައިގެންފިއެވެ.

އެހެންވެސް ثمامة ވަޑައިގަތީ ރަސޫލާއަކަށް މަސްޖިދުންނެވެ. އޭނާ މަސްޖިދަށް ވަޑައިގަތުމުން، އަދި އޭނާ އިސްލާމްވެވަޑައިގެންފިކަން އިސްވެމުން

ޤުރައިޝުވަންތައިގެ މީހުން ދެންނެވިއެވެ. "ކަލޭގެ ދީނުން ބޭރުވެއްޖެއީމުތޯއެވެ." ثمامة ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. "އަހުރެން ދީނަކުން ބޭރެއް ނުވަމެވެ. އަދި ކީއްކަމެއްތޯ؟ އަހުރެން މާތްالله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ދީން އިޚްތިޔާރުކުރީމެވެ. އަދި މިއަދުވެސް ދޫނުނެވެ. އިސްލާމްދީނަށް ބާރު ހަރަދިނުމުގެ ޖަޒީރާއަކަށްވެސް ވީއެވެ."

އެދުވަސްވަރު މައްކާގެ މީހުން ބޭނުންވާ ގޮދަން އެތެރެކުރާ ތަންތަނުގެ ތެރެއިން ޔަމާމާއަކީ ވަރަށް ހާއްސަ ތަނެކެވެ. އެހެންކަމުން އެބައިމީހުންގާތު ثمامة ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިޔަބައިމީހުން ހަރުސަގަދަން އަޑުއަހާށެވެ. محمّد ގެފާނުގެ އަމުރުފުޅަކާ ނުލައި ޔަމާމާއިން އެއްވެސް ގޮދަން އޮށްޗެއްވެސް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ. (ބުޚާރީ މުސްލިމް)

އާދެ، ހަމަ ޒުވާނަކީ ބޭރުފުށުން ބަލާއިރު އެއްވެސް އަގެއްނެތި އެއްޗެއްހުންނެވެ. ނަމަވެސް ޙަޤީޤަތުގައި އެއީ އަގު ބޮޑުކަމުގައި ކޮންމެވެސް މިހާރުވެސް ވަންޏާވިޔަސް އަގުހުރި އެއްޗެކެވެ.

އަޙްޒާބުގެ ހަނގުރާމައިގައި މިހާ ބަނޑާ ޚަނދަކު އެއްކޮށްދެވެ. ބާރުކުރުން މިސްރާގެކުރު ކަންތައް ކުރާފަދައިން އާރުއްބުރާއްނުމް ސިކަމިންނާގެދުވެސް އުމުރަކަން ދޫދިނުމާއިލާ ހިމެޔޮތުގައި ކަންތައް ކުރުމެވެ. މިއާއެކު ކަންތައް ކުރެވުން މިސާ އެދެކޮށްދީން މިހާރުވާއެއްވެސް ކަންތައް ކުރުމެވެ. ކިޔަވާ ދަރި ގަދަކަމާއި ނުވަތަ ކިޔަވާ ވަކި ހުނަރުވެރިކަމާ ކުރިމަތިލަމުން ގެންދިޔަ މީހުން ބޭނުންވާ އަދާކުރަމުންދާ ގޮތުގައި ހިފެހެއްޓުމެވެ. ގަބޫލުކުރަން ކިޔަވާ ހުނަރު ނުބައިގޮތުގައި މިފަދަ ކަންތައް ކުރުން ކުރިއެރުވުމަށް މިގޮ ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން ކޮށްދިނުމެވެ.

މިގޮތުން ބަލާއިރު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަކީ އަޒްވާޖުގެ އެންމެ ލޯބިވެތި ފިރިކަލެއްކަމުގައި ހުންނެވި ބޭކަލެކެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދުވަހަކުވެސް ހިތި ބަހެއް ނުބުނުއްވައެވެ. އެއްވެސް ކަމެއްގައި ނުވަތަ އެއްވެސް ވަގުތެއްގައި އެކަލޭގެފާނު އަނބީން ނިކަމެތިކޮށް ބަލައިނުގަންނަވައެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ނަސޭހަތް ގަބޫލުކުރައްވަން ބޭނުން ނުފުޅުނުވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ކަނބަލުންނަށް ފޯރުކޮށްދެއްވައެވެ. އެކަމަކު ރުޅިއަރުވައި، އަނގަބަހުން އިހާނެތި ބަސްބުނެ ނިކަމެތިކޮށް ނުހައްދަވައެވެ.

ތާބިޢީއަކު ބޭކަލެއް ކަމުގައިވާ އަސްވަދު ބިން ޔަޒީދު أمّ المؤمنين السيدة عائشة رضى الله عنها އާ ސުވާލު ކުރެއްވިއެވެ. "ރަސޫލާގެ ހުރުމަތްތެރި ގޭތެރޭގައި ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އެއްޗެއް ކުރައްވަނީ ކީއްކުރައްވައެވެ." "އެކަލޭގެފާނުގެ އަޒްވާޖުން ހިދުމަތުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު އަދާކުރައްވައި ބާރުބޮޑުކޮށް ވަގުތަށް ވަޑައިގަންނަވައެވެ. ހިދުމަތުގެ ސަލާމަތްކަމަށްވާ ނަމާދުވަގުތު ޖެހުމުން ބައްޕާގެ ގޭތެރެއިން ނުކުމެ ވަޑައިގަންނަވައެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ތެރެއިން ނިކުތް ވަގުތު ވަޑައިގަންނަވައި ނަމާދަށް ވަޑައިގެންނެވެއެވެ.

أنس بن مالك رضى الله عنه ރިވާކުރައްވައިފައިވެއެވެ. "އަޅުގަނޑު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ދަރިކަލުންގެ ގޮތުގައި ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ އިތުރު މީހަކު ނުދެކެމެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުން ކަމުގައިވާ އިބްރާހީމް ޒާތުގައި ދިރިއުޅުއްވުމަށް ކިރުބޮއްވަމުން ގެންގުޅުއްވައެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން ނިކުމެ އެކަލޭގެފާނާއެކު ބަލަހައްޓަވާން އަޅުގަނޑުމެން ދިޔައީމު، ކަލޭ އެތެރެވަނީ ނުކުރެ ދުމުގައި ނުވަތަ އަޅުގަނޑު ކުރި އެހެނިހެން ކަލޭ ކިރުބޮއްވާ ނަރަ މާދުނިކޮށް ދުވަހަކު ސަލާމަތްކޮށް ނުކުރައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ހިނގާ އެތެރޭގެ ބޮޑުގެއަށް އެތެރެ ވެފައި ރަނގަޅު ސަލާމަތްވެއެވެ."
(ސަހީހް މުސްލިމް)

السيدة عائشة رضى الله عنها ގެ ޙަދީޘްތަކުން އަޅުގަނޑުމެން އަޑުއަހަމު

ރިވާކުރައްވައިފައިވެއެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. "رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ދުވަހަކުވެސް ހާދިމުންގެ [illegible] [illegible] ނުޖައްސަވައެވެ. އަދި އެއްވެސް އަންހެނުންގެ (އަނބިކަނބަލުންގެ) [illegible] ނުޖައްސަވައެވެ. އަދި [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] އެކަލޭގެފާނު މާތްﷲ ގެ މަގުގައި ޖިހާދު ކުރައްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް ދެގޮތެއްގެ ތެރެއިން އެއްގޮތެއް އިޚްތިޔާރު ކުރެއްވުމުގެ ހުއްދަ ލިބިވަޑައިގެންފި ކޮންމެ ހިނދެއްގައި އިޚްތިޔާރު ކުރައްވަނީ ފަސޭހަގޮތެވެ. އެއީ [illegible] ނުވާނަމައެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެންމެ [illegible] އެކަލޭގެފާނެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް ކިތަންމެ އުނދަގޫތަކެއް ކުރެވުނު ކަމުގައިވިޔަސް އެކަލޭގެފާނު ދުވަހަކުވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަފުޅު ޒާތުފުޅަށްޓަކައި [illegible] [illegible] [illegible] ނުހިއްޕަވައެވެ. މާތްﷲ ގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މާތްﷲ [illegible] [illegible] [illegible] ވިޔަފައިވެއެވެ. "

ދުޝްމިނުންގެ ނަޒަރުގައިވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބޭކަލަކު ކަމުގައި ދެކި އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] [illegible] ބޮޑެތި [illegible] [illegible] ވަގުތުގައިވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އެކަލޭގެފާނު [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނު [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނު އެންމެ [illegible] އެކަލޭގެފާނު [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނު [illegible]. އެކަލޭގެފާނު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކަމުގައެވެ.

މާތްރަސޫލާގެ ރީތި ޚުލުޤުފުޅަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ މަތިވެރި އުސޫލެއްގައި ހިފަހައްޓަވާ [illegible] ޚާއްޞަ ބައެކެވެ. [illegible] ސަބަބުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މީހުންގެ [illegible] [illegible] [illegible] އޭގެ ސަބަބުންނެވެ.

ކަޢުބާގެ ދޮރުވާނުކަމީ (ބަނޑޭރިކަމީ) ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގައި ވަރަށް [illegible] މަޤާމެއްކަމުގައި ބެލެވޭ ކަމެކެވެ. އެކަން [illegible] ހިނގަމުންއައީ [illegible] ޚާއްޞަ [illegible] އަތްމަތީގައެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވުނުއިރު އަމާނާތުގައި ހުންނެވި عثمان بن طلحة رضي الله عنه އެވެ. ކަޢުބާގެ ތަޅުދަނޑި އޮންނަނީ އަތްފުޅުގައެވެ.

ޞަޙީޙު ބުޚާރީގައި ރިވާކުރެވިފައިވާ ގޮތުގައި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ހިޖްރަތަށް ވަޑައިގަތުމުގެ ކުރީން އެއްފަހަރަކު ކަޢުބާއަށް ވަޑައިގަންނަވައިގެން އަޅުކަން ކުރައްވަން ޢަޒުމު ކުރެއްވިއެވެ. އެކަމަށްޓަކައި [illegible] ހުޅުއްވުމަށް عثمان بن طلحة رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ކަޢުބާގެ ތަޅުދަނޑި އެދިވަޑައިގަތެވެ. ނަމަވެސް عثمان بن طلحة ތަޅުދަނޑި ނުދެއްވިއެވެ. އަދި މާތްރަސޫލާއަށް ހުތުރުބަހުން ރައްދުކުރެއްވިއެވެ. އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ބަރުދާސްތު ކުރެއްވިއެވެ. "އޭ عثمان އެވެ. ކޮންމެވެސް ދުވަހަކުން ތިޔަ ތަޅުދަނޑިފުޅު އަހަރެންގެ އަތްމަތިގައިވާނެކަން ކަލޭއަށް ފެންނާނެއެވެ. އެދުވަހަކުން އަހަރެން ބޭނުން މީހަކަށް ތިޔަ ތަޅުދަނޑިފުޅު ދިނުމުގެ އިޚްތިޔާރުވެސް އަހަރެންނަށް ލިބިގެންވާނެއެވެ."

عثمان ދެންނެވިއެވެ. "އެދުވަހެއް ވާހިރު ޤުރައިޝުވަނީ ހަލާކުވެ ނިކަމެތިވެވިއްޖާ ދުވަހެއްކަމުގައެވެ."

އޭގެފަހުން ޒަމާން ދައުރުވަމުންގޮސް މައްކާ ފަތަޙަ ކުރެއްވުމުގެ ދުވަސް އަތުވެއްޖެއެވެ. ހުރިހާ ބާރަކާއި އިޚްތިޔާރާއި މާތްރަސޫލާގެ އަތްޕުޅުމައްޗަށް ޖަމާވެއްޖެއެވެ. މައްކާ ފަތަޙަކުރެއްވި ދުވަހު އެކަލޭގެފާނު މައްކާއަށް އަރައިވަޑައިގެން އެންމެ ފުރަތަމަވެސް ވަޑައިގަތީ ގެފުޅުގެ އަރިހަށެވެ. އެކަލޭގެފާނު ގެފުޅުގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެން ހަތްފަހަރު ޠަވާފު ކުރެއްވިއެވެ. އެއަށްފަހު عثمان بن طلحة ބަލައިފޮނުއްވައިގެން ގެންނެވިއެވެ. އެއްރިވާޔަތެއްގައި ބުނެވޭގޮތުގައި ޙުދައިބިއްޔާގެ ސުލްޙައާއި މައްކާ ފަތަޙަކުރެއްވުމާ ދެމެދު އޭނާ ހުންނެވި އިސްލާމްވަޑައިގެންނެވެ. އިތުރު އެކަލޭގެފާނު عثمان ގެ އަތްޕުޅުން ގެފުޅުގެ ތަޅުދަނޑިފުޅު އަތުލެއްވިއެވެ. ގެފުޅުގެ ދޮރުހުޅުއްވައިގެން ގެފުޅުގެ ތެރެއަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އިރުކޮޅަކު ގެފުޅުގެ ތެރޭގައި ހުންނަވައި ގެފުޅުގެ ތެރޭގައިހުރި ބުދުތައް ފުނޑުވައްވިއެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެފުޅުން ނިކުމެވަޑައިގެންނެވިއިރު އަތްޕުޅުގައި ގެފުޅުގެ ތަޅުދަނޑިފުޅު އޮތެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވަމުން ގެންދެވީ ތިރީގާ އާޔަތެވެ.

"ހަމަކަށަވަރުން އަމާނާތްތައް އޭގެ އަހުލުވެރިންނަށް އަދާކުރުމަށް الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަމުރު ކުރައްވައެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ ދެމެދުގައި ތިޔަބައިމީހުން ޙުކުމްކުރާނަމަ، އިންޞާފުން ޙުކުމް ކުރުމަށްވެސް އަމުރުކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަލާނގެފުޅު، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވަޢުޡު އިއްވަވާ ކަލާމްގެ މޮޅުކަމާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ވޮޑުވަން އަޑުއައްސަވައި ވޮޑިގެންވާ، ވޮޑުވަން ބައްލަވައި ވޮޑިގެންވާ ކަލާކަމުގައި ވާއެވެ." (ސޫރަތުއްނިސާއު-58)

- ތަރުޖަމާ: ދީނީ ކަންތައް ރައްކާތެރިކުރާ ކޮމިޓީ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީސް

އެވަގުތު އެކަލޭގެފާނުގެ ދެބެންގެ ދެދަރި ކޮއްކޮފުޅު އަދި ދަނބިދަރިކަލުން علي بن أبي طالب رضي الله عنه ތެދުވެވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ.

"ޙާތް الله ކަލޭގެފާނަށް ސަލަވާތް ކުރައްވާށިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ހާޝިމްވަންތަކުދީގެ ބޭފުޅުންނަން ކަރުއްސުރު ވަނި ދެކުޅުވަން ޙިޖާބަތުކަމާ ދިނުންނަން ދެއްވިޔަސްދޭގެ ދޭހަކަން ސިޤާޔަތުކަމާ. އެއްކޮށްދިނުމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަން ދެއްވުމަށް ސިޤާޔަތުގެ ކަމާއެކު (ދޭހަކަމާ ޙިޖާބަތުކަން) ވެސް ދެއްވުން ޚާއްޞަކުރައްވާށެވެ؟"

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم علي ގެފާނުގެ ވާހަކަފުޅަށް އެއްވެސް ޖަވާބެއް ނުދެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އަމުރު ކުރެއްވިއެވެ. عثمان بن طلحة ކޮބައިހޭއްތޯއެވެ؟ އޭނާ ހާޒިރުކުރުވުމުން ހިނދު އޭނާގެ އަތުގައި ތަޅުދަނޑި ދޫކޮއްލުން އަމުރު ކުރެއްވިއެވެ.

"އޭ عثمان އެވެ! މިއޮތީ ކަލޭގެ ތަޅުދަނޑިއެވެ. މިއަދަކީ ހެޔޮކަމާއި ވަފާތެރިކަމުގެ ދުވަހެވެ. އަބަދުގެ ތަރިކަކޮށްލާ ވާރުތަވާގޮތަށް މިތަޅުދަނޑި ގެންދާށެވެ. އަނިޔާވެރިޔަކު ފިޔަވައި މިތަޅުދަނޑި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތުކަން ނަގައިގަނެނުވާނެއެވެ."

ބައްޕަމަށް އަރާކޮއްސައި އަސްފިރާ ރައްދުކޮށްފިއްޔާ މުސްލިމުން ކުރިމަތީގައި ޝަރަފުވެރިކަން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އިސްލާމްދީނުގައި ސުލްޙަވެރިކަން އަޅުގަނޑުމެންނަން އަންގައެވެ. ބައްޕަގެ ވާރުތަވާ ހުނަރު މިހާ ހިތްވަރުގެ ބަސްކަން ފާޅުކުރެއްވިއެވެ. އެކުވެރިކަމާ ބައްޕައަކު ވަފާކޮށް ޢަހުދުވެވަޑައިގަތުމަށް ފާރަލާ ގެއެއް ތަރިކަވެއްޖެ އަދާކުރެއްވިއެވެ.

އަންހެނުންގެ ހައްޖުއް އަދާކޮށްދިނުމުން އެއްވެސް ހާލެއްގައި އެއްޗެއްބާވާނުގަނުމުވެ. ތިމާގެ ޖަވާބުދާރީ ކަމަށް ހިތާމަކުރަމުން ކުރުމަށް ވިދާޅުވެއްވިއެވެ.

"ދުނިޔެއަށް އަލުކަށްކުރާ" މުހިންގެ ގޮތަށް އެބައިމީހުންނަން އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ވެރިކަމެއް ނުވަތަ ބާރެއް ދިބިއްޖެނަމަ އެބައިމީހުންގެ އަތުގަ ދުރަހަމަ ޖަސްވެރިކަމަކަށް ހަދާނީ ތިމާގެކުރުގެ ދެކޮޅުވެރިންނަށް އަދަބުދިނުމުވެ. އެބައިމީހުން ޚަޒާނާކުރުން ދުރުކުރަން ތިމާއަށް ތަރުދުކުރާ މީހުންނަން އަދަގާދުތައް ދިނުމުވެ. ވެރިކަމާއި ބާރުހިފެހެއްޓުމަށް ކޮންމެ ކަމަކުން ވިސްނާ ތިމާއަށް "އެއްކޮޅު" ކުރުމުގައި "ދުކޮށްދިނުން" ގެ އިސްތިއުމާރުކުރުމެވެ. އެއްކޮޅު ކުރުން ގައުމަކުން ނުގޮވާއި ދުކޮށްދިނުން ދުއްވައިލުމަށް އެބައިމީހުންގެ ފުރިހަމަ އެންމެ ހުރިހާ ބަޔަކަށެވެ.

ނަމަވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަން ޖަމާޢަތުގައިގެ ބާރު ތިބުމުގައިވެރިކަން އިތުރު އެކަކަށްވެސް ކަންތައްކުރުމުގައި އޭގެ ތެރޭ އިތުރުކުރެއްވިއެވެ. އެކަށަވަރާސް ކުރުންނަމުގައި ބެއްލުމީ "އެއްކޮޅު ކުރުންނައި ދުކޮށްދިނުން" ގެ ގޮތުގައިނުހުއްޓެވެ. އަދި ހިއްސާއެވެ. އެކަށަވަރާސް ބެއްލުމީ ހައްޤަކު ލިބިގެންދާއިރުވެސް އެހެންގޮތަކުން ވަޒީރުންގެ ނަސޭހަތްހުރިހާ ޙާލަތުގައި ރަސޫލުގެ ކަންތައްތައް ނަގަހައްޓާނުވެ ދެވަނަ ކަމުގެ ވިޔަފާރިތަކެއް ތަރައްޤީވާ ޚިޔާލު ޝަރުޠުކަމުގައި ގަބޫލުކުރިއެވެ.

ސީރަތުގެ [illegible]

އީމާންވެގެންތިބި މީހުނާ މުޚާތަބު ކުރައްވައި ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި ވަނީ ކުރައްވައިފައި ވެއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ގެ ރަސޫލާގެ ސިފައިގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއް ވެއެވެ. (އެއީ) ﷲ ގެ ދަރުމަތާއި އާޚިރަތުގެ ދުވަހަށް އެދޭ، އަދި ގިނަގިނައިން ﷲ ހަނދުމަކުރާ ކަމުގައިވާ މީހަކަށެވެ." (ސޫރަތުލްއަޙްޒާބު: 21)

ތަރުޖަމާ: ދީނީކަންތައް ރައްކާތެރިކުރާ ކޮމިޓީ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީސް

މި ދަތިވެރި އިރުޝާދުގައި އަންގަވައިފައިވާ ގޮތުގައި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ބަޔާންފުޅުގައި ކޮންމެ އިންސާނަކަށްވެ [illegible] ނަމޫނާއެއް ވެއެވެ. ނަމަވެސް އެނަމޫނާ [illegible] އަންގަވައިފައި އެވަނީ ގިނަގިނައިން [illegible] ﷲ ހަނދުމަކުރާ އަދި [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ދުވަހަށް [illegible] [illegible] ކަމުގައެވެ.

އެހެން، ރަސޫލާގެ ބަޔާންފުޅުން [illegible] ނަމޫނާ [illegible] [illegible] އެއީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ރަސޫލާގެ [illegible] [illegible]،

އެކަމަން ބޭނުންވާ ފުންކަމާއެކު މާތްالله އާ ގުޅުން އުފައްދާ އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލުކަންފުޅު ހަމަޔަގީންކޮށް މިފަދަ ޓަކައި ފުރިހަމަކަމުން އެކުލަވާ މިނިވަންކަމެވެ. އެމީހާގެ އެދުންތަކުގެ އަދާއިފަތްކަމާއެކު މާތްالله ކަމުގައިވާ މިނިވަންކަމެވެ. މާތްالله ގެ ރިޟާއަށް ބޭރުވެލީ މިނިވަންކަމެވެ. އާޚިރަތުގެ ކާމިޔާބު އަމާންމިއްރަތު އެމީހާގެ ގަތުގައި ބޭރުގެ ހަދާވައިރަން އެމީހާގެ ހިތާއި ފުރާނައިން އެކަމުގެ އެދުންތެރިކަން ސިހާރަތުން ގެއްލުވައިލާ މިނިވަންކަމެވެ.

ރަސޫލާގެ ހަޟްރަތުގައި ހިމި ހަމަޖެހި މިބަހެއްގައި ސަލާމްފުޅު ދެއްވާ އެކަމަނާއެކު ކިޔަވާދެއްވީހެވެ؟ އާދެ، އާގެ ސަލާމަތް ބަރަކާތް ހަދިޔާގެ ކުރައްވާ އެކަމަނަށް ގެއްލުމާއި ދަސްކުރިއެއްކަމަށް ބޭނުން ކަމާއެކުގައި ފޮނުވީ. އިސްލާމްދީނުގެ ގުޅުމުގައި މާތްالله އާއި އާޚިރަތުގެ ޙައްޤު އިންސާނާ މަތިކުރާ ދާއިމީ އާޚިރަތުގެ ކަންކަމުގައި ފުރިހަމަ ދީނުގެ ކަމެވެ. މިދުނިޔޭ ހަމަކާތްކުރިމަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ސިއްރު އާގެ ރަނގަޅު އެންމެ ބޮޑުވާ ބޭނުންވާ ފިލާވަޅު އެއީ ޖިބްރީލްގެ ވަސިލަތްކަމެވެ.

މިމަސައްކަތް އިބްރާން ސަފުގެ ކުރިއެރުމަށްޓަކައި މިސާލެއް ހަމަސަވާދެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވީ ދުނިޔޭގެ އަންހެނުންގެ އެމީހާގެ މަރްޔަމް ބިންތި ތެރެއިން ގެވެރިވާ މިޔާ ސާބިތުވެއެވެ. އެމީހާގެ ޚަ ދުނިޔޭގެ ތެރެއިން ފާޠިމާ ސާބިތުވެއެވެ. އެމީހާގެ ޚަދީޖާ ބިންތި ހުވައިލިދު ތެރެއިން މިނިވަން ސާބިތުވެއެވެ. އެމީހާގެ އާސިޔާ ބިންތި މުޒާހިމު ތެރެއިން މިނިވަން ސާބިތުވެއެވެ.

މިއީ ގަޑި ސަލާމުވާ ވިދާޅުވުން "ރަސޫލުﷲ ސައްލައްލާހު"
ބޭކަލުން ދެއްކެވި އިލްމުވެރިއާ ވިދާޅުވިއެވެ. މުއުމިނުންގެ "މަދަނީ ޢިބާދަތް"

އެމުއުމިނުންގެ ނިމުނުހުރި ގޮތާމެދު ދެއްވައިފައިވާ އިރުޝާދުތަކެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ މުބާރަކުފުޅުގައި ކޮންމެ ތަނެއްގައި ކޮންމެ ގޮތަކަށްނަމަވެސް ދަރަޖަގެ ނުވަތަ ކުލަގެ ނުވަތަ ދީނުގެ ނުވަތަ އަނބިދަރިންގެ މައްސަލައެއް ކުރިމަތިވެއްޖެނަމަ އަވަހަށް ހަނދުމަކުރަ ފަރާތަކީ އޭގެ ނަތީޖާއަކީ ކަލޭ ތޮއްޖެ ކުރުމުން ކަމުގައިވިޔަސް އެއްވެސް ހަސަދަވާ މިގޮތަށް އިރުޝާދު ދެއްވާފައިވަނީއެވެ. އަދި ޔާއްމުވެއެވެ. އަސްލު ދައުލަތަކީ އިސްލާމީ ސަރަހައްދުކަމަށްވާ ސަރަހައްދުތަކުގައި މުއުމިނުން ގޮތުގައި ކުރިއަރަމުން އުޅޭނަމަ ގޮތުގައި ޝަރީޢަތުގެ ވާހަކަ އެބަޔާއެވެ. މިއިރުޝާދަކީ ހަރުދަނާ ހަނދުމަފުޅަކަށް ބާރުއަޅައިފައިވާ އިރުޝާދެއް ނުކުރެވޭ. އަދި ޔާއްމުވެއެވެ. ގޮތުގައި ކުރިއަރަމުންދާ ޝަރީޢަތުގެ ދަރަޖަ ތިބެހާރަ އިރުޝާދުކުރެވެ.

ދީނުގެ މައްސަލަތަކަކީ ރައްކާތެރިކަމާއި ފިކުރާއި ނަފާ މިނިވަ އުޅޭނެގޮތް އަދިއެކަމާ ޖެހޭ އެއްގޮތަން މާތްރަސްކަލާނގެ ހުކުމާ ބަސްފުޅުއެއް ކިބައިގަނޑުގެ ބާނަންތަކާ ނަނދަވާރި ސިކުނޑިފުޅުގެ ރަނގަޅުމާތަ ބާނުންކަމަށްވާނެއެވެ. އުޅެނިއްގެ ނަފްސާނީ އަދާކުރުނާތަކާއި ހެއުދު ހަނދުމަކުރަމަތަކުގައި ތިމާއޭގެ ބާރާގެއިކަން ސާބިތު ކުރިމަތިލައިގެން ފަރިހައިގެ ގޮތުން މި ބަރަޔޯލުގެ ބާނަން ކަނބާނާވެ. އާދާ ބުނާނެވެ. އިސްތިޤާމަތަށް އިނސާނާއަށް ދީނީ ފިރިހެނުންނަކީ ތަޤްވާވެވެ. އާދާ ބުނާނެވެ. ތަރަހަ ދީނާ، އިމާނާ، ފައިސާއާ، ފުރާނައާ، ބަރާ، ރުހުމަތްތާ، އަނބިދަރިންނާ، ހައްޤާއި ހަރުކަތްތެރިންނާއި ގޮތްތަކާ މިފެންގެ ބާރަތަކަށް ހަނދުމަކުރަ ކުރުނެވެ. ކަލޭ ގަދަފައިދާނަމަ މަސްއޫލު ބާސްތަކުވެއެވެ. ބަދިވައިޖެނަމަ ކަލޭވެނި ޝަރީޢަތަކުނެވެ. ޝަރީޢަތުގެ ދަރަޖައާއި ނަސީޙަތްފުރިހަމަކަން ގޮތެވެ ނަބީބާރުތަކަ މަތީ ދަރަޖައެކެވެ.

ނަމަވެސް މާތްالله އަށް ބިރުވެތިވާ މީހާ އާދާ މިބާވަތުގެ ކަންތައްތަކުގެ ވިސްނުމި ވަރަށް ސިޔާސަތު ކަމާއެކުގައެވެ. އާދާގެ ރައްކާތެރިކަން އާދާގެ ޔަގީނި

ޝުޖާޢު އުފައްދާނެއެވެ. މުދަލާއި، ޙަޔާތާއި، ދީނާއި، އާއިލާގެ ދިފާޢުގައި ހަނގުރާމަކޮށް [illegible] މިޙަދީޘްގެ މުރާދުކަމުގައި ވާނަމަ މާތްރަސޫލާގެ ޙަޔާތްފުޅުގައި މިއާ އިދިކޮޅު މިސާލަކަށް ފުރާނައިވެސް ކުރެވިގެންބާވައެވެ؟ މާތްރަސޫލާ ވަރަށް ގިނަފަހަރަށް ވަނީ ކަނޑައެޅިގެންހުރި އަނިޔާއަށް ކެތްކުރައްވައިފައެވެ. އަދި އެހެންމީހުންނަށްވެސް ކެތްތެރިވާން ނަސޭހަތް ދެއްވައިފައެވެ.

1. މިސާލެއްގެގޮތުން ދަންނަވާލަމެވެ. އިބްނު ހިޝާމް އަބޫޢުބައިދާ އައްނަބަވީ އަށް ޙަވާލާދެއްވައި އަންނަނިވި ޙަދީޘް ނަކަލު ކުރައްވައިފައިވެއެވެ.

"صهيب ގެފާނު ހިޖްރަތަށް ވަޑައިގަތުމަށް ދަތުރު ކުރައްވައިހިނދު މައްކާގެ މުޝްރިކުން ދުށުންނެވިއެވެ. ކަލޭގެ އަހަރެމެންގެ ގާތަށް އައީ ނިކަމެތި، ބަދްނަސީބު، އަތްމަތިދަތި މީހެއްގެ ގޮތުގައެވެ. މިހާރު ކަލޭ އަހަރެމެންގެ ތެރޭގައިހުރެ ކަލޭގެ މުދާވެސް ގިނަވެފައެވެ. ކަލޭ ބޭނުންވާ ހިސާބަށް މިއަދު ކަލޭއަށް ވަނީ ދެވިފައެވެ. މިހާރު ކަލޭ ބޭނުންވަނީ ކަލޭގެ މުދަލާއި ނަފްސާއިގެން މިތަނުން ދިޔުމެވެ. މާތްالله ގަންދީ ބުނަމުއެވެ. އެއްގޮތަކުން ނުވާނެއެވެ. އެހިނދު صهيب ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހަރެންގެ މުދާ ދީފިނަމަ ތިޔަބައިމީހުން [illegible] އަހަރެން ދޫކޮށްލާނެތޯ؟ އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އާނއެކެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެންގެ މުދާތައް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދީފީމެވެ. މިކަން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް އެނގިވަޑައިގަތުމުން ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. "صهيب ފައިދާ ލިބިގެންފިއެވެ. صهيب ފައިދާ ލިބިގެންފިއެވެ."

ކުރިން ދެންނެވި ޙަދީޘްފުޅު [illegible] ހަނގުރާމަކޮށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޙަދީޘްފުޅުގައިނަމަ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم [illegible] صهيب އަށް [illegible] [illegible] [illegible]

އޭނާގެ ކާމިޔާބީއަށް ކްރެޑިޓް ދެއްވާކަށެއް ނޫނެވެ.

2. މާތްރަސޫލާ ޢުމްރާއެއް ކުރެއްވުމުގެ ޤަސްދުގައި ހިޖުރައިން ހަވަނައަހަރު މަދީނާއިން ނުކުމެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. މައްކާގެ ކައިރީގައިވާ ޙުދައިބިއްޔާއޭ ކިޔާ ތަނާ ހަމައަށް ވަޑައިގެންނެވުމުން ޤުރައިޝުވަރުންގެ މީހުން އައިސް މުސްލިމުންގެ ކުރިބައްދަލުކުރިއެވެ. [illegible] ދެފަރާތުން ޞުލްޙުގެ ވާހަކަތައް ދެކެވެމުންދަނިކޮށް أبو جندل بن سهيل ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަބޫޖަންދަލް ހުންނެވީ އިސްލާމްދީން ޤަބޫލު ކުރައްވައިގެންނެވެ. އޭގެ ސަބަބުން ޤުރައިޝުން އޭނާ އަބޫޖަންދަލަށް ބޮޑެތި އަނިޔާތަކެއް ދެމުން ގެންދިޔައެވެ. އަބޫޖަންދަލްގެ [illegible] ހުރި ދަގަނޑު ސިލިސިލާ އަޅުވާލައެވެ. މާތްރަސޫލާއާއި އަބޫޖަންދަލްގެ ސަޙާބީން ޙުދައިބިއްޔާއަށް ވަޑައިގަތްވާހަކަ އިވިވަޑައިގަތުމުން އަބޫޖަންދަލް ފިލާވަޑައިގެން މުސްލިމުންގެ ތެރެއަށް ވަޑައިގަތީއެވެ. އަދިވެސް އަބޫޖަންދަލްގެ [illegible] ސިލިސިލާ [illegible] އޮތެވެ. [illegible] ޤުރައިޝުވަންތައިގެ [illegible] سهيل بن عمرو އަދުން (أبو جندل ގެ ބައްޕާފުޅު) އަބޫޖަންދަލް ފެނިވަޑައިގަތުމުން ވިދާޅުވިއެވެ. "أبو جندل އަހަރެމެންނާ ހަވާލު ކުރައްވާށެވެ." أبو جندل އަލުން މައްކާގެ މީހުންނާ ހަވާލު ކުރައްވަން މާތްރަސޫލާއާއި ސަޙާބީން [illegible] ބޯލަނބާލެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް سهيل بن عمرو ދެންނެވިއެވެ. "أبو جندل އަހަރެމެންނާ ހަވާލު ނުކުރައްވައިފިނަމަ އަހަރެމެން އެއްބަސްވުމަކަށް [illegible] ނުވާނަމެވެ."

އެއީ ކިޔަމަންތެރިވުން ހިތަށް އަސަރުކުރުވާކަހަލަ ދަތިޖެހިވަގުތެކެވެ. أبو جندل ހިތިހާމައާއެކު މުސްލިމުންގެ ކުރިމަތީގައި ގޮވާލިއެވެ. އަބޫޖަންދަލް ހުންނެވީ [illegible] ވަޑައިގެންފައެވެ. އަބޫޖަންދަލް ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ މުސްލިމުންނޭ! އަހަރެން މުޝްރިކުންގެ ތެރެއަށް އަނބުރާ ފޮނުވާލަނީ

ދެއްތޯވެ؟ އަހަރެން އިސްލާމްވެގެން ހުއްޓައެވެ. އެބައިމީހުން އަހަރެންނަށް ކިޔާވަރަކަށް އަނިޔާކޮށްފައިވާކަށް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުފެނޭހެއްތޯވެ؟" ނަމަވެސް މާތްރަސޫލާ އެކަލޭގެފާނު ވައުދާގެ މުޝްރިކުންނާ ހަވާލު ކުރެއްވިއެވެ. އެހިނދު އެކަލޭގެފާނަށް ނަޞީޙަތް ކުރެއްވިއެވެ.

"އޭ أبو جندل އެވެ! ކެތްތެރިވެވަޑައިގަން ތަވާބަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މާތްﷲ ކަލޭގެފާނަށާއި ކަލޭގެފާނާއެކުގައި ތިބި ނިކަމެތިންނަށް ސަލާމަތްކަމާއި ތަނަވަސްކަން ލައްވާނެތެވެ."

އާދެ، ކުރިން ބަޔާންކުރެވުނު ބަދީޙުގެ ހަނގުރާމަ ކުރުމާއި ޝަރީޢަތުގެ މުޢާމަލާތު މާނައިގައިވާ ބަދީޙުގެއްނަމަ މިހުރަ ވެގެންއުޅުމާއި މާތްރަސޫލާ أبو جندل އަށް ކެތްތެރިވެވަޑައިގަތުމަށާއި ހުރިވަޑައިގަތުމަށް ނަސޭހަތްތެރިވެއް ނުދެއްވިހެވެ. އަދި ކިޔުއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނަން ޝަރީޢަތުވެވަޑައިގަތުމުގެ މަގު ދެއްކެވިއެވެ. އަދި ހުދު މާތްރަސޫލާވެސް ސަބަބާވީނަމަވެސް ފުރަގަސްނުދީ ހަނގުރާމަ ފެށިފައެވެ.

3. އަނބުރާލެވޭނެ ހަމަ ބުރައިބާރުގެ ބަރުދަމާއެކެވެ.

އެދަތުރުފުޅުގައި ޤުރައިޝުން މާތްރަސޫލާ ވަޑައިގަން އަރާވަޑައިގަތުމުން ހުއްޓުވިއެވެ. އެބައިމީހުން ދެންނެވިއެވެ. "އަޅުގަނޑުމެން މިއަހަރު ކަލޭގެފާނު އެނބުރި ކުރައްވަން ވަޑައިގަން އުމްރާވަޑައިގަތުމަކަ ނުދޭނަމެވެ." އެކަލޭގެފާނު އުމްރާ ކުރައްވަން ހުރިވަޑައިގަން އެނބުރި މަދީނާއަށް ވަޑައިގަތީއެވެ. އުމުރާ ކުރައްވަން އަރާވަޑައިގަންނަވާކަށް ގަތުއްޓު ނުހަމަޖެހުނެވެ. އަންނައަހަރުގެ ބަހާރު މިކަމަށް ކަނޑައެޅިގެން ހުރި ދިހަކަމެކެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގަތީ މާތްﷲ ދެއްވި ބިޝާރަތަކާ ވިދިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ ސަޙާބީން ގޮވައިގެން ބަރަކާތުގެ ރަހުމަތް ކުރެއްވުމަށެވެ. ކުރިގައި ބަޔާންކުރެވުނު ބަދީޙު ދިމާގެ ކަންތައް ބަރަކަތްއެކުގައި

ދީނަށްޓަކައި ހަނގުރާމަކޮށް ޝަހީދުވުމުގެ މުބާރަކު މާނައިގައިވާ ބަޔާންކޮށްދެއްވަމަ އިތުރު އެކަލޭގެފާނުން މަސައްކަތްކުރައްވައިގެން އަހަރެމެންނަށްވެސް ގަދަރަށްފަހުން ދުނިޔޭގައި ކަމުގައިވާނެއެވެ. އެގޮތުން އެކަލޭގެފާނަށް އިތުރު ނިޢުމަތް ޝަހީދުވުމުގެ ދަރަޖަ ލިބިވަޑައިގަތުމަށްޓަކައި ދުޢާކުރެއްވިއެވެ.

4. عمّار بن ياسر އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅާއި މަންމާފުޅަށް

ދަތިކަމާއި ގިނަ ފުރައްސާރަތަކާއި އަނިޔާވެރިކަމާ ކާފަރުންގެ އަތުން ލިބުނެވެ. عمّار ގެ ބައްޕާފުޅާ މަންމާފުޅާ ދެބޭކަލުން އިސްލާމްދީނަށް ވަދެވަޑައިގަތީ ދެވަނަ މީހުންނަށެވެ. ބައްޕާފުޅާ އިސްލާމްވީ ކާފަރުންގެ އަނިޔާވެރިކަމާ ދެކޮޅަށް ސާބިތުވެ ހުރުމަށެވެ. މަކާގެ ކާފަރުން ބައްޕާފުޅާ މަންމާފުޅާ އަދި ދެބޭކަލުންގެ ދަރިކަލުން ކުޅަދުނަ ގަދަވެފައި ހުރި ވަގުތުގައި އަނިޔާކޮށް ފުރަތަމަ ހުރިހާ ގޮތަކުން ޢަޒާބުދިނެވެ. އެތަނުގައި ކުރަހައި އަންހެނުން ބަލިކަށި ކަމެއްގައިވެސް ބޮޑު އަނިޔާތަކެއް ދިނެވެ. އެއަނިޔާގެ ތެރޭގައި އެބައިމީހުން عمّار ގެ ބައްޕާފުޅަށް މަރުދިނެވެ. އެގޮތުގެ ތަނަކު ކުރަހައިވެސް އެބޭކަލުން ސާބިތުވެ ހުއްޓެވެ.

"رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެމީހުންގެ ގާތުން ވަޑައިގަންނަވަމުން ބަޔާން ކުރެއްވިއެވެ." ياسر ގެ އާލުންނެވެ! ކެތްތެރިވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް އޮތީ ސުވަރުގެއެވެ."

ކުރައްވައި ބަޔާންކުރައްވާ ބަޔާންކޮށްދެއްވާ މުބާރަކު މާނައިގައިވާ ބަޔާންކޮށްދެއްވަމަ ބަޔާނާއި ياسر ގެ އާލުންނަށް ފިޔަވަތާ ދުޢާކުރެއްވުމަށްވެސް "ތިޔަބައިމީހުން ކުރަހައިކުރާކަން ޝަހީދުވާނެ" މިފަދައިން ބުނެވެ. އަދި ކާފަރުންގެ އަތުން ކުޑަކުރަށް ކުރަހައިކުރައި އެބައިމީހުން ގަބޫލުކުރައްވައިދެމިވެއެވެ. ياسر ގެ އާލުން ސާބިތުވީ ކުރައްވާ ކަމުގައި ވިޔަސް ދީނާ އެކަމުގައި ޝަހީދުވުމުގެ ދަރަޖަ ދިނެވެ ކަމުގައި ވިޔަސް ވެއެވެ.

ޠަބީޢަތަކީ ރަސޫލާގެ އުސްވަތަކީ އެއްގޮތަކަށްވުރެ ގިނަ ގޮތްގޮތަށް
ތަޤުލީދު ކުރެވުން އެކަށީގެންވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ހިމެނޭކަމެވެ. ރަސޫލާގެ
އުސްވަތުގެ މައްސަލައިގައި މީހުންނަށް އަބަދުވެސް ކުން މަޖުބޫރާއި ސަވާބަ
މަޖުބޫރު ހާލަތުގައި މިބާވަތުގެ އަންނަވެގެންނެވެ. މިހަކަން ކަމުގެ ކުން މަޖުބޫރުން
ސަލާމަތްވެވޭނެ އޮތީ އެކަނި ގޮތަކެވެ. އެއީ އުޅުއްވި މާތްﷲ ދެއްކެވި ގަސްދަކުރެއްވި
ޠަބީޢަތް ލާބަކުރުމުގެ ކަށަވަރުކަމާ ދެރަވެއްޖެކަން އަދިވެސް ގެންގޮސް ދިނުމެވެ.
އަދަރަވެއިގެ ނަމަވީ ރަސޫލާގެ ދިރިއުޅުމުގެ ދަރަވެއްޖެވެ.

މިހެނު ޠަބީޢަތުގައި ރަސޫލާއާ މިއަކަށްވާނަމަ އޭނާގެ ރަސޫލާއާ ހުރިކަން
މާތްރަސޫލާގެ އުސްވަތާ ބޭނުންކުރަން އިސްވެދެން ނުވަނީ ސިފަތުގައި އޭނާއަށް
ކުރިމަތީ ކުރާނެވެ. އޭނާ މިހެކަންނަން ދެކޭ އޭނާގެ މަޤްސަދަކީ ވަރުދަނިކަމެއް
އެކަށޭއަންނެވެ. އަދިކާއްމަކެވެ؟ އޭނާ އެޅުނު މުޅިން ދެކޭ ނަފްސާނީގެ ޠަބީ
އުސްވަތާ ކޮބައިކަމެވެ. އޭނާގެ މިފުސަރު އޭނާ ކުރު މަޖުބޫރުން ސަލާމަތް
ކޮށްދެނަވެ. އޭނާ ވަކި އަތުކަން ނެތީ ސިފަތުޢައިޒާކު މައްސަލައިގައި
ވިސްނާނަވެ. މާތްﷲ ގެ ތައުފީޤާކު އޭނާއަށް ހަރުދަނާ އެންމެ ފުރަހަން
ވާސިލުވެވެނެވެ. އެހެން އޭނާއަށް އެނގޭ އެ ސިއްރަކީ ބޮޑުވެދާއަށްޖަހައި
ކުޅޭ ގޮތްމުގެ ބަދަލުގައި ކަރަށްދެއްކުމެވެ.

މަޞްލަޙަތު   އަށްޓެރިޔައީ   ކުރިމަތީގައި   އެންމެބޮޑު

މަޞްލަޙަތަކަށްވާ ދީނީ މަޞްލަޙަތެވެ. ދީން ގޮތްކުރުމުގެ މަޞްލަޙަތެވެ. އަދިއެހެ
މަޞްލަޙަތެއް ނެތެވެ. ދީން ގޮތްކުރުމުގެ މަޞްލަޙަތައި ބާތީ މަޞްލަޙަތު
ފުރާނައާއި ދުނިޔަވީ މާލުއްޖަސާލަ އަދިއެހެ މަޞްލަޙަތު ފުރާބަނ ކަނޑުވެލުމަށް
ހިފަހައްޓަން ބޭނުނީ ދީން ގޮތްކުރުމުގެ މަޞްލަޙަތެއްގައެވެ. އިސްލާމީދީން ހާދިޘްތަކުގައި
رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ފަރުމާކުރެއްވި ކަރަރުތަކުގެ އިރުޝާދު

އަދި ސްތަދިވަނީ މިދެންނެވި ދީން ފެތުރުއްވުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ނަގަންޖެހުނެވެ.

ދީނަށް ގޮވައިލެއްވުމުގެ މަސައްކަތްކުރެއްވި އަސާސީ ގޮތަކީ ކުރިޔަން ގެންދެވުމުގެ ޖަހަކައި މާތްالله ގެ ރަސޫލާ ވަނީ އެކަލޭގެފާނުގެ ހަރަކާތާއި، މުޤާބިލާއި، އަމިއްލަ ދުޝްމަނުންގެ ބާރުތަކުން ހަމަލާދިނުމުގެ ކުރިމަތިލެއްވީއެވެ. ދަޢުވަތުދިނުމުގެ ވަރަށް "ދީނާބެހޭ" ވަޒީފާ ވަރަށް ގިނައިރު ކުރައްވާފައެވެ. ދީނަށް ގޮވައިލެއްވުމުގެ މަސައްކަތްތަކުގައި ހުރިހާ އަދަދަކުން އެވަގުތު ވާޖިބުވެގެން ނިކުމެވަޑައިގަތީއެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ އަސްލުތަކަށް ހުރިހާ ކަމަކާ ތަކުރާރު ވަގުތުން ރަނގަޅަށް ފާހަގަކުރެވޭ އެއްވެސް ތަނަކީ ކަރުނަކޮށްދިޔައީއެވެ.

އިންސާނާގެ ކުރިމަތީގައި މަޤްބޫލުވެއް އޮވުމެއް ތޭނަކަ އެކަށް އެންމެބޮޑު އަސާސެއް ތީގި އެކަމަށްޓަކައެވެ. އެކަން އެގެން ހުރިހާ ގެއްލުންތަކެއް ހަމަޖެހުން ބަދަލުކުރެވޭ ގޮތަކަށް ތަރުތީބުކުރެވިފައެވެ. އެގޮތުން މަޤްބޫލު ގެއްލިގެންދިޔަ ނުވިނަސް ކަނޑައެޅިގެންދާނެއެވެ. މިހާ ކުރިމަތީގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ މަޤްބޫލުވެ ނުވާނަމަ އެކަން ފެނުނު ކަންތައް އެއްކޮށް ކުރަނީ ހުރިހާ ކަމެއްގެ ތެރެއިން ބޭނުން ކުރުމެވެ. އެގޮތަށް ހިނގާ ކަންތައްތަކުގައި ބަލަން ޖެހޭނީ އެވެ. އެވާ ނިޔަތީ ވެސް ކޮށްލެވޭ އެއްޗެއް ބަލަން ހުރިހާ މުސްލިމުން އެކުވެރިކަން ގެއްލުމެއް ނުވާ ގޮތަކަށް ބެލެނިވެރިކަން ފަރާތަކުން ދެކިދާނެއެވެ.

ދީނަށް ގޮވައިލެއްވުމުގެ މިހާރުގެ ހިތްހަމަޖެހުން އަދި މަޤްބޫލުވެފައި ހުރިހާ ކުރިމަތީގައިވާ އިންސާނާއެވެ. އެކަމަކު އެކަން ބަދަލުވެގެން ދިޔަ ރަނގަޅު ކަމަށް މަޤްބޫލުކުރި ތަރައްގީއަށް ދިޔައީ ހުރިހާ އުމުރެއްގެ ތެރޭގައި ހަމަ ގިނަ މީހުން ހުރީ އެކަމަކު ދީނަށް ގޮވައިލުމަށް އެކަނި ތަރުތީބުކުރެވިފައި ހުރި ކަމަށް ވަކިވަކިން ފެނިގެން ދާނެއެވެ.

މިތަނުގައި ދެންނެވުނު ގޮތަށް ދީނަށް ގޮވައިލައްވައި ދުނިޔެ މިއަދު ރސول الله صلّى الله عليه

وسلّم ގެ ހަޔާތްޕުޅުގެ ތަފާތު ދާއިރާތަކާ ގުޅޭ ވާޤިޢާތަކެކެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ދިރިއުޅުމަށް ބޭނުންވާ އަގުހުރި ނަސޭހަތާއި ދިރާސަކުރަން އެކުލެވޭ ވާޤިޢާތަކެވެ.

- ١ -

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ނަބީކަން ލިބުނު ދުވަސްވަރުގެ ވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވަމުން އިބްނު ހިޝާމް ލިޔުއްވައިފައިވެއެވެ. އަހަރެމެން މާތްالله سبحانه وتعالى، محمّد صلّى الله عليه وسلّم ނަބީކަމާއިގެން ފޮނުއްވުމަށް އިރާދަކުރެއްވިހިނދު އެކަލޭގެފާނުގެ ބާރުކޮޅު ހުރިގޮތަކީ އެކަލޭގެފާނު ކޮންމެވެސް ބޭނުމެއްގައި މައްކާގެ އާބާދީން ބޭރަށް ނިކުމެވަޑައިގެންފިނަމަ ވަރަށް ދުރަށް ވަޑައިގަންނަވައެވެ. މައްކާގެ ގެތައް ނުފެންނަ ހިސާބަކަށްވެސް ވަޑައިގަންނަވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދަތުރުކުރައްވާ ވާދީތަކާއި ގޮޅިތަކުގެ ހިލައާއި ގަހަކުން ވެސް ސަލާމް ދަންނަވައެވެ. عبد الله بن الزّبير رضى الله عنه ގެ ރިވާޔަތެއް އިބްނު ހިޝާމް ނަޤުލު ކުރައްވައިފައިވެއެވެ. "رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ކޮންމެ އަހަރަކު އެއްމަސްދުވަހު ހިރާފަރުބަތުގައި ވަޑައިގެން އެތާނގެ ކައިރީގައި އުޅުއްވައެވެ."

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم މާބޭބޭގޮތުން أبو طالب ގެފާނު ކުޑައިރުގައިވާ ބައްޕާ ގެންގޮސް އިބްނު ހިޝާމް ލިޔުއްވައިފައިވެއެވެ. އާދަޔާއިހުން ޝާމަށްދަތުރުކުރި އެއްބަޔަކާއިއެކުއެވެ.

"އެކަލޭގެފާނަށް ހިލާއަށް އަރައިވަޑައިގަންނަވާ ބަލިޖެހުނެވެ. އަދި ހިލާއިން ފައިބާވަޑައިގަންނަވާ ބަލިޖެހުނެވެ."

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ހިތްޕުޅުގައި ބަދީޢަތް ހައްދުވުމުގެ ޖަޒީރާގެ އުތުރުގެތެރުން އެކަށީގެންވާ އިންސާނެއް އަރަބިން ނިކުމެވަޑައިގެން ވެރިކަމުގެ ތަޚުތަށް ވަޑައިގެންނެވުމަށް ޝަރީފް ހުސައިން ފަށައިގަތެވެ. ސިޔާސީ ތުރުކީވެރިން އިސްލާމީ ދައުލަތުގެ ވެރިކަމުގައި އަރަބިންގެ ދައުލަތެއް ބިނާކުރުމަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ސިޔާސީ ޚިއްޔާރުވާ ކަމަށް ބަލާނީ އަރަބިން އެކަމަށް އަރަބިން ޤަބޫލު ކުރެއެވެ.

ހުސައިން މެކްމަހޯން ކޮރެސްޕޮންޑެންސް ފަށަނީ (—

1916) އިސްލާމްދީނުގެ ޚިލާފަތް ތަސްލީމު ކުރުމަށް ކުރިއަށްދިޔައީ އަދި އަރަބިކަރައިގެން ތަޢުލީމުދީ ކުރިއެރުވިއެވެ. އަދި ދިރިއުޅުމުގެ "އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ" ދެކުމަށް ދިރިއުޅުމަށް ވިއެވެ.

"މިހާރު ޢަރަބިކަރައިގައި އިތުރުމީގެ ސިޔާސީކަމުގައި ދުވަސްކޮޅެއް ކުރިންވާނީ ހިނދުކަށް އުފެދެން ސިޔާސީ ކަންކަމުގެ މަސައްކަތް އެކަނި ބަލަހައްޓަން އިސްލާމްގެ ހިތުވަ ކަންކަން ކުރިއަށްދާނެ ސިޔާސީ ކަމަކީ ދިނުމުގެ މަސައްކަތް، އެކަމުގެ ފުރުޞަތު ދިރުމަށް ކުރުމުގެ ވަސީލަތްތައް ހަމަޖެހެއެވެ. ޢަރަބި ކަރައިގެ ގައުމިއްޔަތު ޙުކޫމާތުގެ ގައުމީ ވަރަށް ބޮޑުވެއެވެ. އަދި ސިޔާސީ ކަމުގައި މަސައްކަތް ކުރުމަށް އެއްބަސް ވެއްޖެ ނުކުރެއެވެ. ޢަރަބި ސިޔާސަތުގައި ކުރީ ގިނަގުނަ ވަރަށްބޮޑު މަސައްކަތް ކުރުމަށް އެހީވެއެވެ. މިއިސްލާމްދީނަށް ހިތްވަރުދޭ ޖަމާޢަތް ޢަލަ ސިޔާސީ ދައުރު ޢަރަބި ސަޤާފަތް އިސްލާމީ ދެއްކުމަށް ގުޅިފައިވާ ނަމަވެސް ކުރިއަށް ބަރުމިންވަރު ކުރިއަށް ވާނެ ހިނދު ކުރެވޭނެ ކަމަށް ބުނެއެވެ.

ތުރުކީގެ އުފެދުނު ޢުޘްމާނީ އެކުވެރިކަމުގެ ކުރިމަތީގައި ދެމެހެއްޓުމަށް ހިތްވަރު އިނގިރޭސިން ލިބުނެވެ. ސަބަބަކީ ޢަރަބިކަރައިގެ ސިޔާސީ ބަޔަކު މީހުން ފޮނުވީ ކަރަނާޓަކަށް އެއްބަސް ވުމަށް ޝަރުޠެވެ. ބަޔަކު

ކޮންމެ ދިމާތަކުން ފެންނާނީ ނިމުމެއްނެތް ސަހަރާއެވެ. އުދަރެހެއްނެތް އުޑުކޮޅެވެ. އެތާނގައި ކަލާނގެއާއި މަލާއިކަތުން އޮޅުންފިލުވުމުގެ މަގަން ހުރަސްއެޅޭ އެއްވެސް އެއްޗެއްނެތެވެ."

- 2 -

ޙާރިޘިއްތަ ޢަމާނުގައި އިރަތޮޅެގޮތަރުގެ ބަރަކާތު މުބާރަކާއެއް ކުރެއްވެވެ. އުމުރާހަމަވުމާ ނަމަކަށް "ބިލާލުބުނުމުޞްޠަފާ"އެވެ. އުމުރާހަމަވުމާ މަޤްޞަދަކަށް ފުރަތަމަ ކުރިއަށް ގޮސް ފުރަތަމަ އަރިހަށްވަޑައިގަތުން ހުއްޓިލެއްވިއެވެ. އުމުރާހަމަވުމާ ބައިވެރިވި ފަސްޓްފުޅުން ފަސްޓްފުޅުން ވަރުގާ، ފަސްޓްފުޅު ބިން ބާރަތު މިލިން މިހެންނެވެ. އެހެންކަމުން އެބައިމީހުންގެ ނަމަށް ނިސްބަތްވެގެން އުމުރާހަމަވުމާ ނަމަކީ ބިލާލު ފުރުޞަތު (ފަސްޓްގެ ފިރުޒީ މިހުންގެ ފުރުޞަތު) ކަމުގައި މަސްއޫލުވެގެން ދިރިއުޅެއެވެ. އުމުރާހަމަ ދުވަހެއް ފުރުޞަތުގެ ބޮޑުން ދުނިޔާގައި ދުވަހަކާ ދުވަހެވެ. އެބައިމީހުން މަޤްބޫލުކުރަނީ އުމުރާހަމަ ދުވަހެއް ހަވާލުކުރި ނަމެއްގައެވެ. މާތް ރަސޫލާގެ ބޮޑުބޭބޭފުޅު زبير بن عبد المطّلب ގެ ވެރިކަމުގައި އުމުރާހަމަވެއްޖެ ދިރުމުގައި ކުރައްވަމުންދިޔައެވެ.

"ފުރުޞަތު ޙަޤީގަތުގައި އެއްބަސްވެ ބައްދަލުކުރި މަހުގެކަމުގައި އެއްވެސް ހަނދާންވެރިކަމެއް ހުރިހާ ދުވަސްވަރެއްގައި ނެތެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން ބައްދަލު ކުރަމުން ދިޔައިރުގައިވާ ކަމެކެވެ. ހަވާލުވެރިންނާއި އެކު ބޮޑުމީހުންގެ އަތްތަކުގައި މީހުން އެބައިމީހުންގެ ގޮތްތަކައި ދިވެހި ރަށްކަމުގައި ކަމުގައެވެ."

މިދުނިޔެ ބާރުތާރަފުވެ އަރަބިކަރައިގައި ފާހަގަ ހަރުގަދަވެއެވެ

ހިނގިއެވެ. އެހަނގުރާމައަށް ނަންކިޔުނީ ހަރުބުލް ފިޖާރު (ހުރުމަތްތެރިވެގެންވާ މަސްދުވަސްތަކުގައި ކުރެވުނު ހަނގުރާމަ) ގެ ނަމުންނެވެ. އެހަނގުރާމައަށްފަހު ދުވަސްވަރަކުން ޢަރަބިކަރައިގައި އަމުން އަމާންކަން ގެއްލުނެވެ. އެދުވަސްވަރު ހިނގި ހާދިޘާއެކެވެ. ޔަމަނުކަރައިގެ ޒަބީދާއް ކަމުގައިވާ ޖަބީދުގެ މީހަކު ވިޔަފާރި މުދާތަކާއި ހިފައިގެން މައްކާއަށް ހިނގައްޖެއެވެ. ޤުރައިޝްވަންސަރައިގެ ބޭފުޅެއްކަމުގައިވާ ޢާޞް ބިން ވާއިލް ސަހުމީ އެތަކެތި ގަނެފިއެވެ. ނަމަވެސް އެއްބަސްވުމުގެ އަގެއް ނުދިނެވެ. ޔަމަނުކަރައިގެ ވިޔަފާރިވެރިޔާ މައްކާގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތުގައި އާދޭސްކޮށް އެހީތެރިންގެ ގޮވަން ހިނގައިގަތީއެވެ. އެއަށްފަހު އޭނާ ޤުބައިސްފަރުބަދައިގެ ޗޫޅާއިން އަޝްޢާރު ގަރީހާތު ބާރުމުންގެ ކުރިމަތިލިއެވެ. މައްކާގެ މޮޅު ބަޔަކު އެކަމަށް ސަމާލުވިއެވެ. زبير بن عبد المطّلب ގެ މަސައްކަތުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން ޙިލްފުލްފުޟޫލު ބޭފުޅުންނާއި ތައިމުވަންސަރައިގެ މިރުން ޢަބްދުالله ބިން ޖުދްޢާނުގެ ގެއަށް އެއްވިއެވެ. މަސްއަލައާމެދު މަޝްވަރާ ކުރުއްވުމަށެވެ. އެބައްދަލުވުމުގައި އެއްބަސްވެވުނީ ބިލްކުލް ޒުލްމު އަދުލުން ނުކުރުމަށެވެ. އެބޭފުޅުން އެއްބަސްވެވުނު ކަމީ، އަނިޔާލިބޭ މީހުންނަށް އެހީތެރިވެދިނުމާއި، އަނިޔާވެރިންގެ ކިބައިން އެމީހުންގެ ޙައްޤު ހިފައިދިނުމަށެވެ.

މިޢަހުދަށްފަހު އެބޭފުޅުން ވަޑައިގަތީ ޢާޞްބިން ވާއިލްގެ ގެއަށެވެ. އެބޭފުޅުން ޔަމަނުގެ ވިޔަފާރިވެރިޔާގެ ތަކެތި ޢާޞްގެ އަތުން އަތުލުއްވައިދިނުއްވިއެވެ.

މިޢަހުދުނާމާ ދުބާރަތާ ކުރެއްވި މާތްރަސޫލާގެ ޢުމުރު ވިހިއަހަރުގައެވެ. އޭރު އަބަތީނުގެ ކުޑައިރުއްސުރެ ތަރުބިއްޔަތު ހޯދިއެވެ. އޭރުގެ ޢަރަބިކަރައިގެ ތަރުބިއްޔަތުގެ ބާރުލުއްވި ސަރުކާރުގެ ޑޮކްޓަރުގެ ތެރެއިގައި ޝަރަފުވެރި ކުރައްވައިވާއެވެ.

"ޢަބްދުﷲ ބިން ޖުދުޢާނުގެ ގޭގައި ބަޔަކު ކުރި މުޢާހަދާއެއްގައި އަހުރެން ބައިވެރިވީމެވެ. އިސްލާމްދީން އައުމަށްފަހު އެކަމަށް އަހުރެންނަށް ގޮވައިލެވުނު ކަމުގައިވީނަމަވެސް އަހުރެން އެކަމަށް އިޖާބަ ދިނުމެވެ. އެބައިމީހުން އެއްބަސްވީ ބައްދަލުވުމަކީ އޭގެ ވެރިފަރާތަކަށް ޙައްޤުތައް ދީ އަނިޔާވެރިންގެ އަތުން ޢާޖިޒުންގެ ޙައްޤު ހޯދައިދިނުމަށެވެ." (ސީރަތު އިބްނު ހިޝާމް)

އިބްނު ހިޝާމް އެކަމާގުޅޭ ބައެއް ޚަބަރުތަކެއް ނަކަލު ކުރައްވައިފައިވެއެވެ. އެއިން އެއްޗެއް ޙިލްފުލް ފުޟޫލުގެ އަސްލު އެކަށޭގޮތުގެ ޢަރަބީންގެ ހިތްތަކުގައިވެސް ފުރަތަމައިން ފާޅުވެގެންވެއެވެ. وليد بن عتبة އަކީ معاوية ގެފާނުން މަދީނާ ވިލާޔަތަށް ބޭއްވި ވެރިޔާއެވެ. މުޢާވިޔާގެފާނުގެ އެކަމަނާ ދަރިކަލުންގެ ގަވަރުނަރުކަން ދެއްވިއެވެ. އެދުވަސްވަރު ވަލީދާއި حسين بن علي رضي الله عنه އާ ދެމެދު ބިމަކާބެހޭ މައްސަލައެއްގައި ދެބަސްވުމެއް އުފެދުނެވެ. އެއީ ذالمروى އޮތް ބިމެއް ތަނެއްގައި އޮތް ބިމެކެވެ. ވަލީދު ބޭނުންކުރެއްވީ އެބިމަށް ވެރިވާން ޙުސައިނު ކުރުމުން ކަނޑިނަގައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ.

"ވައްﷲ ގަންދީ ބުނަމެވެ. އަހުރެންގެ ޙައްޤު ކަލޭ އިންޞާފުވެރިވާނަމައެވެ. އަހުރެން ހުންނާނީ އަހުރެންގެ ކަނޑި ނަގައިގެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ މިސްކިތުގައި ކޮޅަށް ހުރެ ހިލްފުލް ފުޟޫލަށް ގޮވައިލާނަމެވެ."

ދެން عبد الله بن زبير رضي الله عنه އާ އިންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހުރެންވެސް ވައްﷲ ގަންދީ ހުވައިކޮށްލައި ބުނަމެވެ. ކަނޑިނަގައިގެން ކޮޅަށް ހުރެ ގޮވައިލައްވައިފިނަމަ އަހުރެންވެސް

ކަނޑިހިފައިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ހުންނާނަމެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ޙައްޤު
އެކަލޭގެފާނަށް ލިބިވަޑައިގަންނަވަންދެން ނުވަތަ އަހުރެމެން ދެމީހުން އެކުގައި
މަރުވަންދެނެވެ." އެޚަބަރު مسور بن مخزمة زهرى އަށް ލިބިވަޑައިގަތުމުން
އޭނާވެސް އެގޮތަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމައެފަދައިން عبد الرّحمن بن عثمان تيمى އަށް
އެޚަބަރު ލިބިވަޑައިގަތުމުން އޭނާވެސް އެގޮތަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ވަލީދު ބިން ޢުތުބާއަށް
އެޚަބަރު އިވުމުން އޭނާ ޙުސައިނުގެފާނަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ޙައްޤު އަދާކޮށްދިނެވެ.
(ސީރަތު އިބްނު ހިޝާމް 1 ވަނަ ބައި)

މަތީގައި ބަޔާންކުރެވުނު ތަފްސީލުތަކުން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނީ
ފަދައިން އަމްނުއަމާންކަން ގެއްލި ތަންތަން ފަސާދަވުމުން އެކަން ހަމަޖެއްސެވުމުގައި
އިސްލާމްދީން [illegible] ޙިލްފުލްފުޟޫލު [illegible]. އެކަމު [illegible]
އަނިޔާއެއް ކުރާނަމަ މުޖުތަމަޢުގެ [illegible] މީހުން [illegible] [illegible]
[illegible] އަނިޔާ ލިބޭ މީހާގެ މައްސަލައަކީ ތިމާގެ [illegible] މައްސަލައެއްގޮތަށް
[illegible] މީހާގެ ހުރިހާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] الله އަށް [illegible]
[illegible] [illegible].

ނަމަވެސް މިހާރު ކޮންމެ އަވަށެއްގައިވެސް އަދި ކޮންމެ
ރަށެއްގައިވެސް ކަންތައް ހުރިގޮތަކީ އެއްމުސްލިމަކު އަނެއް މުސްލިމަކަށް އަނިޔާ
ކުރަނީއެވެ. އެކަމު ހުންނަނީ އަނެކަކު ނިކަމެތި ކޮށްލާން ތައްޔާރުވެގެނެވެ. އެކަމު
އަނެކަކުގެ މައްޗަށް ދޮގު އިޙްތިރާމްކުރާ ޝަރީޢަތް ހިންގަނީއެވެ. އެކަމު
ހުންނަނީ އަނެކަކުގެ މުދާ [illegible] ތައްޔާރުވެގެނެވެ. [illegible] [illegible] ބޮޑުވެ
ނުވަތަ ފުރުސަތެއް ލިބިއްޖެނަމަ އޭނާގެ މަސައްކަތަކީ [illegible] ނިކަމެތިކުރުން
އޮބައިލުމެވެ. އަނިޔާވެރިގޮތުގައި އަނެކަކުގެ [illegible] ފުރުމެވެ. މިބަވަތުގެ

ހާދިޘާތަކަށް ހިނގަމުންދާއިރު އެނގުމެއްވެސް ތިބެނީ ވެރި ފަރާތަކުން ނުބެލޭ ގޮތުގައެވެ. މަސްއޫލު ފަރާތްތަކުންވެސް އަޅާލާ ނުބައިއެވެ. މިހެއްގެ ހިތުގައި ތަން އިޞްލާޙު ކުރުމުގެ ނުވަތަ ޙައްލުކުރުން ޚިދުމަތް ކުރުމުގެ މަސްއޫލު އުފުލުނަސް އޭނާގެ މަސްއޫލިއްޔަތުން އޮންނަނީ ތަދުރުސް ކުރުމުދައް ތަވާރު ކުރުމެވެ. އެތެރެތެރެމަތަކުގައި ފުރުޞަތު ކަމުދާ ހިންގައިފައިވެއެވެ. އަނިޔާ ދިޔަ ފިރިންގެ ނުތަކުމަކަށް ތަކުލީގެ ކުރުމުގައި ވެރިރު މަރުކަހަ އޮންނަ ހާސްޔަށްސައްދުން ގެންދެވުމުގެ ބަދަލުގައި "ޝަރީޢަތާ މިންގެ ވަރުގަދަ ކޮންވެރިންނަށް" ބައްލަވަމުން ދުވަވަރެޅިއަގުމުން ކަދަޔަކަށް ކަމެކެވެ.

- 3 -

ޤަބީލީ ނިޒާމުތަކުގައި އިންސާނާ ދިރިއުޅުމުން ގެންދަނީ ޤަބީލާގެ ހިމާޔަތުގެ ދަށުގައެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ މައްކީ ދިރިއުޅުއްވުމުގެ ކުރީކޮޅުގެ ދުވަސްތައް ހޭދަކުރެއްވީ އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުބޭބޭފުޅު أبو طالب ގެ ހިމާޔަތުގެ ދަށުގައެވެ. أبو طالب ގެފާނަކީ ހާޝިމްވަންސަރިގެ ވެރިޔާއެވެ. ނަބީކަމުގެ ދިހަވަނަ އަހަރު أبو طالب ގެފާނު އަވަހާރަވެލެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވުމަށްފަހު ޤަބީލާގެ އާދަކާދައިގެ މަތިން ހާޝިމްވަންސަރިގެ ވެރިޔަކަށްވީ އަބޫލަހަބެވެ. އޭނާ އިތުރު އެކަލޭގެފާނަށް ހިމާޔަތް އަޅުވާ ދެކޮޅުވެރިއެވެ. އެހެންކަމުން އެކަލޭގެފާނު ގަބޫލުކުރެއްވީ އެހެން ޤަބީލާއެއްގެ ހިމާޔަތް ހޯއްދަވައިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ ދަޢުވަތުކުރުން ގެންދެވުމަކަށެވެ. އެބޭނުމުގައި އެކަލޭގެފާނު ތާއިފަށް ދަތުރުފުޅެއް ކުރެއްވިއެވެ.

ތާއިފަކީ މައްކާގެ އިރުދެކުނުން ފަންސާސް މޭލު ދުރުގައި އޮންނަ

ހަދަނެވެ. ގަސްތުގައި ދޮގު ބިލުކެވެ. އިއްޔެ އެކަލޭގެފާނުގެ ޚިދުމަތުގެ ބައެއް
ބަލަހައްޓަން އަހަރުގައި ދިއްބަވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު އަހަރަށް ވަޒީރުކަމީ އެކަލޭގެފާނުގެ
ހާދިމު زيد بن حارثة ގެފާނު ގޮވައިގެންނެވެ. އެދުވަސްވަރު އަރަބުންގެ އާންމު
ސުލޫކުގައި ދިނުމުގެވެ. އަބުދުލްމުއްޠަލިބު ބަރަބަރެވެ. ދަސްތޫރުގައި ދިއްމު
އެކަލޭގެފާނު އެދިނުމުގެ ބައްދަލު ކުރައްވައިވެ. ހަމައެކަނި އެދިނުމުގެ ދިއްމު
އެކަލޭގެފާނަށް ބިލާތަމް އަތުވެދާނެތޯ ކަލޯ ހިންގާނެތޯ. އެކަލަނގެއިން އެކަލޭ
ބުންޏެވެ. "މާތްالله ކަލޭގެފާނު ހަސޫލުކަލާއިގެން ފޮނުއްވައިދިނަމަ އަހަރެން
އެކަލާނގެ ގެދުވެ އަހަރެމެން ވިދާޅުވިއެވެ." އަނބަކަލު ބުނީ "މާތްކަލާނގެއަށް
ކަލޭގެފާނު ފިޔަވައި ހަސޫލުކަލުގައި ފޮނުއްވާނެ އެހެންދިނަލު ދިބުވެ ދެކެނީމި
ބަލައިވާ؟" ދިޔަދެންނެވެ. މިނުވަތަ ދިހާ ބުނީ "މާތްالله ގަނޑި ބުނެދެވެ. އަޅުގަނޑު
ކަލޭގެފާނަށް ވާހަކައެއް ނުދައްކަވާނުދޭވެ. ކަލޭގެފާނަކީ ހަސޫލުކަލު ކަލުގައިވިނަމަ
ކަލޭގެފާނަށް ޖަވާބު އަޅުވައިދެނުން ވާހަކަ ފާފައެއް ކަލުގައެވެ. ކަލޭގެފާނަކީ
ދޮގުވެރިޔެއް ކަލުގައިވާނަމަ ކަލޭގެފާނު ވާހަކަ ދެއްކެވީ ހަރަމަށްގެ ދަލާލާ
އެކަހިގެންވާ ކަލެއްސަނުނެވެ." (ސީރަތު އިބްނު ހިޝާމް ޖުޒްއު 2، ޞަފްޙާ 29)

މިޒަވާބު ދެއްވައިގަތުމުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ނުބައި
ހިތަކުރާތަކު އަހަބީރަވައިގަތީއެވެ. ނަމަވެސް ޖާހިލު ފަރާތް
އަހިސާބުވެރިވެސް އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ދެކެއްނުވިއެވެ. އަބައިމީހުން ހަރުގެ
ކުޅަލިނުޔަދް އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރަޖަ ކުޅުން ފޮނުވިއެވެ. ހިތުރު އާއްޖަހި ގޮވުން
ގައިކޮށް ހިލައްކަލުން އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރަޖަ ކުޅުން އެދިނުން ދިރިހަދެވެ. زيد بن
حارثة رضي الله عنه އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ބިލާތަމް ކުރައްވާ ވަސްއްކަމްކުޅު
ކުރައްވިއެވެ. ނަމަވެސް ކާމިޔާބު ދިބުވައިދެއް ނުގަތެވެ. އިތުރު އެކަލޭގެފާނުގެ
ހަނިކަލު ޚިޔާރުން ފުރިއްޖެއެވެ.

ހަމަ ވަންކޮޅެއް ދުރުގައި ޖުމްބާއާ ސަރިބާއަށް ދުބޭނުގެ

ހޭބިސްލަތުރު ބަގީޗާއެއް އޮތެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެގޮތުން ވަޑައިގެންނެވުމުން ވަރަށް ހިތްހަމަޖެހިފައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ބަގީޗާގައި އިށީނދެވަޑައިގަތެވެ. އެކަލޭގެފާނު ހިތުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް ހިތާމަވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. މާތް ﷲ އަށް ދުޢާކުރައްވަ ކުރައްވާފައެވެ. "ކަލާނގެ ބޮޑުކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށެވެ! މިއަދާހަކުން ދަހަދަތު ދަންނަވަމެވެ! މިއަދާ އެކަނި ދުލުން ދަންނަވަމެވެ!"

ޢުތުބާއާއި ޝައިބާއާ ދެމީހުންނަށް ދުވަސްފަރިތަކުންނެވެ. އެމީހުންނަށް ކައިރިވާ ގޮތުން އެކަލޭގެފާނުގެ ހާލަތު ފެނުމުން އޯގާތެރިކަމުގެ ހިތްވަރު އުފެދުނެވެ. އޯގާތެރިކަމުގެ ނިޝާނީ ޤަރީނާއަކަށް عدّاس އަށް ގޮވައިގެންނެވެ. އެމީހުން އަނގައިގެން ބޮޑުތަށި މި ބަގީޗާގެ މޭވާއިން ނަގާފައި ފޮނުއްވައިގަނެ ހަރަކާތްތެރިކަމާއެކު، އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ފޮނުވީއެވެ. عدّاس އެތަށި ގެނެސް ކުރިމަތީގައި ބެހެއްޓިއެވެ. އޭގެ ފަހު ބަދަލުގައި މޭވާ ގެނެސްދިނީ އަޅުގަނޑެވެ. ބަލައިލުމުން ކާން ފަށައިގަތީއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަމު އަތްދިއްކޮށް ކެއުމުގެ ކުރިން بسم الله އޭ ވިދާޅުވެ ތަށިމަތިން މޭވާ ނަގައިގެން ކެއްވިއެވެ.

عدّاس އެކަލޭގެފާނުގެ މޫނުމަތިން ބަލައިލަމުން ދެންނެވިއެވެ. "މާތް ﷲ ގަސަމު ދަންނަވަމެވެ. ކަލޭގެފާނު މިދަން ވިދާޅުވި އެއްޗަކީ މިރަށުގެ މީހުން ކިޔާއެއްޗެއް ނޫނެވެ." رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޖަވާބުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ عدّاس އެވެ. ކަލޭމީ ކޮންރަށެއްގެ މީހެއްތޯއެވެ؟ ކަލޭގެ ދީނަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟" عدّاس ދެންނެވިއެވެ. "އަޅުގަނޑަކީ ނަޞްރާނީއަކީމެވެ. ނީނަވާ (އިރާޤުގެ ރަށެއް) ގެ އަސްލުވެރިއަކީމެވެ." رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޖަވާބުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. "މާތް ﷲ ގެ ޞާލިޙު އަޅުކަލުންކަމުގައިވާ يونس بن متّى ގެ ރަށުންތޯއެވެ." عدّاس ދެންނެވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނަށް يونس بن متّى އެނގިވަޑައިގަތީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟" رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޖަވާބުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. "އެއީ

ތިމަންނަކަލޭގެފާނުގެ އަޚާއެވެ. އެއީ ނަބިއްޔެކެވެ. ތިމަންނަކަލޭގެފާނަކީވެސް ނަބިއްޔެކެމެވެ."

އެބަސްފުޅު އިވުމުން عدّاس ގޮދުރުވެ އެކަލޭގެފާނުގެ އިސްތަށިފުޅާއި އަތްފައިތުފުޅުގައި ބޮސްދޭންފެށިއެވެ.

ޢުތުބާއާއި ޝައިބާއާ ދެބެން އެކަން ބަލަހައްޓައިގެން ތިއްބެވެ. އޭގެ ފަހުން އެކަކު އަނެކަކަށް ބުންޏެވެ. "ދެކެބަލާށެވެ. ކަލޭގެ އަޅުކަލޭގެ ހަލާކުކޮށްލައިފިއެވެ!" عدّاس އެނބުރި އައުމުން އެމީހުން ބުންޏެވެ. "އޭ عدّاس އެވެ. ކަލެއަށް ހަލާކުވުއްޖެއެވެ. ކަލޭގެ އެކަލޭގެފާނުގެ އިސްތަށިފުޅާއި އަތްފައިތުފުޅުގައި ތިޔަ ބޮސްދެނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ." عدّاس ދެންނެވިއެވެ. "އޭ ސާހިބާއެވެ! އެކަލޭގެފާނަށްވުރެ ހެޔޮމީހަކު އަނެކަކު މިދުނިޔޭތެރޭގައި ނުވެއެވެ. ހަމައެކަނި ނަބިއްޔަކަށް ނޫނީ އެނގިގެންނުވާނެ ވާހަކައެއް އެކަލޭގެފާން އަޅުގަނޑަށް ކިޔައިދެއްވިއެވެ." އެމީހުން ބުންޏެވެ. "އޭ عدّاس އެވެ. ކަލެއަށް ހަލާކުވުއްޖެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ކަލޭގެ ދީނުން ކަލޭ ބޭރުކުރައްވާފާނެއެވެ. އެހެނީ ކަލޭގެ ދީން އެކަލޭގެފާނުގެ ދީނަށްވުރެ ބޮޑެވެ." (ސީރަތު އިބްނު ހިޝާމް: ޖުޒްއު 2: ސަފްޙާ: 30)

ރަސޫލުالله ގެ ދަޢުވަތުން އެނގޭ ދަރުސްތަކުގެތެރޭގައި ތަފާތު މީސްމީހުންގެ ވައްތަރުން ތަފާތު ތިންބާވަތެއްގެ ތަޖުރިބާ ލިބިވަޑައިގަތުމެވެ.

- އެއްބަޔަކު އެކަލޭގެފާނުގެ ގައިގަނޑަށް ހިފައިދިނެވެ.
- އަނެއްބަޔަކު އެކަލޭގެފާނަށް ގޮވައިލުމުގައި އިހުމާލުވިއެވެ.
- ތިންވަނަބަޔަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ ނަބިކަން ޤަބޫލުކުރިއެވެ.

މިހާދިސާގައި ވަރަށްބޮޑު ފިލާވަޅެއް އެކުލެވިފައިވެއެވެ. އެފިލާވަޅަކީ މިދުނިޔޭގައި ވުން އެކަށީގެންވާ ކަންކަމުގެ ވަކި ހައްދެއް ނެތެވެ. މިދުނިޔޭގައި އޮތް ހިތަބިމުގެ ގައިދާނެއް ކަމުގައިވާނަމަ އެތަނުގައި ހިޔާދު ގަސްތަކެއްވެސް އެބަހުއްޓެވެ. ދުނިޔަވީ ބަޔާމުގައި ބައެއްގެ ގަޔާވުން ނުބައިކޮށް ހިތްވުމުގެ މަޤްބޫލުވާ ކުރުވުމަށް އިންސާނާ މާތްކުރެވޭ ނުފެނެ ކުއްޖެވެ. އިންސާނާ ބައްޓަން ސާބިތުވުމަށް ހުރުމަށްޖެހުނަމަ، އަދި އެކަމާ ހަމަ ނުދެވޭ ދަތިތަކާ ކުރިމަތިލާން ސަރަޙައްދު ކުރިއްޔާނަމަ އެކަމުގައި ﷲ ގެ މަދަދު ލިބިގެންދާނެ ތަކުރާރު ނުވާނެއެވެ. އެފަދަ ބައިވަރު އެކަމާ ބަލިވެރި ނުވެއްޖެނަމަ ކުރިހިނގުން އުނދަގޫވެސް އެބަހުރި ބައިވަރު ބަޔަކު ހިމެ އެކަމުން ބަލަދު މަޤްބޫލުވެގެން ދާނެއެވެ.

- 4 -

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم މައްކާގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ނަބީކަމުގެ ދަޢުވަތު ފެއްޓެވުމުން އެކަލޭގެފާނާ ވަރުގަދަ ދަތިކަން ދެކޮޅުހެދުނެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ އުނދަގޫތަކެއް ކުރިމަތިކުރެވުނެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް ނިކަމެތިކޮށް އެކަލޭގެފާނުގެ މަސައްކަތްފުޅު ނާކާމިޔާބު ކުރުމަށް މުޝްރިކުންނަށް ކުރެވެންހުރި ހުރިހާކަމެއް ކުރިއެވެ. ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ މިޝަން ދިޔައީ ކުރިޔަށް ދިޔައެވެ. މަދީނާގެ އަންޞާރީންގެ ކަންފަތްތަކަށްވެސް އިސްލާމްދީނުގެ އަޑު ފޯރިއެވެ. މަދީނާއިން ވަރަށްގިނަ ބައިވަރުގެ މީހުން އިސްލާމްވިއެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ކިޔަވައި އެނގިގެން މުސްލިމުންނަށްވެސް މައްކާގެ މުޝްރިކުން ދުއްތޮރާކުރިއެވެ. އަނިޔާކުރިއެވެ. ކަންމިހެން ހުރުމާއެކު މަދީނާއިން މުސްލިމުންނަށް އަންޞާރީން ލިބުމުން

މާތްރަސޫލާ މައްކާގެ މުސްލިމުންނާ މުޚާޠަބު ކުރައްވައި ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. މާތް الله ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި މަދީނާއިން އަޚުންނާއި [illegible] ހޯއްދަވައި ދެއްވައިފިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެތަނަށް ހިނގައިދާށެވެ. މައްކާގެ މުސްލިމުން އެކަކަށްފަހު އަނެކަކު މަދީނާއަށް ދާންފެށިއެވެ. ޤުރައިޝުންނަށް [illegible] ޚަބަރު ލިބުމުން މުސްލިމުން މަދީނާއަށް ހިޖުރަކުރާމީހުން ހިފެހެއްޓުމަށް މަސައްކަތްކުރިއެވެ. ބައެއް މީހުންގެ ގައިގައި ތަޅައި އަނިޔާކުރިއެވެ. ބައެއްމީހުން ހިފައި [illegible] ގޭގައި ބަންދުކުރިއެވެ. ނަމަވެސް ގިނަ މުސްލިމުން އެގޮތުގެމަތިން މަދީނާއަށް ހިނގައްޖެއެވެ.

ދެންއޮތީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم މަދީނާއަށް [illegible] [illegible] [illegible] މަދީނާއަށް މުސްލިމުން. [illegible] އަންސާރުން [illegible]. ޤުރައިޝުންނަށް ވަޑައިގެންފާނެކަން މަދީނާއަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (ޤުބާއިން [illegible] [illegible] [illegible]) [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] محمّد ގެފާނު (صلّى الله عليه وسلّم) [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ޚަބަރުތައް ލިބިވަޑައިގަންނަވަމުން ދިޔައެވެ. އެހެންކަމުން އަބޫބަކުރުގެފާނުވެސް
ހަމަހިމޭނުންކަމާއި ގެންދިޔުމަށް އަބޫބަކުރުގެފާނުގެ ދަރިކަލުން ބައްޕާފުޅު ކުރައްވަމުންނެވެ.
އަބޫބަކުރުގެފާނު ހާއްސަކޮށްލައްވާ ހާއްވަވުމާ އެއްގަމު ނަމަ އިނާމް أبوبكر الصّديق
رضي الله عنه ގޮވައިގެން މައްކާއިން ނުކުމެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަބޫބަކުރުގެފާނު
މައްކާއިން ނުކުމެވަޑައިގެން މަދީނާއަށް ހިޖުރަ ހަމަޖެހިވަޑައިގަތުމުން ދަރުމަވެރި ބައެއް
ދުރުބައިތަކުގެ ސަހަރާގައެވެ. އަދި އަބޫބަކުރުގެފާނު މައްކާއިން ނުކުމެވަޑައިގެންފުރާން
ޤުރައިޝުންނަށް އިނގިއްޖެއެވެ. އަބޫބަކުރުގެފާނު ހޯދަން އެކި ދިމަދިމާއަށް
މީހުންގެންނުވާކަން އިނގިވަޑައިގަންނަވާފައެވެ. އަބޫބަކުރުގެފާނު
ފެންނުދެއްވުމަށް ދަރުމަވެރިބައިގެ ޒާހިރުއަގައި ދުވަހަކު ފެނިގެނެވުން ދިޔައެވެ.
މަޖުބޫރުވެގެންވީ. ޤުރައިޝުން އަބޫބަކުރުގެފާނު ހޯދަން ކެރާ މަސައްކަތް ކުރުމުގައި
މަދީނާއަށް ދަރުމަވެރިކަމުގެ ތަރުބިއްޔަތު ވަޑައިގަތެވެ.

ޤުރައިޝުންގެ ސަވާރުން ހަމަހަދަކުރިން އަބޫބަކުރުގެފާނު ހޯދަމުން
ގެންދިޔައެވެ. އަބޫބަކުރުގެ އަޅުގަނޑުމެން ދަރުމަވެރިބައިގެ ކައިރިއަށްވެސް
ދިޔައެވެ. އަބޫބަކުރުގެ ކައިރިއަށް ހިނގައިގެން ދަރުމަވެރިބައިގެ ކުރިމަތީގައި
ތިއްބެވީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި أبوبكر رضي الله عنه އެވެ
އަބޫބަކުރުގެ ދަރިކަލުން ފެނިވަޑައިގަންނަވައެވެ. އަދި ނުކުމެވަޑައިގަތީ އަށް
ނުރައްކާތެރި ތަނެއްކަމަށް ބެލެވެއެވެ. އަދި ދެން أبوبكر الصّديق ވިދާޅުވިއެވެ. "އަ ކަލާ
الله ގެ ރަސޫލާއެވެ. ތިޔަބޭފުޅުން މިހިސާބަށް އަޅުގަނޑު ގެނައީއެވެ." އިތުރު
ސާބިތު ބަސްފުޅު ގެންގުޅުއްވިއެވެ. "ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ. ކަލާ الله ވާއްޖޭގައެވެ
އަޅުގަނޑުމެން އަށްވެއެވެ." އެއަށްފަހު ނުހަރު ހިތްވަރުގެ ހަމަޖެހިލައްވައިގެން ކުރިއަށް
ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ أبوبكر ގެފާނެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ދެމީހުން ކަމުގައިވިޔަސް ތިންވަނައީ
ކަލާ الله ވާއްޖޭގައެވެ ދެކުނަތުން އަބޫބަކުރުގެ ހިތުގައި ބިރުވެރިކަން ކޮބާތޯއެވެ؟"

- 5 -

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ހަނގުރާމަތަކުގެ ތެރެއިން އެއްހަނގުރާމައަކީ ޛާތުއްރިޤާޢުއެވެ. އެހަނގުރާމަ ހިނގީ ހިޖުރައިން ހަތަރުވަނަ އަހަރުއެވެ. އެހަނގުރާމައިގެ ވާހަކަތަކުގެ ތެރެއިން އެއް ވާހަކައަކީ جابر رضي الله عنه ގެ ފަރާތުން ޞަޙީޙު ބުޚާރީގެ ކިތާބުން ތަރުޖަމާކޮށް ހިމެނިފައިވާ ވާހަކައެކެވެ. މި ވާހަކައިގެ ފުރަތަމަ ވަރަށް ކުޑަ ތަފާތުތަކެއްކަމުން ސީރަތު ފޮތްތަކުގައިވެސް ބަޔާންކުރެވިފައިވެއެވެ.

މުޝްރިކުންނައިގެ މީހެއް ކަމުގައިވާ غورث بن الحارث އޭނާގެ ޤައުމުގެ މީހުންގާތު ބުންޏެވެ.

"އަޅުގަނޑު ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި މުޙައްމަދުގެ ފުރާނަ ނަގާލައިދޭނަންތޯ؟"

އެބައިމީހުން ބުންޏެވެ. "ކިހިނެއްތޯއެވެ. އެކަމަކު ކަލޭ އެކަން ކުރެވޭ ގޮތަކަށް ހިނގާނީތޯއެވެ؟"

ޣައުރަތު ޖަވާބުދިނީއެވެ. "އަޅުގަނޑު އެކަލޭގެފާނު ވިސްނައިލާފައިނުވާނެ ހުސްކޮށްލައިގެން އަތުލައިގެން އެކަލޭގެފާނު ޤަތުލުކޮށްލާނަމެވެ."

މިހެން ބުނެފައި غورث އޭނާގެ މަސައްކަތަށް ނުކުމެއްޖެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނުގެ ސަވާރީބަންދުވެވުނު ފާރުގެ ދޮށުގައި ހުންނެވިތަން ހިނގައްޖެއެވެ. އޭނާއަށް ދުވެލިލާފައި ގަސްމުއްޓަކީ ތިއްބެވީއެވެ.

ހުއްޓެވެ. މުސްލިމުން ތިބީ ގަސްތަކުގެ ހިޔަލުގައި އަރާމުކުރުމަށެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވެސް [illegible] ގަހެއްގެ ދަށުގައި އަރާމުކުރައްވަމުން އޮންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުވަނީ ކަނޑިކޮޅު އެގަހުގެ ގޮފެއްގައި އަޅުއްވާފައެވެ.

ކަން މިހެންވެފައިވަނިކޮށް [illegible] [illegible] އަޢުރާބީ غورث ނަން އެކަލޭގެފާނު [illegible] އެތަނަށް ނިދިއްޖެއެވެ. އޭނާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އޮންނަވަނިކޮށް ފެނިއްޖެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ކަނޑިކޮޅުވެސް ގަހުގައި އަޅުއްވައިފައިއޮތުން އޭނާ ދުށީއެވެ. އޭނާ [illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ ކަނޑިކޮޅު ނަގައިލިއެވެ. އޭނާ ކަނޑި އުރައިން ދަމައިގެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހަށް އައިސް ހުއްޓިފައި ބުންޏެވެ.

"އަޅުގަނޑުގެ ކިބައިން ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރާނީ ކާކުތޯއެވެ؟"

ރަސޫލާ [illegible] ކުރެއްވިއެވެ. "ގަދަ ކީރިތިވަންތަ الله އެވެ."

އަޢުރާބީ ކަލޭގެ ކަނޑި [illegible] [illegible]. "އަޅުގަނޑުގެ އަތުގައި މިއޮތީ ކަލޭގެފާނުގެ ކަނޑިކޮޅު [illegible] [illegible]. މިކަނޑި [illegible] [illegible] [illegible]؟"

މާތް ރަސޫލާ [illegible] ކުރެއްވިއެވެ.

"އަހުރެން ކަލޭގެފާނަށް ބިރުގަންނާނީ [illegible]؟ މާތް الله ކަލޭގެ ކިބައިން އަހުރެން ސަލާމަތްކުރައްވާނެކަން އަހުރެންނަށް ޔަޤީނެވެ."

އިތުރު ސާހިބާ ނުރަސް އިބުރާހީމްގެ ފަރާތުން ދަށުވެވުމުން އަޅާ އިވުމުން

غورث އަށް އިތުރު އެނގި ފިޔަވަޅެއްވެސް ކުރިއަށް އެޅުމަކަށް ނުކުޅެދުނެވެ. އޭނާ

އިތުރު ސާހިބާގެ ކަނޑިއާލާ އުރަހަރުން ޖަހައިލައި އުކާލާފައިވުމުން އަރުވައިލިއެވެ.

އުކާލާފައިވާ ކަނޑިއަށް އޭގެ ނަމަކަށް ބަލައިލާފައި އެކަނބުލުން ސަލާމަތްވުމަށް ފުރުޞަތު

އެދުނުކަމުން އޭގެމަތިން ގޮސް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި ޤަބޫލު ކުރައްވައި ބޭރު

ބަހެއްގެ ހުރަވެ. އޭނާގެ ކަމުދާހާކަމުގައި ކަނޑިއަށް ފެނުނު ގޮތް ބުނުއްވިއެވެ. ނަމަވެސް

އިތުރު ސާހިބާ އޭނާ ދުރުކޮށްލައިވިއެވެ. އޭނާއަށް އެއްވެސް އަދަބެއް ނުދެއްވައެވެ.

(ސީރަތު އިބްނު ހިޝާމް، ޖުޒުއު 3: ތަފްސީރު އިބްނު ކަޘީރު ޖުޒުއު 1)

މާތް الله އަށް ފުރިހަމަވާން އިބުރާހީމްގެ ހިތުން އޭގެން އެއްވެސް

އެއްޗަކަށް ބިރެއް ނުގަނެއެވެ. ތާއަބަދު ދިރިހުރިހާ ފަރާތްތަކެއް ގަދަކަމާއި ބާރު

ނިޢުމަތްތައް ލިބިގެންވާ އާޚިރަތުގެ ދުވަހުގެ الله ގެ ޤުދްރަތުގެ ދަށުގައި ހުރިހާ ކަންތައް

ބަހައްޓަވާ އިނދަށް ބަޔަކު ކަނޑުގެ ވަނީ ދިރޭތިކަން ވަހަކަ. ދުނިޔޭގެ ކަމުގައި ފުރިހަމަވާ

ކަނބަލުން އިނދަށް ބަދަލު އެއްބަނދު ދީނަށް ބިރެއްގެ ހިތުގައި ދެވޭ.

ފުރިހަމަވާން ތިމާގެ ވަރުގަދަ ތިމާގެތަ ހިތުގައި ނުގަނެވޭކަން އިސްލާމްދީން އޭނާ

އަށްކަލާދުވަސް ބިރުގަންނާކަށެވެ.

- 6 -

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވި

ހަނގުރާމަތަކުގެ ތެރެއިން އެއް ހަނގުރާމައަކީ ނަޖްދުގެ ހަނގުރާމައެވެ. އެހަނގުރާމަ

ކުރިމަތިވީ ހިޖްރައިން ފަސްވަނަ އަހަރުގެ ޖުމާދަލްއޫލާ މަހުގައެވެ. އެހަނގުރާމައަށް

އަހްޒާބު ހަނގުރާމައިގައިވެސް ޔަހޫދީއެވެ. މާނައަކީ މުޝްރިކުންނާއި ހަނގުރާމައެވެ. އެހަނގުރާމައިގައި އިރަބިންގެ ތަނުތަކުން ދަބަރުދަކާއި އެއްވެގެން މަދީނާއަށް ހަމަލާދީނެވެ. ދުރައިޝުވަލްހަނާއި، ޤަބީލާތަކުންހަނާއި، ޔަހޫދީންގެ ބަނޫޤުރައިޒާ ގަބީލާއިން އެހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިވިއެވެ. އަރަހަމައިގެ ވަރުގަދަކަން ކުރިމަތި ދުރޯއަދުގައިވެސް ސިފަކުރައްވައިފައިވެއެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ ރަޙްމަތްގެ މި ވަށައިގެން ހޮވާ ދުރައިހަޅައި ރަހްމަތުރައްކައި ބައްދަލުކުރިއެވެ. އެމުޝްރިކުންގައި ހަމަޖެހުމެއް ވުމަށް ބާރުގަދަ ބަސްތަކާއި ހަމަބުދުކަމަކީ ގެންގުޅުއެވެ.

ދުށުމުން މަދީނާ ވަރަށް ދިމާލުން ބޭރުން ހިނގާ ބޯމަދުވެރި އެއްކައުލުމެވެ. ހެދުމެއްގައި މިޝާބަކާއި ކަމުކަމުގެ ސަލާމާން ދިހަމަލުކަން ހައިބަތްތެރި ބަޔަކު ހިފެހެއްޓެވެ. އިހަނގުރާމައިގެ ބޮޑު ހިތްވަރުގައެވެ. ސަލްމާނުގެ ބާރަށް ބައްލަވާ ތަފާސްކަމަށް ލަދު ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ކުރިމަތިލާ ނަޙަމަތް ހަނގުރާމައިގައި ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެކަމަކީ ބަނޫގުރައިޒާ ހިތަށްއަރާ ބަނގުރާމައިގައި އޮތީއެވެ. رسول
الله صلّى الله عليه وسلّم ޤަވާޢިދުގައި އިބަރަބަދަތުގެ ކުރިމަތިލާ ހަނގުރާމައިގައި ދެއްކެވީ
އިބަރަބަދަތުގެ ބަނޫޤުރައިޒާ ދެލި ހަނގުރާމައިގައި އޮތީއެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް ބަޔާން ދިފާޢުކުރުމަށް ގެނެސްދިން
މަދީނާއާ ދިމާލަށް އަތުވެރިން އަސްކަރިއްޔާގެން އާންމުކުރުމުގެ އިބަރަބަދަތުން ޝޫރާބަހުގެ
މަޝްވަރާ ކުރެއްވިއެވެ. سلمان الفارسي رضي الله عنه އުރެއްވި މަޝްވަރާއަކީ
ގަދަގިން ހަމަޖެހެނިވި ތަނެއް މިއްބަޔަކަށް ދުށްވިނުނާ
ކުރިމަތީގައި ވަޅުކޮނުމެވެ. އެކަމަށް މަދީނާގެ ދިފާޢުގައި ޚަންދަގު ގޮތަށް ވަޅުބަދަލުކުރައް
ބޮޑުމަސައްކަތެއް ގެގެ ފުރަތަމަކަން ވަޅުދެވިފައެވެ. ހޮސްއާމު ހެޔޮނުވާތުގައި
ފުރަތަމައެވެ. ހަދާލަން ހިސްއާމު ފުރަތަމަގެ ދަފުރާބައިރުގެ ދިގުދުން ހިސްދަގާއި
ކުރަހަމަވެއެވެ. އާއްސަކަމުން ދިޔަރާގެލިސްމީ ހަދަވަސް ވަގުތުން މަސައްކަތް
ކުރެއްވިއަކަން ހިސްދަގާއި ކުރަހަމަވި ޚަންދަގު ކުރެއްވިއެވެ. ދުށުމުންނަށް

އަރައިގެން އައުން ހުއްޓުވުމުގައި ޚަންދަކުގެ ބޭނުންތެރިކަން މުސްލިމުންނަށް ބޮޑުކަމުން އެސަރަހައްދުގައި ނަމަވީ ޚަންދަކު ހަނގުރާމަ ކުރުމުގައި ހަމަޖެހުނެވެ.

ސީރަތުގެ ފޮތްތަކުން އެޚަންދަކާބެހޭ ތަފްސީލުތައް ކިޔައިދިނުމުން ކުރިމަތިވެގެން އަންނަ ސުވާލެއް އެބައޮތެވެ. "އާދައިގެ ޚަންދަކެއް ދުޝްމިނުންގެ ފައުޖު ހުއްޓުވައިލުމުގެ ސަބަބެއް ކަމުގައިވީ ދިރިއަކުންތޯއެވެ؟" މިދެންނެވި ތަފްސީލުކޮށްދެއްވާ ގޮތުން އެ ޚަންދަކުގެ ދިގުމިނާއި ފުޅާމިނާ ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ. އެޚަންދަކުގެ ފުންމިނަކީ ފުޅާމިން އާދައިގެ ކުރަހަންފުޅާ އިމެއްގައި ހުންނެވެ. އާދެ، އެއީ ގޮތްގަނޑެއްކަން ދެރަވުމުގެ ފުން، މިންވަރަށް ފުޅާ ޚަންދަކުކަމެވެ. މިވަރުގެ ޚަންދަކެއް ހަމަތަކުރިއާ ކިޔާނަމަ ޝަރުތުތަކާކަމުން ނިސްބަތްކޮށްލިޔުއްވާ ކާނގަރުބަވާ ބޮޑު ބަތިޔަތްތަކެއް އޮތް ވަށައިގެންނެވެ. އެސަލާމަތީތަކާއި ވަސްލަތްތައްކާ އެޚަންދަކު ހުރަސްކުރުމަށް ކަނޑައަޅައި އަމާނާތައް ވަނީ ބާރަކާޚަސްތަކާ. ރަސޫލާގެ ބާރުތޮއްޓަކުން މުސްލިމުންނެއްކަމުގައި އެޚަންދަކުގެ އޮޅުމަކާއި ފުޅާކޮށްލުމުން މިތި ދުޝްމިނުންގެ ދިރިފައްތާ ކަރުދާފައެވެ. سعد بن معاذ رضي الله عنه ގެ ފާރުގަނޑު ދުންޖެހި ގެރުމުން މުސްލިމުން ކަރައިންނެވެ. މިގެ އިމުރަންތަކުން މާރުމުން މުސްލިމުންގެ މަތިބަރަކަން ނަމަވެސް ޚަންދަކު ހުރަސްކޮށް އަނގައް ކުރާމަން އަރުމުގައި ކާމިޔާބު ކުރުނެވެ. އަމްރު ބިން އަބްދު ވުއްދާއި އަރާވުރުންގެ ބަރަކާ އަސްލަމީގައި ޚަންދަކު ރަނގަޅަން ބަލައިގަތިއެވެ. އެއިރުހާރުކަން ޚަންދަކު މަތްކަޅަށް ހުރިކަން އެއްކަލަ ފުނުހުން އެމޭނގައި ހަޖެކުރިއެވެ. އަދި އަހާއަކު ފުންމަށްގެން ޚަންދަކުގެ އަތްއުފާރަމަން ދިޔަށެވެ. އެއަށްފަހު އަމްރުބިން އަބްދު ވުއްދާއި علي بن أبي طالب رضي الله عنه އާ ދުވަދު ހަނގުރާމަ ހިނގިއެވެ. އެކަރުމިޔުމުގައި އަމްރު މަރުވިއެވެ. ގޮތްގަނޑެކަން އެއްމަސްދުވަހު ދުވަހުއްމު އަޅުބާރުބަރާ އެގެ އަންމާ ވަރު މުއްދަތުގައި ނިމިގެން ދިޔައި ގަދަވަރާ އެކުގައި އައި ޖަވާރަކަން ފަހުގެއެވެ. ގަދަވަރުގެ ސަބަބުން ދުޝްމިނުންގެ ލަޝްކަރުގައި ބިރުވެރިކަން އުފެދުނުވަރު ލަޝްކަރުގެ ވެރިޔަކަން ހުރި أبو سفيان އާއިގެ ޖަމާލު މާރައިނުލައި ޖަމާލަން

ސަވާބުވެ ޖަމާލު ދެއްވާން މަސައްކަތްކުރިއެވެ.

ކަންމިހެން ހުރުމާއެކުވެސް އަންނަނިވި ސުވާލު އޭގެ ޖަވާބުގައި އެބައޮތެވެ. "ހަޔާތުގެ ދިރިހުރިހާ މީހުންނަށްވުރެ ބަދަލު ގިނަ ޖަނަވާރުތަކުން ހުރިހާ ކަމެއްގައި މަތިވެރިކަން އަދާކުރަން ކަމުގައި ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟" މަތިންގައި ދީނީ އެކަށީގެންވާ ހަމަތަކުގެ ދަށުން ދީނުގެ އުސޫލުތައް މަތީކުރަން އެއްގޮތަށްވެސް ނުދެއެވެ.

މާތްالله ކަންތައް ގެންދަވާ ގޮތުގެ ސުންނަތުން މިސާލުގެ ޖަވާބު ދީބެއެވެ. އުސޫލުތަކަށް މާތްالله އިލާހީކުރެއްވި އަހުލުވެރިންގެ ބާރު އުބައިދީންގެ ދުނިޔެދުނިޔޭގެ އިތުރު ކުރައްވައިދެއްވި ދެއްކެވުމެވެ. ދުނިޔެވީންގެ ހިތްތަކުގައި ހައިބަތާއި ބިރުވެރިކަން އުފެއްދުމަކީ ފަރުބަދައެވެ. މިފަދަ މިސާލު ކިރިޔާ ފުރިހަމަގައި އިރުޝާދު ދެއްވައިދެއްވިސް ވެއެވެ. އަދި، ކާފިރުވި މީހުންގެ ހިތްތަކުގައި މުސްލިމުންނާދެކޮ އެކަލާނގެ ބިރުވެރިކަން އުފެއްދެވި ގޮތުގައެވެ. އެއީ، އެއްކަލަށްވުރެ މާތްالله އާ، އެކަލާނގެ އެއްވެސް ބާރެއް ދެއްވައިދެއްވުމާ އެއްކޮށް މިކަމާ އެއްފަދަކަން ސާބިތު ކުރިއެވެ.

ކާފިރުންގެ ހިތްތަކުގައި މުސްލިމުންނާދެކޮ ހައިބަތާއި ބިރު އުފެއްދުމުގެ ސިފައިގައި މާތްالله މުސްލިމުންނަށް ދެއްވާ ނަޞްރު ހަމަތަކީ ހަނގުރާމައިގައިއްޔާއި އަދި އެހެންވެސް ބާރުވެރިކަމުގައި ފާޅުވެފައިވެއެވެ. މިހަނގުރާމައިގައި މުސްލިމުން ކޮންފަދައިވާ ހުރުމަތް ދުނިޔެވީންނަށް ދެއްކުމަ ވަރަށްބޮޑު ހަމަތަކާއެކު ސިފައިގައެވެ. ނަމަވެސް އެއިރަށް ނަޞްރުގައި ސަބަބުވީ ފަހަރެއް ދެކެވުނު މުސްލިމުންނަށް އުބައިދީންގެ އަތްފައި ވެރިބައިގެ ކޮންހޭން "ކުރުމެވެ" ކޮންނާން ޖެހުނެވެ. މުސްލިމުން "އެކުރު" ކޮންތުގައި އުބައިދީންގެ ހަކަތަ ބާރަން ނުކުރިނަމަ މާތްالله މުސްލިމުންގެ "ކުރު" ހަމަތަކީގެ ސިފައިގައި

އެހެން މީހުނަކަށް ނުދެއްކެވިއެވެ.

އެންމެފުރިހަމަ ޤުދުރަތުގެ މުސްލިމުންނަށް މާތްﷲ އޭގެ އެންމެ ފުރިހަމަގޮތުގައި ދެއްވައިފައިވާ ނިޢުމަތުގެ ނަސީބު ވަރުގެ ދަރުމަވަންތަކަމުގެ މުސްލިމުންނަށްވެސް ހުރައިގަންނަވާފައެވެ. ނަމަވެސް ނަސޭހަތަކީ މާތްﷲ ގެ ރަސޫލާގެ އިރުޝާދުގެ ދަރުމަށް ސަބަބުން އެހިނގުމި މަގުން ހިނގާށެވެ. އެއުރުން މަގަކުން ހިނގާ މިހުންވާނީ ނަސޭހަތްތަކާ އެކުވެރިން ކުރުގައެވެ. އެހެންވީއިރު އެގޮތަ މިހުނަށް މާތްﷲ ގެ ނަސޭހަތް މިބޭނީ ހިފިނަކަށްތޯއެވެ؟ މާތްﷲ ގެ ނަސޭހަތުގެ ބައްޓަރިއަކަށް އިންސާނަކަށް ވެވޭނީ މިފަދަ އަމިއްލަ ނަފްސު ބައްޓަ ނަފްސުގެ ކަމުގެ މެދުމުންނެވެ. އޭނާގެ އަމިގައިވާ ކަންމަ އެއްގޮތް ބައްޓަ ބަވާތް ކަރުމުންނެވެ. އޭނާގެ ބޮޑުގައި އެހޯނަ ތުޙުފާ އެނބާގެ ބޮޑުގައި އަޅުވައިދިނުމުންނެވެ. ހިތްހަމަޖެހުމާ މަދިނާގެ އަރުވެރިން ކަންތައްތަކި ފަދައިންނެވެ.

މާތްﷲ ގެ ނަސޭހަތުގެ ބައްޓަރިން ކަމުގައިވުމުގެ މަސައްކަތު އެއްކުރަޙުކުން ދަންނަވާނަމަ "ކަލާ މަދަދު ކުރުއްވުމުން މަދަދު ދިބިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ." މާތްﷲ ގެ މަދަދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަންނާނީ މާތްﷲ ގެ ބަޝީރުމާން އަޅުގަނޑުމެންނާމަދު ކަންތައް ގެދުވެރިވުން އަޅުގަނޑުމެން އެއްދަޢުގަތުން އަޅުގަނޑުމެން އެހެން މިނާމަދު ކަންތައް ކުރުވުމުންނެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ހިބައިން އެހެންމިހުނަން ފުރަނި އުނދަގޫ ކަމުގައިވާނަމަ މާތްﷲ ގެ މަދައިކަމުން އަޅުގަނޑުމެންނަން ރަޙުމަތުގެ ހަދިޔާ ހިއްފަވައިގަންނަ ވަޒަޔަ ނުގަންނަވާނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަންތައް ހުރިހާގޮތަކު އެބައިގެ މައްސަލަ އަޅުގަނޑުމެންނަން ބަރުފުރުވާ ކޮންމެ ބަތަކަން އަޅުގަނޑުމެން ނުބައްދަލު އިހިތާކުރާން ފުރުން ކަމުގައިވާނަމަ އެއްބަތަކަ އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްސަލަ ބާރުހިންގައި އަޅުގަނޑުމެންނަން އިހިތާކުރާން ފުރުމުން މާތްﷲ އަޅުގަނޑުމެންނަން މަދަދު ކުރުއްވުމަކީ އެކަހިގެންވާ ކަމެއްނުންނެވެ. މިހެކަ އެހާގެ މިސާބަހުއެގެ ވަގުތު

އެހީއަށް އެދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގޮވުމުން އަޅުގަނޑުމެން ކުޅަދާނަކަން ލިބި ތިބެވެސް އެމީހާގެ ގޮވުމަށް ސަލާމަތުން ނުލިބިނަމަ، ކޮންމެވެސް ބާރުހުރި ފަރާތަކުން އަޅުގަނޑުމެން އޮބައިގަންނާން ދިމާކުރާ ވަގުތު މާތް الله ގެ ޙަޟްރަތަށް އަޅުގަނޑުމެން ދަންނަވާ ދެންނެވުމުން އެކަލާނގެ އައްސަވައި ވޮޑިގަތުމަކީ އެކަށީގެންވާ ކަމެއްނޫނެވެ.

ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގައި އަބަދުވެސް ދިމާވާ ގޮތެކެވެ. ކޮންމެވެސް މީހަކަށްވުރެ މީހަކު ބާރުގަދަވެއެވެ. އަނެކަކަށްވުރެ ބަލިކަށިވެއެވެ. މިއީ، މާތް الله ގެ ނަޞްރުގެ މައްސަލައިގައި އިންސާނާގެ އިޚްތިޔާރު ކުޑަކުޑަކެވެ. މީހަކު ނުވަތަ ޤައުމެއް ތިމަންނަށްވުރެ ބާރުގަދަ ފަރާތްތަކާގެ މާތް الله ގެ ޙަޟްރަތުން ނަޞްރަށް އެދޭނަމަ އެކަން ސުވާލުކުރެވޭނެ ދައްކަނީ ތިމާގެންގެ ބަލިކަށި [illegible] [illegible] ގޮތުންނެވެ. މީހަކު ތިމާގެ ނިކަމެތިންނަށް އަނިޔާކުރާނަމަ ތިމާގެ ގަދަފަދަ މީހުންނާ ދެކޮޅަށް މާތް الله ގެ މަދަދުގެ ހައްޤުވެރިއަކަށް ނުވާނެއެވެ. އެމީހަކު ދިމާލަށް ފަރާތަކުން މާތް الله ގެ ޙަޟްރަތުން ދުއްދަރުވެއްސެވެ. ދުޢާކުރުމުގެ ދިމާލަށް ގިނަ ދުވަސްތަކެއް ގާނަކުދުރުވެއްސެވެ.

- 7 -

ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ (2 ހ) ތަންކޮޅެއްކުރިން ޤުރައިޝުވަންހައިގެ މީން ވަރަށް ބޮޑު ވިޔަފާރި ޤާފިލާއެއް ޝާމުކަރައިން ފޮނުވިއެވެ. އެޤާފިލާ ފޮނުވި ވަސްދަނަވެސް މީހުންގެ ބަލައިގައެވެ. ޤުރައިޝުވަންހައިގެ އެވިޔަފާރި ޤާފިލާގައި ކައްކާގެ އަންމުސް (ފަންސާސް ހާސް ދީނާރުން) އެބައިމީހުންގެ ހުރިހާ ރައުސުލްމާލު ހިމެނިއެވެ. ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި ޤުރައިޝުންގެ ލަޝްކަރު ބަލިވެ ހާލަތު

ކަމުގައިވިޔަސް أبو سفيان ވިޔަފާރި ޤާފިލާއާއިގެން އާދަވެގެން ދަތުރުކުރާ މަގަށްވުރެ ތިރީގެ މަގަކުން ދަތުރުކޮށް ސަލާމަތުން މައްކާއަށް އައުމުގައި ކާމިޔާބު ހެދިއްޖެ.

ބަދުރު ހަނގުރާމައަށްފަހު މުޅި މައްކާއަކީ ބަދަލުހިފުމުގެ ޖޯޝުންފުރި އުދުރިއަރައަރައެވެ. މުސްލިމުންނާ ދެކޮޅަށް އަލުން ފިޔަވަޅުއެޅުމަށް ސައްލާކުރަން ޤުރައިޝުވަންތައިގެ ބޮޑުންގެ ބައްދަލުވުމެއް ދާރުއްނަދުވާގައި ބޭއްވިއެވެ. އެބައްދަލުވުމުގައި އިއްތިފާޤުން ފާސްކުރި ވިޔަފާރި ޤާފިލާގައި މުދާހުރި މީހުން އެބައިމީހުންގެ އަސްލު ރައުސުލްމާލު ނެގުމަށްފަހު ފައިދާގެ ބޮޑުބައި ލިބިފައިހުރި ހުރިހާ ފައިސާއެއް محمّد (صلّى الله عليه وسلّم) އާދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރަން ޚަރަދުކުރަން ޤަރާރު ކުރެވުނެވެ. އެވިޔަފާރި ޤާފިލާގެ ޖުމްލައަކީ ފަންސާސްހާސް ދީނާރެވެ. އެއީ އޭރުގެ ނިސްބަތުން ބަލާއިރު ވަރަށްބޮޑު އަދަދެކެވެ. އެފައިސާއިން ޤުރައިޝުވަން ވަރަށް ވަރުގަދަ ލަޝްކަރެއް ތައްޔާރުކުރިއެވެ. ހިޖުރައިން ތިންވަނަ އަހަރުގެ ޝައްވާލުމަހު އެލަޝްކަރާއިގެން މަދީނާއަށް ހަމަލާ ދިނުމަށްޓަކައި މައްކާއިން ނިކުތީ ދަތުރުކުރިއެވެ.

މިހަނގުރާމައިގެ ނަމަކީ އުޙުދު ހަނގުރާމައެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް އެޚަބަރު ލިބިވަޑައިގަތުމުން އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީން އެއްކުރައްވައި މަޝްވަރާ ކުރެއްވިއެވެ. ޞަޙާބީންގެ ތެރެއިން [illegible] [illegible] [illegible] ބޭކަލުންގެ ހިޔާލުފުޅަކީ މަދީނާގައި ތިއްބަވައިގެން ދުޝްމަނުންނާ ކުރިމަތިލުމެވެ. ނަމަވެސް ޒުވާން ބަޔަކުން ވިދާޅުވީ [illegible] [illegible]. އެބޭކަލުން [illegible] ވާހަކަދެއްކިއެވެ. އަހަރެމެން މަދީނާގައި [illegible] ދުޝްމަނުން ދެކޭނީ އެއީ އަހަރެމެންގެ [illegible] [illegible] ކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން އަހަރެމެން މަދީނާއިން ނުކުމެ ދުޝްމަނުންނާ ކުރިމަތިލާން ޖެހޭނެއެވެ. މިމައްސަލައިގައި ޢަބްދުالله ބިން އުބައްޔުގެ ޚިޔާލަކީވެސް

ސަޙާބީންގެ ކުރިޔަށް ތިއްބެވި ބޭކަލުން ފާޅުކުރުއްވި ހިޔާލެވެ. (ސީރަތު އިބްނު ހިޝާމް ޖިލްދު 3، ސަފްޙާ 7)

މަދީނާގައި ތިއްބަވައިގެން ހަނގުރާމަ ކުރައްވަން ހުށަހެޅުއްވި ބޭކަލުންގެ އަދިހާރުވެގެ އަސްދުބޮޑު ސަބަބަކީ މަދީނާގެ ޖީއްގަރު ފެއްޓެވެ. މަދީނާއަށް ދުޝްމަނުން ވަދެއްޖެ ހިނދެއްގައި ހަރަކާތްތެރިވުމަށް. މަދީނާ އޮތްގޮތުން ބަލާއިރު އެތަރުންގެ ދުރުކުރުމުގައި ބޯކޮށްކުރަނިވީގޮތް ހުރިގޮތް ދިނަކަމުން އެތަށްގޮތަކުން އެއްލަބާ ދިފާޢުކުރަނަކަން މަދީނާއަކަށް ބަދަލުމަދީނާއަކާ ފިލާސް ކަވެއްސެ ހުރެއްވެ. ކަމާއެކަމަށްވެސް އިރުކަމީ ފަރާތުގައި ހުށަހެޅުއްވި ހަނގުރާމައިގެ ވަރަށްބޮޑު ބައެއްގައި ހުރި ފަރަތުބަދަލުގެ ކުރިއްޔާނަމަ. އެއި ދަރަނިވަރާއްގެ ކުރިއަރާން ފުރުޞަތުގެދިން ހުއްޓިވާނެ ކަވައެވެ. އެއްޖެހުމާ ދުޝްމަނުންގެ އެއްވެސް ބަރަކަތް އެއްވާރާއަކަންކަން މަދީނާއަކަން ބަދަލުދެއްވި ނުގެއްވާނެއެވެ. މަދީނާގައި ތިއްބެވި ބޭރުކަމުގެ މަދީނާވެސް ދުރާކުރަން ރަށްކަމާއިރު ރަނގަޅުވަރެވެ. މަދީނާއަކީ ބޯކަމާތް ހުރުން ބާރަން ނުކުޅެ ރަނގަޅު ކުރާއިރު ދިޔަމަސް ފަދަގޮތް. ހަތަރުދުވަސް ދިފާޢުވުނު އަތުޗޮޅަށް އެކަމަކަ ޙަޔާތްކުރުމާއި ދުޝްމަނުން ހުރުހާ ހަމަލާދޭ ކުރަވަނީ އެއްކަމެއް ކަނޑައެޅުނެވެ. މަދީނާގައި ދިފާޢުއިރު ދުޝްމަނުންނާ ކުރިމަތިލާނަ ކުރިއަރުވުމަށް ފޯރުކޮށްދޭ ބޭނުންތެރިކަމެއް ލިބޭ. އަދި ހަނގުރާމަދީގައި ދުޝްމަނުން ވަރު މަދީނާގެ އެއްބާރަލުމުގެ ބޭރުގައި ހުރިއްޔާ ކަމެއް ފާހަގަކުރަނީ ފަހަރު ވެގެންނެވެ. މަދީނާގެ ސަރަޙައްދުމީ ފަރާތްތަކައި (ހަނގުރާމައިގެ ފަރާތް) ހަމަދާގެ ކަނޑައެޅި ބައިވެރިވި ފަދަ ހުއްޓާލެވުނެވެ.

ސަޙާބީންގެ ބޮޑުބައި ބޭކަލުންގެ ރައުޔަކީ މަދީނާގެ ބޭރަށް ނިކުމެވަޑައިގަންނަވައި ޢަބްދުﷲ ބިން އުބައްޔުގެ ހިޔާލާ މަދީނާގައި ތިއްބަވައިގެން ދިފާޢުވުމާ ކުރިމަތިލާނުން ކުރެއްވުމަށް އިތުރު ސަހާބާ ބަރަކާ ކުރައްވާ އަހުލުބައިތުގެ ކުރަށް ހިތްވަރުދިނުމުގެ ޙަޤީގަތް ކަށަވަރުވަނީއެވެ. އަދިބަދުރުގެ ސަޙާބީންގެ ގިނަބައެއް ކުރިމަތިލުމަށް ފާހަގަކުރެއްވި ކަމެއްގައި ސަޙާބީންގެ ހިތްތަކުން ދުޝްމަނުނާއި ނުކުމެވުމަށް އެދިވަޑައިގެން އެދުރާ ދިފާޢުގައި ކުރިއަރާން

ކުރެއްވިއެވެ.

ޢަބްދުﷲ ބިން އުބައްޔަން އޭނާގެ ރަށާ ދަޢުވަތު ނަޝްރުކުރައްވަމުން ފެށުމުން އޭނާ ވަރަށް ހިތްހަމަނުޖެހުނެވެ. ހާލަތު އޮތްގޮތުން އެނގުމާ ބޮޑުތިފުރި ގޮތަކަށް ފެނުމުން އޭނާ ހުރަހެޅި ގޮތް ތަކުރާރުކުރިއެވެ. އޭނާ އިސްލާމީ ސާބިތުގެ އަޑުހެވައި މަދީނާއިން ނުކުތެވެ. ނަމަވެސް އޭނާގެ ހިތްގޮތްޖެހިއަސް ޙަޤީޤަތެއް ދިމާއި އަނދަމުންނެވެ. އެހެންކަމުން އިސްލާމީ މަސްލަހަތުން މަދީނާ އުދުނާ ދީނީތައްގެ ދުވާލު ރަށްފުށުން އޭނާ އޭނާގެ ތިޔްސަނުގެ އަކުވެރިންނާ އެކު އަނބުރި މަދީނާއަށް ހިނގައްޖައެވެ. ޢަބްދުﷲ ބިން އުބައްޔު ބުންޏެވެ:

"رسول الله ގެފާނު ދަޢުވަތުކުރެއްވީ އެބައިމީހުންގެ ބަހެވެ. އަހުރެމެންގެ ބަހެއް ދަޢުވަތެއް ނުކުރެއްވިއެވެ. އާ މިސްކީނުކަމުންނާ! އަހުރެމެންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކެއް މިތާނގައި ހުރައްކަލުކުރުމަށްވީ ސަބަބެއް އަހުރެމެންނަކަށް ނުޖެހޭނެއެވެ."
(ސީރަތު އިބްނު ހިޝާމް: ޖިލްދު: 3 ސަފްހާ: 8)

އުހުދުގައި މުސްލިމުން ބަލިވުމުން ސާބިތުކޮށްދިނީ ހަސަދު މަދީނާއިން ނުކުމެވަޑައިގަތުމުން މަސާކޮން މަދީނާގައި ތިއްބަވައިގެން ހަސަދުވެރި ކުރައްވާން މަޤާޢިދު ބޭކާރުން ދެއްމި މަޤާކަމެވެ. އެހެންކަމުން އެއަށްފަހު ބަނޫމުސްތަލިޤު ހަނގުރާމައިގައި (5 ހ.) ޢަބްދުﷲ ކުރުމުވި އެމަނަޔާ އެއްގޮތްވިއެވެ. އެހެނަސް ހުރެވޭ މަދީނާގައި ތިއްބަވައިގެން ދުވަސްމުންނާ ކަރަތާހަފާ ގޮތްނުވެއެވެ.

ނަމަވެސް ސަހާބީންގެ ބޭކަލުން އެބޭކަލުންގެ އިދިކޮޅު ހިތްވަރުދިނުމުގެ ނަސްރުދަރުމަގެ ނުކުމެވަޑައިގަތުމުގެ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާ

ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ހަނގުރާމައިގައި ވަރަށްބޮޑެތި ޣަނީމަތްތަކެއް ލިބިވަޑައިގަންނަވަމުން ދިޔައިރުވެސް ކުޑަވެސް ބިރުވެގެންނެތި ހަނގުރާމަ ކުރެއްވިއެވެ. މަދަދާ ދުބާރަށްކުރެއްވުމުގެ ސަބަބުން ވަކިވެގެންދިޔައި ޢަބްދުﷲ ބިން ޖަޙްޝުއެވެ. އޭނާ ހިމެނިގެންދިޔައި މުސްލިމުންގެ ރައީސް ކަމުގައެވެ. ސަފަރުކުރެއްވީއެވެ. ޢަބްދުﷲ ބިން ޖަޙްޝު އެކުވެ މަރުދަޔާ އުސްވެރިއެއްގެ ގޮތުން ބަދަރު ހަނގުރާ މަރާލެއްވި. ތަޢުރީފުކުރެއްވުމުން ސާވަބު އޭއި މީގެ ކަމާއި ހިމެނޭ ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިވެއްޖެ މާތްﷲ ރަސޫލާ ހިމާޔަތްކުރެއްވުމުގެ ސަބަބުން ކުރެއްވިއެވެ.

އިސްލާމްދީނުގައި މުސްލިމުންގެ އިސްވެރިޔާ ކަމުގައި ހުރި ރަސޫލާއާ ނުވަތަ ކުރެއްވި ދިފާޢު ކުރެއްވިއެވެ. މުސްލިމުން ނިސްބަތް ކުރެވޭ ތަނެއް ދިފާޢުކުރުމަށް ބޭނުންވިއެވެ. ނަމަވެސް މުސްލިމުން ހަމަ ކުރެވޭ ތަނެއް ތިމާގެ މުސްލިމުން އެކުގައި މަސައްކަތްކުރެއްވީ އެއްބަސްވެ ކުރެއްވި ހިސާބުން އަދި ކަނޑައެޅުއްވި ނިސްބަތް ކޮށްފައިވާ ނަމެއްގެ ތަޢާރަފް ކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ތިމާގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ތަނުގައި ހިމެނޭ ސިޔާސީ ކުރުވުމަށް ބޭނުން ދޭ ހިސާބުން. ތިމާ ފަރާތް ތަކެއް ކުރެއްވިއެވެ. ތަޢުލީމީ މުސްލިމުންނާ ދިމާލުން ތިމާގެ ފަރާތުން މުސްލިމުން ހިމެނިގެން ނަމަވެސް ސިޔާސީ ކުރެއްވުމަށް ގޮތެއް ނުކުރެވޭނެ ކަމަށް ތިމާގެ ކަނޑައެޅުމާއި ހިމެނޭ ތަނެއް ނިސްބަތްވާ މުސްލިމުން އެކުވެ ދިޔަ ސިޔާސަތުގެ ދުވަސްވަރު ކުރިއަށް ވާނެއެވެ.

ކޮންމެވެސް "ޖިހާދުކުރައްވާނެއެވެ." ދުވަހުގެ ހިމާޔަތުގައި އެކަމެއް ވަރަށްބޮޑު ކުރަމުން ދިޔަ ގޮތްތަކުގެ ސަބަބުން ތިމާގެ ނަމަވެސް ތަނުގެ ބަޔަކު ހިމެނިގެން ބާރުކުރުމަށް ހިމާޔަތް ވިޔަސް މުސްލިމުން ބަދަލުކުރުމުގެ ތަނުގެ ދުވަހުގެ ބާރު ދެނިކޮށް އެކުލަވައިލެވުނު ކަމަށް ބަޔަކު ވަރަށް ގިނަ ކުރުމުގެ ދުވަސްވަރު ކަމެއް ކުރަމުން ބާރު ހިމެނޭ

ނިޒާމެއް އުފެއްދޭނީ ބައެއްމީހުން ތިމާމެންގެ [illegible] [illegible] ފޮރުވަން އެއްބަސްވެގެންނެވެ. ނިޒާމު [illegible] އެއްބައިވަންތަ [illegible] [illegible] މިދެންނެވި [illegible] އެއްވެސްކަހަލަ [illegible] އެއްބައިވަންތަކަމާއި [illegible] ބިންގާއެއް [illegible] [illegible] [illegible] އެކަށީގެންވާ ކަމެއްކަމެވެ.

- 8 -

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم މަދީނާގައި ހުންނަވަނިކޮށް ހިޖުރައިން ހަތްވަނަ އަހަރު އެކަލޭގެފާނަށް ހުވަފެނެއް ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ސަހާބީންނާއެކު ޢުމްރާ ކުރައްވާތީއެވެ. ސަހާބީންގެ އަރިހުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ހުވަފެނުގެ ވާހަކަ ވިދާޅުވުމުން އެބޭކަލުންވެސް ވަރަށް އުފާކުރެއްވިއެވެ. ހައަހަރުދުވަހުގެ ދިގު މުއްދަތަކަށްފަހު މައްކާއަށް ވަޑައިގެންނެވީއެވެ. ޙަރަމްފުޅު ޒިޔާރަތް ކުރެއްވުމުގެ ފުރުޞަތު ލިބިވަޑައިގަންނަވާނީއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެހުވަފެނުގައިވާ ތަރައިން މައްކާއަށް ފުރައިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ސާދަސަތޭކަ ސަހާބީންވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم [illegible] ހަމައަށް ވަޑައިގެންނެވިތަނާ އެކަލޭގެފާނަށް [illegible] ޤުރައިޝުންނަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ދަތުރުފުޅުގެ ޚަބަރު ލިބިގެން އެބައިމީހުން މުސްލިމުންނާ ދެކޮޅަށް ހަރަކާތްތެރިވާން ފަށައިފިކަމެވެ. އެބައިމީހުން ލަޝްކަރެއް ޖަމާކޮށްފިކަމާއި އެކަލޭގެފާން މައްކާއަށް [illegible] ހަރަކާތްތެރިވާކަމެވެ.

އެއްވެސް ދުވަހަކު ކައުބާއަކަށް ޖިހާދަކުރިއަރުވައިނުދީ ހުއްޓުވުމަކީ ޢަރަބީންގެ އާދަކާދައާ ޚުލީން ހިމާޔަތްކަމެވެ. މިގޮތުގައިވާއިރު އެކަލޭގެފާނުން މިދިޔަ ގޮތުގެ ފުރުސަތު މާތްﷲ ގެ އިރުޝާދުފުޅާކަށްވެސް އެކުގައެވެ. ކަން މިހެން ހުރުމާއެކުވެސް އެކަލޭގެފާނު ކާމިޔާބު ނުކުރައްވައެވެ. ހަނގުރާމާގެ ޤާބިލުކަމުން ފުރިހަމަކަން އެކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގަތީ خالد بن الوليد ދިޔައީ ސަފުތަކަށް އަސްލުވާލުނާއިރުން ޒަމާނާ ހަމައަށް ވަޑައިގެންނެވިކަމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ކުރިއަށް ވަޑައިގަތުމުން މަގުބަންދު ކުރެއްވުމަށް ބަދަލުކުރެއްވިއެވެ. رسول الله ގެ ފަރާތުން އެކަލޭގެފާނު ކުރިއަށް ވަޑައިގަތުމުން އެކަލޭގެފާނު މަޤާމާއި ދަރަޖަ ކުރިއަރައްވައި ދެއްވީ ކޮންކަމެއް ކަމަށް ފާހަގަކުރެއްވިއެވެ. ދެން ތިމާދޭން ދިރިއުޅުއްވި ދުވަސްތަކަކީ ދަރަޖަކުރައްވާފައިވާ ބަޔަކު ދެކޭތަކުގައި ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެހެންކަމުން ކުރިމަތިލެއްވީ ވަޑައިގަތުމަށް ނުވެއްޖެކަމެވެ. ދިޔަސް ހިސާބުގެ މިއްދާގެ ބަދަލުން ކުރައްވައިދެއްވީ އަންނަނިވި ޙަދީޘްތަކުންނެވެ.

"رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. އެބައިމީހުން އަށްޓަކައި މަޤާމުގަދަކަން ޢަރަބުދޭން ތަމްރީނުކުރައްވަނީ ކީއްވެގެންތޯ؟ ދިރިހުރި ގެންނެވިއެވެ. އޭ މާތްﷲ ގެ ރަސޫލާއެވެ! އެދިހަނި އަޅުގަނޑުމެނެވެ. މިގޮތުން އެދިޔަ ވަރަށް ދަރަޖައިގެ މަގާމުން ހިތްހަމަކުރެއްވީ ތަޚުތުގައިވާކަމެވެ. ވަކިބަޔަކުގެ ގޮތުގައި ދަރަޖަކުރެއްވިއެވެ. ގޮސްގެންދިޔުން އެއްގަނޑު ކަލޭ ކަޒަޢުމަށް ޚަރަދުކޮށް ހަމަވީމަކަން ނުކުރެއްވުމަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިސްނެވުންތަކަށް ބަޔާން ކުރެއްވިއެވެ. ޚިލާފުވިޔަސް ބާނާގެން އަޅުގަނޑުމެން މާތްﷲ ގެ ރަސޫލުގެ ފަހުގެ ޚުރާފާތުތަކުން އެދުވުނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލުކަމުގެ ޚަބަރުފުޅެވެ. ވިސްނުމަކުން އެހެން ސިފަކުރެއްވުން ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. މާތްﷲ ގަންދެއްވާފައެވެ. ބަލި އިސްލާމީ ދަރަޖަތަކުން ހިއްސާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަމަކު އެބައިމީހުން އެހެންނެއްކަން ނޫނެވެ." (ޢިބްނު ޙަބީބް، ނަންބަރު 357)

ހިއްސާގެ މަޖިލިސް ޢުމުރާނާއި ޚާލިދުބްނުލްވަލީދެވެ.

އެކެތްތެރިވާންޖެހުނު ހަރަކާތްތެރިވެގެން ތަޢުބާވުމާއި އަސްތަޢްފާރު ކުރުމުން އެނގި
ހާމަވާނީ މާތްﷲ ދައްކަވައިދެއްވާ ކެތްތެރިކަމުގެ މަގުގައި ދިޔާ ހިތްހަމަޖެހުމަ
މިންވަރެވެ. އަދި، އޭނާ މަގުމަތީގައި ހިނގައިދިޔައިރު ވަރުބަލިވެ
ކަންބޮޑުވުމުގައިދެމިހުރެ އިންސާނާ އާދޭސް ތިމާގެ ފާފަތަކަށްކުރުމަ
ދުނިޔެވެ. އެކަމަށްޓަކައި މާތް ﷲ ގެ ރަސޫލާއާ ކުރެއްވުން އެދުނެވެ. އޭނާ
ހަނދާންނެތި މާތްﷲ ގެދުވަހު ކުރެއްވި ޝުކުރުދެއްވު ބުރިގެންނެވެ. އޭނާ ތިމާގެ
ޖަމާޢަތުގެ ބާރުގެދުނެވެ އަދިއްމަލަން ގޮތްތަށް ނުކުތް އެގޮތުގައި ކުރިއަށްދާކަށް
ނުދެނެއެވެ.

ހުދައިބިއްޔާއަށް މައްކާއާ ސުލްޙަވުމަށް ދުރުގައި އޮންނަ ތިބިކަމެވެ.
މާތްރަސޫލާ އެމަނިކުފާނު މަޝްވަރާކުރައްވައިއެވެ. އެގޮތުންނަވައި މަސައްކަތުގައި ކުއްލިއެއް
ހިނގުމުންދާގޮތް ބާރުއަޅައިގެން ގޮތްތެރެވެ. އެކަލޭގެފާނު ހުދައިބިއްޔާގައި
ހުންނަވައިގެން خرّاش بن أميّة الخزاعي ޖަމަލުގެ މަތީގައި މައްކާގެ އަރިހުގެ ފިރިންގެ
ގޮތަށް ފޮނުއްވިއެވެ. މުސްލިމުންގެ ގޮތުގެ ހަވާލުކޮށް بيت الله ހަމަ ޒިޔާރަތް
ކުރުމަށްވަޑައި މުސްލިމުން އަދި ހަނގުރާމަކުރުމަށް ނޫންކަމަށް ބަޔާން
ކުރައްވަމުންބަތުއެވެ. خرّاش މައްކާއަށް އަރައިވަޑައިގަތުމުން މައްކާގެ މީހުން
އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވި ޖަމަލު ކަތިލައިލިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު
ސަލާމަތްކުރެއްވުމަށް ދުރުވަޑައިގަތެވެ. ހަމަވެސް އެކަލޭގެފާނު ކަންތައްތަކަށްވުމާކަން
ސަލާމަތްވެވަޑައިގެން އަނބުރިވަޑައިގަތުނެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم މައްކާގެ ދިޔުންގޮތަކަށް
ފުރަސަތުގަރާރުވުމަށް ސަލީމަކު ފޮނުއްވިއެވެ. އެފަހަރު ފޮނުއްވީ عثمان بن عفّان
رضي الله عنه އެވެ. އެކަލޭގެފާނު ގުރައިޝުކަރަށްވަޑައި މައްކާގެ ދިޔުންނަން ހަމަ
ފޮނުއްވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ހަރަކާތްތެރިވާ ދުރުވުމަކަށްނުދެވެ. ހަރަކާތް ރުފާގެ
ކަންތައް ފުރަބަ ކުރުމަށްފަހު މުސްލިމު މަސައްކަތްކާއިކު އެނބުރި

ހިނގައިދާނޫއެވެ. ނަމަވެސް މައްކާގެ މީހުން عثمان رضي الله عنه ވެސް މައްކާގައި ހިފެހެއްޓިއެވެ.

އެއަށްފަހު މައްކާގެ މީހުންކުރެ މުކްރިޒް ބިން ޙަފްޞު ފަންސާސް މީހުން ގޮވައިގެން ޙުދައިބިއްޔާއަށް އައިސް މުސްލިމުންގެ މުޢަސްކަރަށް ހިލަޔާއި ދުނި އުކާށްފިއެވެ. މުސްލިމުން މުކްރިޒު ހައްޔަރުކުރުމުން رسول الله ގެފާނު އޭނާއަށް އެއްވެސް އަދަބެއް ނުދެއްވައި ދޫކޮށްލެއްވިއެވެ. އޭނާ ދޫކޮށްލެއްވީ އެއްވެސް ޝަރުޠަކާވެސް ނުލައެވެ. ހަމައެފަދައިން ތަންޢީމްގެ [illegible] ހިސާބަކުންވެސް އަށްޑިހަ މީހުން އައިސް މުސްލިމުން ފަތިސްނަމާދަން ތިއްބައި މުސްލިމުންނާ ހަމަލަދިނެވެ. އެބައިމީހުންވެސް ހައްޔަރު ކުރެވުނެވެ. ނަމަވެސް އިތުރު އެކަލާގެފާނު އެއްވެސް ޝަރުޠަކާނުލައި އެބައިމީހުންވެސް ދޫކޮށްލެއްވިއެވެ.

އޭގެފަހުން މުސްލިމުންނާއި ޤުރައިޝުންނާ ދެމެދު ދެފަރާތުން [illegible] ވަރަށް ދިގު ވާހަކަދެކެވުމަށްފަހު ދެފަރާތުގެ ދެމެދުގައި ސުލްޙަވެވުނެވެ. ނަމަވެސް އެސުލްޙައަކީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މީހުންނަށް [illegible] ކަނޑައެޅިގެން [illegible] އެއްފަދަ ސުލްޙައަކެވެ. އެމީހުންގެ ނަޒަރުގައި އެއީ، މުސްލިމުންނަށް ލިބުނު ނާކާމިޔާބީއެކެވެ. އަނެއްކާވެސް މުސްލިމުން [illegible] އެބައިމީހުން [illegible] އަދި [illegible] الله [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކަމުގައެވެ. ނަމަވެސް [illegible] ސުލްޙައިގައި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވަނީ [illegible] [illegible] [illegible] ޙުދައިބިއްޔާއިން އެނބުރި މަދީނާއަށް ވަޑައިގަތުމުގެ ސަފަރުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

މުސްލިމުންގެ ހިތުގައި ރުޅިވެރިކަން އުފެއްދި މާއްދާތަކެކެވެ. އެމާއްދާތަކަކީ ބޭރުފުށުން ބަލާއިރު ބަލިކަށިކަމުގައި ފެނުނުކަމަށްވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެމާއްދާތައް ގަބޫލު ކުރައްވިއެވެ.

ޙުދައިބިއްޔާގެ ސުލްޙަނާމާ އެކުލަވައިލެވުނު ދަނޑިވަޅު ޤުރައިޝުން އެކަލޭގެފާނުމެދު އެގޮތަށް ކަންތައްކުރީ އެކަލޭގެފާނު ކާމިޔާބުކުރުމަށްޓަކައެވެ. އެބައިމީހުންގެ މަޤްޞަދަކީ ކޮންމެވެސް ގޮތަކުން އެކަލޭގެފާނު ކާމިޔާބުކުރުމަށްވަނީ އެކަލޭގެފާނު ލައްވައި ބާރުގެ ބޭނުން ކުރުމުގެ ކޮންމެވެސް ފުރުޞަތެއް އެޅުއްވުމެވެ. އޭރުން ޤުރައިޝުންނަށް އެކަލޭގެފާނާ ހަނގުރާމަ ކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ލިބޭނީއެވެ. ބަރަކާތްތެރިވެގެން ޞުލްޙަވެރިކަމުން މަސްލަޙަތުތަކުން އެބައިމީހުންގެ އަރާރާތަކާއި ނިސްބަތްވާ ކަމުގައި ފެނުނެވެ ޤާނޫނާއި އެއްގޮތަށް ކަންތައް ކުރަނީ ޤުރައިޝުން ޢަމަލުކުރީއެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނު ބަޔަކަށް ކުރައްވަމުން ގެންދެވި ޢަމަލުތަކެވެ. ހަނގުރާމައިގެ ނުރައްކާ ކަނޑުވާލަދެއްވީއެވެ. ހަނގުރާމައިން ސަލާމަތްވުމަށް ބާރުގެ ބޭނުން ކުރެއްވުން އެދެވޭކަމެވެ. އެކަމަށްޓަކައި މުސްލިމުންނަށް އެޅުނު ނުރައްކާތަކަށް ބޭނުން ކުރެއްވުމުގެ ބާރު މުސްލިމުންގެ ބޮޑުކަމުގައި އޮތްނަމަވެސް މުސްލިމުންނާ ހަނގުރާމަކުރަން ޤުރައިޝުން ތައްޔާރެވެ. އެކަމަކު ބޮޑުވުމުގެ ގޮތުން ބާރުގައި މުސްލިމުންގެ ދަރުމަ ނަމަވެ. މުސްލިމުންގެ ބަލިކަމައި އެކަރިގެންދާވަރަށް ހަނގުރާމައިގެ ހަމަޖެހުމެއްވެސް ނެތެވެ. މުސްލިމުން މިއަދު އުނދަގޫތަކުގެ ވެރިކަމެއް ހަލާކަށްތަކުގެ ތަޖުރިބާ ވަރަށް ބޮޑުއެވެ. ދުނިޔޭގެ ސިޔާސީ ވެރިކަމާއި ދުރުގައިވުމުގެ ތަޖުރިބާ ސިޔާސީ ނުރައްކާތެރިކަމެވެ. އޭރުން ސިޔާސީ ވެރިކަމުގެ ރަހުމަތުގެ ދުރުސްކުރުމެވެ. އެކުރުއްވުމެއް އިތުރު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވާ ވަރުގެ ބައެއް ތަކެއްޗަށް އެބައިމީހުންގެ ބަލާއިރު ވެރިކަމެއް ދިރުވައިލުމަން

ތުރައިޝުންނަށް ލިބިދިޔައީ މަރުތަބަ ހަނގުރާމަ ތުރުކަމަކާއެވެ. އެއްކަލަކުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ކާރުވައިގެން ގޮތަކުން ކާފިރުސްކުރުއްވައި އެކަލޭގެފާނު ލައްވައި ބާރުގެ ބޭނުން ކުރުމުގެ ހިނގުމާއި ބަލަށް މުޝްރިކުން ނުކުރެވޭ އެކުރު ގާތެއްވުމަށް ނުބައްލަވައެވެ. ހަމަވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެންދެވި އެބައިމީހުންގެ ނުބަލާކަމުގެ ކަމަށް ބަލަލާއިރު އެޅުއްވުމަށް ނުލައްވައި

ދޫކުރައްވަމުންނެވެ. ޤުރައިޝުންނަށް އެކަލޭގެފާނު ކޮޅާހިސްކުރުވޭނެ ކުޑަވަސް ފުރުޞަތެއް ނުދެއްވިއެވެ.

މިމައްސަލައިގެ ސިއްރުހަސްކަން ހުރިވަރީ أبوبكر رضي الله عنه ދިމަވަރި އެހެން އެއްވެސް ސަހާބީއަކު މީދި އަނިޔާވެރިންގެ ކުރިމަތީގައި ރިސްތަރަން ޖައްސަވައިދެއްވުން ނުނުކަމުގައި ނުދައްކަކުރައްވައިވޭ. މާތްރަސޫލާ އަގްތަކުރުގުޅުމުން ރިޔާސީ ބަޔާނުކުރުމާއި ނުހަމަކަމާކަން ދުވަހަކަށް ނުގަތުވީއެވެ. ލިރިހި ޤުރުއާނުކަމި ޙުދައިބިއްޔާގެ އެގްރިމެންޓުގެ އަދި ބަޔާންކުރެވޭނޭ ސުލްޙަވެރިކަމުގެ ތަރުތީބުން އެކުގައި ސުލްޙަބޮޑުބަލި ޙުދައިބިއްޔާގެ ކުރިމަތީގައި އެކުޅުނެވެ. މުސްލިމުން ބަލިކަށިވެއްޖެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން މާތްالله ގެ ގަދަފުޅުގެ އަދިވެސް ދީނުގައި ހިފެހެއްޓިފަ ކޮންކަމަކާ ދަތިބަޔަކު ކަލޭތޯ؟ އަޅުގަނޑުމެންގެ ފުރަތަމަބަސްގެ ޤަވާޢިދުތައް ކުރިމަތިކަން ނުވެސްދުވެއެވެ. މާތްالله ގެ ރަސޫލާ ޤަބޫލުކުރައްވައިގަތީ ޙުދައިބިއްޔާގެ އެއްބަސްވުމަކަށް ވެވަޑައިގަތީއެވެ. އަދިވާ ހިތްފުދިވާ އަޅުގަނޑުމެންގެ އަޚުން (أبو جندل އާއި أبو بصير) އަބުޖަންދަލްގެ ދަރުމަ އަދިރާލިވާތަރިއްކާ ބަޔާނު ކުރުވުނެވެ. ނަމަވެސް މާތްالله ގަބޫލުކުރައްވާތީ ފަސޭހައިގެ ދައްކަ ހުރިހާކަމެއްގައި އަދިކަމެއްގެ ބަޔާންކުރި ސުލްޙަބައިގެ ދަރިއްޔާއިންނެވެ.

ސުލްޙަބަޔާންކުރީވެ. ޙުދައިބިއްޔާގެ ސުލްޙަބައިގެ އެގްރިމެންޓުގެ ބޭރުފުރުން ބަޔާނުކުރި ފުރުޞަތުވެރިންގެ ކޮންމެމީހަކު ބަލަހައްޓާކަށްވެ. ނަމަވެސް ބަދުނަކުދިމަ އަދި ޤުރައިޝުންގެ ފަރިކަރަ ސުލްޙަވެރިކަން މަދުވެ ވިޔަފާރިކުރަން ބަޔަކަށް ދުވަހުގެ ކުރިމަތިކުރިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޤުރައިޝުންގެ ފިރިކާ ޝަރުތުބޮޑުކަމެއް ދޭބެޔާ ކުރައްވައި އެބައިމީހުންގެ ދިބައިން ކަނޑައަޅު އެންމެ ކަމެއްގެ ދެވޭނެކަމެވެ. އެހެން، އާއި މުސްލިމުންނާއި ޤުރައިޝުންނާ ދެމެދު ދިހަކަހަރުވަންދެން އަމަންވެ ހަނގުރާމަކުރުމެއް ނުކުރެވޭނެކަމެވެ. އަހަރެން ކަންތައް އެކުގައިވި ދެވިކަނޑައެޅުނީ ދުވިއެކު ހަނގުރާމައިގެ

ހާލަތުގެ ސަބަބުން ދީން ފެތުރުއްވުމުގެ މަސައްކަތްކުރުމާއި އިސްލާމީ ދައުލަތް ފުރިހަމަކަމަށް ބިނާކުރައްވައި ތަރައްޤީ ކުރެއްވުމުގެ މަސައްކަތްކުރުމުގެ އޮތީ ހުއްޓިފައެވެ. މާތްރަސޫލާ ބުރައިބިއްޔާއިން ހަމަ އެނބުރިވަޑައިގެން ޢަރަބިކަރައާއި ޢަރަބިކަރައިގެ އެކި ފަރާތްފަރާތަށް ދާޢީން ގޮވައިލައްވައި ދީން ފެތުރުއްވުމުގެ މަސައްކަތްކުރުމަށް ފެށްޓެވިއެވެ. އެކަމަށް ކުރިއްސުރެ ބިނާއޮތީ ތަރައްޤީކުރެއްވުމަށެވެ. އަދުލުއިންސާފުގެ ދުވަސްވަރު އަދި ދަސްކުރެވުނު ދިރިހުރި ގޮތް ދަރުބާރުގެ މަސައްކަތް ހަރުދަނާކުރުމަށް ފުރުޞަތު ފުރިހަމަވިއެވެ. އެތަކެއް އަހަރުން މިރޭން އިސްލާމްދީނުގެ ދިރުމަށެވެ. އަދިވެސް ޤަވާޢިދު އެއްބަސްވުން އަންނަބަދަލު އިސްލާމްދީނުގެ ވެރިންނަށްދިޔައެވެ. އަދިވެސް ޢަރަބިކަރައިން ބޭރުގެ ރަށްރަށުގައިވެސް އިސްލާމްދީނުގެ ދައުވަތު ފެތުރުއްވުމަށް ފުރުޞަތުވިއެވެ. މުސްލިމުންގެ ފަރާތުން އަދާކުރެވުނު ދުވަސްވަރު މާތްރަސޫލާ ބަޔަކުގެ ތަރުޖަމާނުގެ ދިރާސާކުރައްވައި އެއްގަމު ފަތުރާތީ ދިވެހިރާއްޖެ ފެށިއެވެ. ދީން ފެތުރުއްވުމުގެ ބާރުލިބިގެން އިސްލާމްދީނުގެ ދައުލަތް ފުޅާވެ އަށް ވަރަކަށް ދަމަހައްޓައި އެކިއެކި ޤައުމުތަކަށް ދީން ފެތުރުއްވުމުގެ މަސައްކަތްކުރުމާއި ފަތުރާތީ ދަރަނި ކުރިއަށް ދިޔައެވެ. އެމަސައްކަތްކުރުމުގެ ނަތީޖާއަކަށްވީ މުސްލިމުންގެ ޢަދަދު އިތުރުވެ އިސްލާމްދީނުގެ ބާރު ދެމިގެން ދިޔަ ދުވަސްވަރު ޤާނޫނީ ގޮތުން ރަސްކަލުގެ ކުރުމަތިން ސަލާމަތުން ހުއްޓުވުނެވެ.

އަބޫބަކުރުކަލުން
ޢުމަރުކަލުން
ޢުސްމާނުކަލުން
ޢަލީކަލުން

ޚުލަފާއުއްރާޝިދީންނަށް ދައުލަތް ފެތުރުއްވުމުގެ ގޮތް ފާހަގަކުރެވޭ ޙާލަތުގައި ދީން ފެތުރުއްވުމުގެ މަގު އެހެނިހެން ދައުރުތަކުގެ ސަބަބުން ހުރިގޮތް ދިރިހުރެވެ.

ދިވެހި މުސްލިމުންގެ ބާރުތަކު ހިނގައިދިޔަ ވާހަކަތަކުގެ ފަރާތުން ސުލްޠާނުގެ ރަސްކަލަކު ފެނިދާނެ ކަމެއް ޤާނޫނީ ގޮތުން އަދިވެސް ތަރުޖަމާކޮށް މިހެން އެކިއެކި ރަސްކަލަކު ފަހަރެވެ. ފަހުން އަހަރުތަކުގެ ރަސްކަލަކު ތަރުޖަމާނާއެކު ގަވާއިދުގެ ބާރުވެސް ޙާލަތުތަކުގެ ބަޔާންތަކުގައި ރަސްކަލަކު ފެނުނެވެ. އަހަރުތަކުން އަދިވެސް ރަސްކަލަކު ހުރިގޮތް ތަރުޖަމާނުގެ ބާރު ރަސްކަލަކު ދިޔަ ދުވަސްވަރު ހުރިވަރަށް ބަލަމުން ދިޔައެވެ.

ތެރެއަށް ވެއްދީއެވެ. ބަދުރުގައި ހަނގުރާމަ ނުކުރެވުނު މީހުން ހަނގުރާމައަށް ނުކުމެވެއްޖެނަމަ މިގާ ހަނގުރާމަ ނުކުރެވުނީ ނުކުންނަކަށް އެބައިމީހުންނެއް ނުދަނީއެވެ. ހަނގުރާމަ ނުކުރެވުނު ބައިމީހުން ހަނގުރާމައަށް އައިސްކަމުގައިވިޔަސް ކަލޭ ހަނގުރާމަ ނުކުރައްވާށެވެ. މިހެން ކަލޭ ކިޔާއިރު ސުކުރުވާން އޮތީއެވެ ކަލޭ ކިޔާ އިސްނުކުރައްވާށެވެ. ކަލޭގެފާނު ކުރިއަށް ނުބައި ތަކުންތައް ތަކުރާރުކޮށް ވިދާޅުވުމުން ކަލޭ މަގުމަތީގައި ތަރުބިޔަތުކަން އެބައިމީހުންގެ ތަކުން ނާކާމިޔާބު ކުރައްވާށެވެ. މިސްތަކުން ކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ދުޝްމިނުކަން ބޭއްވައިގެން އެވެސްކަލޭގައިވިޔަސް ކަލޭ އެބައިމީހުންގެ ދުޝްމިނުކަމަށް ބަލަދީ ސިފަ އަތުނުދޭއްވާށެވެ.

ބަދުރުގެ ހާލިދާބުގެ ސިއްރަށް ވާދަވެރިވާހަކާ ހަނގުރާމަ ކުރުމަށްއެރުވީއެވެ. ބަދުރުގެ ހާލިދާބުގެ ސިއްރަށް ހަނގުރާމަވާ އެކަހެރިވެހުރި މިގޮތުގެ ބާރުގަދަ ކުރިމަށެވެ. ހަނގުރާމަ ކުރިމަކާނުލައި ހަމައެކަހެރި މިގޮތުގެ ހަރިބަތްން ވާދަވެރިވާ ހަރިހާރު ބަހައްޓަނުޖެހޭ ވަރަށްވެ. ކުރިޔަހަރިސްގެން ތަޢާލާގައި ހަނގުރާމަ ކުރާން ދަންނަ، އެކަމަކު މަޖުމަލީ ދިރުވިލިބޭ ތައްހާކުރުވާން ނުދަންނަ ދިރާސާކޮށް ދިރުސިހާގައި ކަސްޖައްޒެފައިވާ ސިފަތަކީ ހަޖަހަކަށް ޝުއްނާވަ ތިވިދިހުރުމެވެ. އިސްލާމްދިނުގެ ނަބިއްޔާ ހަނގުރާމަ ނުކުރައްވާ ސިހާސަތު ބޮޑުންނުކުރައްވައިގެން ހާއްދިވި ހާލިހާބު ހުދަން އަޑުގަނޑުގެން މިއްތިނި ހަނގުރާމަ ކުރިމުގެ ގަގެ ހިހާރުކުރުގެންނެވެ. ކަން މިންހުރިހުރި ރުޖުވާން އަޑުގަނޑުގެން ހަދިންކުރުގެން މިބީސާ އަޑުގަނޑުގެންނަވާ ވާކަﷲ ގެ ރަސޫލާގެ އުންމަތުގެ މިހެން ކަމުގައިވެ. އެކަލޭގެފާނު ވާކަﷲ ގެ ރަސޫލާގެތައި އަޑުގަނޑުގެންނަން ޝަވާރައްޓަރިފުއްވާންކަމަށް ކަނަވަރުކަމުގެ ކަމުގައިވެ.

- 9 -

މައްކާ ފަތަހަކުރެއްވުމަށްފަހު ޢަރަބީންގެ ޤަބީލާތައް ވަރަށްގިނަ ޢަދަދަކަށް އިސްލާމްވިއެވެ. ނަމަވެސް ޘަޤީފުއިން ވަރަށްގިނަބަޔަކު އިސްލާމްވީ ސިޔާސީގޮތުން އިސްލާމްވީނަމަ ހިތުން ނަސްބުރު ފެނިފައެވެ. އެހެންކަމުން ކުރީގެ މުސްލިމުންނަށް އައިކަހަލަ ވިސްނުމާއި ފިކުރުގެ އިންޤިލާބެއް އެބައިމީހުންނަކަށް ނާދެއެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ ބައެއް ޙުކުމްތައް (ނަމާދު ރޯދަ ޒަކާތް) ހިމެނޭގޮތުގައި އެބައިމީހުންގެ މިނިވަން ދިރިއުޅުމުގައި ޤަބޫލުކުރުން ވަރަށްދަތި ކަމެއް ކަމުގައެވެ.

އެހެންކަމުން، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ސްވަރުގެ ވަފާތުވުމުގެ މައްސަރުތަކެއްގެ ކުރިން ހަމަސްކަރާއި ނަޞާރާކަރައިގެ މީހުންގެ ތޯރުގައިވެސް، ތޯރަހަރަދިގެން އިސްލާމްދީނުގެ އާބަސްއުވުރުއް ހުރަހަކާ ބަލަހަށް އުފެދިފައެވެ. އެބައިމީހުން ހުރަހަކާ "އިސްލާމް" ގައި ޖަހާލުމަށްޓަކައިވިސް މަސައްކަތް ކުރިއެވެ. މިދުވަސްވަރު ދިޔައީ (އަރަބިއަސްވަރުދަ ބިޔަސިއާރާއި މުސްލިމުކަމުގެ ކަރުދާހު) ވަނީ އެބައިމީހުންގެ ބަޔަކު މާތްالله ގެ ބަސްފުޅު ކަމުގައި މިސްކިތުންގެ ހިތްވަކަން ވައްދައިދީނުމަކަށްބަހައި ނަބީކަމުގެ ދަޢުވާއެއްކަމަށް ކަނޑައެޅިއެވެ. ޖަހާދު ފުރުޞަތު ކުރައްވައިފައިވެސް ވަޙީގެ ޖަރީމާއިން ކަމުގައިވާނީ އިޚްރާމު ބައްދަލުވުމަކުން ޖިހާދުގެ ފުރުޞަތުކަން ކަނޑައެޅިގެން ދިޔައެވެ. މިދުވަސްވަރު ބާވަތުގެ ދޯހަޅިކަން ހިފުނުނީ، ޖަމާޢަތު ބަރަކަތްކަމުގައި ދޮގުމީހުންގެ ހިޔާލާ ވަރަށް އެއްގޮތް "ނަބީކަމެއް" ކަމުގައެވެ. އެހެންކަމުން އެދުވަހު މީހުން ބައިބަހަން އެކުގޮވެރިނާ ބައިވެރިވަމުން ގެންދިޔައެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ސްވަރުގެ ވަފާތުވުމުން އެބައިމީހުން ކުރިމަތިލުމަށް ތައްޔާރުކުރެވިއެވެ. އެބައިމީހުންގެ ތިރީސް ހާސް ހަނގުރާމަވެރިންނާއެކު ތަބޫކަށް ފުރިއެވެ. ތަބޫކަކީ ދާއިރާ ދުވަސްކޮޅު މަދީނާއާއި ޝާމާ ދެމެދުން ރާސްތާގެ މެދުން ހިސާބުގައި އަރަބިކަރައިގެ ގިނަމީހުން އިސްލާމްވީ

ދައުލަތާ ދެކޮޅަށް ބަޣާވަތް ކޮށްފިއެވެ. ހަމަ އެއާއެކު އެބައިމީހުން އެކަތިގަނޑަކަށްވެގެން މަދީނާއަށް ހަމަލަދޭން ތައްޔާރުވާ ޚަބަރުވެސް ފެތުރޭން ފެށިއެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނުގެ ޙަޔާތްފުޅުގެ އެންމެފަހުގެ ދުވަސްވަރުގައި ކުރެއްވި ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި أسامة بن زيد ގެ ވެރިކަމުގެ ދަށުގައި އެކަލޭގެފާނު ތައްޔާރުކުރެއްވި ލަޝްކަރު ތައްޔާރުކުރެއްވުންވެސް ހިމެނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު أسامة އަށް އަންގަވައިފައިވަނީ ރޫމީންނާއި ހަމަލަދެއްވުމަށްޓަކައި ޝާމްކަރައާ ދިމާއަށް ފަޅައިގަތުމަށެވެ. ރޫމީންނަކީ أسامة ގެ ބައްޕާފުޅު زيد بن حارثة رضي الله عنه ޝަހީދުކޮށްލިބައެވެ. [illegible] [illegible] [illegible]. މިލަޝްކަރު މަދީނާއިން ނުކުމެ [illegible] [illegible] [illegible] ދަތުރުކުރިއެވެ. ނަމަވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވަފާތުވެވަޑައިގަތް ޚަބަރު ލިބުމުން އެލަޝްކަރު [illegible] މުސްލިމުންގެ [illegible] ޚަލީފާގެ އަމުރުފުޅަކަށް ބަލަބަލައެވެ.

صدّيق أكبر އަށް ޚަލީފާކަން ލިބިވަޑައިގަތުމަށްފަހު އެކަލޭގެފާނު أسامة ގެ ލަޝްކަރު ފުރުވައިލެއްވުން ހަމަޖެއްސެވުމުން ސަޙާބީންގެ ގިނަ ބޭކަލުން އެކަމާ ދެކޮޅުހެއްދެވިއެވެ. އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. މުޅި އަރަބިކަރަ ބަޣާވާތް ކުރަމުންދަނީއެވެ. ކޮންމެ ހިނދެއްގައިވެސް މަދީނާއަށް ހަމަލައެއް އަތުވެދާނެއެވެ. މިފަދަ ހާލަތެއްގައި ލަޝްކަރު [illegible] މަދީނާ ދިފާޢުކުރެއްވުމަށްޓަކައި [illegible]. މިފަދަ ނާޒުކު ވަގުތެއްގައި ލަޝްކަރު [illegible] ފޮނުއްވުމަކީ [illegible]. ނަމަވެސް أبوبكر رضي الله عنه [illegible] އެއްވެސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

ސަޙާބީންގެ [illegible] [illegible] ހުރިހާ ބޭކަލުން [illegible] أسامة ގެ

ވެރިކަމުގެ ދައުރުގައި މަދީނާގެ ރައްކާތެރިކަމެވެ. އެހެން މުސްލިމުންގެ ދުރުގައި ބަރުދުގެ މައިގަނޑުތަކެއް ވަރުން ދިޔައީ ދުރަށެވެ. އެއްކަލަ އެދަރަ ނާޒުކު ވަގުތެއްގައި އިސްލާމީ ހަރަކާތް މަދީނާއަށް ދުރަށް ފޮނުއްވުމަކީ ބޮޑު ވިސްނަންޖެހޭ ކަމެކެވެ. ދަރުބާރުގެ މީހުން ވިދާޅުވީ أسامة އަކީ އުމުރުން ކުޑަކުއްޖެކެވެ. އެހެންކަމުން ޤައުމުގެ ބޮޑެތި ޞަޙާބީންގެ ތެރެއިން ލަޝްކަރުގެ ވެރިއަކު ހޮވުން އެދެއެވެ. އެކަމަކު ބައެއް މީހުން ޚިލާފުވިއެވެ. أسامة އަކީ އެންމެ ސާބިތުވެރި ޢަސްކަރީ ޤާބިލުކަމެއް ހުރި ވެރިއެކެވެ. އެހާބޮޑު ދައުރެއްގައި ބޮޑު ޞަޙާބީން ތިބިއިރު ކުޑަ ކުއްޖަކު ވެރިކުރުމަށް ބަލައިނުގަންނާނެކަމަށް ދެކުނެވެ. ދިފާޢު ކުރެވޭނީ ބޮޑު ވިސްނުމަކާއިއެކުގައެވެ.

عمر الفاروق رضي الله عنه ގޮސް ދެންނެވީ أسامة ގެ ލަޝްކަރުގެ ސިފައިންގެ ޝަކުވާ ހުށަހަޅައިގެންނެވެ. އަންޞާރީން މުސްލިމުންގެ ބޭނުމަކީ ޚަލީފާ އަރިހުން ޝަކުވާ ހުށަހެޅުމެވެ.

أبوبكر رضي الله عنه ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. عمر ގެ ހާލުގައި އަލިކުރިއެވެ. ކުޑަކުއްޖެއް ލަޝްކަރުގެ ވެރިކަމަށް ކަނޑައެޅުމަކީ ޢަރަބީން ރުހޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެފަހަރު أبوبكر رضي الله عنه ޖަވާބު ދެއްވިއެވެ. "ލަޝްކަރު ވެރިކަމަށް ކަނޑައެޅުއްވީ ރަސޫލާގެ އަމުރުންނެވެ. ދީނީ ފަރުވާ އަޅުއްވާ ކަމެއްގައި އަޅުގަނޑު ބަދަލު ގެނައުމެއް ނުވާނެއެވެ. ނަބިއްޔާ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ކަނޑައަޅުއްވައިފި ލަޝްކަރުގެ ވެރިޔާ ބަދަލު ކުރަން ނުފެށޭނެއެވެ." ދެން ދެންނެވީ ރަސޫލާއަށް ބަހަތަރު ދީގެން ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭގެ މަންމަ ކަލޭ ގެއްލިދާށިއެވެ، ޚައްޠާބުގެ ދަރިޔާ! ރަސޫލުﷲ ވެރިކުރެއްވި މީހާ ދުރުކުރަން ތިޔައީ އަހަރެން އަމުރުކުރަނީތޯއެވެ؟"

أبوبكر ގެ ފައިން ހިނގާލެއްވީ ލަޝްކަރާއިއެކުގައެވެ. ލަޝްކަރުގެ ދުރަށް އެކަނި ފޮނުއްވާ ވަގުތު އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވީ ހިނގައިގެންނެވެ. أسامة بن زيد ކަނޑައެޅުއްވީ ލަޝްކަރުގެ ވެރިޔަކަށެވެ. أسامة އަސްކަރީގެ އަސްވާރެއްގައި ވަޑައިގެން ހުރިއިރު ކުރިއަށް ދިޔައީ أبوبكر ހިނގާފައި އެވެ. أسامة އަ

ވާހަކަދައްކަވަމުން ހިނގަވައިފައި ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެހިނދު أسامة ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނުވެސް ސަވާރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އެނޫންނޫނީ އަޅުގަނޑުވެސް ސަވާރީން ފައިބާނަމެވެ." أبوبكر الصّدّيق رضى الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ. "އަޅުގަނޑު ސަވާރެއް ނުވާނަމެވެ. ކަލޭގެފާނު ސަވާރީން ފައިބައިވަޑައިގަތުމުގެ ބޭނުމެއްވެސް ނެތެވެ." މިއީ أسامة ގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މުސްލިމުންގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. أمير المؤمنين، أسامة ގެ ސަވާރީއާއި [illegible] ހިނގަވައިފައި ވަޑައިގަންނަވާތަން ފެނުމުން أسامة ގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

أسامة ގެ ލަޝްކަރު [illegible] އިސްލާމީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. މުސްލިމުންގެ ވަރަށްގިނަ [illegible] [illegible] [illegible] މުސްލިމުންގެ ހިތުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] أسامة ގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. أسامة [illegible] [illegible] [illegible]

ތަޔާރުކުރެއްވިއެވެ. أسامة އަކީ އެލަޝްކަރުގެ ވެރިކަމަށް އެންމެ އެކަލޭނަ ބަޔަކުވެއެވެ. އެހެނީ ކުޑަކުދި ހަނގުރާމަކުރިއަކަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅު ޝަހީދުވެފައިވާތީ ރުހުމެއް ނުވެއެވެ. ނަބިއްޔާއަށް ޚަބަރުލިބުމުން އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުޅު އޮޅިގެން ބައްޕާފުޅުގެ ބަދަލުގައި އެފުޅުގެ [illegible] ހަމަހަމައެވެ. أسامة ގެ ވެރިކަމުގެ ދަށުގައި އިސްލާމާއި ލަޝްކަރު ހަނގުރާމަކުރުމަށްފަހު ވަނީ ވަރަށް މަޤްޞަދު ބިރުވެރިކަމާއި ހިތްވަރުގަދަކަމާ އެކުގައެވެ. ދުޝްމިނުން ހުރިން ބަލިކޮށްލިއެވެ. އެހެންވެސް ވަރަށްގިނަ އަސްކަރުންނާއި ޤައުމާ ހިފައިގެން އެނބުރި މަދީނާއަށް ރުޖޫޢަވިއެވެ. އެހެން ގޮތުން އެހަރަބިކަމަށްހުރި ބާޒާރުގެ ހިތްވަރު އުފެދުނެވެ. [illegible] ބަލިކޮށްލެވުނު ދުޝްމިނުންނަށް ލިބުން ވަރަށް ބޮޑު ކާމިޔާބީ ބާރަކަށް އެކަމުން ލިބުނެވެ. [illegible] ހަސަދަވެރިން [illegible] ލިބުނީ ދުޝްމިނުންނަށް ދުޝްމިނުންގެ [illegible] ގަދަވެގަތުމުގެ ވަސީލަތެއް ކަމުގައެވެ.

- 15 -

އިމާމު ބައިހަޤީއާއި އިބްނު ޢަސާކިރު، عروة بن زبير رضى الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައިފައިވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޛާތުއްސަލާސިލު ހަނގުރާމައަށްޓަކައި عمرو بن العاص رضى الله عنه ގެ ވެރިކަމުގައި ލަޝްކަރެއް ފޮނުއްވިއެވެ. އެލަޝްކަރު ފޮނުއްވީ ޝާމްކަރައާ ދިމާލުގެ ފަރާތަށެވެ. عمرو بن العاص އެސަރަހައްދަށް ވަޑައިގެން ނަޒަރު ބެއްލެވިއިރު ދުޝްމިނުންގެ ޢަދަދު ގިނަކަމުން އެކަލޭގެފާނު ޖެހިލުންވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހަށް އެޚަބަރު ފޮނުއްވައި އެހީވުމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. މާތްރަސޫލާ މުހާޖިރީން ބޭކަލުންނަށް ގޮވައިލައްވައި ދުއިސައްތަ ބޭކަލުންގެ ޖަމާޢަތެއް ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ. އޭގެތެރޭގައި أبوبكر ގެފާނާއި عمر ގެފާނާއި

އަދިވެސް އެތައް އެތައް ބޭކަލުން ހިމެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެޖަމާޢަތުގެ އަމީރަކަށް أبو عبيدة بن الجرّاح رضي الله عنه ޢައްޔަން ކުރައްވައި ވަގުތުން ފުރައިވަޑައިގެން ދަތުރުކުރައްވައި عمرو بن العاص އާ ބައްދަލުކުރައްވަން ދަތުރުކުރެއްވިއެވެ.

أبو عبيدة بن الجرّاح رضي الله عنه ގެ ލަޝްކަރާ ވަނީ ޖަމާވެ ވާޞިލުވުމުން عمرو بن العاص ގެ ލަޝްކަރާ ގުޅުމުން އެބޭފުޅުން ސުވާލަކީ ދެބައިމީހުންގެ ކަމަށްޖަހާނީ ވަޑައިގެންނެވި ބޭކަލުންގެ ސުވާލެވެ. عمرو بن العاص ވިދާޅުވިއެވެ. "އަޅުގަނޑަކީ މިހުރިހާ ބޭކަލުންގެ އަމީރެވެ. އެހެނީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހުން އަޅުގަނޑު ފޮނުއްވީ އަޅުގަނޑަށް އެހީ ފޮނުއްވައިދެއްވުން އެދިއެވެ. މިހުރި ބޭކަލުން ފޮނުއްވީ އަޅުގަނޑު އެހީތެރިކުރައްވަން އަޅުގަނޑަށް އެހީތެރިވުމަށްޓަކައެވެ." أبوعبيدة رضي الله عنه ގެ އަރިހުގައި ވަޑައިގެންނެވި މުހާޖިރީންނާ ބޭކަލުން އެގޮތަކާ އެއްބަސްވެވަޑައި ނުގެންނެވިއެވެ. عمرو بن العاص ގެ އަރިހުގައި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނަކީ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި އެކު ލަޝްކަރުގެ އަމީރެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ އަމީރަކީ أبو عبيدة އެވެ. عمرو بن العاص އެގޮތަކާ އެއްބަސްވެވަޑައި ނުގެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަތީ ކަމަށް ވިދާޅުވިއެވެ. މިތަނުގެ ބޭކަލުންގެ ބައިވެރިއްޔާއި އެކު ލަޝްކަރުގެ ބައިވެރިއްޔާއެވެ. މިތަނުގެ ބޭކަލުން ފޮނުއްވީ އަޅުގަނޑަށް ބައިވެރިވުމަށްޓަކައި ގޮތުގައި ކަމަށެވެ.

أبو عبيدة رضي الله عنه ދެން އެކަމަށް ގޮސްވަޑައިގަތުމުން ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ عمرو އެވެ. ދަންނަވައިގަންނަވާށެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަޅުގަނޑަށް ފުރުއްވައިލެއްވުމުން އަންގަވަމުން ހިފުއްވި ބަސްތަކީ އަޅުގަނޑާއި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައުމަށްފަހު ދެމެދުން އެއްބައިވެގެން ކަމެއް ކުރައްވައި ދެބަސްނުވާށެވެ. ދެމެދުން ދެބަސްވެ ދެކޮޅު ނުހައްދަވާށެވެ. އެހެންކަމުން وَالله ގަސަމަށް ބުނަމެވެ. ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުގެ ބަސް ނުބައްލަވާ ނުކިޔަމަންތެރިވިޔަސް އަޅުގަނޑު ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންވާނަމެވެ."

މިވާހަކަ ރިވާކުރެއްވި ފަރާތުން ބަޔާންކުރައްވާގޮތުގައި أبو عبيدة އެހެން ވިދާޅުވުމަށްފަހު عمرو بن العاص އާ ވެރިކަން ހަވާލުކުރެއްވީއެވެ. عمرو ގެ ދަށުން މަސައްކަތް ކުރައްވަން އެއްބަސްވެވަޑައިގެންނެވީއެވެ. (އަލްބިދާޔަތު ވައްނިހާޔަތު ހަތަރުވަނަބައި)

މިމައްސަލައިގައި ދެފަރާތުންގެ އެފަރާތެއްގެ ގޮތުގައި ހިފެހެއްޓިނަމަ މައްސަލަ ނިމުމަކަށް ނައިރުވޭ. ދެބަސްވިހުންނާ ދެކުޅެގެން ގޮސްއިރު ޙަޝްވަލަށް އެއްބަސްވާނެކަމީ މާތް ފަރާތުގެ ނިޔަތްޕާކުވުމެވެ. އިސްލާމް ދީނުގެ ހާލު ދެފަރާތުން ވިސްނަވައިގެން ބަހައްޓަވާތީ އަނގަތު ބޯހަލާކުރުމުން ދެފަރާތުގެ ވިސްނުން ރަނގަޅުކޮށް ކުރިޔަށް ބާޒަރެއް އަދިވެސް ބޯހަލާކޮށްދެވުން ދުރު ޖަމާއަތް ބަތަރުކޮން ވަތަދަލަ ކޮށްދިނުމެވެ. އެކަމުގެ ބޮޑުތަކުބުމުން ދުރު ދުށްތަކުން ބެހިކަރުވާ ނިކަމުގެ ފައިދާއެވެ.

- 11 -

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ބޭފުޅުންކުރެ އެންމެ ފަހު ދަރިކަލަކީ إبراهيم އެވެ. އެކަލޭގެފާނު ހިޖުރައިގެ އަށްވަނަ އަހަރު ލިބިވަޑައިގެން މާރިޔާ مارية القبطيّة ގެ ބަނޑުން ލިބިވަޑައިގަތެވެ. ގޮތުގަނޑެއްކަން އަޅުކަމުގެ ދުކުޅުކުރުގައި إبراهيم އަވަހާރަވެވަޑައިގަތެވެ. އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވީ ދުވަހަކީ ހިޖުރައިގެ ދިހަވަނަ އަހަރެވެ. ވަރަށް ކުޑަ ބޮޑު އަހުރުވަރުގެ ހުރުމުތަކުގައި އުފަން ޖަމާދުލްއާޚިރު 29 ވަނަ ދުވަހު 10 ހ. ގައެވެ. އިހުޒާމާތުގައި ކަލަކުތެރިއެއްކުރެވިހެއްވެ އެކޮށައްދޮރުގެ ވަހުދި ހިލާމްލަގަށް ވެސްދިނެވެ. އެހިރާމްވެރިގެ ދިރިގެއިވޭއެވެ. ކުރިހުރެ ބައިޖަވަނީ ވަޙަވާދު ޤަރުވާއެޅުމަށް އިރު ނުވަދަ ހަނދުގައި ކަދަރިކުރެވެ. إبراهيم رضى الله عنه އަވަހާރަވި ދުވަހު

އިރުގަނޑަ ހިފުމުން މަދީނާގެ މީހުން ވާހަކަދައްކަން ފެށިއެވެ. "މިއަދު އިރުގަނޑަ ހިފީ ނަބިއްޔާގެ ދަރިކަލުން އަވަހާރަވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ." رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް އެކަބަރު ލިބިވަޑައިގަތުމުން ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ. މަރުގެ ބާރިޔާއާ އިރުގަނޑަ ހިފުމާ އެއްވެސް ގުޅުމެއް ނެތެވެ. أبو موسى الأشعري رضي الله عنه ރިވާކުރައްވާގޮތުގައި މާތްރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ.

މިއީ މާތްالله ދައްކަވާ ނިޝާނެކެވެ. މިއީ އެއްވެސް މީހަކު މަރުވުމުގެ ސަބަބުން ވާކަމެއްނޫނެވެ. ނުވަތަ ދިރިހުރުމުގެ ސަބަބަކުންވެސް ވާކަމެއްނޫނެވެ. އަދި ކީއްޗެއްތޯއެވެ؟ މާތްالله މިކަމުގެ ޒަރީޢާއިން އެކަލާނގެ އަޅުތަކުން ބިރުވެރިކުރައްވާއެވެ. އެހެންކަމުން ކަލޭމެންނަށް މިކަހަލަ ކަމެއް (ކުސޫފާއި ޚުސޫފާއި) ފެނިއްޖެނަމަ ބިރުވެތިކަމާއެކު މާތްالله ގެ ޛިކުރުކުރުމަށް ހަނދުމަކުރާށެވެ. އެކަލާނގެ ބަސްކުރުމަށް ދުޢާކުރާށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ބަސްކުރުމަށް ފާފަފުއްސެވުން އެދޭށެވެ.

އިރުގަނޑަ ހިފުމާ ނުވަތަ ހަނދުގަނޑަ ހިފުމާ އިއްތިފާޤުން ދިމާވާ ކަމެއްނޫނެވެ. އަދި ކީއްވެތޯއެވެ؟ އެއީ ކަނޑައެޅިފައިވާ ފަރާތެއް ތުންތުންހޯދީގެ ދަރުން ހިނގަކަމުކަވެ. އިރާއި ހަނދު ދައުރުވަނީ ވަރަށް ބަރާބަރު ފުރިހަމަ އިންތިޒާމުގެ މަތީންނެވެ. އިރާއި ހަނދު ދައުރުވުމުގައި ބައެއްފަހަރު ބިން އިރާއި ހަނދާ ދެމެދަށް ވަދެއެވެ. އެސަބަބުން އިރުގެ އަލި ފުރިހަމައަށް ހަނދަށް ފޯރާކަމެއް ނުވެއެވެ. މިގޮތުން ހަނދުގަނޑަ ހިފަނީއެވެ. ހަމަ އެފަދައިން ބައެއްފަހަރަށް ފެނިދާއި އިރާ ދެމެދަށް ހަނދު ވަދެއެވެ. ނަތީޖާއެއްގޮތުން އިރުގެ އަލިކަން ބިމަށް ނުފޯރުވިއެވެ. އެސަބަބުން އިރުގަނޑަ ހިފައެވެ. އެހެން، އިރުގަނޑަ ހިފުމަކީ އިރާ ހަނދުގެ ބިއްދަރަން ވަންނަކަހަލައެވެ. ހަނދުގަނޑަ ހިފުމަކީ ހަނދު ދުނިޔޭގެ ބިއްދަރަން ވަންނަކަހަލައެވެ. މިހާރު ކަލޭގެފާނު ހިސާބުކުރާ ފަރާތް ބަޔާންވެފައިވާ ފަލަކީ ނިޒާމާ އެއްގޮތެވެ. މިސާލެއްގެ ގޮތުން 16 ފެބްރުއަރީ

1980 ގައި އިރުކޭތަ ހިފިއެވެ. ފަލަކީ އިލްމުވެރިންނަށް ވަރަށް ކުރިއްސުރެ އޮމީ އެކަން އެނގިފައެވެ. އެދުރުންވަނީ ކޭތަ ހިފާން ވަގުތުވެސް ވަރަށް ބަރާބަރަށް ނަގައިލައެވެ. އިރުކޭތަ ހިފާން ފެށިފައިސް އަދި ގިނައިރު ނިމުނީފައިސް ހަމަ އަތުގަކުރެއެވެ. ސަތޭކައަކަށް ވެއެވެ. އެކި ސަރަހައްދުތަކުން ކޭތަ ފެންނަގޮތް ކަނޑައަޅައެވެ. ބަލާނެ ތަނުތަކުން ދުރު ކޭތައާ އަންނަބައި ތަނުތަކުން ފެށިކޭތައާ ފެންނައެވެ. ފެންނަހަށް އިރުކޭތަ ހިފާއިރުގައި ހުންނައިރު އިރުގެ އަލިކަން ގަނޑުވަނަކަން އަހަރެންވެސް ކަނޑައެޅެއެވެ.

އިތުރު ސަހާބާގެ ސުންނަތީ އިރުކޭތަ ހިފުމުންނާއި ހަނދުކޭތަ ހިފުމުން ކޭތަނަމާދު ކުރެއްވުމުވެ. ކޭތަނަމާދަކީ މާތްﷲ ގެ ރަސޫލާގެ ޒަމާނުގައި މިވާގެ ނުކުތުންތެރިކަމާއި އާރާއް ބާރައްނުތަކުން ފެތުކުރުމުގެ. އިރާކީ މާތްﷲ އިންސާނުންނަށް ދެއްކަވައިދެއްވާ ވަރަށްބާރު ސިއްރުތަކުގެ ކަމެއް. މާތްﷲ އިރުގެ ޝަރީޢާއިން އަތުގަނޑުމުންނާއި ގުރުކަނޑުވުމުން ޢަލާމާތަކާއި ހުރުކަން ކިބައިގުޅުން ގަގަހި ކުރައްވާނެވެ. އިރުކޭތައަކީ އިރުކަން ދޮރުވަ ފާހަގަ އެއަލިކަން އެކަލާނގެ ކިބައިން ގުޅުގުޅުގެ ކުރުކޮށްދިނުން ހިދުމަތްކޮށްދޭ ކަމުގޭ ކާރީކަމެވެ. މާތްﷲ ހަމަ ހޯދުމަށް ކުރުކަމުން ކުރުކޮށްދެއްވުމުގެ ކަމެވެ. އެކަލާނގެ ހޯދުމަށް ހިފުމަކީ ނިޒާމެއް ބާރައިން ހޯދު ނިރުމަކާތެއްވުން އަތުބުރައި ގުޅުވާފަތިނެވެ. އެހެންކަމުން ކާތަހިފުމުން އިންސާނުންނަށް އޮތީ އެކަލާނގެ ރަސްކަންތުގަން ހަނދާންކުރުމުގެވެ. މާތްﷲ ގެ ރަސްކަންތުގަން މިގާ ބާރުނުތަކާއި މަގާމް ބުރާކަން ހިތުމަށްކޮށްދިން ގުޅުމަށް އެކަލާނގެ ރަސްކަންތުގަން ސަރުދަރަށް ފިރުތުމެވެ. އެކަލާނގެ ރަސްކަންތުގަން ދުނިޔޭ ދެކުނުތުމެވެ.

"ހައްގަވައި ބޭކަރުއްފި ރަސްކަންތެރިކަމާ! އިބުރަސްކަންތެރިކަމާގެ އިތުރުގެ އަތުރިކަން ގެންދަވައިދިނަވަ އެއިރުން އަތުރިކަން ދޫން ފަރުމާވެ ނުވުއެވެ. އިބުރަސްކަންތެރިކަމާގެ އަތުތުން އަތުރިކާއި ކުރުކަތުން މަހުމާވ ކުރައްވައިދިނަވަ އަތުތުންނަން އަތުރިކާއި ކުރުކަތުން ހަމައިލުގުން އައްވުސް ފަރުމާވ ނުވުއެވެ."

"ކެތެރަ ހިތުގައި" ހަމައެކަނި އިރު ހަނދަން ބާއްވާކަށް ނުފުދެއެވެ.

މާތް الله ދެއްވައިފައިވާ އެހެނިހެން ނިޢުމަތްތަކާވެސް މިބާވަތުގެ ބާރިޤާތައް ތަފާތު ސިފަސިފައިގައި ކުރިމަތިވެއެވެ. ދުވަހެއްހުރަސްކޮށް ގެވިފައިވާ ބަލިމަޑުކަމާ ހަނދަނެއްނުވާ ހިނގާ "ކެތެރަ" އެއް ފުރަހެއް. ކޮޅީ ހިނގައިދާ ދުވަސްވާ ގެވިފައިވާ ދުވަސްވެސް ނުބައިވެދާ ކުރިމަގު ފުރުޞަތު "ކެތެރަ" އެއް ފުރަހެއް. މިގޮތުން އިންސާނާއަށް ދެއްވައިފައިވާ ނިޢުމަތްތައް ހިނދުކޮޅަކުން ނިގުޅައިގަނެވުން އެކުއްޔަތުގެ ބޮޑުކަމެއް މިވަނީ ހުރި އެކަށީގެންވާ ގޮތުގައެވެ. އިންސާނާގެ ބިބަޔަށް ޝުކުރުވެރިވުމުގެ ޤަބޫލުގެ އުފާވެރިކަމަށް ޝުކުރުވެރިވުމަށްހުއްޓަ. އެނިޢުމަތް އަބަދުވެސް ނިގުޅުއްވައިގެން ހިފެހެއްޓުމުގެ އެހާ ބާރު ހުށަހަޅަސް ދަމަހައްޓައި އިންސާނަކަށް ހަރުދަނާކޮށްދެއްވާ ހަތަރު ކަމެއް ހިމެނޭ ވާހަކަކުރެވިދާނެއެވެ. މާތް الله އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ބިބަޔަށް އެކުވެރިކޮށް އެދުރުވުވެސް ނުކުރާނެ ކަމުދާ ފަރާތަކަށް ބަރަކާތް ލެއްވުމެވެ. އިންސާނާ ބަރަކާތް ކުރެއްވުމަށްޓަކައި މާތް الله މިޢުމިނުގެ ކުރަށްޓަކައިދިޔައިވާ އިންސާނުގެ ތަޤުވާގެ ދަރަޖަ "ކެތެރަ" ކަމުގައި ދެންނެވިދާނެއެވެ.

ބިން ހެއްދެވުމުގައި ދެނީ ބަރަކާތްތެރިކުރެއްވުނުއެވެ. ބިމުގެ "ބަޔާން" އެކުރާގައިވެސް އިންސާނާ ދަރަބައިގެ ހުނަ، ވެރިފައިވާ މާއްދާއެކެވެ. ކެހިމަށް ފުށުގެ އެއްގަމަށް އެމާއްދާ އަބަދުވެސް ހުރިހާ އެކުރައްޓަށް. އެހެނެކުވާއެކެވެ އަތުގަނޑުބަލުގެ ފައިމިދަ ދަނަކަށް ބިންގަނޑު އެންނާ ހުއްޓުގައި އެހެނަ މަސްއްގެ ގުޅިގެނެވެ. މިއީ އަތުގަނޑުބަލުގެ ނަންނަށް ވަރަށް ބޮޑު ނިޢުމަތެކެވެ. ނަމަވެސް އާބާދު ބާރުމަތިކަމުގައި އަތުގަނޑުބަލުގެ އާސަރާ ނިޢުމަތް ކަލުކަމަށް އިބްރާހީމް ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން ބަރަކާތް ފަހަރަކުން ޖަލުޖާމަތުގެ ޖަރާއިން ބިލުގެ މަތިފަރާވާ އުފުލުމަށް ދެއްކެވެ. ބިލުގެ އެއްރާގައިވާ ދުނިޔާ ހުރި މާއްދާ އިންސާނުންގެ ސަލާމަތުގެ ބަރަކާތުގައި ކަރުދާސްކުރެއްވި ހިފަހައްޓައިވާކަން ހާމަކުރެއްވުމަށް ދެއްކެވެ.

ހަމައެފަދައިން ވާރުތަވުމުގައިވެސް ބަޔާއިބުވާ އަންހެނުންނަށްވާވަރަށް ނިޢުމަތްތަކެވެ. އިރުގެ ހުނުރުގެ ސަލާމަތުން ފުރިން އާއިލާއިން ދައްކަން އަނބިދަރިން ދިއުމާއި، ވިޔަފާރީގެ ސިފައިގައި އަލުން ބަލާލުމާއި، ވައިގެ ޖަރާއިން އަރުވުމުގެ ވިޔަފާރި އެކުންޏަކުން ދަތުރުކުރުން ވާރު ފުޅުސްލުމާއި، ވާރުގެ ސަލާމަތުން ބިމުން ގަސްގަހާގެހި ފަޅައި އާރުކާމާއި ފުރިހަމަ ދިރުއްވާ ދުނިޔަވި ހަމަހިފުސް މާތްﷲ ގެ ރަޙްމަތްތެރިކަމުގެ ބާރިކަތް ބައިޙާސްވާފަދަ ނުހުނާތްތަކެވެ. މާތްﷲ ގެ އަޅުތަކުންނަށް ގުދުރަތުގެ ދެއްވުން ގެންދަވާ ނިޢުމަތްތަކެވެ. ނަމަވެސް މާއަބަދު ދިބިދިބި ހުރިކަން އިންސާނާ އަނިޔާގެ އަގުބާއްކަން ހަނދާންނެތިދެއެވެ. އެހެންކަމުން ބައްލަވަހަރަން ހުނުމުސްން ދިރިގަޔަ ވާރަހުވާ ދަތުރުތަކަށް ފާއިތުވެއްޖެ. އިންސާނާގެ ޝުކުރު ހަމައަށް އާއްމުގެ ކަމެވެ. މާތް ﷲ ގެ ނިޢުމަތަށް ޝުކުރުކުރުން މަދުނުނެވެ.

ވަބަރިވިސް ދިރުޙަބްޒު ނިޢުމަތެއްހެއްވެ؟ އަޅުގަނޑުމެންނަން އަބަދާއަބަދު މާޒީ އާލާސްވާކަން ދިބިދިބި ހުރިއެވެ. ފިނިވައި ރަޅުގަދަ ދުދުރަތުގެ "ފަސްކާ" އެއް ފަދައިން އަޅުގަނޑުމެންނަން އަހަރު ދިއްބައިދެއްވެ. ވާރު ފުހުމުގެ ނިޔާމް ހަމަހަރަން އަޅުވައިދެއްވެ. ވަތަނި މިގެ އިސްރަށްވެސް ސުމާރުއްސްތަހަ ގިނަގަނަ ފައިދާތަށް ދިއްބައިދޭ އެއްކަލަކެވެ. ނަމަވެސް ވައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ޙަޔާތް ސަލާމަތް ފާޅުކަށް އެގޮ އަހަރުމެންވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ ހަނދާނުން ކާގެން ހިނގައިދެއެވެ. އެހެންކަމުން ބައްލަވަހަރަން ވަތަނި ޖުފާނަކުރުވުއްވެ. އަރަހުނި މާތްﷲ ވައިގެ ސިފައިގައި އިސްރާނާ ބާރުމަތްބަރަޙި ރާއްވަވައިފައިވާ ކާ ބައިރާނުކަރުވަހާ ނިޔާމާއްކަން އިސްރާނާ ދުނިޔަމަތްބަކަށްދެވެ. މިގޮތުން ކަސްމް އެއްކޮއްގެފުސް "ކާތަލް" ވެއްވެ. އެކަތަ ހިފަހާ އިސްރާނާގެ ކަބައިގައި ނިޔާމުގެ އިބާނާސް ހަޔާތްދުމަތްބަކަށްދެވެ.

އަދުގަނޑުވެސް ހުރީ ބައްޕާބޭފުޅު އިސްވެދެންނެވި ފަދައިން މަތިވެރި އިލްމީ ނަބީކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އެކުވެރިވާ ބައްޕާބޭފުޅާ. މިހެން ކޮންމެ ނަބީކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑު ރަސޫލުﷲ އެކުވެރިޔާ ކޮންމެ ހުސްދުވަހަކު ދުވަހުގެ ތެރެއިން އެއްފަހަރު ގެންދަވަމުން ނަބީކަލޭގެފާނު. އެއްކަލަ ހިނގުމާއި ގުޅުން ހުރީ ދުވާލެއް، އެކަމު ފަހު ރަސޫލާގެ ރަސޫލުކަން ލިބިވަޑައިގަތުމުން ނުބައިކޮށް ވިދާޅުވި. އެކަލާގެ ނަބީކަލޭގެފާނު ކޮޅު މަގުބޫލު ހަދައިގަނެވި އެއްކިބައިވާ. އެކަލާގެ ނަބީކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާބޭފުޅާގެ ހިތްހޮޅި ހަވާސާ އިންސާނާގެ ނުބައިވެފައިވާ. މިދުވަސްވީފަހުން އަދި އަންނަނިވި އާޔަތުގެ ތިރީސްވަނަ އާޔަތެވެ.

- 12 -

ހިޖުރަ ކުރެއްވުމުގެ ކުރިން ހަތަރުވަރަކަށް ހަމަވެފައިވާ ނަބީކަލޭގެފާނު ހިތްވަރުދެއްވި
އުއްމަހާތުލްމުއުމިނީންގެ ތެރެއިން أمّ المؤمنين السّيدة عائشة رضي الله عنها އެކަލޭގެ
ބައްޕާބޭފުޅުގެ ތަރުބިއްޔަތުގެ ދަށުގައި މުސްލިމުންގެ ފަރާތުން ވަޑައިގެންނެވި. އެއީ
ބޮޑުވެރިކަން ލިބިވަޑައިގެންނެވީ އަލީއާ ބައްޕާވެސް ހަރުގަނޑު ރައްކަޅުކުރެއްވެވި
ސިފަތަކެއްގެ ދަށުން އެކަލޭގެ ނުރުހުމުން ބަރަކާތްތެރިކަމާ ދެބައްޔާ އެކު ރަސޫލާއާ
ނިކަމެތިވުމުން ބޮލުގަނޑު ބޭނުންވެރިކުރިން ތަނަވަސްވެ ހަދައިގެން ފުދިފައިވާ ފަރާތަށް
ގޮސްފައިވާ ބަލިކަށިކަން ރައްކަމުގެ ފަރާތްތަކުން ބަޔާން ކުރެވިގެންވާ. އަދިގަނޑު السّيدة
عائشة رضي الله عنها ގެ އަހުރެން ބޮޑެތި ބޮޑުކަމެއްނޫން ސާބިތު ކުރާނެ އެކަލާގެ
ޖިހާދަށްވުރެ. އަހަރުމެންގެ ހަމަގައި ބޮޑުތަކެއްގެ ބަލިކަމަކާ ބޮޑު ދަރަޖައެއް
ހުރިބަޔަކަށް ހާލަތުގައި އަހަރުމެންނަށް ބަދަލުވިބަޔަކު ސާބިތުކުރި ހަމަ
ބޮޑު ބަލިވެއްޖެއެވެ.

އިތުރު ސަހާބާގެ ހިޖުރައަށްފަހު މަދީނަތުއްރަސޫލު ނުވަތަ މަދީނާ [illegible] ނަމުން މަޝްހޫރުވި ކަމުގައި އޭރު [illegible] އެންމެ ގެއެއްވެސް ނުވެއެވެ. އޭރުގެ އަލްމަސްޖިދުއް ނަބަވީއަށްވެސް [illegible] [illegible] ރުއްގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިމާރާތްތަކެވެ. [illegible] މިސްކިތުގެ [illegible] [illegible] ނުވެއެވެ. އަލްމަސްޖިދުއްނަބަވީގައި [illegible] [illegible] ދިއްލާން ފެށީވެސް ހިޖުރައިން ނުވަވަނަ އަހަރުއެވެ. މަދީނަތުލް މުނައްވަރާގެ އަލްމަސްޖިދުއްނަބަވީގައި އެންމެ ފުރަތަމަ ބައްތި ދިއްލެވީ تميم الدّاري رضي الله عنه އެވެ. تميم الدّاري އިސްލާމްވެވަޑައިގަތީ ހިޖުރައިން ނުވަވަނަ އަހަރުއެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްލާމްދީނަށް [illegible]

މުސްލިމުންގެ އަތުގައި [illegible] އެބައިމީހުންގެ ގެދޮރުގައި ދިއްލާން ބައްތިއެއް ނުވެއިރު، އެބައިމީހުންގެ މިސްކިތްތަކުގައި [illegible] އަނދިރިކަން [illegible] [illegible] އިސްލާމްދީނަށް މުސްލިމުންނަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މިއަދު މުސްލިމުންގެ [illegible] [illegible] އެބައިމީހުންގެ މިސްކިތްތަކުގައިވެސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަލިން، [illegible] [illegible] [illegible] މުސްލިމުންނަން [illegible] [illegible] [illegible] އެއްވެސް [illegible] ނުވެއެވެ.

އޭގެ ސަބަބަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އޭރު، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މިއަދު މުސްލިމުންގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] މުސްލިމުންގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ޢަލީގެ ޚިލާފަތުގެ ދުވަސްވަރާއި، ފާތިމީ ދައުލަތުގެ އިސްލާމީ ވެރިކަމުގައި އެބަހުއްޓެވެ. ނަމަވެސް ކުރީގެ މުސްލިމުންނާ މެދު އިންސާނުންނަށްވެ. މާތްالله އަންގަވައި އެބަހުއްޓުގެ ހިތްވަރު ދުވަސް ދުވަހުގެ ސަބަބުން ޒަމާނީގެ ކުރިއަރާ ގޮތަށް ބޭނުންވާ މިހުންނެވެ. އާދައިގެ ބަޔަކަށް ދިމާގެ ދުނިޔެ ފުރިހަމަކުރަން ކުރާ މިހުންނެވެ. ވަރުގަދަ އުސޫލުތަކާ ދިމާގެ އިތުރުކަން ދެބާކުރު މިހުންނެވެ.

އިސްލާމްދީނަށް ނަސޭހަތް ކުރުމަށްބަޔާ ބޭނުންވާ އެބަހުކަން އަރާހުގެ މާތްالله ގެ ވަޔާޔަތްގަކަން އިޚްލާސް ކުރާފަރާ ބޭޒާކަމުން ހިތްޕޮރުވާއިވާ މިހުންނެވެ. އާދައިގެ ނަސޭހަތްތެރިކަމަށް ބަހާ އެބަހުއްޓުގެ ސިބަކުން ބޭޒާކަން ނިޔަމައިގެންވާއިވާ މިހުންނެވެ. ނަމަވެސް މުސްލިމުންގެ ފުރިހަވާއިވާ ކަށިބަދުރު ފާތިގެދަރަށް މިހަދަށް އާކަރަށްބަދަރަށް ނުވެވެ.

- 13 -

ދުނިޔޭ އިރަބިކަރައިގެ އުތުރާއި ދެކުނުގައިވާ ބިންމަތީގެ ސަރަހައްދު އުދި އެރޭމާނުގެ ބޭޒާ ދެއްމުތުބިހަރު ކަމުގައިވާ ސާސާނީ ދައުލަތާއި ބައިޒަންޓައިން ދައުލަތުން އަގުވާތިކަންވެއްޖެ. އުތުރުގައި ފާރިސަން ކާރަމުންއައި މަރުކަޒުވެގެން ހުރި ޒަސާސާނާއި، ބޭބަރާއެވެ. އެދުބައި މިނުންތިބި ބައިޒަންޓައިން (ރޫމީ) ފާރިސަމުގެ ދަންގައެވެ. ފާރިސަން ކާރަމުންއައި ބިރަބި ސަރަދުގާރުންނެވެ. ރޫމީންގެ ނުފޫޒުގެ ސަބަބުން އަރިސާބުގަނޑުގެ އާބާދީގެ ގިނަ މިހުން ތިބި ކާރިސްޓިޔަން ދީން ގަބޫލު ކުރެގެންނެވެ. ބިރަބިކަރައިގެ ދެކުނުގައި އުތީ ބިރުކަރައިންގެ ފާރިސަމާއި، ބަރުމާނުގެ ފާރިސަމާއި، ޔަމަނާގެ ފާރިސަމެވެ. އެދަރުމަތީގައިރު ސާސާނީ ރަސްކަން (ފާރިސް) ގެ ފާރިސަމުގެ ދަންގައެވެ. ފާރިސީންގެ ނުފޫޒުގެ ސަބަބުން

އެހިސާބުގަނޑުގައި އޮތީ މަޖޫސީން ފެތުރިފައެވެ.

ހިޖުރައިން ހަވަނައަހަރު ޙުދައިބިއްޔާގައި ޤުރައިޝުންނާ ދެމެދު ދިހައަހަރުވަންދެން ހަނގުރާމަ ނުކުރުމުގެ އެގްރީމެންޓެއްގައި ސޮއިކުރުމުން އަމަން އަމާންކަން ޤާއިމުވުމުން އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ صلّى الله عليه وسلّم ޢަރަބިކަރައިގެ އެތެރެއާއި ބޭރުގައި ތިބި ރަސްރަސްކަލުންނަށް ދީނަށް ގޮވައިލެއްވުމުގެ ސިޓީތަކެއް ފޮނުއްވާން ފެއްޓެވިއެވެ. މިގޮތުން ފޮނުއްވި ސިޓީތަކުގެ ތެރެއިން އެއްސިޓީ ޙާރިޘް ބިން އަބީ ޝަމިރު ޣައްސާނީއަށް ފޮނުއްވީއެވެ. މާތް ނަބިއްޔާ صلّى الله عليه وسلّم ގެ ސިޓީ ގެންގޮސް އާދެވުނީ ގެންގޮސް ދިނީ ޞަޙާބީ ސަޔިދު شجاع بن وهب އެވެ. އެސިޓީގައި ލިޔުއްވާފައިވާ ވާހަކަފުޅުތަކުގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. މާތް الله އަށް އީމާންވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އޭރުން ޙާރިޘްގެ ރަސްކަން ދެމިއޮންނާނެއެވެ. ޙާރިޘް ސިޓީ ކިޔާލުމަށްފަހު ރުޅިއައިސް ސިޓީ ވައްޓާލިއެވެ. "އަހަރެންގެ ވެރިކަން އަހަރެންގެ އަތުން ނަގާލާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟

ޙާރިޘްގެ ރާއްޖެ ޝާމްބިލާދު ބިން އަމްރު ޣައްސާނީ އަމިއްލައަށް ރޫމުގެ ޤައިޞަރުގެ ބާރުގަދަވުމުން ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެފައެވެ. ބުޞްރާގެ ވެރިޔާއަށް ސިޓީ ގެންގޮސް ދިނީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ސަޙާބީ حارث بن عمير أزدي އެވެ. އެކަލޭގެފާނު ޝާމްކަރައިގެ ސަރަޙައްދުގެ އަވަށްތަކުގެ މެދުން ދަތުރު ކުރައްވަމުން ދަނިކޮށް ޝުރަޙްބީލު އިސްލާމީ ސަފީރެއްކަން އަޑުއަހާ ޙާރިޘްގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނު ޝަހީދު ކޮށްލިއެވެ.

ބައިނަލްއަޤްވާމީ ޤާނޫނާއި ނިޒާމުތަކާ ޚިލާފަށް މިފަދައިން އެއްފަހަރު ސަފީރަކު މަރާލުމަކީ ބޮޑު ބޭއިންސާފެއް ހަމަހަމަ ކަމުގެ އެއްމެ ބޮޑު ގެއްލުމެކެވެ.

ދެވިމުހަރަންވެސް މަޤާމު އަލިވަކުން ސާބިތުވާގޮތުގައި ޝާމްކަރައިގެ ލަޝްކަރު ތަބްލީޣުކޮށްފައިއާއި ބިދާޢުގެ ސަރަޙައްދުންވަރު ލަޝްކަރާއި ބަލަހަށްތޯނުވެ. އަރަބިކަރައިގައި މިނިވަން ތަރުހަލަތު އުފެދި އެތަރުހަލަތު ރަނގަޅަށްވުރެ ލަންޑަނު ދުވަސް އެކުނަށް ތުރުކީ އެކުވެރިޔަރަން ކަމުގައިކުރެވުނެވެ.

حارث بن عمير ބުޞްރާ ވެރިޔާގެ ގާތަށް ފޮނުއްވި ރަސޫލު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަރަރަން ޝަރަހްބީލު ޤަތުލުކޮށްލިއެވެ. ފޮނުއްވުން ކުރެއްވިއެވެ.
މުސްލިމުންނަށް އެކަށީގެންވާ ހަމަޖެހިލުމަކަށް ބޮޑުވެގެން ރަސޫލާ ތަރަށް މަސައްކަތް އެއްޗެން ރަގަޅު ކުރެއްވިއެވެ. ނަމަތާއަށް ގޮސްގެން ތިންހާސް މީހާ ލަޝްކަރާއި އެއްވެވިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އޮފީސް އަމީރަކަށް زيد بن حارثة رضى الله عنه ހަމަޖައްސަވައި ބަޔަކަށް ނަސޭހަތް ދެއްވުމަށްފަހު ޝާމްކަރައަށް ދިޔުމަށް ފޮނުއްވައިލެއްވިއެވެ.

އިސްލާމީ ލަޝްކަރު މުއުތާއަށް (ޝާމްކަރައަށް) ގޮސް މަޢުރަކާއެވެ.
އަރަބިކަރައިގެ ބުޞްރާގެ ވެރިޔާ ރަހްމަތުގައި ހަމަޖެހިލެވެ. އެހެން ވަސީލަތް އިއުތިރާފުތަކެއް ހިނގާލާ ބަދަލު (ބަޑަވަޔަ) ކަމަށް ރަނގަޅުވިއެވެ. އެކަމާ އަރިހުގައި ހަމަޖެހޭއިރު އެއްލަޙަރާ ސުލްޠާނުގެ ލަޝްކަރާއި އެކުވެ. އެހެންކަމުން އެކަން ހިތްޖެހި ބުޞްރާގެ އަމީރަކު ލިބިގެން މާނަވި ތަރިކައަކާވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ އަރަބި ތަބާލަގައި ކަމުގައިވާ ލަތީފާއި، ދިޔާނާއި، ފެނިފާއި، ބައްލާއި، ބަރުޔާ ވަރަނަރގެ މީހުންވެސް ކުރިޔަށްދިއުން އެއްބައިވަންތަކަމުގެ ޖާޒާގައި ތަރުގެހާވެ. ބައްލާވަނަރގެ ސަރުދާރު މާލިކު ބިން ޒާފިރާގެ ވޮރިކަމުގެ ދަށުގައި ރަސްގެރާމަކަން ތައްޔާރުވިއެވެ. މިގޮތުން ޝާމްކަރައިގެ މަދުރާނަގައި އެއްލައްކައަކުވެރު ލިބި އިރުއެގެ ސުލްޠާނުގެ ލަޝްކަރާއި ޖަމާވިއެވެ.
އަރަބިކަރައިގެ މުސްލިމުންގެ އިރުޔަތަށް ކުރީންވެސް ދެއްކުމަށް ތިލައިން ހިނގާފާވެ.

މިހަނގުރާމަ ހިނގީ ހިޖުރައިން އަށްވަނަ އަހަރުގެ ޖުމާދަލްއޫލާ މަހުގެ ތެރޭގައެވެ. މިހަނގުރާމައިގައި زيد بن حارثة رضي الله عنه ދުޝްމިނުންގެ އަތުން ޝަހީދުވެވަޑައިގަތެވެ. އެކަލޭގެފާނަށްފަހު جعفر بن أبي طالب رضي الله عنه އާއި عبد الله بن رواحة رضي الله عنه ވެސް އިސްލާމީ ލަޝްކަރުގެ ވެރިކަމުގައި ތިއްބަވައި ހަނގުރާމަ ކުރެއްވުމުގެ ތެރޭގައި ޝަހީދުވެ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. މުސްލިމުންގެ ތިން އަމީރުން ޝަހީދުވުމުން އިސްލާމީ ލަޝްކަރުގެ އަމީރަކުނެތި ދިޔަވެއްޖެވުމުން މުސްލިމުންގެ ސަފުތައް ހަލަބޮލިވެއްޖެއެވެ. އެވަގުތު މުސްލިމުންގެ މުޤާބިލުގައި ކަމުގައިވާ ثابت بن أقرم އިސްލާމީ ދިދަ އުފުއްލަވައި ސަޙާބީންނަށް ބާރު އަޑުފުޅުން ގޮވާލެއްވިއެވެ. "މުސްލިމުންނޭވެ! ކަލޭމެންވެސް ތިޔަކަށް އަމީރަކު ހޮވުމަށް އެއްބަސްވާށެވެ."

މުސްލިމު ސިފައިންގެ ބައެއްމީހުން ޖަވާބުދިނެވެ. "ކަލޭގެފާނުގެ އަމީރުކަމާ އަޅުގަނޑުމެން ރުހެމެވެ." ثابت ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. "އަޅުގަނޑަކަށް މިކަމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން خالد بن الوليد އަމީރަކަށް ހަދާށެވެ." އެހެންމީހުން خالد ގެފާނުގެ އަމީރުކަމާ ރުހުމުގެ އަތް އުފުއްލަން ފެށިއެވެ. އެއަށް ދިދަ ހިފަވަޑައިގަތުމާއެކު خالد ކުރިއަށް އަރައިވަޑައިގެން ދިރިހާ ބަދަލުވަޑައިގެންނެވިއެވެ. خالد ގެފާނު މުސްލިމުން ގޮވައިގެން ރޫމީންނާ ބަދަލު ދެއްވައި ވަރަށް ވަރުގަދަކޮށް ހަނގުރާމަ ކުރައްވައި ރޫމީ ލަޝްކަރު ފަހަތަށް ޖެއްސެވިއެވެ. މިހަނގުރާމައިގައި މުސްލިމުންގެ ފަރާތުން ބާރަމީހުން ޝަހީދުވިއެވެ.

ނަމަވެސް މުސްލިމުންނާއި ރޫމީންނާ ދެމެދު އުފެދިފައިވާ ހަނގުރާމައިގެ ބާރުމިނު ނިމުމަކަށް އަންނަގޮތެއް ނުވިއެވެ. ރޫމީންގެ އަދަދަކާ ޖައްސަވާން ވަރަށް ބަލަދު ނުކުރެވޭނެތީ އެއް އިސްލާމީ ދައުލަތުގެ ސިފައިންގެ ކުޑަކަމުން ކޮންމެހެން ބިރު އަބަދުވެސް އޮތީ

ކުރިމަތިވެފައެވެ. ހިޖުރައިން ފަސްވަނަ އަހަރު ޛުލްޤަޢިދާމަހު ޤުރައިޡާ ޤައުމުގެ ކަނބަލުން ހިމެނޭ
މީހުންގެ މައްސަލަ ހަމަޖެއްސެވުމުން ކަލޭގެފާނު ކައިވެނިކުރެއްވީ ޒައިނަބާއެވެ. ބޭބޭކަލުން މައްސަލަ
އެދުރުންނެވެ. أمّهات المؤمنين އެބޭބޭކަނބަލުންގެ ސަލާމަތަށް އިސްކަންދެއްވުމުގައި
އެދިވަޑައިގެން އެދުވަސްވަރު ހުށަހެޅުއްވިއެވެ. އިތުރު ސަޙާބާ އަޙްކާމް ވަޙީން
ނާޒިލުވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެއްކަލަ ދެއްވަވާ ވަކިން އެބޭބޭކަނބަލުންގެ އަރިހަށް
ވަޑައިގަންނަވާން ހުއްޓުއްވިއެވެ. މިކަމާގުޅިގެން ބާރުގަދަ ބަޔަކު އަޑުއުފުލިއެވެ.
ސަޙާބީންގެ ބޭބޭކަލާ عمر ގެފާނާ ބައްދަލުވެ ވަޑައިގަތުމުން އެބޭބޭކަލާ
ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނު ހަބަރު އެއްސެވީމުތޯއެވެ؟" އެވަގުތު عمر ގެފާނުގެ
ބަސްފުޅުން ކައިވެނިކަން ނިކަމެ ބައްސަވާފައި "ޙިޖާބުން އަރާތަ؟" މިބައްސަވައިގެ.
މިވާހަކައިން އެދުވަސްވަރު ޙިޖާބުގެ ނުރައްކާ މަދީނާއަށް ކުރިމަތިވެފައިއޮތް
މިންވަރު ފާހަގަކޮށް ވަޒަންކުރެވެއެވެ.

އެމައްސަލަ ހަން صلّى الله عليه وسلّم ނަބިއްޔާ އިސްލާމްދީނުގެ
ވަރަށްބޮޑެތި އިބުރާސްވެ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެހެންކަމުން އެކަލޭގެފާނުގެ
ބަލިމަޑުކަމުގެ ފުރަތަމަދުވަހު އެކަލޭގެފާނު އުސާމާ ޒައިދު ސަރިއްޔާ ތައްޔާރުކުރައްވައިގެން
ކުރެއްވި ލަޝްކަރު ރޫމީންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް ޝާމަށް ފުރުއްވުމަށް
ލަޝްކަރުގައި ބައިވެރިވި ބޭފުޅުންގެ ތެރޭގައި ހިމެނެއެވެ. أبوبكر ގެފާނާއި عمر ގެފާނުވެސް
ސަޙާބީންގެ ބޮޑެތި ބޮޑެތި ބޭފުޅުންވެސް އެލަޝްކަރުގައި ހިމެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.
ނަމަވެސް އިތުރު ސަޙާބާ އިންޒާރު ބައްދަލުކުރައްވާފައިވާ އެލަޝްކަރުގެ
އަމީރުކަން ހަމަޖެއްސެވީ أسامة بن زيد އެވެ. އެހެނީ، أسامة އަކީ ހަމައެކަނި
ހިތްވަރުގަދަ ޒުވާން ބޭފުޅަކަށް ދެއްވީތޯއެވެ؟ އަރިއަރާއްސަވަނީތޯއެވެ؟ އެކަލޭގެފާނުގެ
ހިތްވަރުގެ ޙުޟޫރުގެ ބަހައިން ބަލިމަޑުވުމުގެ ވަގުތު ޚުޠުބާއެއްވެސް
އުފެއްދެވިއެވެ. އޭގައި ވިދާޅުވި ކަލޭގެފާނުގެ ޙުކުމެއް أسامة ގެ ބައްޕާފުޅު
زيد بن حارثة رضى الله عنه ސަރުދާރު ކަމުގައެވެ.

ނަމަވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ބަހާއްޖުގަތު އެލަޝްކަރަށް މަދީނާއިން ފުރުޞަތެއް ނުވިއެވެ. އެހެނީ އެކަލޭގެފާނަކީ އަވަސްކަމުގެ އާލަޝްކަރުތުގެ ބިރުވެރިކަމި ނަމަ އެކަނިވެރިވެގެންއެވެ. މާތްރަސޫލާ ސުވަރުގެ ވަޑައިގަތުމުން صدّيق أكبر ޚިލާފަތުގެ އަންގަވާފުޅުތަކަކީ ނިޔާވާ ބަލިޔާއްތަކުން އެލަޝްކަރު ޝާމްކަރައަށް ފޮނުއްވިއެވެ.

މިދުނިޔޭގެ ލަޝްކަރު ފުރުއްވައިލެއްވުމަށް އިސްލާމްގެ ތަޖުރިބާގެ ވަރަށް ބަލިކަށިކަމުގެ ބާރު ދޭކަށެވެ. އިސްލާމީ ދީނުގެ ނަބިއްޔާ صلّى الله عليه وسلّم ސުވަރުގެ ވަޑައިގަތުމާއި ބައެއް ބަދަވީ ޢަރަބިން ދީނުން ފުރައްދުވުމާއި މުޅި ބަރުބަޔަށް ނަޒަރުކުރާ މީހުން ބިރުވެރިވިއެވެ. أمير المؤمنين ޢުމަރު އަދި ޞަޙާބީން ދެކެވަޑައިގަތީ ލަޝްކަރު އަނބުރާ މަދީނާއަށް ގެންނަވާށެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ ދަރުމަ ދިފާޢު ކުރުމަށް ހުއްޓުވުމަށް ޤަބީލާތަކުގެ އަބުޔަ ޢުމަރު ވިދާޅުވިއެވެ. އުސާމަ ގެ ލަޝްކަރު ނޫނީ ހަލާކު ވާނެތީ އެ ލަޝްކަރު މަދީނާގައި ހުރުމަށް އެދުނެވެ.

އެހެން ނަމަވެސް صدّيق أكبر ގެ އަޒުމާއި ހިތްވަރު ކިޔުމަށްވުރެ ބޮޑެވެ. އަދި أبوبكر ވިދާޅުވީ "މިލަޝްކަރު ފުރުއްވައިލާނަމަ ކުއްތާއް ކޮރާ" އެވެ. "މިލަޝްކަރު ފުރުއްވައިލެއްވުމަށް ހުއްދަ ދެއްވާ ރަސޫލު ކުރެއްވި ކަމެއް ހިނގަވާ ތިބޭނަމަ ނުކުރަމުގެ މީހުން ޖަނަވާރުތަކެއް ފަދައިން ގެންގުޅުނަމަވެސް ނުކުރާނަމެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ފުރުއްވައިލެއްވި ލަޝްކަރު އަނބުރާ ގެނެސް ނުކުރާނަމެވެ." أبوبكر رضى الله عنه ގެ ހިތްވަރަކީ މިއީއެވެ. ފޮނުއްވި ނަމަވެސް ފިޔަވަޑައިގަންނަވައިފިއެވެ. أسامة ގެ ލަޝްކަރު ހަމައެކަނި ޚަލީފާ ނަގާއިރު ބަޔަކު ފަރުވާއެއް ނުލިބުނެވެ. ދެކުނު އަރިހުގައިއެވެ؟ އެލަޝްކަރު ކުރިން އެކުއްޔަކު ހަމަ ޖެހުނީ ކަންމަތީގެ ޙާލަތެއް ގަޔާ ހިތްވަރު ބޮޑުކަމުގެ މިސާލެވެ. ދީނުގެ ބަދަލު ބޭނުމަކީ ކަލަނުގެ އިސްކުރީ ބަލިކަމާއި މީހުން ކުރިމަތިލިބޭ ހާލު ކުރަންވެސް ސަލާމަތީ ކުރެވުނެވެ.

މިބާރިޤާގައި ވަރަށްބޮޑު އެހެން ހިލުމަކެއްވެސް އެކުލެވިފައި ވެއެވެ. ޢަރަބި ޤަބީލާތަކީ ކުރީއްސުރެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ހަނގުރާމަކުރަމުން އައިބަޔަކެވެ. އެބައިމީހުންގެ ބާރު ހަނގުރާމަތަކާ އެހެން މައިދާނެއް ނުފެނިއްޖެނަމަ އަދުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ހަނގުރާމަކުރާން ވަކިވެގެންނުވާނެ ކަމެއްކަމުގައި ޝަވައްކުއްމެވެ. އެހެންކަމުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަޅުގަނޑުމެންގެ ދީނުގެ ބޮޑުކަން ވަރުގަދަކަމުގައި ދަރަބިންގެ ބާރު ރަމަޟާން އެއްޗެހިތައް ޖިހާދަށް އަނބުރުއްވައިލެއްވިއެވެ. ނަމާދީއައިގެންނެވުން ދަރަބިންގެ ހަނގުރާމަވެރި ފިތުރަތަން، ރަސޫލާ އާމައިދާނެއް ދިނުމެވެ. ތިމަތިމާގެންނާ އެއްވަޒަންއެގެ އަރުދުވެރިން ކަތިލުމަށްދާއި ފޯރުކޮށްދިން އެނބުރިލާއި ނުދަނާނަ ދަރަބިން ތަރުޖަމާކޮށްދެއްވަން ހިފުމުގެ ތެރޭގައި އެޖަމާޢަތުގެ ހޭދުވެއްޖާ ދުނިޔޭގެ ބޮޑުބައި ވަކިހިފައިލެއްވިއެވެ.

ޖަންބަދުޖެ ގަލްބު ދުނިޔާ އެބަޔާ ފޮތެއް ހަދުގައިވާ "ދުވަހެއް އަނބު ބައިލުއްސާ އެކު މުޅަނދުވު" ގައި މިހާރަށް އިސްތިޢުމާލުކޮށް ދެއްވައިފައިވެއެވެ.

"ދަރަބިންނަކީ އަކީ ފުރުމުގެ ނަގާހަފާވެސް ހަރީ ދުވަސްވަރާކަށް ފުރިހަށް އެއްބަރަވަރު ހަނގުރާމަތަކަށް ބަލައި ފުރުމުގެ ތެރިއެއްސް ނަގަހުނުހަތަށް އެކުލަވާލަދިޔުމަށް ބޮޑުތަކެވެ. އެހެނުމަށްހިފައިގެން ރަޙްމަތްދާޚިލުވިސް ވަކިގެވިއްޖެ ޝަރީޢަތުގެ ބާރަށް ހިނގާ ރަސޫލްގެރެވުނެވެ. އައި އެބައިމީހުންގެ ބަހުބަޔަކީ ބާޢޫރުކުރައި ފުރައިއެވެ. ކަން މިހެންފުރައިވަހިތަކުން އެބައިމީހުން ދުނިޔޭމީހުންގެ ބަޔަކާވެސް އެކަށީގެން އަހަރެމެން ހަނގުރާމަކުރަން ކަމުދިޔަތަށްވެއެވެ. ދެބަޔަކު ވެއްޖެކުދިން ކަނޑުގަރުތްތަކާ ދަރަބިއްސާއެއް ތަރިހޯދައިދެއްވީ ކަނޑުއަތީގައި ދަރަބިއްސަކެއް ރެއިރޭވާ ހަރިރަނގަބެއްޔާ؟ އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާތުން މުއްމިނުގައި ބަދިވި ދަރަބިކަނު ފުރައިވެރިވާލު ޖެހިލުއްވައި މިސްރުދުވަހުގެ ޖަލްބަ ހަޤީޤަތުގައި ފޮޅުވައިދެއްވިއެވެ.

މީލާދީން 634 ގައި އަރަބި ލަޝްކަރުތައް ފަލަސްތީނާއި ޝާމްކަރައަށް ހަމަލާދިނުނެވެ. ހަމަ އެދުވަސްވަރު އަރަބިކަރައިގެ އިރުމަތީ ސަރަޙައްދުގެ ބައެއް ޤަބީލާތަކުގެ މީހުން (ބަޙްރައިނުގެ ޢަރަބީ ސަރުދާރު ވައްޓިއުޅުމުން އިރާނާ ދުޝްމަނުން ވެފައިވިބި) ފުރާތާ ދިމާލަން ކުރިއަރަމުންދިޔަ ބިރުވެރިކަމުގެ ބަލިވިއެވެ. 26 އޯގަސްޓު 636 ގައި ބައިޒަންޓައިން (ރޫމީ) ބާރުތަކުގެ ޔަރުމޫކުގެ ކައިރީގައި ފުރިހަމައަކުން ބަލިކޮށްލެވުނެވެ. ޝާމްކަރައިގެ ހުރިހާ ސަރަޙައްދުތަކެއް ޖަބަލިއްޔާތާ ހަމައަކުން އަރަބިންގެ ބާރުގެދަށަށް ގެނެވުނެވެ. 637 ގެ ފެބްރުއަރީގައި ޤާދިސިއްޔާގެ ކައިރީގައި (ބަޣްދާދާ ދުރުކައިރީގައި) އިރާނުގެ ލަޝްކަރު މުޅިން ހަލާކުކޮށްލެވުނެވެ. އެއަށްފަހު މިހާރުގެ ބަޣްދާދާ ދާދި ކައިރީގައި ދިޖްލަކޯރުގެ ދުލަންސައިދޮ އިރާނުގެ ވެރިރަށް މަދާއިނުވެސް ހިފުނުގޮތް ކުރުގެ އިރާނުގެ އެކަން އަރަބިންގެ ބާރުގެދަށަށް ހިނގައްޖެއެވެ. މީލާދީން 640 ގައި މިޞްރަށް ހަމަލާދެވުނެވެ. ބައިޒަންޓައިން ދައުލަތުން މުސްލިމުންގެ ފަރާތުން އަނބުރާލެވުނު އިދުރު ނަގާދިތާބަލާ ކުރިމަތިލާން ޖެހުނެވެ. 642 ވަނަ އަހަރުގެ ސެޕްޓެމްބަރާ ހަމައަކުން ދިހައިރު މުޅި މިޞްރު އަރަބިންގެ ބާރުގެ ދަށަށް ހިނގައްޖެއެވެ. ހަމަ އެއަހަރު، އިރާނުގެ ސިފައިންގެ ބާކީވި މިސްކީން ނަހާވަންދުގެ ކައިރީގައި ހަލާކުކޮށްލެވި އިރާނީ ޙަރަކާތް މުޅިން ނައްތައިލެވުނެވެ."

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ދާދި، އެކަލޭގެފާނަށްފަހު ސުލްޠާނު أبوبكر رضى الله عنه ޚަލީފާ ކަމުގައި އެންމެފުރަތަމަ އަދާކުރައްވާލެއްވުމުގެ ލަޝްކަރުތަކު ގެ أسامة رضى الله عنه ފޮނުއްވުމަށް ކުރިމަތިވެގެން ބާރުތަކުން ސަޙާބީ ތަކުން ކުރިމަތިލާން ޤާނޫނީގޮތުން ހިފެހެއްޓިއެވެ. މިއީ މުސްލިމުންގެ އަންނަންއޮތް ނަސްރުމަތަކުން ދެކޮޅު ފަރާތްތަކަށް ހިތްވަރުލިބިގަތެވެ. މުސްލިމުން އެބައިމީހުންގެ ބާރުގެ އަދުވަ ބަލާނުވި ކައިރީނަށް ހުރިއިރު ކައިރީނަށް ދޯނިއޭ ކައިރީނަށްފުރުނެވެ. ނަމަވެސް އަޅައިބަލާނީ ހިނދު ވަރުގެ މުސްލިމުން މިދުވަހު ހަމަހަމަކަމާއެކު ބާރުތައް ކަމުނުދިޔައެވެ.

ހާއްސަކޮށް މިފަހަކަށްއައިސް މުސްލިމު ދައުލަތްތަކުގައިވަނީ ލިބޭނެތް ހިއްސާގެ ދައުލަތުގެ ކަންތައް ކޮންޓްރޯލްކުރުމަށް ހިއްސާގެ ދައުލަތްތަކަށް ބޮޑުވާނުވާކަން ބިރުވެއެވެ. އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ހަރަކާތްތެރިވުމުގައި ވެފައެވެ. އެބައިމީހުންގެ ހަޤީޤަތުގައި މުސްލިމުންގެ އަދިއެހެން ދައުލަތް ފުރިހަމަކުރުމުގައި މަސްއޫލިއްޔަތުވެއެވެ. އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމް އެބައިމީހުންގެ ސިޔާސީ ދައުލަތްތަކުގެ ކޮންޓްރޯލް ފަރާތުން ފެށިގެން ކަނޑައެޅިފައެވެ. ދިވެހި ރާއްޖެ އިސްލާމީ ދައުލަތެއްގެ ގޮތުގައި ޤާއިމުވެފައިވާއިރު ދީނާއި ދަޢުވަތު ކުރިއަރުވަން އިސްލާމީ ދަރަޖައިގެ ބާރު ހުރެގެން ދިވެހި ޤައުމަށް ވެސް ފާއިދާ ކުރުމަށް ދަޢުވަތު ދެވިދާނެއެވެ.

- 14 -

މަސްޖިދުލް ޙަރާމްގެ ތެރޭގައި ވާގޮތުން كعبة الله ގެފުޅުވަނީ ހަތަރެސްކަނަށް ބިނާކުރެވިފައިވާ ތަނެކެވެ. އެތަނުގެ ފުރަތަމަ ބިނާކުރެއްވީ ޚަލީލުއްލާހު إبراهيم ގެފާނެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުން إسماعيل ގެފާނުގެ އެހީތެރިކަމާއެކުގައެވެ. ދެކަލުންގެ ބިނާކުރެއްވި އިސްލާމީ ތަރިކައެއްގެ މިނިވަންކަމެވެ. ދެކަލުން ބިނާކުރެއްވި ބިނާ ތަރިކަރެއް ގެފާނުގެ ނިޝާނެއް ކަމުގައި ލެއްވިއެވެ. އެބައިމީހުން ދެކޮޅަށް ބައެއް ބަޔަކު މަނާކުރެއްވިއެވެ. އެބަޔަކު ބަލިމީހުން ގެފުޅާ ދެކުނުގައި ވަޒަންވިއެވެ. އެބައިމީހުން ބަލިވުމުން ވަކި ހިނގާފައެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނުގެ ލޮބުވެތި އަނބިކަނބަލުން أمّ المؤمنين السيّدة عائشة رضي الله عنها ގެ އަރިހުގައި ގެފުޅާ ބެހޭގޮތުން ޙަދީޘްކުރައްވައިފައިވެއެވެ. "ކަމަނާގެ ޤައުމު ޖާހިލިއްޔަތުގެ ތެރެއިން ނިކުތީ ދާދިފަހުން ކަމުގައި ނުވާނަމަ އަހަރެން إبراهيم ގެފާނުގެ ބިންގަޑުގެ މަތީގައި ގެފުޅު އަލުން އިމާރާތް ކުރީމުއެވެ. އަދި ގެފުޅުގައި ދެދޮރުކޮޅު ބެހެއްޓީމުއެވެ. އެއްދޮރުކޮޅު އިރުމަތީ ފަރާތުގައެވެ. އަނެއްދޮރުކޮޅު ހުޅަނގުފަރާތުގައެވެ. (ޞަޙީޙުލް ބުޚާރީ ނުވަވަނަބައި ސަފުހާ: 297)

ތިންވަނަ ފަހަރަށް ގެފުޅު އިމާރާތްކުރުމުގެ ސަބަބަކަށްވީ ހިޖުރައިން 36 ވަނަ އަހަރު ޔަޒީދުބިން މުއާވިޔާގެ ވެރިކަމުގެ ދުވަސްވަރު އޭނާގެ ޝާމީ ލަޝްކަރު ޙުސައިން ބިން ނުމައިރުގެ ވެރިކަމުގައި عبد الله بن الزّبير رضي الله عنه އާ ކުރި ހަނގުރާމައިގައި މައްކާ ހިސާރުކޮށް ސަޖަނަގައިން ކަޢުބާއަށް ހިލައުކުރުގެ ސަބަބުން އަލިފާން ރޯވެ ފާރުކޮޅު ވެއްޓުނެވެ. އެޙާދިޘާއާ ވިދިގެން، عبد الله بن زبير ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ގެފުޅު ބިނާކުރެއްވީ އިސްވެދެންނެވިފައިވާ ޙަދީޘުފުޅުގެ މައްޗަށް ރިޢާޔަތްކުރައްވައި إبراهيم ގެފާނުގެ ބިންގަޑުގެ މަތީގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ގެފުޅުގައި ދެދޮރުކޮޅުވެސް ބެހެއްޓެވިއެވެ. އެއްދޮރުކޮޅުން ވަންނަމުން އަނެއްދޮރުކޮޅުން ނިކުތުމަށްޓަކައެވެ.

عبد الله بن زبير ޝަހީދުކުރުމަށްފަހު ޙައްޖާޖު ބިން ޔޫސުފު ޘަޤަފީ އަބްދުލްމަލިކު ބިން މަރުވާނަށް ގެފުޅުގެ މައްސަލަ ފުވައިވާކޮތުގެ ވާހަކަ ލިޔުނެވެ. އަބްދުލްމަލިކު ބިން މަރުވާން އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އަހަރެން عبد الله بن زبير ބަދަލުކުރެއްވިގޮތް ތަބާވާކަމެއް ނުޖެހޭނެއެވެ. ގެފުޅު އިރަށްވެސް ހުރިގޮތަށް އަލުން ބިނާކޮށް ކުރާށެވެ. އަދި عبد الله بن زبير

ބެލެއްޖިވި ދެވަނަދޫރުކޫވު ބައްދަލުވިއްޖާއެވެ. މިއީ ގެދުވެގެ ހަތްރުވަނަ ބިނާކުރުގެވެ. (ޤާމިއުލް އުސްދުލް ނުވަވަނަބައި ޞަފްޙާ: 297)

ޚަލީފާ ހާރޫނުއްރަޝީދުގެ ޒަމާން އައުމުން އޭނާ عبد الله بن زبير ބިނާކުރެއްވިގޮތަށް ދެވަނަފަހަރަކަށް ކަޢުބާ ބިނާކުރައްވާން ތައްޔާރު ކުރެއްވިއެވެ. އެހިނދު އިމާމު މާލިކު ބިން އަނަސް ޚަލީފާގެ އަރިހުގައި ވިދާޅުވިއެވެ.

"އޭ އަމީރުލް މުއުމިނީނެވެ! އަޅުގަނޑު މާތްﷲ އަށްޓަކައި ދަނިކަފާނުގެ އަރިހުގައި ދަންނަވަމެވެ. ދަނިކަފާނަށްފަހު ރަސްރަސްކަލުން ކުޅުއްވާން ބަނަކަން މިގެފުޅު ނަހަދައްވާށެވެ. އެހެންވެއްޖެނަމަ ހިތަށްއެރި ކޮންމެ މީހަކު ހިތަށްއަރާ ގޮތަކަށް ހިނދަކު މިގެފުޅަށް ހަދައިހުރި ގޮތަކަށް ބަދަލުގެނައުމުން ދާނެއެވެ. އޭރުން މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކުން ގެފުޅުގެ ހައިބަތު ކެނޑިގެން ހިނގައިދާނެއެވެ."

މިގޮތުން އިމާމު މާލިކު ޚަލީފާ ހާރޫނުއްރަޝީދުގެ ހިޔާލުފުޅުން ބަދަލު ސިފަ ގެންނެވުމަށް ނުދެއްވައި އެކަން ހުއްޓުވިއެވެ.

މިހުންގެ އާދަކާދައަށް މުޖުތަމަޢުގެ ހަސްރަތްކޮށް ބަދަލުގެނައުމަށް ގޮތްގޮތަށް ނިކަމެތިކަމުން ބަދަލުކުރުމަށް ގޮތްކޮށްފައި ވަނީ ގޮތުގައި ހިތާމަ ގެއްލިގަތުމަށް އުޅޭބައިމީހުން ވަނީ އުސޫލުތައް ބަދަލުކޮށްލައިފިއެވެ. މިހެންގެ އާދަކާދަތަކަކީ އިޖުތިމާޢީ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި ވަރަށް މުހިއްމު ކަމެއް އެކަމަކު ދީނީ ގޮތުން ކިޔަވައިދޭ ގޮތަށް އާދަކާދަތަކުގެ އެވެ. އާދަކާދަ ކުރެވިދާނެ މުޖުތަމަޢުން ފަރުދުން އެކަމަށް އަމަލުކުރުމުގެ ހައިސިއްޔަތުގެ ޢިއްޒަތް ލިބިގެންދާނެއެވެ.

މުޖުތަމަޢެއްގައި އަބަދުވެސް އާދައެއް އުފެދުނީ ޤަރުނުތަކެއްގެ
ތާރީހުންނެވެ. ކޮންމެވެސް މީހަކު ބުނެފައި އެވަނީ ރަނގަޅަށެވެ.
އާދަކާދައިގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކުޑަކުޑަކަމެއް އުފެއްދުމަށްޓަކައިވެސް ވަރަށް
ދިގު ތާރީހެއް ބޭނުންވެއެވެ.

It requires a lot of history to make a little tradition.

މިސަބަބަށްޓަކައި ނަބީބޭކަލުން އިސްލާހުތައް ގެންނަވަނީ
ހިކުމަތްތެރިކަމާއެކު މަޑުމަޑުންނެވެ. އަޑުއެހުއްވެވުމާއެކު ގެންނަވާ ބޮޑެތި
ބަދަލުތަކުގެ ޒަރީޢާއަކުންނޫނެވެ.

ރަސޫލާގެ ސުންނަތް

އަރަބިބަހުގައި ސުންނަތުގެ މާނައަކީ ގޮތެވެ. އިސްލާމީ ތަޢުބީރަކުން ދަންނަވާނަމަ ސުންނަތުގެ މާނައަކީ އިންސާނުންނަށް މަސްލަހަތުހުރިގޮތެވެ. މާތް الله ރަސޫލުން ތެދުވެރިކުރައްވައި އިންސާނުންނަށް އަންގަވާ އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ ގޮތެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި ސުންނަތް މިލަފުޒު އިލާހީ ޝަރީޢަތުގެ ހުރިހާ ދާއިރާތަކަކުން ބޭނުން ކުރައްވައިފައި ވެއެވެ. މުސްލިމުންގެ އިޖްތިމާޢީ ބާވަތުގެ ކަންތައްތައް ހުންނަންވީގޮތުގެ މައްޗަށް އިރުޝާދު ދެއްވުމުން އަންނިސާއު ސޫރަތުގެ ސައްބީސްވަނަ އާޔަތުގައި އިސްވެދެންނެވި މާނައިގައި ސުންނަތް މިލަފުޒު ބޭނުން ކުރައްވައިފައިވެއެވެ.

"الله އިރާދަކުރައްވަނީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް (މަސްލަހަތު ހުރިގޮތް) ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީން އުޅުނު (ރަނގަޅު) މީހުންގެ މަގުތަކަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަގުދައްކަވައިދެއްވުމަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ތައުބާ ދެއްވުމަށެވެ. الله އީ [illegible] ދެނެވޮޑިގެންވާ ޙަކީމްވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ."

ތަރުޖަމާ: ދީނީކަންތައް ތަރައްޤީކުރާ ކޮމިޓީ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީސް

ﷲ سبحانه وتعالى މިދުނިޔެ ހެއްދެވިއިރުވެސް އެކަލާނގެވަނީ މިދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކުގައި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ ގޮތަކަށްވާނީ ކޮންގޮތެއްކަން ކަނޑައަޅުއްވައި ނިންމަވައިފައެވެ. އިންސާނުން ފިޔަވައި އެހެން ހުރިހާ އެއްޗެއްސެއްވަނީ މިގޮތުން އެކަލާނގެ ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ ޤާނޫނަކަށް ތަބާކުރައްވައިފައެވެ. އެނޫން ފަރާތަކަށް ކުޑަވެސް ނުހެލޭފަދަ ވަރުގަދަ ގޮތެއްގައެވެ. ނަމަވެސް މާތްﷲ އިންސާނާ އެޤާނޫނުން އިސްތިސްނާ ކުރެއްވިއެވެ. ވިސްނައި ފިކުރުކުރުމާއި އެދޭގޮތަކަށް ޢަމަލުކުރުމުގެ މިނިވަންކަން އިންސާނާއަށް ދެއްވުމަށްފަހު މާތްﷲ އެންގެވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ މަގުގައި ހިތުން ރުހުމުން ހިނގައިފިނަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ [illegible] ސުވަރުގޭގެ ބަގީޗާތަކެވެ. ތިޔަބައިމީހުން [illegible] އެއްކިބާވެއްޖެ [illegible] ނަރަކައިގެ [illegible] އަރުވާނެވެ.

މާތްﷲ ރުހިވޮޑިގެންވާގޮތް އިންސާނުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ރަސޫލުން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ ގޮތުގައި [illegible] އެބޭފުޅުންގެ ބަސްފުޅުތަކުން ވިދާޅުވެދެއްވައި ޢަމަލުފުޅުތަކުން ދައްކަވައިދެއްވިއެވެ. ރަސޫލާގެ ސުންނަތުގެ [illegible] [illegible] ކަންތައްތަކެވެ.

ރަސޫލާގެ ސުންނަތާ ގުޅިފައިވަނީ ހަމައެކަނި [illegible] [illegible] ކަންކަމަކާ ނޫނެވެ. އަދި [illegible]؟ [illegible] ބިނާކުރުމާއި [illegible] [illegible] ކުރުންފަދަ ކަންތައްތަކެއްވެސް ރަސޫލާގެ ސުންނަތާ ގުޅިފައިވެއެވެ. މާތްﷲ ގެ ބަސްފުޅުން އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ [illegible] [illegible] [illegible] މީހާ ހުރިހާ އޭނާގެ މުޢާމަލާތްތަކުގައި ރަސޫލާގެ ސުންނަތާ ތަބާވުން ޖެހޭނެއެވެ. [illegible] ބަޔާނުގެ އެއްވެސް

ކަމަކާމެދު އެތާއިރާއާ ގުޅުމެއް ނެތްކަމެއްކަމުގައި ދެކެގެން ވާކަށެއް ނުންނާނެއެވެ.

ރަސޫލާގެ އިންފިރާދީ ސުންނަތްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ މުހިންމު އެއް ސުންނަތަކީ ﷲ ގެ މަގަށް ނަޞޭޙަތްތެރިވުމެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ބަޔާންފުޅުގެ ދިރާސާކުރުމުން އެނގޭގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެން ގަސްދުނުކުރި ނަޞީހަތް އެންމެންނަށް އެކަމަކާމެދު ވިސްނުމުގެ ހިއްސާވާ ކަމަކީ މާތް ﷲ ގެ އަމުރުކަން އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި ގާއިމުކަން ދެނެނުމެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އަކަށް ވިސްނުމުގެ ކުރަހައްވާލެއް ބަޔަކަށްވުރެ ގޮތް މާތް ﷲ سبحانه وتعالى ވަނީ ކުރައްވައިފައިވެއެވެ.

"އެބައިމީހުން މުއުމިނުންކަމުގައި ނުވުމުން (އެކަމުގެ ހިތާމައިގައި) ކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސު ހަލާކުކޮށްލައްވާނީތޯއެވެ؟ (އެބަހީ: އެކަން ނުކުރައްވާށެވެ!)" (އައްޝުޢަރާއު: 3)

ތަރުޖަމާ: ދީނީކަންތައް ރައްކާތެރިކުރުމާ ކާމިޔާ
ހައިސިއްޔަތުގެ މުސްލިމުންގެ އަޚްލާޤު

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަލިމަޑުކަމުގައިވާ ގަޑިތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ސުންނަތަކުން ހިތްހަމަޖެހުމަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ދިރިއުޅުމެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަންތައްތަކުގެ ދައުލަތް ތިރިކޮށް މުޅިމަސައްކަތަކީ ދީނުގެ ސަލާމަތާ އިބާދަތާ ގުޅުމުންނެވެ ތަރަހައިން ﷲ ގެ މަގަށް ޖިހާދުކުރެއްވުމާއި އިބާދަތާ ގުޅުން އެހީތެރިކަމެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ތަޢުލީމު ހިތްތޮޅުވާ ވިސްނުމުން ކަންކަމާ އަޅުގަނޑުމެން ތިބެނީ ޖިހާދުކުރުމުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ޖާނުމާލުން ތަބާވާ ވިސްނެވެ.

ރަސޫލާގެ އިޖުތިމާޢީ ސުންނަތްތަކުގެ ތެރެއިން އެއްސުންނަތަކީ ތަދުރީޖީ ނުވަތަ ފިޔަވަޅަކަށްފަހު ފިޔަވަޅެއް އަޅުއްވަމުން ކުރިޔަށް ވަޑައިގަތުމެވެ. އެހެން އިބާރާތަކުން ދަންނަވާނަމަ ޙަޤީޤަތް ޤަބޫލުކުރެއްވުމާއެކު ކުރިޔަށް ވަޑައިގަތުމެވެ. އާދެ، ނަޒަރިއްޔާތީ މިންގަނޑުތައް ތަންފީޒު ކުރެއްވުމުގައިވެސް މަސްރަހު އޮންނަގޮތާއި ޙަޤީޤަތުގައި ކަންތައްތައް ހުންނަގޮތަށް ރިޢާޔަތް ކުރެއްވުމެވެ. އިޖުތިމާޢީ އިސްލާހުގެ ހުރިހާ ކަމެއްގައިވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަބަދުވެސް އަމަލުކުރައްވައިފައިވަނީ ފިޔަވަޅަކަށްފަހު ފިޔަވަޅެއް ކުރިޔަށް ވަޑައިގަތުމުގެ ހިކުމަތްތެރި އުސޫލުންނެވެ. މިޒަމާނުގެ އިބާރާތުން ދަންނަވާނަމަ [illegible] [illegible] ގޮތްކޮޅަކީ އިންޤިލާބީ (Revolutionary) ގޮތްކޮޅެއް ނޫނެވެ. އަދި ކީއްތޯއެވެ. އިރުތިޤާއީ (Evolutionary) ގޮތްކޮޅެކެވެ.

أمّ المؤمنين السيدة عائشة رضى الله عنها މިވާހަކަ ބަޔާން ކުރައްވާކަމުގައި އެއް ރިވާޔަތެއްގައިވަނީ ތިރީގައި މިދަންނަވާ އިބާރާތުންނެވެ.

ކީރިތި ޤުރުއާންގައި އެންމެފުރަތަމަ ބާވައިލެއްވި މުފައްޞަލު ސޫރަތްތަކެވެ. އެސޫރަތްތަކުގައިވަނީ ސުވަރުގެއާއި ނަރަކައިގެ ވާހަކަތަކެވެ. މީސްތަކުންގެ ހިތްތައް އިސްލާމްދީނަށްޓަކައި ތައްޔާރުވެއްޖެހިނދު ހަރާމް ހަލާލުގެ އާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވިއެވެ. ރާނުބޯށެވެ އެންގެވުމުގެ އާޔަތްތައް އެންމެފުރަތަމަ ބާވައިލެއްވިނަމަ މީސްތަކުން ބުނީހެވެ. އަހަރެމެން ދުވަހަކުވެސް ރާބުއިން ހުއްޓެއް ނާލާނީއެވެ. އަދި ޒިނާ ނުކުރާށެވެ އެންގެވުމުގެ އާޔަތް އެންމެފުރަތަމަ

ބާވައިލެއްވިނަމަވެސް މުޝްރިކުން ބުނީއެވެ. އަހަރެމެން އެއްގޮތަކަށްވެސް ޝިރުކުން ދުރުވެ ނުދާނަމެވެ.

ހިޖުރައިން އަށްވަނައަހަރުގެ ރަމަޟާންމަހު މައްކާ ފަތަހަވެ ޢަރަބިކަރައިގެ ވެރިކަމުގެ މަރުކަޒު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ބާރުފުޅުގެ ދަށަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. ނަމަވެސް ކާފިރުން ސާބިތުވާގޮތުގައި بيت الله އާދައިގެ ޝަރުޢީ ބުދުތަކުން ހިސްގަވައި ޚާއްޞަކުރައްވާ އިތުރު ސާހިބާ އަވަސްއަރައިވެދެއެއް ނުގެންނަވައެވެ. އަދި ޔައުމުއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ކުރައްވާން ބޭނުންފުޅު ކަންތައްތައް ކުރެއްވީ ޙިކުމަތުން މަޑުމަޑުންނެވެ. މައްކާ ފަތަހަވެ އިސްލާމު ފައުޅުވުމުގެ ބާރު ހިނގަން ފެށުމާއެކުވެސް ހިޖުރައިން އަށްވަނަ އަހަރު ޙައްޖުކުރެވުނީ އިރުގައިވެސް ޙައްޖު ކުރެވުނީ ޖާހިލިއްޔަތުގެ ނިޒާމުގައެވެ. އެއަހަރުވެސް ހިޖުރައިން ނުވަވަނަ އަހަރު ބަރާއަތް ނާޒިލްވުމާ ހަމައަށް މުޝްރިކުން ޙައްޖުކުރީ މުޝްރިކުންގެ އާދަކާދައާ އެއްގޮތަށް ޙައްޖުކުރުމަށް ބަރާއަތު ނާޒިލްވުމަކީ މުޝްރިކުންގެ ޢަހުދުތަކާއި ބަރާއަތް ވެވިފައި ހުރި ޢަހުދުތަކުގެ މުއްދަތު ހަމަވުމުން ކަމެވެ. އިހުރު ސޫރަތުގެ އަވަހަށް ބާނެވީ އެއްގޮތަކުން އިސްލާމީ ގޮތެވެ. އިސްލާމީ ގާނޫނީ ބަރާއަތުގެ ނަން މަސައްކަތް ވިޔަފާރި ބަރާއަތުގެ ފަރާތުގެ ނަމުންނެވެ.

މުޝްރިކުން بيت الله އަށް އައިސް އެބައިމީހުންގެ ޝިރުކުގެ ޢާދަކާދަ އެއްގޮތަށް ބައްޔަކުގެ ހަވަސްކުރުމަށް އަދާކުރުމުގައި ހަދާބިދީ ގޮތްވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ނުރުހުން ހުރިވަޒަންކުރައްވާ ކަމެކެވެ. ނަމަވެސް ވެރިކަމުގެ ބާރު ދެބިވަޒަންކުރެއްވުމުގެވެސް ޝަރުޢީ ބުދުތަ ހިންގުމުގައި އިމުގު ސާބިތާ އަވަސްއަރައިވެދެއެއް ނުގެންނަވައެވެ. އިމުގު ސާބިތާ ކަމަށް ކުރެއްވުމަށް ފުރުޞަތު ދެއްވުމަށްޓަކައި ބޭނުންފުޅުކުރެއްވިއެވެ.

ޙައްޖަށް ވަޑައިގެން މަޑުކުރެއްވިއެވެ. ޙައްޖު މޫސުމް އައުމުން އިތުރު ސާހިބާ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. މުސްލިމުން ގޮތުގެ އަރިހަށް އައިސް ޢަރަބިބާދުން ވިބި ޙައްޖުވާނެއެވެ. އެކަންމަތީ ސުލްޙަބާ ހިނގުރެކު ދިމަނާކަރާގެން ޙައްޖުކުރައްވާ ހިތްބުގެއް ނުވެއެވެ.

އާދެ، މައްކާ ފަތަޙަ ކުރެއްވުމަށްފަހު އެންމެ ފުރަތަމަ އަހަރުވެސް މުސްލިމުން ޙައްޖުވިއެވެ. ނަމަވެސް ކުރިންވެސް ދެންނެވިފަދައިން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެއަހަރު ޙައްޖަކަށް ވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ. ދެވަނަ އަހަރުން ވީއަހަރު (ހިޖުރައިން 9 ވަނަ އަހަރު) أبوبكر رضى الله عنه ގެ ވެރިކަމުގެ ދަށުގައި މުސްލިމް ޙައްޖުވެރިންގެ ޤާފިލާއެއް މަދީނާއިން މައްކާއަށް ފުރުއްވިއެވެ. أبوبكر رضى الله عنه މަދީނާއިން ފުރާވަޑައިގެންނެވިފަހުން ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ސޫރަތުލްބަރާއަތުގެ ސާޅީސްވަރު އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. މުޝްރިކުންނަށް ނަޖިސްބަޔަކު ކަމުގައި ބަޔާންކުރައްވައި ޙަރަމް މިސްކިތާ މިއަހަރުންފަހު އެބައިމީހުން ކައިރިވިޔަ ނުދިނުމަށް އާޔަތްތަކުގައި މާތްالله ގެ އަމުރުފުޅު އައިސްފައި ވެއެވެ.

އެއަށްފަހުން އިތުރު ސާހިބާ صلّى الله عليه وسلّم އެއާޔަތްތައް އިޢުލާން ކުރެއްވުމަށްޓަކައި علي بن أبي طالب رضى الله عنه މައްކާއަށް ފޮނުއްވިއެވެ. އިތުރު ސާހިބާ ޙަޖީގާނަން އެންގެވިއެވެ. ޙައްޖުގެ ޢީދާއި އެއްވެސްތަކައި ތަހުގައި ވިސްނުކުރާ ގޮތްތަކާ ހިނގައި އިބާރާތް ކުރައްވާނެއެވެ. މިއަހަރަށްފަހު އެއްވެސް މުޝްރިކަކު ޙައްޖަކަށް ނާންނާނެއެވެ. މިގޮތުން އެއްވެސް ފަގީރެއްގައި ބަރަހަނާ ކަނުގެން ނުވާނެއެވެ. އަދި، މިގޮތުން މުޢާހަދާ ސުލްޙުގެ ގޮތުގައި ކަނޑައަޅުއްވައިލެއްވިމުއްދަތު އިސްތިޤާމަތު ތަމާމުކުރުމަށް މިސްކިތަށް އަހަރު އިތުރު ސާހިބާ

މައްކާއަށް ވަޑައިގެން ޙައްޖުވެ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެއީ އިތުރު ސާހިބާ
އެންމެފަހުން ކުރެއްވި ޙައްޖެވެ.

އިސްވެދިޔަ ބާވަތުގެ އެނގުނީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަހަރެއް ބުކުމަރަށް ތަނބުލު ކުރެއްވުމުގައިވެސް ފިޔަވަޅުތަކަން ފަރު ފިޔަވަޅެއް ކުރިޔަން ވަޑައިގަތުމުގެ ބިކުމަތްތެރި އުސޫލަކުން ބައްޔަށްޖެހި ސަލާމަތްކަމެވެ. ފުރިހަމަ ބާރުލިބިވަޑައިގަތުމުގެ ހިތްވަރާއި އުސޫލުން ދިނުން ނިގަހައްޓަވަމެވެ. އާދެ، މާތްالله ގެ ނަބިއްޔާ އަމިއްލަވީގެން ވަޑައިގަތީއެވެ. ނަމަވެސް ވަގުތު އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް ގެނައުމަށް ދީނާއި ދުނިޔެ ނިގަހަޓުއްވީއެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ސުންނަތުގައި ހަދާއަކީ ބާނުމުން "ސުންނަތު" ގެ ނަމުގައި ފާހަގަކުރާ ކަންތައްތަކެއް ނުނެވެ. އެގެއިތުރަން ވެސް رسول الله ގެ ފާނުގެ ސުންނަތުތައް އެހަމަވެއްޖެވެ. އެގޮތުގައިން އެއްކަލަ ކުރިނަވެސް ތޮންނަވިފަދައިން ފިޔަވަޅުކަން ފަރު ފިޔަވަޅެއް ކުރިޔަން ވަޑައިގަތުމަށް ނަފަތަ ބަޔާތަކަށް ރިޔާޔަތް ކުރެއްވުމެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ނަބަވީކަމުގެ ބައިތިއްޔަތުން މައްކާގައި ތޭރަ އަހަރު ގަދަކުރެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް އަކާމާތްތަކުން ކަބީލާ ބުރަވާތޮރިކަން ގަނޑުކިޔާ އަކަމާރަކަމަށް އެކުއެކަމުގެ ގުދުވަތުގައި އައްވަނަކަން އަތްފުރޭ ނުކުރައްވަވައެވެ. އަދި ޔައްތާޔޭ؟ ފުތްބައާއި ނަބަވީ ދިބީވަޑައިގަތުމުގެ ކާމިޔާބުކަމާ ހަމަމަރުވަލް، މުޝްރިކުންގެ ވިޔާނާތް އާދަކާދަތަށް ހުއްޓުވުމާއި އަނަސާރީ ވަޑައިގަތް ނުގަނނަވައެވެ. ބާރު ދިބީވަޑައިގެން ހުންނަވައިކުރަވަސް އަކާމާތުގެ ދެއްކުރަރުގަވަރު އިހުތިރާމް ކުރެއްވިއެވެ. އެއްސަރަހު ބައްޖެގެ ކަނބަލުންގެ އަކާމާތުގެ ގެންނަވަން

ބޭނުންފުޅުވެވަޑައިގަންނަވާ ހުރިހާ އިސްލާހުތަކެއް ތިންވަނައަހަރު ތަންފީޒު ކުރެއްވިއެވެ.

ތަޢްލީމީގޮތުން ޢަމަލުކުރުމަކީ އެނޫންގޮތަކަށް ޢަމަލުކޮށްގެން ހޯދައިނުގަނެވޭނެ ވަރަށްގިނަ ފައިދާތަކެއް ލިބޭ ކަމެކެވެ. އޭގެތެރެއިން އެންމެ ފުރަތަމަ ކަމަކީ ބޭނުންވާ ނަތީޖާއާ ހަމައަށް ދެވޭނެކަމުގެ ޔަޤީންކަން ލިބުމެވެ. ތަޢްލީމީގޮތުން ކުރިޔަށް ފިޔަވަޅު އެހެން ޢިބާރާތަކުން ދަންނަވާނަމަ އަޅާ ކޮންމެ ފިޔަވަޅަކަށް ފުރިހަމައަށް ސަމާލުވެ އެފިޔަވަޅެއް ހަރުދަނާކުރުމަށްފަހު އިތުރު ފިޔަވަޅަކަށް ކުރިޔަށް ދިޔުމެވެ. އެގޮތުން ކުރިޔަށްދާ މިހާ ވަގުތީ ދުނިޔެއްގައި ފައިދާނަކަން ކުންފައެއް ނުހުރެއެވެ. އަދި ނެތްތޯއެވެ؟ އޭނާގެ މަޤްޞަދާ ފިޔާވަތަން ކުރިޔަށްދާނީ ބޭރުފުށުގެ ސަބަބުތަކުން ރިޔާސަތު ކުރަމުން، މުސްލިމް ދަންދޮގޭމް ބަދަލުވުމެވެ. މިޔާގެ ދަތުރުމަކުގައި މިތުންނުވެ ޙިކުމަތްތެރި އުއްމަތުން ޢަމަލުކުރާ މިހާރު އުމުރުގެ މަންހިތަން ވާސިލުވެވުނުކަން ތަފްސީލާ މިހެނެވެ.

މިކަމުގެ ދެވަނަ ފައިދާއަކީ ބޭނުމެއްނެތް ގޮތުގައި ލިބޭ ގެއްލުންތަކުން ސަލާމަތް ވެވުމެވެ. ކުއްލިއަކުން ފުނޑައިގެންގޮސް ދިމާގެ މަންޒިލަށްދާން ބޭނުންވާ މީހާއަށް މިވާ އެބުރުމަކަކާ ހަރުދަނާކަމާއިއެކު ކުރިމަތިލާން ތައްޔާރުވެވައި ނެތް އެތަކެއް ބާރުތަކާ ބޭނުމެއްނެތް ހަނގުރާމަތަކާއި ކުރާން ދެހޭއެވެ. އޭގެ ނަތީޖާއަކަށްވަނީ އެތައް ދުވަހަކުންވެސް ފުނބައްދަފަތަތަ ދާނީ އަދި މާލެ ގެއްލުންތަކެއް ލިބުމެވެ.

ދުނިޔެ ބަދަލުކޮށްދެއްވި ނަބިއްޔާ

މާތްالله سبحانه وتعالى އެދިވޮޑިގެންވަނީ އެކަލާނގެ ދީން މަތިވެރި ކުރެއްވުމަށެވެ. ދުނިޔޭގައި އެންމެމަތީ މަގާމެއް ލިބިފައިވާ ފިކުރީ ނިޒާމަކީ އެދީންކަމުގައި ލެއްވުމަށެވެ. ނަމަވެސް އަސްބާބުތަކުގެ ދުނިޔޭގައި އެދީނަށް ފިކުރީގޮތުން އެންމެމަތީ މަގާމް ލިބުމަށްޓަކައި ދުނިޔޭގެ ވެރިކަމަށް ވަރިވަން ބޭނުންވެއެވެ. މާތްالله އެތަކެއްހާސް އަހަރުގެ ތަޖުރިބާގެ ތެރެއިން ވަރުޒަމާނުގެ ނަބިއްޔާގެ މަސައްކަތުގެން އަކާނަނަ ދުވަސްވެއް ތައްޔާރުކޮށްދެއްވިއެވެ. އިތުރު ސަރީބާ އަވަސްނުބު ވިސްނައިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ހިކުމަތްތެރިކަމާއެކު އުސޫލުތަކުގެ ބޭނުން ހިއްޕަވައި އިސްލާމްދީނުން ދުނިޔޭގެ އެންމެ މަތިވެރި ފިކުރީ ނިޒާމްގެ މަގާމް ހޯއްދަވައިދެއްވިއެވެ.

އަހަރުނި މާތްالله މިހާރު އަނެއްކާވެސް ވަނީ ތާރީޚުގެ އެތަކެއްހާސް އަހަރުގެ ތަޖުރިބާ ސަބަބުތަކުގެ ނަބިއްޔާގެއިން އިސްލާމްވެރިން ނަބިއްޔާ ލިބުމުން ފަސޭހަކަމާއެކުން ދުނިޔޭގެ ވެރި މަގާމަށް ކޮށްދެއްވިއެވެ. އެދެވިގެންދިޔައީ އެފަދަ ބޭނުންކުރެވެން ދުނިޔޭގައި އަލުން އިސްލާމްވެރިން އެންމެމަތިވެރި ފިކުރީ ނިޒާމްގެ މަގާމު ހޯދުމަށެވެ. ތާސިލު އެދިގެން ލިބިގެންދިޔައީ މަތިވެރި މަގާމު ކާމިޔާބީ ބައްސަވާ ކުރަމުންނެވެ.

ނަމަވެސް ދިރިއުޅުމާ އެކަށީގެންވާކަން ބަލިވެތިކަން
ހުރިހާ ނަފްސާނީ ޝަހުވަތްތަކުން މިނިވަންވުމަށް ކުރެއްވި މަސައްކަތް އިސްލާމްދީން
ދީނުގައި ބާރުއަޅާފައެވެ. ހަމަ އެހެންމެ ދުނިޔަވީ ކަންކަމުގައި ހަދަމުންދާ އުނދަގޫތައް
ވެސް ނަބިއްޔާ ދެއްކެވި މިސާލުން މުޅި ދުނިޔެއަށް ފެނިގެން ދިޔައީ، ރަނގަޅު
އެއްބަސްވުމާއި، ތަޤުވާވެރިކަމާއި ހަމަހަމަކަމާއި ސާބިތުކަމާ ދެމިތިބުމުގެ ބޭނުން
އިސްލާމްދީނަށް ކަށަވަރުކުރުމެވެ. އެކަމަށް ބުރަވެ ހިމެނިގެންވާ އިޙްސާނާއި
ކުރިމަތިލާން ޖެހޭނީ ހިތްވަރުދީގެން ކަމަށް ވެއެވެ. އެހެންވީމާ ސާބިތުވާނީ
ހިތްވަރާއި ތަޤުވާއާ އެކު ކުރާ މަސައްކަތްތަކުގެ ބަދަލު ދެއްވުމެވެ.
ތަޤުވާވެރިކަމުގައި ދެމިތިބުމަށް މާތްﷲ ގެ ރުހުން ލިބުމަށް ބޭނުންވެއެވެ. ﷲ
سبحانه وتعالى ގެ މަގުގައި ހިތްވަރުދީގެން މުޖާހިދުވެވެ. ތަޤުވާވެރިކަމާއި
ހިތްވަރުގެ ބޭނުމަކީ ދީނުގެ ނަގާލުމާއި މަގުތަކުގައި ގައުމުތަކުގެ ދިފާޢު ވެރިކަމެވެ.
އިސްލާމްދީން ހަމަޖެހުމަށް މާތްﷲ ގެ ދީން ނަގާލަދީ ކުރިއަރާ
ހިތްވަރާއި ދިފާޢުކުރުމަށް ދިނުމެވެ. ދިއުމުގެ އެހެން މާތްﷲ ގެ ދީން
މަގުތަކުގެ ބަދަލު ދިނުމަށެވެ.

ދުނިޔެވީ ކަމަކާ ދީނީ ކަމުގެ ދިފާޢު
ދުއްތާ ދިފާޢުކުރުން ދިނުމުގެ އެއްބަސްވުން ކަމުގައި ހިތްވަރު ނަގާލާ ދީމާ
ކަންތައް ދުނިޔެއަށް ދަތިވެ ހާސިލްކުރުން ދިނުމަށް ކަމަށްވާ ކަންތައްތަކާ
މާތްﷲ ރުހޭގޮތް ކަނޑައެޅުއްވި ގޮތުގެ ހަމައަށް ބަދަލު ކަމެވެ.
ދިއުމަށް މާތްﷲ ބޮޑު ކަނޑައެޅުއްވި ގޮތުގެ ނަގައިދޭ
ދިނުމެވެ. ދިއުމަށް މާތްﷲ ބޮޑު ކަނޑައެޅުއްވި ގޮތުގެ
ކަމަކުގެ ބަދަލު ލިބޭ އެކަމެއްގެ ދީނުގެ ކުރިއަރާ ހިތްވަރުކަމަށް
ބާރު ކަމެއް ނުވާނެއެވެ.

އަދަދި ބަލައިލުމެއް

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޒަމާނުގައި އައި އިސްލާމީ އިންޤިލާބާއެކު ތާރީޚީ ބައެއް ހިމާޔަތްތަކުގައި ވާގޮތުން ދެފަރާތުން ޤަތުލުވި މީހުންގެ ޢަދަދަކީ 1018 އެވެ. އެ އިންޤިލާބު ފުރިހަމަވީ ތޭވީސްއަހަރުގެ ތެރޭގައެވެ. [illegible] ތޭވީސް އަހަރުގެތެރޭގައި ކުރިމަތިވި ހަނގުރާމަތަކުގެ ޢަދަދެއް ކަމުގައި ބުނެވޭނީ 81 އެވެ. ނަމަވެސް ޚުދު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބައިވެރިވެވަޑައިގަތީ އެންމެ ހަތާވީސް ހަނގުރާމައެއްގައެވެ. އޭގެތެރެއިންވެސް ޢަދަދީގޮތުން ހަނގުރާމަ ހިނގައިދިޔައީ ވަރަށްމަދު ފަހަރަކުއެވެ. އެހެން ހަނގުރާމަތަކުގައި ޤަތުލުވި މީހުންގެ ޢަދަދު ތިރީގައި މިވަނީއެވެ.

މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ޝަހީދުވި	259
ޣައިރު މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ޤަތުލުވި	759
ޖުމްލަ	1018

އިންޤިލާބަކީ މި ޤަރުނުގެ އެންމެފުރަތަމަ ތާރީޚުގެ އިސްލާމީ ދުނިޔޭގެ ތާރީޚު ދެކެވިފައިވާ އެންމެބޮޑު އިންޤިލާބެވެ. ނުވަތަ ރެވޮލިއުޝަނެވެ. އެ އިންޤިލާބު ދުނިޔޭގެ ތާރީޚުގެ މިސްރާބު ބަދަލުކޮށްލިއެވެ. މިފަދަ ބޮޑު އިންޤިލާބެއްގައި ޤަތުލުވި މީހުންގެ ޢަދަދު އިންތިހާ ދަރަޖައަކަށް މަދެވެ. އެހެންކަމުން އެ އިންޤިލާބަކީ ލޭއޮހޮރުވުމެއްނެތް އިންޤިލާބެއް (Bloodless Revolution) ކަމުގައި ދެންނެވިދާނެއެވެ.

އަލުގަނޑުމެން މުސްލިމުންގެ ދުޝްމިނުންނާއި ވާހަކަ

ހެއްލުންތެރިން ވަރަށް ޖޯޝާއި ފޯރިއާއެކު މިއިންތިޚާބާ މިޒަމާނުގެ ގައިރުއިސްލާމީ
އިންތިޚާބުތަކާ އަޅުއްވައިބައްލަވައެވެ. އެބޭފުޅުން [illegible] ވިދާޅުވެއެވެ.
އިސްލާމީ އިންތިޚާބު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
ނަމަވެސް [illegible] ޖުމްހޫރީ އިންތިޚާބު [illegible] [illegible]
[illegible] އިންތިޚާބު [illegible] [illegible] [illegible] މީހުންގެ [illegible]
[illegible] [illegible].

މިދެންނެވި [illegible] އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވަރަށް [illegible]
[illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] ވަރަށް [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ޣައިރުމުސްލިމުންގެ ތާރީޚީ އިސްލާމްދައުލަތާ، މުސްލިމުން އަޅައިބަލާލަފައިން ދުރު އަޅުގަނޑުމެން މިހިނގާ ބަރަކާތްތަކެއްވެސް ރިސާލަތުގެ ދައުރުގެ އިސްލާމީ މިޒަމަނުގެ އެއްކޮށް ލައިގެން ކުރަން ޖެހެއެވެ. މިކަން ނަތީޖާއާދަރ ފިކުރިންގާން ޖެހެއެވެ.

މުސްލިމުން ހިފުންހިފިގޮތަން ވަރަށްކޮންލިޔަ އުސޫލު ބައްޓަންވަނީ ކަލާމް الله ގެ ނަބިއްޔާގެ ތަޢްލީމާ އަޅައިބަލާއިރު ދުރު އަޅުގަނޑުމެން މިހިނގާ ބަރަކާތްތަކުގެ ތަޤުލީދުކުރަށް އަޅުގަނޑުމެން ޣައިރުމުސްލިމުންގެ އިސްލާމީދައުލަތަކުން މިދޭ ތަޤުލީދުކުރެވެ. އެކަމަކު، އަހުލުޖަހިލާގެ މިހިނގުމެއްކަމުގެ ޖެހޭގޮތަށް ވަންހަވިދާން ތަކަތަ މުސްލިމުން ތަރުތީބުވެވެ. އިންޖާލާގެ ހިނގުމެއްކަމުގެ ކަނޑައަޅާފައި ފަސްލުތަކުން މުސްލިމުންނަށް އިލްމުވެރިން ސަރިޔަތުފުޅުވެވެ. އިސްލާމީ ފޮތިސްތާން އުޅުއްޔާމުގެ ކުރަހާފައި މުސްލިމުންގެ ޖެހިލާ ފަލަފުލުގެ ޓެކްނޮލޮޖީ ކުރުމަށް. ދީޔާނާއާ ސައިންސްއާއި، އިޤްތިޞާދު، ދިރާސާއި، ފަލްސަފާ އެއީ އެންމެފަސް އެކަށޭނެ އިސްލާމީގެ ނަމަގައި ޖާން ޖެހިކަމުން ގެނައި ދިރާސާ ބަދަލުތަކެއްފަދަ އެކަމެއްވެސް ދީނަށް. އަންނަކުގަން ދިރުންތުގެ ހުރިހާ ތުރުބާރީތަކުން ބައްޕަރުވި އެކަށީގެން ނުވެވެ. އެކަމަކު، އެއްވަނަ ދުރުންނަށް ވާހަކައާ ދުރުން ކަރުވަނަވެން ގެނައި އިސްލާމީ އިސްލާމީޙަބު އެގެ ފިޔަ ނަތީޖާ ލާދު ފުރުހަތު އަބުސާރު ލުރުވިން، ފުރަތަމަ އަސަރު ޙުދޫދު އިސްލާމީހަމަކަން. އަންނަކުގަން ދިޔާގެ އިސްލާމީ ބަރަކާތްތަކުގައި ޖޮއްވެރިކަމުގައި ފުރަހަޅު ދިރުން ކަރުވެ ސުލްތާނަތަކީ ވޯލްޑެއްވެ. ނަމަވެސް ފުރުތަވެލީގެ ކުރުކަށަ ތަރައްޤީކުރެވިގަތުމަށް އިސްލާމީ އިސްލާމީހަބު ޗާނަގައި ކަރުތަބާވު އެގެ ގާވާ ލިބިގެންދާތަކަން ފިނިވަރުދާ ނުވެވެ.

އަދި މިހާރު ސަރަޙައްދުތަކުގެ ވެއްސަރު ނުއަށްނިމިއެވެ. އަދި ޔައްގެވެ؟ ލިބެއްސަރު އޮޅި ލިއަކުމުގެ ވާސިލިވަސްކުރެވެ. ބަލިގަތަން

ދަންނަވާނަމަ މިޒަމާނުގައި އަޅުގަނޑުމެން ކުރާ މަސައްކަތުގެ ނަތީޖާ ފެންނަނީ އިދިކޮޅަށެވެ. ބައިބަލްގައި ޔަހޫދީންނާމެދު އައިސްފައިވާ ބަސްފުޅެއް މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންނާމެދުވެސް ދަނީ ސީދާވަމުންނެވެ. "ތިޔަބައިމީހުން ގޮވާންކުރުންތަކީ ބޯކާކުރު ކަމެއްކަމުގައެވެ. އެހެނީ އެގޮވާން ތަބާވާމުން އެމީހާއީ ނާރީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޝްމަނުންނެވެ. އެބަހަނާގެތު ތިޔަބައިމީހުން ޢަދާވާތްތެރިވާ މީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކައްކަން ވެރިކަން ކުރާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ހަކަތަ ހޯދަވެގެންދަނީ އެއްވެސް ވައިތާއައްނަސް ގޮތެއްގައެވެ. އެހެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ބިމުން އެކައްޗެއްވެސް ނުލިބޭނެއެވެ. ޝައިޠާނުގެ ގަސްތުގަސް ލޯލާއި ނުދޭނެއެވެ." (އަހުބާބު: ބާބު ސަތާވީސް)

އަޅުގަނޑުމެންގެ މިޒަމާނުގެ ތާރީޚު ހިތްނިކަމެތިވަނީ އިސްވެދެންނެވި އާޔަތުގެ ނަތީޖާއަކަށެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އިސްލާމީ ޚިލާފަތް ފޭރިލުމުކުރުމާއި، ބައިނަލްއިސްލާމީ އެއްބައިވަންތަކަމަކަށް ދުންބުރައިގެން ދާވަރުގެ ވަރުގަދަ ބަރަކާތްތަކަށް ހިނގައިދިނުމެވެ. ގުނައި އަދަދު ނުކުރެވޭފަދަ ގިނަ ޤުރުބާނީތަކެއް ވެއްޖައިމުއެވެ. ނަމަވެސް ނަތީޖާ ފެނިގެންދިޔައީ އިސްލާމީ ދުނިޔެ ވަނީ ގިނަ ބަދަލުވެ ތޯހައި ސަރުކާރުތަކަކަށް ބަހިވެފައެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ވަޒަނުގެ (އިންޑިޔާގެ) މިނިވަންކަމަށްޓަކައި ޖިހާދުކޮށްފިމުއެވެ. ނަމަވެސް މިނިވަންކަން ލިބުނުއިރު އަދަލުގެމެން ވަނީ އެހެން ދީނެއްގެ މީހުންގެ ބާރުގަދަކަން ގޮސްފުއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އިސްލާމީ ޤާނޫނުން [illegible] ގެނައުމަށްޓަކައި ޖިހާދުކޮށްފިމުއެވެ. ނަމަވެސް [illegible] [illegible] [illegible] ސެކިއުލަރ މިޒާޖުގެ ވެރިކަމެއް އުފެދިފައެވެ. އަޅުގަނޑުމެން މިޤައުމުގައި އިސްލާމީ ވެރިކަން ޤާއިމުކުރުމަށްޓަކައި މިންނެތް މަސައްކަތެއް ވަރުގަދަ ބަރަކާތްތަކަށް ހިނގައިދިނުމެވެ. ނަމަވެސް މިޤައުމުގެ ނަސްފަތުގެ ނިޒާ [illegible] މިޤައުމު އޮތީ އިސްލާމާ ނިކަމުން [illegible] މިފަދަ ބަދަލުގައި އިސްލާމީ މިޤައުމުގެ [illegible] އެކުލަވާލެވިފައެވެ. ފަލަސްޠީނުގެ ހަޤީޤީ ސިޔާސަތު

ނައްތައިލަން ހެދުކެނޑުމެއްނެތި ޖިހާދުކުރުމާ ތަކުރާރުގެ މިންބައިލާލާ އެއްބަޔަކަށްވުރެ ގިނަދުވަސްވެއްޖެއެވެ. އެކަމުގައި ހިސާބެއްނެތިކަމައި ގިނަ މުސްލިމުންގެ ޖާނާއި މާލު ހަލާކުވަމުން އެބަދުއެވެ. ނަމަވެސް އަރަދިޔާގޮތުން ނިކަންނަމުންދާ ނަތީޖާއަކީ ސިޔާސީ ބާރުގަދަވަމުން ފުޅާވަމުން ދިޔުމެވެ.

މިއީ މިޒަމާނުގައި ހިމަޔަށްވުރެވެސް ހަރު ބަޓާޓާތަކުގެ ބަލަމުން ދިރާގަން އެކިއެކި ސިޔާސީ ގޮތްތަކުގައި ހިޔާލުތަފާތުވާ ދަނޑިވަޅުގެ ބޮޑުތަކެއް އެއްކޮށް ދިނުމަށްޓަކައި ދަށްވެގެންދާކަމެވެ. ނަމަވެސް މުސްލިމުންގެ ބޭފުޅުންނާ މުއައްސަސާތައް އެކުލެވޭ ހިތްވަރުދިނުމުން ދިޔައީ ހިތްވަރުގައި ހިތްވަރާއި އެކަމަށް ދިޔަތަނެވެ. މުއައްސަސާތަކުން ނާކާމިޔާބުވިއެވެ. ދިޔަން ގަދަބާރުވެރިކަމެވެ. ފަރަތަށް ނިޔަތްތެރިވެގެން ހުރިހާ ކަމެއްގައި ދަރުމަވަންތަ ދިއުމުގެ ބޭއްވިކަމަކީ ހިތްދިނުމުގެ ފުރިހަމަ ދެކުނުނޫނެއް އެކަމަށް ދަނޑިވަޅެވެ. އެބައިމީހުންގެ ޤުރުބާނީއަކަށް ދިރިހަމަކަން ސިޔާސީ ދިރިއުޅުމަށް ބަދަލުގައި ދެވޭ ނިޔާދިނުމަށް ސިޔާސަތު އެއްގޮތެއް ވިސްނުމުގެ އެދުނުކަމެވެ. ކުޑަބޮޑު ގޮތެއް ކަމަކަށް ސިޔާސީ ދިމާވުމަށް ފަހަރު ދިޔަކަމެވެ. ނަމަވެސް އިސްލާމީ ދީނުގައި ޤުރުބާނީ ދިރުން އަދިކިޔާދިނުން ބަދަލުކުރި މާލެ ސަރަހައްދުގައި ވިލަރެސްވެ އެބައިމީހުންނަކީ ބައިނަލްއަޤްވާމީ ފުރުސަތު އެކަތުގައި ކުޑަވެ ކަނޑައެޅި ނުފުރާވެއެވެ.

އެއްވަނަ ޤުރުބާނީގެ އިސްލާމީ އިންޤިލާބު ސާބިތުކޮށްދިނީ ރަސޫލުﷲ ގެ ދީނަށްޓަކައި ޤުރުބާންވުމުގެ ތަރައްޤީއަށްޓަކައި އެއްގޮތަށް ހަމަޖެހިފައި ދިރުން ބައިވެރިވުމުން ރަސޫލުﷲ އެބައިމީހުންގެ ޤުރުބާނީ ޝަހީދުވުމުގެ ބަދަލުގައި ބޭނުންކުރުމަށް އިސްލާމީ ދީނުގެ ގަދަކަން ދެއްވާލެއްވެވެ. މިޒަމާނުގައި އެމީހުން ކުރެވިދިނުން ޤުރުބާނީ ފަހަރެވެ. ނަމަވެސް އެބައިމީހުންގެ ގަދަކަންތައް ރަސޫލުﷲ ގެ ނަސޭހަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. މިކަމަކީ ޤުރުބާނީއަކަށް ވަރުގަދަ ހިތްވަރެވެ މުސްލިމުން ދަރަނި ހިތްވަރުދިނުމުގެ ދަށުވެގެންދެއެވެ. އެހެން ސަބަބުތަކީ މިޔަށްކަންތައްތަކެވެ ބަދަލުކުރުމުގައި އެކިއެކި ދެމިހުރުމަށް ޤުރުބާނީވުމުން ދިރިއުޅުމާއި އެކަމަށް ހިނގުމުން

ޢިއްޒަތްތެރި ނަޞްރާއި ބަޔާންވެގެންހުރި ފަތަހަ ދެއްވަން މާތްالله ވަޢުދުވެވޮޑިގެންފައިވާ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކު ނޫންކަމެވެ.

ދަނޑުވެރިޔަކު އަދުގަނޑުވެންގެމަގައި ތިމަން ގޮތަން އިންދާ ފުރެ ހައްތާވަސް ބައްދަލުކުރުމުގެ ވަގުތުތަކަކީ ބުރިޔާވެފައިވާ އެދަނޑުވެރިޔާއަށް ދަރުވަތުކުރާ މިހެނެވެ. އެހެނީ މާތްالله ގެ މިތުރުނިޢުމަތުގައި މިހާރު ޒަމާން އިނދުމުން އެއިން ވަކިކޮށްލެވުނު އަހަރެންގެނާ ކަމުއްނުނުވެ. އެއީ ވަޙީކަމުއްނުނުވެ. ކަމަށްދަކަދިން މިޒާތުގައި އަދުވަސްޖެހުމުން ތުރުބާނުވަމުން މިދަނީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙާބީބުން ހިނގެވި, އަދި އެބޭކަލުންގެ ދުރާނަފުސު ނާދަރުކުރައްވި މަގުގައި ކަމުގައިވާނަމަ މިހާ ވަރުގަދަ މަސައްކަތްތެރިކަމެއް ކުރެވުމުންދާއިރު އެއިން ކުޅަދާ އެދުވާ ނަތީޖާއެއް ފެންނަމުން ނުދިއުމަކީ އެކަނިގެންވާ ކަމެއްނުނުވެ. ދިޔައިން އެހެވެ ކަމަތާ ކަމެއްނުވެ. ކަން ދިގުން ހުރުމުގެ ކުރިއަށްދާ ފިޔަވަޅު ބިޔަ މުސްލިމުންގެ ހުތުރިމީހާގަ ހުއްދަކަށް މައްސަލައެއްނުމެވެ. ދާދިއަވަހަކަށް ތިޔާމަތީދުވަސް އަރިސް އެއްގޮތް މުސްލިމުން ބިމާޔަކަށްތަވަނީވެ. އެހެން އެއްގޮ ސަބަބުވާނީ އެހެންގައި އެކަމުގެ ގިނަތަކަތްތަކަށް ހަމަކަމުގެ ހިތް ދަރާގަނޑުއް ކިޔަވައި އެހެން އެކަމަށްތަކާއްވާސް ނުތެކުވެ.

މާތްالله ގެ ނަޞްރު

ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި މާތްالله އިރުޝާދު ދެއްވައިފައިވެއެވެ.

"އޭ އީމާންވި މީހުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް (އެބަހީ: الله ގެ ދީނަށް) ނަޞްރުދޭނަމަ އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަޞްރު ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ފައިތިލަތައް ތާށިކޮށް ކުރައްވާނެއެވެ." (ސޫރަތު

މުޙައްމަދު)

ތަރުޖަމާ: ދީނީކަންތައް ރައްކާތެރިކުރާ ކޮމިޓީ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީސް

އިސްވެދިޔަ ގޮތުގެމަތިން އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތް ކުރުމުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ މަސައްކަތްތަކާ މާތް الله ކަނޑައަޅުއްވާގޮތުގެ ސުންނަތާ އެއްގޮތްކުރަން ޖެހެއެވެ. އާދެ، ބާރީތަޢާލާއަށް ބަރަކާތުގެ އިޙްސާން ގެންގުޅުމަށްޓަކައި މާތް الله [illegible] އެއްގޮތަކުން އެކަލާނގެ ދީނުތަކުގެ [illegible] [illegible] ކުރައްވައެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ މަސައްކަތް [illegible] ގުޅުވާލުންޖެހެއެވެ. މާތް الله ތަނަވަސްކުރައްވާ ބާރަކީ [illegible] ގުޅުވައިގެން މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނަކީ މާތް الله އަށް ނަސްރުދެއްވާ މީހުންނެވެ. އެފަދަ މީހުންނަށް ސަވާބުކަން ލިބޭއެވެ. އެންމެފަހުން [illegible] ދިވެހިން އެފަދަ މީހުންނަށެވެ. މާތް الله ގެ ދީނުތަކާއި އެއްވެސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ސުންނަތާ އެއްގޮތަށް ވިސްނައިގެން މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނެވެ. [illegible] ގޮތަކަށް ކަންތައްކުރުމުން ގެންދާ މީހުންނަކަށް ހުންނެވެ.

މިމައްސަލަ އިތުރުން ވިސްނައިވަޑައިގަތުމަށްޓަކައި މިސާލެއް ދަންނަވައިލާލަމެވެ. ފާދިރީއެއް އޭނާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބޭނުންވިއެވެ. އޭނާގެ [illegible] "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]." [illegible]

ފެނުމުން އޭނާ ވަރަށް ހޮޑިވިއެވެ. ހަވީރުވީއިރު ގޮފިތައްވެސް އުދިއްޖެއެވެ. ދުވަސްކޮޅެއްގެ ތެރޭގައި ގަހުގެ ހުރިހާ ފަތްތަކެއް ހިލިގެން ފައިބައިދިޔައެވެ. އޭގެފަހުން އޭނާގެ ގޭގެ ކުރިމަތީގައިހުރި ހިޔަދަރަންވެފައިހުރި ތަކުޑިގަސްޖެހިއެވެ.

ފާދިރީގެ ޖަބުމަކްގެރިޓާއް އެދުވަސްވަރު އޭނާއާ ބައްދަލުވާން އައެވެ. ޖަބުމަކްގެރިޓާއަން ފެނުނީ ފާދިރީ ކަންބޮޑުވެގެން އޭނާގެ ގޭގެ ކުރިމަތީގައި ހިނގައިދަ ހިނގައިދާ ހުއްޖެއެވެ. ޖަބުމަކްގެރިޓާ ސުވާލުކުރިއެވެ. އެންދުވަސްދުވަހާ ނިޔާވަން މިއަދު ކަލާ ފެންނަނީ ކަންބޮޑުވެވަޑައިގެންފައި ހުންނަވަނީކޮންވެ. އަނެއްކާ ކީއްވެތޯއެވެ؟ ފާދިރީ ޖަވާބުދިނެވެ. އަހަރެން މިހިރީ އަވަސްއަރައިގެންފައެވެ. އެކަމަކު ކަލާނގެ ވޮޑިގެންވަނީ އެގޮތަކަށްނޫންނެވެ.

"I am in hurry, but God doesn't."

ފާދިރީ މިންބަރުގައި އެއްކަލަ ގަދުގެ ބާރިޝާ ކަޑައިރުގައި ބުނެފިއެވެ. ދުނިޔޭގައި ހިނގާ ބާރިޝާތަކުގެ އެއްބަޔަކީ މާތްކަލާނގެ ހިސްގަވާ ބަޔާނުކަށެވެ. އަނެއްބަޔަކީ އިންސާނާ ފުރިހަމަކުރާ ބާރިޝާތަކެވެ. ދުރުދުރުފިލި ހޭޖެހޭރާއްޖޭގެ މިސާލުގައެވެ. އޭގެތެރޭގައިން އެއްފުރޮޅުވަނަ މާތްކަލާނގެ ފުރޮޅެކެވެ. އަނެއްފުރޮޅުވަނަ އިންސާނާގެ ފުރޮޅެކެވެ. އިންސާނާގެ ފުރޮޅު މާތްކަލާނގެ ފުރޮޅާ ދުވުމުން ގާޖެހާ ދުއްވައެވެ. އެއާޚިލާފަށް އިންސާނާގެ ފުރޮޅު މާތްކަލާނގެ ފުރޮޅުގެ ހަލުވިކަމަށް ރިޢާޔަތް ކުރުމެއްނުދީ އެސްބުނާން ފަށައިފިނަމަ ހަލާކުވެދާނެއެވެ. އެހެންވީ ބާރުގަދައި މާތްކަލާނގެ ފުރޮޅެވެ. ދޮރުސްވި އިންސާނާގެ ފުރޮޅެވެ.

މާތް الله އަބަދުވެސް ހުރުޖެ އަހަރުމެންނަށްގެ ސަވަބު ދޫދޫވާ ކުރައްވަމުން ބިރުގެ ވަގުތުގައި މުސީބާތުގެ ފަރަފަހަރު ޙުއްވިއެވެ. އުފަރަފަދިގައި ގަސް ގެއްލުމްދަނެދާ ގަޔާން ބޭނުންވާ ފުދުކަން އިރުގެ ޖަރާއިން ކަމެއް

ފޮނުއްވިއެވެ. އުދަރުހުގެ އިސްތިމާލުގެދަށުން ގަރަން ފެށުނުއްދަވައިދެއްވިއެވެ. މޫސުމުގެ ބަދަލުތަކުގެ ޙަރާރީއިން ގަސްގަހި ބޫއްވުމުގެ އިސްލާމީ ކުރެއްވިއެވެ. އުމަކުއް ކަރަބުން ގުނައިލުވާގޭނަ ބަކުޖިރާތާ އުފެއްދުވިއެވެ. އުމަކުމި ގަސްގަހާގޭހި މުލަން ނައިބިރާޖަނުގެ ކާނާ ހިތަދުދައިއެވެ. މިހިރާ އިސްލާމީ ގާތްމަކަކަ ގަހާ ހުރުމުގައި މާތްކަލާނގެ ފުރޮޅުދުދައެވެ. ދުނިޔޭގެ އިންސާނާ އާދޭގެ ފުރޮޅު އިހާ ފުރޮޅާ ގެވައިލުމުވެ. އިސްވެދުނުނި އިސްލާމީ ގާތްމަކުގެ މުރާއިން ގަހާ ބަދަތަކުގެ އަލަމަން އައުމަނުބަކައެވެ. އިންސާނާ ކުރާނުޖެއް އާނު ދުނިނު ކަލަލާ އާންމު. އިސްކަން ކުރިހި ފޮތް ކަމެއްގައި ގާތްމަކާއަރުގެ ފުރޮޅާ އާންމުގެ ފުރޮޅު ގެވައިލުވިއެވެ.

ގެވައިލުވިއްޖެ ކަކަލާއެވެ. އަކައިމަނުނު ފިބިރަމަގެ ގުޅުވުން ހިނގާނު ފަނަކުއެވެ. ފަގަމަ ޖެހޭއިރަން އާގެ ނަމިޖާ ފުނުއެވެ. މިއާނި ލާފަން އިންސާނާ އާންމުގެ މުއްފަކު ހިލުއްގޭ ކަމިގައި ބޯޅިހަސް ނުވަމަ ގަކުއްގެ އަމަކާ ފަޅުމަރު ބުލާސްޖިނު ގަވައްމު ބިމުގައި ފަދުލިހަސް ނުވަމަ އޮނު އިސްދުމަކާނުލައި ގަކުއް ގެނުސް ހިނދުނިނަދަނު ރޮކުއްނު ކަމްދަނު އުވެނަސް އައި އިސްނާސާއަނު އާންމުގެ ފުރޮޅު އިހާ ފުރޮޅާ ގެވުވިނަ ނުނުވެ. އާނާއަކަނު ގާތްމަކާނާގެ މަޝްރޫރުގައި މިއާ ބައިވެރިދުމް ނުކުރަފުވެއެވެ. މިދުނިޔާގައި އަރިހަކާގެ ފެރިހަކަނުފަދިޔާ މިފުޅަ މިނާއްގެ ނަމިސްބަގައިވާ ކަފުއްނުނުވެ.

ިސްލާމީ އިންޓިރާބަގޫދުވަސް ކަނުހުރި ހަމަ މިގޮތަކުވެ.

އިއިންޓިރާބަފުވަސް ބަޔަކަތަކަނުވިރި މާތްالله މަސަވަސްކަނުދުއްވާ ފުރުބުމުތަކާކުދު ވިސްނައި އުދަނިޔާވެތަކަކުގެ ބޯނުނުހިފައިގެންނުވެ. އަލިއްލަ އަލިއްލަހަނު ދުވުދުމު ކަދައިގެނުއްނުނުވެ. ހިޖުރައިން އުއްވަސް ޤުރުނުގައި އައި އިސްލާމީ އިންޓިރާބަ އައި މާތްالله ޚަލީފާގެނުވާ އަޅުނުތަކާ އުބައިމިނުގެ "ފުރޮޅު" އިހާ "ފުރޮޅާ" ގެވައިލުމުނުވެ. އުއާނު ލާފަން މިޖާމާނުގައި އަޅުގަނޑުމެން މިވާ ހުރިހާ ޤުރުބާނީތަކާ ގައުމިގެނުދަސް އަޅުގަނޑުމެންނަން މާތްالله ފަހި ކަނުދުއްވާ ފުރުބުމުތަކަން ނުވިސްނައި އަލިއްލަހަން ކަނޑައަޅާ މަގުތަކާއްގައި ކަލާނގެބޭކަކަލާ

[illegible] އުފައްދަމުން ގެންދާނީއެވެ.

އެއްކައުވަންތަކަމުގެ ދީނާއި ޝަރީކު ކުރުމުގެ ދީން

ކީރިތި ޤުރްއާނުން އިޝާރާތް [illegible] (އަލްބަޤަރާ: 213) [illegible] އާދަމުގެފާނުން ފެށިގެން ބިންމަތީގައި އިންސާނުން އާބާދުވިއިރު އެންމެންގެވެސް ދީނަކަށްއޮތީ ތައުޙީދުގެ ދީނެވެ. މިގޮތަށް އެތައްސަތޭކަ އަހަރުވަންދެން މިކަން ދެމިއޮތެވެ. އޭގެފަހުން މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި [illegible] [illegible] އަޅުކަންކުރަން ފެށުނެވެ. އެކަމަށް ކިޔޭ [illegible] ނަމަކީ ޝިރުކެވެ. [illegible] ތިމާމެން ކުރިމަތިލާ [illegible] ހަދަން އިންސާނުންނަށް އުނދަގޫވިއެވެ. އެހެންކަމުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެއީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި ހެއްޔެވެ؟ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މިގޮތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ތައުޙީދުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޝިރުކުގެ ދީން އިންސާނުންގެ [illegible] [illegible]

އެންމެފުރަތަމަ [illegible] ތައުޙީދުގެ ދީން [illegible] [illegible] [illegible] ޢާންމުވުމުން މާތްﷲ ނަބީބޭކަލުން ފޮނުއްވާން ފެށްޓެވިއެވެ. ނަމަވެސް ޝިރުކު ކުރުމުގެ ދީން ދުނިޔެއިން ފޮހެލައްވައި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ ދީނަށް [illegible] ފުރިހަމަ [illegible] ކާމިޔާބީ [illegible] [illegible] [illegible]

އެނަބީބޭކަލުންނަކަށް ދިބިވަޑައެއް ނުގެނުނުވިއެވެ. އެޖަމާތުގައި އިންސާނީ ނަސްލު ފުރިހަމަވެރިކަމެއް ހުރިނަމަ ތަނަކަށް އެއްނަބީބޭކަލަކަށްފަހު އަނެއްނަބީބޭކަލަކު ފޮނުއްވައި ވަޑައިގަންނަވަމުން ގެންދިޔައެވެ. (އަލްމުއުމިނޫން: 44) ބަލާއިރުގައިވާގޮތުން މިގޮތުން ފޮނުއްވުނު ނަބީބޭކަލުންގެ ބަދަލަކީ ގޮތްގަނޑެއްކަމުން ދޮގުކުރިއެވެ. ނަމަވެސް އެހެރަ ނަބީބޭކަލުންވެސް ހިތުހަވަޑައިގެންނެވި ފުރައްސާރަ ކުރުމުގެ ތައުސޫދެއް ކަމުގައެވެ. (ޔާސީން: 30)

މިހަކު ބަޔަކުން އިސްލާމްދީނާއި ދެކޮޅުހަދަނީކީއެވެ؟ ބައްޔަށް ފުރައްސާރަކުރަން ބޭނުންވާއިރު އެއީ ހަމަ ހުރިހައިކަމެއްގައި ކުރާކަމަކަށް ނުވާތީއެވެ. މިހަކު އެކަކަށްދޯހޮރު ހިތްދަތިކުރާކަށް ކަންތައްތަކެއް ގޮސްކުން ބަދަލު ދިބިގަނޑުގެ ގޮސްއެވެ. އެކަމަކު އެކަމާ ބައްޔާ އެއްޗެއް ކަންތައްތަކެއް ގޮސް ބަދަލުވާނަމަ ފުރައްސާރަކުރުމަށް ފެށިއެވެ. ކީރިތި ޤުރްއާނުގެ ސޫރަތުލްޣާފިރުގެ 83 ވަނަ އާޔަތުގައި ވަނީ ކުރައްވައިފައިވެއެވެ.

"ފަހެ އެބައިމީހުންގެ ރަސޫލުން ފާޅުވެގެންވާ ހެކިތަކާއިގެން އެބައިމީހުންގެގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިނަމަވެސް، އެބައިމީހުންގެ ގޮތުގައިވާ (ދުނިޔާގެ) އިލްމަކަށްބަލައި އެބައިމީހުން އުފާކުރިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ފުރައްސާރަކުރަމުންއުޅުނު ކަންތައް އަރައިސް އެބައިމީހުން ވަށައިލިއެވެ."

ތަރުޖަމާ: ދީނީކަންތައް ރައްކާތެރިކަމާ ކުރިމަތި ރައްޔިތުންގެ އަމިއްލަ ޢިލްމީ ދާއިރާގެ އިރުޝާދު

ރަސޫލުން ފޮނުއްވީ ޤައުމުތަކުގެ މީހުން އަޅުއްކަމަށް ބާއްލަން ބަލާފައިވާ "އިލްމު" ތަކުގެ ތަރައްޤީގައި އަސާސުގެ ގޮތުން ތަރުތީބު ވާހަކަ ބުނެދޭއިރު ގަބޫލުކުރުމަށެވެ.

މީހުންގެ ގޮތުގައި އެދީންތަކަކީ މުޤައްދަސް ދީންތަކެއް ކަމުގައިވެސް ބެލެވިފައެވެ. ކާބަފައިންގެ އެބަޔަކުގެ ދީންތަކަކީ އަބަދުވެސް ފޮނުވިފައިވާ ދީންތަކެކެވެ. އެބައިމީހުން ޤަބޫލުކުރާ ގޮތް މީހުންތަކުގެ ނަންތަކާއިގެ އެދީންތަކާ ގުޅިފައިވެއެވެ. އެދީންތަކުގެ ބިންގަނޑުތަކުގައި ބޭބޭފުޅުން އިދާރާތައް ހިނގަމުންދެއެވެ. އެބަޔަކުގެ ޤައުމިއްޔަތުގެ މުޅި އޮނިގަނޑު ބިނާކޮށްފައި ހުންނާނީ އެދީނެއްގެ މައްޗަށެވެ. ދީގެ ތާރީޚުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން އެދީނުން އަންނަނީ އެބައިބައިގެ ގޮތަށް ވަގުތުގެ ބޮޑުމި އަމިއްލަ ކަމަށެވެ.

އިސްލާމްދީން ނަބީބޭކަލުން ވަޙީއެއްގެން އުފެއްދެވީ ތަރުބިޔަތުގެ އަޚްލާޤު ހިންގުމުގެ ވަރުގަދަ ދީނެއް ކަމުގައި އަޚްލާޤީ ގޮތުން ބިނާވެފައިވާ ދީނެކެވެ. އެބޭކަލުން ބައްޓަންކުރެއްވީ ފަރުދާއި މުޖުތަމަޢު އަދި ދައުލަތް ހިފެހެއްޓުމަށް އަސާސީ ގަވާއިދުތަކެކެވެ. ކަލާނގެ ސިފަތަކާއި ނަބީބޭކަލުންގެ ސުންނަތާއި ޙުކުމްތަކާއި ޤުރުއާނާ ޙަދީޘްގެ ބަސްފުޅުތަކާ ގުޅިގެން ކަނޑައެޅިފައިވާ ގަވާއިދުތަކެވެ. އެބޭކަލުންގެ އަޚްލާޤުގައި އެބޭކަލުންގެ ނަބީކަން ސާބިތުކޮށްދެއްވަމުން ގެނައުމާއި ކުރިމަތިވި ހިތްވަރުގަދަކަމެވެ. މިވާހަކަ ސަޙާބީން އެބަޔަކާ އިސްލާމްދީނަށް ފުރިހަމަ ވަރަކާއި ސިފަކުރިކަމެވެ. އެބަޔަކާ ކާބަފައިންގެ ދީން ފުރިހަމަ ވަރަށް ގޮތް އެއްކަމާއި ގުޅިގެންނެވެ.

މިސާލުތަކުގެ ތެރެއިން ދަރުމަވަންތަ ސިފަތައް ބިސާރަ ހަމަޖެހިފައިވާ މުސްލިމުން އެކަމާ ގުޅޭ ބޭނުންތައް ކަނޑައަޅައެވެ. އަދި ހަރަކާތްތެރި ދާއިރާތައް ޤާނޫނީ ގޮތުން ފަރުދުގެ ޙައްޤުގެ ދަށުން ހިމާޔަތްކުރެއެވެ. އިސްލާމްދީން ދައުލަތުގެ ދީން ކަމަށް ވާއިރު ހަމަ އެގޮތަށް ދިރިއުޅުމަށްވެސް ބޭނުންވެއެވެ. އެކަމުގައި ކާމިޔާބުވާ ގޮތް ބަލައި ޤަބޫލުކުރާނީ ކީއްވެ ދަނީއޭ. ގުޅުނު މަސްއޫލިއްޔަތު ކޮން ގޮތަކަށްތޯ ޤަބޫލުކުރަމުން ހިނގަނީ ކީއްކަމަކާ އެއްގޮތަށްތޯއެވެ؟

އިސްލާމްދީން ޤަބޫލުކުރާ މީހުން އެބައިމީހުންގެ ގޮތުން ވަޢުޒުކޮށްދީ ނަބީބޭކަލުންގެ ފުރަތަމަ ސަޙާބީން އުޅުނު މީހުންނެވެ. އެބައިމީހުން އެގޮތަށް

ފުރައްސާރަކޮން ހަދާއިރު އެބައިމީހުން ހިދުރަނީ ތިމަންމެން މިތިބީ ކާބަފައިންގެ އެވިދިވެނި "މާތްބާކަލުން" ގެ ދާވަނިކޮށްގައި ހިފަހައްޓައިގެން ކަމުގައެވެ. "އެބާކަލުން" ނާ ހަދައިބަލާއިރު މި ކަމުދިޔާގެ އޮތީ ކޮން ބަޔަކިއްޔަތޯއި ގެއްޔެތޯ؟ ކާބަފައިންގެ މި ފުރުސަތުގައި އިސްވެދިޔަ ނަބީބާކަލުން ހިފެހެއްޓެވިގެންވައިތިއަސް ބަލަހަނދާނުން އެބާކަލުން ހިފެހެއްޓެވިގެންވައިދިޔަ ތައުޙީދު އަބްރާހީމުންގެ ބާވަތްތަކުގެ ބާކަލުން ކަމުގައެވެ. ބަޔަކުގެ މަގަން ގޮވައިދާ ބާކަލުން ކަމުގައެއްނުވެއެވެ.

މާތް الله ގެ ކަލިމަތުގެ މަތިވެރިކަމުން

މަގުތަކުގެ ހަތަރުއަނގޮޅި ކަންމަތީގައި ސިގްނަލް ލައިޓް ބަހައްޓައިފައި ހުންނަ މަންޖަރު ކަލާ ވަނީ ދެކެވަޑައިގެންފައިވާނެ. ސިގްނަލް ލައިޓްގައި ފެހިއައްޔާއި ރަތްއަލި ހުރެއެވެ. ފެހިއަލި ދިއްލައިފައި ހުންނަ ވަގުތުން އެއްގޮތީ ދުއްވުން ހުއްދަވެއެވެ. ރަތްއަލި ދިއްލައިފައި ހުރުމުގެ މާނައަކީ އެއްގޮތު ދުއްވުން މަނާވުމެވެ. އެއްވެސް ދުއްވާ އެއްގޮތް އިސްތިޢުމާލުކުރައި ދަތުރުކުރާ ޚިލާފުވެއްޖެނަމަ އެއްއެދީއަ ދުއްވާ މިހާކަވާސް މަގުމަތީގައި އެއްގޮތް ދުއްވައިއުޅުމުގެ ގަވާއިދާއި ޚިލާފުވާ ދަރަޖަން ކުށްވެރިވާ އަދަބު ބަލައިދެއްވުމާ މިހާކަވާސްގެއެވެ.

ޓުރުމަގަން ގޮވައިދާ މިހާރުވެސް އިސްވެދެންނެވި ލައިޓްބޮސްޓުތަކަށް މަގުދަށްލައިދޭ މިހާރުވާ ދަންނަވައިދޭނެއެވެ. ބަލާތީގެ މަގުތަކުގައި މާތް الله ބަޔާންކުރެއްވި ކަނޑައެޅުއްވައި ބައިތިރަށްޓަކާ ބޭކަލުންނެވެ. ދަންނަވަ ކޮން ދިމާއްކަލަކުމާއި ނަޑަރުނަހި ކޮން ދިމާއްކަލަކުން އެންގެވުމަށްބާކަލެވެ. ސޯލިއްޔަތުގެ ދިމާއްކަން ދެކޭ މަގުމަތި ކޮޅަރިއްޔާ ނަޑަރުއެއް ދިމާއްކަން ދެކޭ މަގުމަތި ކޮޅަރިއްޔާ އެޅެން ދެލީވަރުލޮތީ ދޭއްވުމަށްބާކަލެވެ.

ތަޢުލީމުގެ އަސްލު ފުރަތަމަ ތަރުބިއްޔަތު ޝިފާކަން ކުރިއެރުވުމުގެ ތަޢުރު ހަދައިދިން މާތްالله ގެ ރަސޫލާ ބަސްފުޅުން ވަޙީގެންނެވި އިންދަރައި ދަރުސްދިން ވަޙީގެންނެވި މިދީނުންނެވި ހާއްޞަ ކަލޭގެފާނުގެއެވެ. މާތްالله އަޞްޙާބުން ފުރުޞަތު ބަދަލުކޮށް ދީނުގެ ވަޙީގައި ގެނައުމުގެ ފުރިހަމަ އިލްމު ދީއްކެވުމަށްޓަކައެވެ. އެއިލްމުގެ އަދިގައި އަޞްޙާބުންގެ ދަރުމަކަން ކަމުދައްކުވުމަށްޓަކައެވެ. ދުނިޔެއި ރަނގަޅު ކަންކަމަކީ ކޮބައިކަން ނުބައިކަންކަމަކީ ކޮބައިކަން ވިސްނައިދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ކޮންމެ ނަބިއްޔަކުވެސް އަނބިޔާއިގެ މިޒާނުމާ ފުރިހަމައަށް އަދާކުރެއްވިއެވެ. އަޞްޙާބުން ވިސްނައިގަތުން ވަސީލަތް ބަޔާންވައިން ދަރިމުޢާމަލާތު ފުރިހަމަ ބަޔާންކުރެއްވި މިސްކީނުންގެ ކުރިމަތީކަން ބަޔާން ހުރަހެއްޓުވިއެވެ. މުދަލާއި ދުނިޔޭގެ އަނގަ ހަމަކުރެއްވިއެވެ. މިސްކީނުންގެ ކުރިމަތީކަން މާތްالله ގެ ވަޙީގެ ހުރަހެއްޓުވުމަށްޓަކައި ބަލައިގަތީ ފާއިދާ ކުރެއްވުމުގެ ކޮންމެކަމެއް ހަމައަށް ވަޙީގެންނެވިއެވެ. އެހެންކަމުން އަޞްޙާބުންނަށް ގަބޫލު މިސްކީނުގެ މާތްالله ގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތުގެ ބަސްފުޅުތަކުން ކަމުގައި ހިތްހިމަނައިދިނެވެ. އަޞްޙާބުން ދީނުގެ ދަރުސްކޮށް، ބަރަކާތް ނުހަނު މަޤްބޫލު އަޚްލާޤުތަކުން ސުންނަތުގެ ބަސްފުޅުތަކުން ކަމުގައި ހިތްހިމަނައިދިނެވެ.

މާތްالله ޤުދުރަތުގެ ބަޔާން ކުރައްވާފައިވާ ޤުރުއާނުގެ އެތައްއާޔަތެއް ގެނައުމަށްފަހު ދުވަސްތަކުގެ ބަޔާން ފާހަގަކޮށެވެ. އެފަދަ ކުރައްވާފައި މިސްކީނުންނަށް ބަޔާން ފުރިހަމަވެއްޖެ ބަޔާން ކޮށްކަމަށް ދެއްވިއެވެ. ކޮންމެ އިލްމުވެރިން ޖާހިލުކަން ހުރިހާ ކޮންމެކަމެއް ބޭނުން ހިފައިގެން މިސްކީނުން ބަލައި ކޮބައިކަން އަޚްލާޤުގެ ދީނުގައި ހިމެނިއެވެ. އަޅުކަމާ އެއްވެސް ބަޔާން ބޭނުން ބަލައިނުލައް އެހީވެއްޖެ ބޭނުމެއް ހޯދައި ނުދެއްވާ ދީނުގެ ދިރިއުޅުމެވެ. ބަރަކާތް ކުރެއްވި ނުބައި އަޅުކަމެވެ. ނުލަބައިވާ އެހީވެދުނު ނުހަނު ދިރިއުޅުމެވެ. ބަޔާންކޮށް ފާހަގަ ކުރެއްވުމުގެ ކޮންމެކަމެއް ދިނުމެއްވެއެވެ.

ޙައްޤު ފާޅުކުރެއްވުމަކީ އިސްވެދެންނެވި މިންވަރަށްވުރެވެސް މަތީ ދަރަޖައެކެވެ. ޙައްޤު ފާޅުކުރެއްވުމަކީ ދުނިޔޭގައި އެންމެމަތީ މަޤާމް ލިބިގައި ފުރުޞަތު ދީނީ ފުރުޞަތުދެއްވައި ވެއެވެ. ދީނީ ފުރުޞަތު އަޅައިބަދަލުގައި އެހެން ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ ފުރުޞަތުތަކުގެ ހަމަހަމަކަމެއް ނެތެވެ. އެހެން ރަޙްމަތްތަކެއް ދަރުސްތަކަށްވުރެ މާތް الله ގެ ކަލިމަތުގެ މަތިވެރިވުމެވެ. މާތް الله ގެ ކަލިމަތުގެ މަތިވެރިވުމުގެ މާނައަކީ ބަޔަކު ދޭތެރޭގައި ބަޑުދުނޑިކަމެއް ވެރިވުމާއި ނުވެއެވެ. އަދި ކިހިނެއްތޯ؟ އެއީ ފުރުޞަތުގެ އެންމެމަތީ މަގާމު ލިބުމެވެ. އަދި، ބާރު އިސްލާމްކަމާއި އަޅައިބަދަލުގައި ޖަމާނާ އިސްލާމްކަމަށް މިޖާނުގައި ލިބިފައިވާކަމަށް މަގާމު ދީނީ ފުރުޞަތު ލިބުމެވެ. ސަލާމަތުން ސަލާމަތުކަމުގެ މައްޗަށް ދުވުރައްޖޭކަން ލިބިފައިވާ ފުރުޞަތު ކަލިހާބުފަތަ ކަލިހާބުއްޔާ ދީނީ ފުރުޞަތު ލިބުމެވެ. ހިކުރުންކަމުގެ މައްޗަށް ބިނާވާ ފަރުސްފައިވާ އަޅައިބަދަލުގައި ކަޝްރުބާގެ މައްޗަށް ބިނާވާފައިވާ ސަލާމަތުން ލިބިފައިވާފަތަ ފުރުޞަތު ކަލިހާބުފައިވާ ދީނީ ފުރުޞަތު ލިބުމެވެ. މިޖާނުގެ ސަލާމަތުން ދުނިޔޭގައި ބާރާއި އިސްލާމްކަމަށް ވަނީ ވެރިކަން މަތިވެރި މަގާމު ލިބިފައެވެ. ބާރާއި އިސްލާމްކަމާވެސް އެއިސްލާމްކަމާ އަޅައިބަދަލުގައި އެގެ މަތިވެރިކަން ގެއްލިފައެވެ. ބާރިލް ދީނީކަމުގެ މައްޗަށް ބައްޤީދީނަށްވެސް ލިބުނު ބާރުންވެފައިވާ މިދާނުވެފަތަ މަގާމުކަމައި ޤަދަރުކަމެވެ.

މާތް الله އީ ކަލަކުދުނުވަމް? ރަސޫލަކާނުގެއެވެ. އިރުގެ އަދި ބުރުގެ ހިރާ އަލިމަކަމުގެ މައްޗަށް ގަދަވާ ފަދައިން އެހިނދުން ކަނުކަމުގެ މައްޗަށް ބައްޤީ ފާޅުކުރައްވައި މަތިވެރި ކުރުއްވުމަކީ އަކަލާނގެ ރަސޫލުންނާ ތަނުގަނު ފަސާދަ ފާޅުކުރެއްވުމެވެ. ނަމަވެސް މިދުނިޔޭއަކީ އިމްތިޙާނުގެ ދުނިޔެއް ކަމުގައިވާތީ މާތް الله އަކަލާނގެ އެދި ވިހާވެސް ކަލިމައްޓާއްވެސް ޖާނުމުކަން ފާޅުކުރެއްވި އަސްބާބުތަކުގެ ތަރުތީބުނުކުރެވެ. މުއުމިނުންގެ ސަބަބުގެއްޔާ ނުކުރެވެ. އެހެންކަމުން މާތް الله މިންވަރުކުރެއްވި އަސްބާބުތަކުގެ ދާއިރާގައި މިމަސްއޫލިއްޔަތު ބާރުން ހިރާ ކަނަކަމެއްގެ ފުރަތަމަ ކުރެއްވުމެވެ. އެކަނިވަރު ހައްލުވެރިކަމުގައި އަކަލާނގެ

ޙަސަދުކުރުން ކާމިޔާބާއި ނަޞީބު މިންވަރު ކުރައްވައިފައިވާ ނަބީބޭކަލަކު
ފޮނުއްވުމަށެވެ. އެބޭކަލުން އިލާހީ މިޝަންގައި އަމިއްލަފުރެން
ޝާމިލުވެވަޑައިގަތުމަކުނެވެ. އެބޭކަލުންގެ މަސައްކަތްފުޅަކީ ހަމައެކަނި ޙައްޤު އިޖާބަތުން
ކުރައްވާފައިވާ ނޫނެވެ. އަދި ހިއްސާކުރެއްވީ؟ ޙައްޤު ފާޅުކުރައްވާނޭތޯއްސެވެ ދެއްތޯ. މާތް الله ގެ
އަމުރުފުޅުގެ މައްޗަކުން އަނޑާނާގެ ނިޔަމަތް ފުރިހަމަ ވަޑައިގަތުމަކަށެވެ. އެބައިމީހުންގެ
މައްޗަކުން ބަރަކާތްތަކުގެ ދޮރުތައް ހުޅުވަޑައިގަތުމަކަށެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ މޮޅުކަމުން
އެބައިމީހުންގެ މައްޗަކުން ބަސްދުވަވަޑައިހުރި ދޮރުތައްކަމެވެ. ޔަޤީން ފުރުއާނުގެ އަންނަނިވި
އާޔަތުގައި އިޝާރާތް ކުރައްވައިފައިވާ ފަދައިންނެވެ.

"އެބައިމީހުން އެދެނީ އެބައިމީހުންގެ އަނގަމުކަނުން ފުދެ، الله ގެ
ރުޟުވާ (އެބަހީ: އިސްލާމްދީން) ނިއްވައިލުމަށެވެ. އަދި ކާފިރުން ނުރުހުން
ކުރުގައިވިދާޅު الله އެކަލާނގެ ރުޟުވާ ފުރިހަމަކުރައްވާ ހެއްޔެވެ. އެކަލާނގެއި
ތަރުމަގާއި ހައްދުނިވައިގެން އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ފުރުއާނީ ރަސޫލަކާނގެއެވެ. އަދި
އެންމެހައި ދިނުތަކުގެ މައްޗަކުން އެދިން މަތިވެރި ކުރައްވުމަށެވެ. މުޝްރިކުން
ނުރުހުން ކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ." (ސޫރަތުލްޙަޝްރު 8-9)

ތަރުޖަމާ: ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަށް ގެނައުމަށް
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އަރިހުގެ

އައްޑުއްލާއީ މައްސަރު ކުރެއްވުން

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޙަދީޘް ކުރައްވައިފައިވެއެވެ.
މިސްކީނުކަމާއި ފާޅުކަމަށް ފާއިތުވާ ދުއްވާލެއްވި. ސަލާމްތެރިވި އިސްކާރީ ޖަވާބުން
ކައިރިބަހުން الله ގެ ދީނުގެ ވަޑައިގަތުމަށް ދަރުބާރު ކުރައްވައިވެއެވެ. އަ ހަދުދަވައި ބާރުކުރައްވި

ރަސްކަލާނގެއެވެ. މިއަދާގެ ތަރިހުގެ އިސްލާމީދީނުގެ ތަރުތީބުން ރަސޫލަކު ފޮނުއްވާނީދޯ! ނަމަވެސް އިބްރާހީމްގެފާނުގެ މިލްލަތުގާ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ރަސޫލުކަމާ ދެމެދު ގާތްގަނޑަކަށް ދެހާސް ފަސްސަތޭކަ އަހަރުގެ ރާސްތާއަށް ވެއެވެ. މިޒަމާނުގައި ވިސްނުންތެރިކަމާއި އެބަހުރިއެވެ. ސަލާމްގެތެރި ޓަކައިރާއްޖޭގެ އަޚްލާޤީގޮތުން ތަރިކާތަކުގެ ނަބިއްޔުކަލާ ޚިދުމަތުގައި ދީނާއިތުރުވެގެން އެއްއަހަރުގެ މަނިކަޔާ އަޚްލާޤީގޮތުން ތަބްލީޣުގެކަން ދިހަވަރުއަލުގެންއުޅުއްވިއެވެ. ނަމަވެސް އިބްރާހީމްގެފާނު ހަމަ އެބަފަދައިގެ ދީނާއިޤާމު ކުރައްވާވުން އެދީނާއިތުރުގެ ގަބޫލުކުރައްވުމުގެ އަދަދި ނަވިޖާ ގަބޫލުކުރެއްވުމަށް ދީނުގެ ޢަޝްޤުވެރިކަމާ އަދަދިއަޅު މުއްދަތު ހޭދަވިއެވެ. މިތަފާތުގެ ސަބަބަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟

އާދެ، އޭގެ ސަބަބަކީ ސަލާމްގެތެރި ތަބްލީޣުގެކަން އަދާކުރައްވާން ބިޔަވަރުވެގެންވައިއޮތީ ވަގުތީ ދަރުމަކުރައްވާ. އަޚްލާގީގޮތުން ފޮނުއްވި ޚިޔާލުގެ ދަރުމަތީގެ ރޫޙީ ކުރިއަރާކަން ފާގަކުރެއްވުމަކީ ކަލޭގެފާނެވެ. ދަރުމަތީން އަޚްލާން އެއްގޮތަށް ތަބްލީޣުގެކަން ސަލާމަތީވެގެން ދަރުމަތީންވެސް އިބްލީސްގެފާނު ތަރިކަތުގެ ޝަރީޢަތް ތިރީހަކަން ހޯދައިދެއްވީ. މާތް الله ގެ ފޮނުއްވި އަހުލުވެރިކަމުގެ ވަޙީކަން އެބައިމީހުންގެ ވެރިކަމުގެ ސަލާމަތް ބަދަލުކުރައްވަން. މާތް الله ފޮނުއްވި އަހުލުވެރިންގެ ވަޙީކަން އެހެން ޤައުމުތަކާ ހަވާލުކުރެއްވުމުގެ ވަގުތު އަޚްލާޤީކަން ސަލާމަތް ކުރެއްވިއެވެ. މިއާ ހިލާފަށް އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާގެ މަސްއޫލިއްޔަތަކީ ބަލިކުރައްވައި ތަރުބިޔަތުން އެކަމާ މަސްވެރި ވެރިކަމާ ކަނޑައެޅުއްވީއެވެ. ސަލާމަތްކަމާ ގިއުމްރާނީގެ ތަރުބިޔަތު އެކަމަށް ފިރިހެން ކަރުނަވެރި ކުރައްވާގޮތުގެ ހަމަޖެހުމާ ޤައުމުތަކާއި އެކަމަށް ވެރިކަމުގެ ޤާނޫނުވެއެވެ. އިބްރާހީމްގެފާނުގެ ދީނާއި ވަސީލަތްތަކާ އަޚްލާޤީ އަރަބި ފާތިމާ ތަރުބިޔަތުގެ ހަރުދަނާ ވެރިކަމަށް ތަބްލީޣު ކުރެއްވުމާއި، އިސްލާމްދީނުގެ ފާރު ހަދައިދެއްވި ތަބްލީޣުގެކަން ފަރުވާލެވިއެވެ.

މިދެންނެވި ވަޙްޔުފުޅުގެ ގޮތުން إبراهيم عليه السلام އަށް އަމުރު
ކުރެއްވުނީ ބިލާދުގެ ހަރުގަވައި ސަފަރަކަށް ނުކުމެވަޑައިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ
އަނބިކަނބަލުން ހާޖަރާއި ދަރިކަލުން އިސްމާޢީލުގެފާނާ ބިޔަބާނުކަރައިގެ ހިޔާ،
ހަނަގަސް، ވިޔާނާ ސަފަރަށްދުވައި ވަޑައިގަތުން ކުރައްވަމުންނެވެ. އޭރު އެތަނަކީ
ދަނޑުގޮވާން ނުކުރެވޭ ވާދީއަކަށްވާތީ އެތަން އޮތީ ދުނިޔެއާ ގުޅުން ކަނޑާ
އެކަހެރިވެފައެވެ. އޭރު އެތަނުގައި އޮތީ ހަރުގޮވި ކަމުގެ "ޙިޖާޒުބެ" ކަމުން ދުރުގައި
ފިނިހަމަގެ ހަވިލޯ "އުނގުގައި" ހަރުބަ ދައުލަތް ތަރުޖަމާ ކުރައްވަވާފަ
ވެރިޖެހެވެ. އިންސާނުންގެ ޙިމާޔަތުގައި މައްސަރުފަހުވާ ފިޔަވައި ސަފަރަށް ނުކުމެއްވެ
ކުރިޔަވުހަވާ ދައުލަތް ތަރުޖަމާ ކުރައްވަވާފަ މާބަޑުމުކުރެވެ. މާތް الله ގެ ދީނުގެ
އަމާނާތް ބަލަހައްޓަވާފަ ތިރީގައި އަދި ދިޔުނުނުވި ދައުލަތެވެ. މާތް الله ގެ ދީން
ފާޅުކުރެވުން ބޭނުންތަކަ ބަލަކު ކަމުގައި ނުވިދިނުގެ ޙަޤީގަތަ ހުރި މަސްއޫލިއްޔަ
އެއް ސަލާމަތްކަން ސަލާމަތްވެފައިވާ ދައުލަތެވެ. މަސްއޫލިއްޔަތު ހުރަސް
ފުރިހަމަކުރުން ސަލާމަތް ދައުލަތުގެ ހުރިހާތަނަކު ރަސޫލު ވަރުގަދައިގެ ނަބިއްޔާ آمنة بنت
وهب ގެ ބަނޑުމަތިން ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ ހަމިއްޔާގެ
ނަބިއްޔާއެވެ. ސަލާމަތުނުވި އިބްރާހީމީގެފާނު އާބާއަކު ފާނުވިން އެކުވަޑައިގެން
ދުއާފުޅު ކުރެއްވި ނަބިއްޔާއެވެ.

އާދެ، އިސްލާމް ދަންނަވައިފައިވާނޭ ފަރާތުން މާތް الله ގެ އަމުރުފުޅުގެ
إبراهيم عليه السلام އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ހާޖަރާއި ދަރިކަލުން إسمعيل
މިހާރު މަކާ އާބާދުވެފައި އޮތްތަނަށް ގެންދެވީއެވެ، ހަނަފަސްބުމާއި، ހިޔަހިމަތް
ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް އާއްކޮށް އެތަކެއް ނެތެވެ. ފެންހަމަކައި ހުރި ފެންފޮދު
ހުސްވެ إسمعيل ގެފާނު ފެންފެނު ހިއްކުމާ ހިތުމުއެނދު އަތުވައިންފުކު ތަމުއްވާން
ފެށިފަދުން ވިޔާނާ ހިމަބާޙުގެ ތެރެއިން ބަރުސަމުގެ ފެނެއްގެ ހިނގަވައި
ތެރެވިއެވެ. އެކަމުން ދަރަފާ ފުން މާނައިސ މާތް الله ކަލޭގެފާން ތިމަ ނުކުމެވި ވަރަކަށް
ދުނިޔޭގެ މައިދާނަކަށެވެ. އެކަމަކު އެކަލާނގެ އެއްވެސް އެހީތެރިކަމާ ނުލައްވައި

ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށެއް ނުލައްވާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ މަސައްކަތްތަކުގައި މާތްالله މަދަދުކުރެއްވި މަސައްކަތްތަކުގެއެވެ. ކޮންމެ އުނދަގޫ މަސައްކަތަކަށްފަހު އަސާނީގެ ކަލޭގެފާނަށް މަދަދު ކުރައްވާނެއެވެ.

إسمعيل ގެފާނު ޒުވާން އުމުރުފުރާއަށް އެރުމުން ހިނދު إبراهيم ގެފާނަށް ޤުރުބާން ދަރިކަލުން އެކަލޭގެފާނުގެ ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ހުވަފެނުގައި އެހުވަފެނުގައި ފޮނުއްވި ވަޙީކުރެއްވުމުގައި ހުވަފެނުގެ ނަބީބޭކަލުންގެ. ކުރައްވާފައިވެއެވެ. މާތްالله ގެ އަމުރުފުޅުގެ ގޮތުން إبراهيم ގެފާނު ވިސްނައިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދަރިކަލުން ޤުރުބާން ކުރައްވަން ތައްޔާރުވެ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތުގައި ކުރެވުނު إسمعيل ގެފާނުގެ ކަންބޮޑުވުމާ ކަލޭގެފާނު މާތްالله، إبراهيم ގެފާނަށް ހިތާ އިއްވަވައި އަކަން މަގާކުރައްވައިފިއެވެ. إبراهيم ގެފާނު މާތްالله ގެ އިސްލާމްގެ ޤުރުބާން ކުރައްވަމުން ކަން ކުރައްވާ ދެއްވިއެވެ. އެކަމުން އަންގަވާކަމަށެވެ. މާތްالله ކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުން ވަރަށް ބޮޑު ޤުރުބާނީއަކަށް އެދިވަޑައިގެންނެވި ކަމުގައިވިއަސް އެއީ ހަމައެކަނި ޤުރުބާނީގެ އިމްތިޙާނެކެވެ. ޤުރުބާނީ ކުރަނީ ރަނގަޅު ނިޔަތުގައި ވަޑައިގެންނެވީކަމެވެ. އެކަމަކު ޤުރުބާންވާ ވަޑައިގެންނެވީކަމެވެ ޤުރުބާނީ ވަޑައިގެންނެވީއެވެ. މާތްالله ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތް ކުރައްވާނެއެވެ. އެހެން އަސްލު މަޤްސަދަކީ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއްގައި ކަލޭގެފާނުގެ ޤުރުބާނީގެ ހިތްވަރުބެލެވެ. ކަމަކަށްވުރެ ކަލޭގެފާނު ހިތާހިތުން ކުރައްވާ ނުނުވެ.

إسمعيل ގެފާނު ބޮޑުފުރާވިފަހުން އަޙަދުންގެ ދޮޅުމާއި ކަމުގައިވާ ޤުރުބާން ވަނަކައިގެ އަންހެން ކައުޅާ ކާފިރު ބައްޕައިގެންނެވިއެވެ. ޤުރުބާން ވަނަކައިގެ މިހުނަރު މާތްالله إسمعيل ގެފާނަށްބަދަލު ޖަވާބު ދިން ނުކުއްވައި ދެއްވާ ވިލަގެން މައްސަލައި ވަޒަންވެރިވި ބައްސެވެ. إسمعيل ގެފާނު އަހުއްޔަ ކާފިރު ބައްޕައިގެން إبراهيم عليه السّلام ހުންނެވި ތަނަށްވަޑައިގެންނެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެއްފަހަރު އަސްލަމަލައި މައްކާއަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. إبراهيم ގެފާނު

ވަޑައިގެންނެވިއިރު إسمعيل ގެފާނު ގެކޮޅަށް ވަޑައިގެންފައި ނުހުންނެވިއެވެ. ގެކޮޅުގައި ހުންނެވީ إسمعيل ގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ގިނިކަންތާއެވެ. އެކަމަނާއަކަށް އެކަމަނާގެ އެބޭބޭފުޅު ފާހަގަ ކުރައްވާކަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ. إبراهيم ގެފާނު އެކަމަނާއާ ސުވާލު ކުރެއްވިއެވެ. إسمعيل ވަޑައިގެންނެވީ ކޮންތަނަކަށް ހެއްޔެވެ؟ އަނބިކަނބަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ޝިކާރަ ހިއްޕަވާށެވެ. إبراهيم عليه السّلام އަނެއްކާވެސް ސުވާލު ކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ދިރިއުޅުން ހުރީ ކިހިނަކުން ހެއްޔެވެ؟ إسمعيل ގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން އަޅުގަނޑުމެން ދަތިކަމާއި ގެކޮޅުގެ ނިކަމެތިކަމާއެކު ޝަކުވާ ކުރެއްވިއެވެ. إبراهيم ގެފާނު އެނބުރި ވަޑައިގަންނަވަމުން ވިދާޅުވިއެވެ. إسمعيل ވަޑައިގަތުމުން އަޅުގަނޑުގެ ސަލާން ދަންނަވާށެވެ. އަދި އަޅުގަނޑު ބުނި ގޭގެ ދޮރިގަނޑު ބަދަލުކުރައްވާށޭވެސް ދަންނަވާށެވެ.

إسمعيل ގެފާނު ޝިކާރައިން އެނބުރިވަޑައިގެން އެބާރިޔާގެ ހަބަރު ސާފުވެވަޑައިގަތުމުން ވިސްނާވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެވާނީ ބައްޕާފުޅު ކަމުގައެވެ. އަނބިކަނބަލުންގެ ބަހުން ދެނެވަޑައިގަތުމުން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. "ދޮރިގަނޑު ބަދަލުކުރާށެވެ." މިއަދުކުރެއްވީ ބައްޕާފުޅު އަންހެނުން ވަރިކޮށްލުމަށް އެހެން މީހަކާ އިންނާށެވެ. އެހެނީ މި އަނބިކަނބަލުންނަކީ ވާތް الله އަށް ޝުކުރެއް ނުކުރާ ކުރައްވަން ދިރިއުޅުއްވާ ނުޝުކުރުގެ ކައިރިކަނބަލުން ވެވަޑައިގެންނަވަން އެކަށީގެންވާ ބޭކަލަކަށްވާތީއެވެ.

އެހެންކަމުން إسمعيل ގެފާނު އެ އަނބިކަނބަލުން ވަރިކުރައްވައި ދެވަނަ އަނބި ބޭކަނބަލަކާ ކައިވެނި ކުރައްވައިގެންނެވިއެވެ. އޭގެ ކުޑަދުވަސްކޮޅެއްގެ ފަހުން إبراهيم عليه السّلام އަނެއްކާވެސް އަސްކޮޅުމަތީގައި މައްކާއަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެދުވަހުވެސް إسمعيل ގެފާނު ގެކޮޅަށް ވަޑައިގެންފައި ނުހުންނެވިއެވެ. إبراهيم ގެފާނު

إسمعيل ގެފާނުގެ ހަގު އަނބިކަނބަލުންނާވެސް ތޮރީ އަނބިކަނބަލުންނާ ކުރެއްވި ސުވާލު ކުރެއްވިއެވެ. އެއަނބިކަނބަލުން إسمعيل ގެފާނަށް ތާރީފު ކުރެއްވިއެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ހުރިހާ ކަމެއްވެސް ވަރަށް ރަނގަޅެވެ. ހުރިހާވެސް ކަމަކީ މާތްالله ގެ ރަޙްމަތުންކަމެވެ. إبراهيم ގެފާނު އަނބުރި ވަޑައިގެންނެވުމުން ވިދާޅުވިއެވެ. إسمعيل ވަޑައިގަތުމުން އަހުރެންގެ ވާހަކަ ދަންނަވައިފިއެވެ. އަރުމުން ދެންނެވިއާ ގެގެ އެރިގަނޑު ދަމަހައްޓަވާށޭ ދަންނަވާލައްވާށެވެ. އަދި، ދަރިފުޅުގެ މި އަނބިކަނބަލުންނަކީ ކުރިމަތިފުޅަށް މަޝްވަރާއަށް ހުރިނަމަ ކަމަކުން ބަދަބަދަ ބަސްބަހުކަވެ. އެކަމަނާއާ ދަރިފުޅުގެ ގެދޮރު ދަމަހައްޓަވާށެވެ. (ތަފްސީރު އިބްނު ކަޘީރު)

މިގޮތުން ޢަރަބިކަރައިގެ އެތެރި ސަރަހައްދުގައި إسمعيل ގެފާނުގެ ދަރިކޮޅުން އައު ނަސްލެއް މައްޗަށްއެރުން ފެނިއެވެ. އެނަސްލުގެ އެންމެފުރަތަމަ ނުހަނު ދިރުންހުރި ގައުމެއްގެ (ބަދުއީ ސަހަރާއީ) ސިފަ ހިފެހެއްޓިއެވެ. ވަރުގަދަކަމުގެ ނަސްލުގެ އަވަށްޓެރިންކަމުގައި ފުރުޞަތު ލިބުނެވެ. މާތްالله އެބައިމީހުންނަށް ބަރަކާތްކުރައްވާފައި ވާއިރު ޖީލުން ޖީލަށް އަދުރުމަތިން ކުރައްވައިފިއެވެ.

ޢަރަބިކަރައިގެ ސަހަރާތަކާއި ވީރާނާ ހިކަބިންތަކުގައި މި ތައްޔާރުވި ގައުމު އަޚްލާޤުން ސިފަކުރާނަމަ އެބައިމީހުންގެ ސިފަތަކީ المروءة އެ ކިޔެވިދާނެއެވެ. المروءة ގެ ޙަޤީޤީ މާނައަކީ ފިރިހެންވަންތަކަމެވެ. އަޚްލާޤީ ޢަރަބިންގެ ވީރުކަމާއި މީހުންގެ އިންސާފު ޖީމަރުދުގެ ޖޯޝު ސިފަކުރުމުގައި ބޭނުންކުރެވޭ އެންމެ ގަދަ ޚަރަދުކުރުމުގައި ބައްޔަފު ޚަރަދެވެ. ޢަރަބިންގެ ތަފާތު ސިފައިތަކުގެ ގޮތުގައި ވެއެވެ.

"އިންސާނާ ޖުވާންވެގެން އަންނައިރު ފިރިހެންވަންތަކަން ޙިބަގަތުމަށް ނުކުރެވޭ ޖާނަވަރު މުސްކުޅިވުމުން އެކަން ކޮރައިގަތުމަށްވާ ވަރަށް

އުނދަގޫކަމަކަށެވެ."

ޕްރޮފެސަރ ފިލިޕްހިޓީ ޢަރަބިންގެ ތާރީޚު ވަރަށް ފުންކޮށް ދިރާސާކުރެއްވިއެވެ. އޭނާ ލިޔުއްވައިފައިވެއެވެ. ޢަރަބިކަރައިގެ ސަހަރާގައި ޤަރުނުތަކެއްގެ ތެރެއިން ތައްޔާރުކުރުވުނު [illegible] މުޅި ދުނިޔެއިންވެސް ހޮވައިލެވޭ ޤައުމެކެވެ. އެޤައުމަކީ [illegible] އަޚްލާޤީ ސިފަތަކުގައި އެންމެމަތީ ދަރަޖަ ލިބިފައިވާ ޤައުމެވެ.

Courage, endurance in time of trouble (sabr) observance of the rights and obligations of neighbourliness (jiwar) manliness (muruah) generosity and hospitality, regard for women and fulfilment of solemn promises. (p. 253)

ހިތްވަރުގަދަކަމާއި، ދަތި އުނދަގޫ ވަގުތު ބަރުދާސްތު ކުރުމާއި، އަވަށްޓެރިންގެ ޙައްޤުތަކާއި ވާޖިބުތައް އަދާކުރުމާއި، ފިރިހެންވަންތަކަމާއި، ދީލަތިކަމާއި، މެހްމާންދާރީ އަދާކުރުމާއި، އަންހެނުންނަށް ކަމޭހިތުމާއި، ވަޢުދުތައް ކުރުމަށްފަހު އެވަޢުދުތައް ފުއްދުމެވެ.

އެންމެހެޔޮ އުންމަތް

މިގޮތުން ދެހާސް ހަތްސަތޭކަ އަހަރުގެ ތެރޭގައި ނެރުއްވި [illegible] އިންސާނީ ސިފަތަކުގެ ގޮތުން ބަލާއިރު ހުރިހާ ޤައުމުތަކެއްގެ ތެރެއިން އެންމެ ރަނގަޅު ޤައުމެވެ.

"މީސްތަކުންނަށްޓަކައި ނެރުއްވުނު އެންމެ ހެޔޮ އުންމަތަކުގައި

ދިޔަބައިމީހުން ގިނައެވެ." (އާލުޢިމްރާން: 110)

ތަރުޖަމާ: ދީނީކަންތައް ރައްކާތެރިކުރާ ކޮމިޓީ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީސް

عبد الله بن عبّاس رضي الله عنه "އެންމެ ހެޔޮ އުންމަތް" ކަމުގައި ބައްލަވައިފައިވަނީ މުހާޖިރުންގެ ޖަމާޢަތެވެ. ނަމަވެސް މުހާޖިރުންނަކީ އެންމެ ހެޔޮއުންމަތުގެ ރަމްޒެކެވެ. ރަސޫލާގެ ސަޙާބީންކަމުގައި ހިމެނިވަޑައިގަންނަވާ އެންމެހައި އަރަބިންނަކީ ބަދަރުގައި އެންމެހެޔޮ އުންމަތުގެ މުޤާމުގައި ޝާމިލުވެވަޑައިގަންނަވާ ޠަބަޤާތުންނެވެ.

ހުރިހާ ޒަމާންތަކެއްގައިވެސް ނަބަވީކަލިމާތުން

ކުރިމަތިވެވަޑައިގެންނެވި އެންމެ ބޮޑު އެއް ހުރަހަކީ އެބޭކަލުން މުހާޖަރަތު ކުރެއްވި ޤައުމުތަކުގެ މީހުންގެ ކާބަފައިންގެ ދީނެވެ. އެދީންތަކާ އެކުލެވިފައިވާ މާއްދީ [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ނަބަވީކަލިމާތުން ދޫކޮށްލައްވަވަޑައިގަންނަވަސް [illegible] ރަސޫލާގެ ސަޙާބީންގެ [illegible] [illegible] عبد الله بن مسعود رضي الله عنه [illegible]

ހަސަނަނީވި އިބުރާހީމުންނެވެ. އެބޭކަލުންނަކީ މިއުއްމަތުގެ އެންމެ މާތް ބޭކަލުންނެވެ. އެބޭކަލުންނަކީ އެންމެ ހިތްހެޔޮ މާތް، އެންމެ ބޮޑު އިލްމުގެ ތެރޭގައި ފެނުނު ދައިގެން މިއްބާވި، އެންމެ ދުއްލަތްތެރިކަން ލިބޭ ބޭކަލުންނެވެ. މާތް ﷲ އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައްޔާއި، އެކަލާނގެ ދީން ތާއީދު ކުރައްވަމުންދަކައި އެބޭކަލުން ހިފާރު ކުރައްވައިފައެވެ.

ޝަރީފު ކުރުމުގެ ތަކުރު އައްމުން އިންސާނުންގެ ތެރެއިން ބެލެނިކަ އެންމެ މުހިންމު އެއް ސިފައަކީ ހަދިޔާތް މާއްދީ ސިފަ މަބިގެން ތާވަލުގެ ކުރިން ހަދިޔާތް ދިނެކުމުގެ އެކަތާނަކަލެވެ. އެސިފަ ނުތިރިޔާމުން އިންސާނުންނަކަ ހަދިޔާތް އާލާންފިލާނި ލާހަންފާއި އިނސާނުކުރަވާ އެއްކިކަން ފަތުރުވެ. އިސްފިރިހާ ޖަމާނުގައި ނަބިޔާކަލުންނަށް ފުރައްސާރަ ކުރުފިނި މިރުނުވެ ސަބަބާރު ކުރެއްވިއެވެ.

ކަލަކު ފިޔަވަޅާ ކަމާއިހާކު އެޖަމާނުގައި ފިލާ އިންސާނުން އިންކާރާ ނުކުރެއްވެ. ނަމަވެސް އެބައިމީހުންނާ ކަލާނގެއަށް ތާޅުމަށް ދުރާ އަލަތް ހަނ ސޯރާއާކަން ކަރައިދޭއްވެ. އެބައިމީހުންކަށް ގެއިބަދައި ވަންހާނާވަ ފިޔަވަޅާ ކަލަކު ވިސްނަމާއް ނުގަނުވުނުވެ. އެބައިމީހުންގެ ތާލަކު ފިނިހަ އެއްކެއްސާ ކަލާނގެ ސޫރައާކަލުމުގައި ބަލައި އެބައިމީހުން ކުރިޔަމިލާ ފިރާތުގާ އަދިކަމުގައި އެރިވެ. އެބައިމީހުން އެކުރިޔަމިލާ އެއްކެއްސާ ބާރާމި މާއްދީ އެއްކެރި ކަމުގައި ފިޔަވާ ނުފަރާ ބާރާމީމުން ކަމުގައިފިޔަވާ ހަލާތަކުއްނެތެވެ. އެބައިމީހުންގެ މި ބަލިކަތިކަން ހިފުނުނި ނަބިބޭކަލުންގެ ނަބިކަން ފާޅުކުރަ ކުރުކުތަކަން ކުރަށްއެއްކަތް ކަމުގަދައެވެ. ކަންމު ނަބިބޭކަލުން ފެޔާކަމެތުންފަށް އެބޭކަލުންގެ ޖަމާނުގެ އިންސާނުންގެ ކުރިމަތީގައި އެބޭކަލުން ހަދައިކަނި އިންސާނުންކަށެވެ. ފަހުގެ ދައުރުތަކުގައި އެބޭކަލުންގެ ނަންފުރާ ގެތެވައިލާފާ މީރާ މަތިވެރި މާތްކަމާއި ޝަރީފުން އަށުރު އެބޭކަލުންގެ ނަންފުރާ ގެތެވެއްދާ ނުވާއެވެ.

إبراهيم عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ ދުޢާފުޅުގައި ވިދާޅުވިއެވެ.

"އަޅުގެވެރި ރަސްކަލާނގެ! މިރަށަކީ އަމާންވެގެންވާ ރަށެއްކަމުގައި ހައްދަވާނދޭވެ! އަދި އަޅާއާއި އަޅުގެ ދަރިން ބުދަށް އަޅުކަންކުރުމުން ދުރުކުރައްވާނދޭވެ!

އަޅުގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ! ހަމަކަށަވަރުން އެބުދުތަކަށް މީސްތަކުންކުރެ ގިނަބަޔަކު މަގުފުރައްދައިފިއެވެ. ފަހެ މިއަޅާހަށް ތަބާވެއްޖެ މީހަކީ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގެ (ދީނުގެ) މީހެކެވެ. އަދި އަޅާހަށް އުރުދިއްޖެމީހާ (ދަންނާއެވެ!) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ރަޙީމްވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

އަޅަމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ! ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގެ ދަރިންކުރެ ބަޔަކު، ޒަރުޢު ހެދޭތަނެއްނެތް ވާދީއެއްގައި، ޙުރުމަތްތެރި ކުރައްވައިވާ އިބަރަސްކަލާނގެ ގޭފުޅު ކައިރިގައި ވަޒަންވެރިކޮށްފީމެވެ. އަޅުގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ! އެބައިމީހުން ނަމާދު ޤާއިމުކުރުމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ މީސްތަކުންކުރެ ބައެއްގެ ހިތްތައް އެބައިމީހުންގެ ފަރާތަށް ޖައްސަވާނދޭވެ! އަދި މޭވާތަކުން އެބައިމީހުންނަށް ރިޒުޤު ދެއްވާނދޭވެ! (އެއީ) އެބައިމީހުން ޝުކުރުވެރިވުމަށްޓަކައެވެ." (އިބްރާހީމް: 35-37)

މަރުޖަޢު: ދީނީކަންތައް ރައްކާތެރިކުރާ ކޮމިޓީ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީސް

إبراهيم عليه السّلام ގެ ޒަމާން އައިރު ޝިރުކުކުރުމަކީ އޭގެ

އިންޑިޔާއަށް ގޮސްފައެވެ. ބަލައިލި ކޮންމެ ދިމާއެއްގައި ބޮޑެތިބޮޑެތި ބުދުތައް ގިނައަށް ހުއްޓެވެ. އެބުދުތަކަށް ދުރުހެލިވެރިބެ ވިސްނުމަކީ އިންސާނުންގެ ކުރިމަތީގައި މުސްތަޤްބިލް ކަމަކަން ވެފައިވާ ކަހަލައެވެ. އެފަދަ ދުވަސްވަރެއްގައި ޚަލީލުﷲ ގެ އަޙުރުދުގަން إبراهيم عليه السلام ހިމަބިދުއްގައި އަދު ސަރަސްވަތީ މައްޗަރުކުރެއްވުމުގެ ކަމަށްބުނޭ ބައެއްބަޔަކީ ދިޔައެވެ. އެއީ ބުރާހްމާއީ ސަރަބަރާއްދެއްގައި އަދު އަދުރެފުންތަކާ މައްޗަރު ކުރެއްވުމުގެ ކަމަށްބުނާށެވެ. އެއީ ބޮރާޓުރުން ފުންނަ ފުންނަމަކީ ދާއިރާއަށްވުރެ ދުރަށް ވިސްނުން ހިނގައި ބަލާލަމުން އިދިޔާރާފާފަދަ ބަޔަކު މައްޗަރު ކުރެއްވުމުގެ ކަމަށްބުނާށެވެ. އަދި، ކިރިޔާ ފިރުއާނުގައި އަންނަނިވި ވަރަށް އެބައާގެ ވާހަކަ ވަނީ ކުރެއްވައިފައިވާ ނަމަސްފު އައިން ސާނީ މާއްދާއިން އުފުދުނެވެ.

"އަދި އެއުރެންނަކަމު ﷲ، މިތަބައިމީހުން އީމާންކަމަށް ޙެއްޖެއްސަވައި މިތަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އެއީމާންކަން ޖެނަތްތޯރި ކުރެއްވިއެވެ. އަދި ކާފިރުކަމާއި ފާސިޤުކަމާއި އުރެދުމަށް މިތަބައިމީހުން ނުރުހުންތެރިކުރެއްވިއެވެ. އެބައިމީހުންނަށް ހަމަ ތެދުމަގުގެ ޖަހިގެންވާ ފިހުންނެވެ."
(އަލްބަޤަރާ: 7)

ތަރުޖަމާ: ދިރިކަންތައް ހައްކާތްތެރިކާ ކާމިޔާބު
ހައިސިއްޔަތުގެ ހިމާޔަތުގެ އަދިސް

މިއާޔަތުގެ ފުރިހަމަ މަފްހޫމު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވިސްނާލި މިގޮ ތޮޅުރާށް އަހަރުކުރީގެ ބާރަމާ އޮތުގޮތް ގުޅުވައިގެން އަޅުގަނޑުމެން ވިޔަދު ހިންގުމުންނެވެ. ތަރުސްމާގެ ސަބަބުން އިމާންވެފައިގެންނެވި ދުވަސްވަރު ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކީ ގޮތުގެ ވިސްނުމުންނެވެ. އެބަކަމުން ޚިޔަން ފެންނަ "ކަމުން" ތަކައްގެ ބައިގަނޑެއްގެ ގުޅުގައި މިއްބައި ވަންހާރަވީ ފޮޓޯގެންވާ ކަމަކީ

ހޮއްދެވިއެވެ. އެބޭކަލުންގެ ހުރިހާވެސް ބަރޯސާއަކަ އެކަލާނގެ
ރަސްވަކަންފުޅުކަމުގައި ހުއްޓުވިއެވެ. މަތިވެރިކަމާއި ހައިބަވަންތަކަމުގެ "މުނާސަބު"
ތަކައްގެ ގޮތުން އެއްވެސް ތަރައްޤީވެރިކަމް ލިބިވަޑައިގެންފައި ނުވާ ނަބީބޭކަލުން
ފާރަގުކުރުއްވިއެވެ. އެބޭކަލުންގެ އަމިއްލަވުޖޫދު ނަފްސު އަނބިއްޔާއާ
ބަޔާނުކުރުއްވިއެވެ. އެއްވެސް ވަސީލަތްތަކެއް ލިބިވަޑައިނުގެން ބެއްޓި ތިރީސާމުރު
އެބޭކަލުންގެ ހިތްފުޅުގައި އުފުލުން ލާބޭގެ މަތިވެރިކަމުން އެކިނަންބަރާއި ކޮންމެވެސް
ފުރިބާނުއާ ވެވަޑައިގެންފަރުވާފަށް އެބޭކަލުންގެ އަރިހުގައި ކޮޅަށްވޮށް
އުނދަގޫފުޅު ކަމަކާއް ނުވިއެވެ. ހުށަހެޅުއްވުން ދަންނަވާނަމަ އެބޭކަލުން ގާއިދު
ސިފަ ނުލިބިއްޖެ ބަޔަކާއް ދުކާވަޑައިގެންނުވިއެވެ. އެބަޔަކާ ކަނަލަކުރުކުންދާ
ވާހަކަ ހެއްގެކަށް އަރަލަ އެބަޔަކާގެ ފަހަލަކަށް ޖަމާވެފައި ނުވިއެވެ. އަރަލަ
އެބަޔަކާ ޔާއްލި ފަޅުރާގެ ރަށްޖަކަން ވެފައިއްޓެވެ. އެބަޔަކާނުޖަކައި
އެބޭކަލުންނަށް ޖެހިވަޑައިގެންފައިއްޖޭ އެބޭކަލުންގެ ހުރިހާ އެއްޗިހިކާވެ ދެއްވާނުވެ.
އެކަލާނގެ މިދުނިޔެއިން އެކަލޭގެ ބަދަލުވެ ލިބިވަޑައިގެންދިޔައިން
ހަމަޖެހިފައެއް ނުވެވެ.

މިކަން ސާބިތުކޮށްދޭ އެއްމިސާލަކީ އިމުރު ސާރިބާ صلّى الله عليه
وسلّم ގެ ހިޖުރައިގެ ކުރިން ޢަޤަބާގައި ހިނގުމުން ގުޅުވަން ބައިޢަތެވެ. ތުޅުސްޖަރީ
މުސްލިމުންނަން މައްކާގެ ވިރިގައި ޝާފިމުންވެސް އިންސާނަކާން ދަރިވިވަރިއްޖެ
ދުވަސްޖަރީ. އަދުވަސްޖަރު މުސްލިމުންގެ ބައެއް ބޭކަލުންގެ ދިނަން
ޓަވައިރުއްވުމުގެ މަސައްކަތްކުރުވޭ ސަވާބުން މަދިނާގައި އިސްލާމްދީން
ފެތުރެން ފިރިއެވެ. މަދިނާގެ ހުރިހާ ގެއަކަން އިސްލާމްދީން ވަންދުން އަނބުރާއިހަ
ބޭކަލުންކުރަ ބައެއް ބޭކަލުން މައްކާއަށް ވަޑައިގެންނަވާން ޙައްޖުދަ ކުރުއްވިއެވެ.
رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާ ބައްދަލުކުރެއްވައި އެކަލޭގެފާނަށް
ނަސްރުދެއްވުމުގެ ބައިޢަތް ހިއްފެވުމަށްކަމެވެ. އަދި އެމާއް ސަރިބާއަށް މައްކާ
ދޫކުރައްވައި މަދީނާއަށް ހިޖުރަ ކުރެއްވުމުގެ ދަޢުވަތު އެރުވުމަށްކަމެވެ.

އަންސާރިއްޔަ ބޭކަލެއްކަމުގައިވާ جابر رضى الله عنه ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. މަދީނާގެ ހުރިހާ ގޮތަކަށް އިސްތިހާރުކުރީން ވާސިލުވިއިރު އަހަރެމެން ޚަންދަޤު ކޮނުނީއެވެ. رسول الله صلى الله عليه وسلم މައްކާގެ ފަހަރުބަރަމަކުގެ މިރުގައި ހިމަޖުޖު ނަމަނަވަސްކުރުގައި ސިފަވަޑައިގެން ހުންނަވައި ބޮޑަށް އުނދަގޫ ވެވަޑައިގެން ހުންނަވާތީ އަހަރެމެން މިބޭކަލުން ހިފާ ދެމަގުން ކާނެތަކެތި ހުރިތޯއެވެ؟ رسول الله صلى الله عليه وسلم އަން ނަރުބަދުރުން ވާގިވެރިން ނޯމަލުގެ ހަމައިކަމި ބޭރުދުރުން ކަންތަކެއް ދެކޭ ދިރުންގެ ނަޞީޙަތުގައި އިކުރާމުގެ ވަކީލު ކަމާ الله ގެ ރަސޫލުއް ދީނުކުރުގެ ގައުކަލެވެ. އެކަމަ ދިރުން ބޭނުއްޖުނެވެ. އިކުރާމުގެ ވަކީލު ކަމާ الله ގެ ރަސޫލުއްނަމަ އިކުރާމުގެ ވަކީލުން މިޔަތުކަ ބާރުކަލޭއްގައި އަޅުއްވަން ބޭރުވަޑައިގަންނަވާނެ ހިއްވަގެން ގައްހަވެ؟ ނަމަވެސް އަންސާރިއްޔަ ބޭކަލުން رسول الله صلى الله عليه وسلم ގެ މައްސަލަ ބަލިދެކުގެ ނަޞީރަކުން ބައްޔަވިއެވެ. އިކުރާމުގެ މައްސަލަމަ އިތާރި މައްސަލައްކަން ވިސްނައިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އިކުރާމުގެ ވަކީލުން ނަސްބުރުއްވުމަ ކަމާ الله ގެ ހަރުމަތްކާއި ބަރަކާތްތެރި ބަޔަކުވެރިންކަމުގައި އަބަކަމުން ވަޑައިގަންނަވާން ކަލައްކަން އަބަކަމުންނަން ވިސްނައިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

ބަދިބާގެ ދުވަސް ބައިބަދުގައި މަދީނާގެ ހަމިދުހަހަރުވެރި ގިނަ ބަކަމުން މައްކާހަން ވަޑައިގެން رسول الله صلى الله عليه وسلم ގެ އަމިޔުގެމައްހުން ބައިބަމޮ ހިއްޔުވިއެވެ. އަބައިބަމޮ ހިއްޔުވިދޭ ބާރަމޮ އަމޮ ނާޞިރުކަން ދާހަވާ އައްރިވާތަމާ އަވަދުވެގެ ގެނބަރުއްކަމުގައިވާ كعب بن مالك أنصارى رضى الله عنه ގެ އަރިހުގައި ބަޔާންވެއެވެ.

އަހަރެމެން މަދީނާއިން މައްކާއަން ދާންފުރި އަހަރެމެންގެ ދަބުރާގެ ވިލުން އާދައިގެ މަތިން ބައްޕަނދާން މަދީނާއިން ފުރިއިރުއެވެ. އަހަރެމެންނާއެކު ބައްޕަނދިއުމުގެ ނަމުގައި ހަނދިމާނުކާއި އެދަމަރުގައި ބައިވެރިވެއްޕަތުކުރެވެ.

ޤަބީލާގެ މީހުން މައްކާގެ ކައިރީގައި ފޫލިގެ ދެކުދިން އަހަރެމެންވެސް އެހެން މީހުންނާއެކު ތޫރަކަޖު ނިކާން އެންގެވުމަށް ވަޑައިގަތެވެ. ތޫރަކަނުގެ ވިސްބަހިކުރަ އެއްބައި ފޯމިފުޅުން އަހަރެމެންގެ ދީނުގެމީހުންނަށް ކަލާމުން މިޙުޖުއްޖަތުގައިވެއެވެ. އަދި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާ ބައްދަލުވާން އަހަރުމެން ވަޑައިގަތުމަށް މަސައްކަތްކޮށް ދުނިޔެކަމުގެ ކަސްތަކުން ބާރަލުވާން ކަމުދަރުމުން ހިނގާތަކުން ހިނގައިދިޔައި ހިނގައްޖައިގެ ހެއްވިއެވެ. (ސީރަތު އިބްނު ހިޝާމް ދެވަނަބައި ޞަފްޙާ: 49)

އަދު، އެއީ ނިކަ ބަލައިބަލާފަދަ ތަނެއްވެއްޖެއެވެ. ދުނިޔެވަނީ ނަބިއްޔާ ތަބަރުކާތުގެ ކަނޑުކަނޑުން ހަޖެކުރެއްވެއެވެ. ކަލާ އެދަނީ ވެރިކަމަށް ބައްދަލު އެކަލޭގެފާނު ތަބަރުކާތުގެން އިސްލާމީއެވެ. އެވަގުތަކު އެކަލޭގެފާނުގެ ވަޒީރު އެކަލޭގެފާނުގެ ނިކަންބެކައި ދަރިވެރިއަކު ވަގުތުކަމެވެ. އެއީ ޖާއިޒުގެ އަހަރުވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ގައިކަވަތް ހިދާކައި ހަދަން ބަރަކާތްވެއްޖެ ވަގުތެވެ. އެއީ އަބޫހުރައިރާގެ ހުރަހާ ތަބަރުކާތު އެބައިމީހުންގެ ހިދާޔަތްކަމަށް އެކަލޭގެފާނާ ގެނދިއުމަށް އިސްކަންކަން ދީނީ ވަގުތެވެ. އެވަގަތު ވަގުތެއްގައި މަދީނާގެ އަހަރުވަރުން އެކަލޭގެފާނާ ދުރުވެދާ ބަރަކާތުކޮށް ދެރަމީހަކީ ގޮތުގައި އަހަރެމެން ކުރިއަށްދިޔުމަކީ އެދުނުއެވެ. އެވަރަކީ ވަގުތު މަދީނާގެ އަރުވާލަން ބަރަކާތުން އިބުރާ އެކަލޭގެފާނާ ބައިބުއް ހިއްވަކަން ވަޤުތީއިޔަކަށް ކުރެއްވިފަދަ އިއްބަރަކާތުން ވިދާޅުވިއެވެ. މިދަބައިމީހުން މިދަ ބައިބުއް ހިވަނި ކަންކަމުގެ މައްޗަކަށްކަން އަނގަބާއްދަވެ؟ މިއީ މިފާގެ މުދަލާއި މިފާގެ ދަރިން ނިމިކަންތަކުގެ މައްޗަކަށް ބައިބުއް ހިއްވެވެ. އެބަރަކާތު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އާ ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. އަހަރެމެންގެ މިބައިބުއްގެ ޙައްޤު އާގެ ނިކަމަކަން ފުރިހަމަކަން ވިދާޅުވިނަމަ އަހަރެމެންގެ ހުރިހާ ކަންކަން ދޫކޮށްލާނަމެވެ؟ އިބުރާ ސާބިތާ ވިދާޅުވިއެވެ. "ސުވަރުގެއެވެ." އެބުރާހީ ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ އަޅުގަނޑު ދުރުކަލުވާނެވެ. އަހަރެމެންގެ ކަލޭގެފާނަން ބައިބުއް ހިފާވެ.

އަދިނަމަ ހައްޤު ދީންކަމާމު ގިނަބަރަކާ ހިދާދު މަގާމުފުރައިވަނިކަން

ތިމާގެ ހަމިއްލަ ނަފްސު އެދިނަކާ މިގޮތަން ބަލާލުމުގައި، ތިމާގެ ހުރިހާ އެއްޗެއްސެއް އެކަމަ ޤާއިމް ސުލްޙުވެއްޖޭ ބައްޔަކަށްޗަކާއި ފުރުޞަތުކުރުމަކީ ވަރަށް ސާފުކުރަމުންދާކަމެވެ. ތިރީގެ އިޚްތިޔާރު ވެސްވެރިއެއްގައި މިކަން ހިނގައިދާއިރު ހަމަ އެންމެ ފަރަކަމެވެ. އެގޮތަށްވާތީ ފަރަކަސްވީމަ އަދި ފަރަކަސްވީމަ އެއް ބާރެއްއެވެ.

ހުރަގޮތަށް ޙައިސިއްޔަތު

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގެންނެވިއިރު، މިޒަމާނުގައި ޤައުމީ ކަމްސަލަމަތާ މިދިޔޭ ބަލަމުގެ ހުރިހާ ކަމްސަލަމަތުން އެބަދަލުކުރަން ފަދަ ޙާލަތުގައި ކުރިމަތިވެފައި އޮތެވެ. މިހާލަތުގައިވެސް ދުނިޔޭގައި އެންމެ ބޮޑަށް ތަރައްޤީކުރި ޤައުމުތަކުގެ އަޅުގަނޑުމެން ކުރިމަތިވި ނަތީޖާއެވެ. އެއްޗެއްގެ ކަމްސަލަމަތު ވިސްނުންތެރިކަން އަސްލު ފުރިހަމައެވެ. އެބައިމީހުން އަދަބުސަލަމަތުގެ އަޚްލާޤުކަމުން ތަރައްޤީވެއެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޙަޔާތު އަހަރެމެން އިރުޝާދުގެ ތަރުގައި މިންނެތި ބަލަހައްޓާ ހުރިހާ ކަމްސަލަމަތުން ހުރިހާ ކަމެއްގައިވެސް އެކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަތީ ހަމައެކަނި ދީނުގެ ވަނީ ބޮޑުކަމުގެ ތަރައްޤީގެ ކުރިއެރުމެވެ. އިސްލާމް ދީނާ އަދަބުސަލަމަތުގެ ތަރައްޤީގައި ޖަމާޢަތުގެ ގޮތުގައި ކުރިއަރާ ދީނުގެ ސިފަތަކާއި، ދީނުގެ ފަރުވާތައް ހަމަތަކުގެ ސަލާމަތް ގުޅުންހުރި ކަންތައްތައް މާތްالله ގެ ދީން ފުރިހަމަކުރުމަށް ދެމިތިބުމަށް ވަނީ ފަރާތަކުން ގެންދިޔައެވެ، ހުރިހާ ފުރުޞަތުތަކެއް ނަންގަވައިދެއްވުމަކީ ކަމުގެ ޙާލެވެ.

1. މީލާދީން 525 ގައި ޙަބަޝާގެ ސަރުކާރުން ވަނީ ޢަރަބިކަރައިގެ ސަރަޙައްދީ ފޮތުރިވެން ސޮއް ކަދުގައިވާ ޔަމަނަށް ވެރިވެފައެވެ. އިތުރު ސާރިޙާ ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގެންނެވި ދުވަސްވަރު ޙަބަޝާގެ ރަސްގެފާނުގެ ވަކީލުކަމުގައި ޔަމަނުކަރައިގެ ގަވަރުނަރުކަން ހުރީ އަބްރަހައެވެ. އަބްރަހަތުގެ ފިއިޗުންކުޑަކަން ގޮސްފައިވާ ހިސާބަކީ، رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގަތް އަހަރު (570 މ.) އެތުގެ ލަޝްކަރަކާއިގެން އޭނާ މައްކާއަށް ޙަމަލާދިނެވެ. އޭނާގެ ޤަޞްދަކީ ކަޢުބާ މުގުރައިލައި ޢަރަބިކަރައިގައި މައްކާއަށް ލިބިފައިއޮތް މަރުކަޒީ ޙައިޘިއްޔަތު ކަނޑުވައިލުމެވެ.

ޔަމަނުކަރައިގެ މައްޗަށް 50 އަހަރު ވެރިކަން ކުރުމަށްފަހު ޙަބަޝީންގެ ބާރުކުނޑާއިރަން ފާރިސީންގެ ބާރުގެ ދަށަށް ޔަމަނުކަރަ ހިނގައްޖެއެވެ. ފާރިސީ ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ޔަމަނުގެ ގަވަރުނަރަކަށް ހަމަޖެހުނީ ބާޛާނެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވައި، ފާރިސީންގެ ރަސްގެފާނު އިންކާރުކޮށް އެޚަބަރު ލިބުމުން އޭނާ ބާޛާނަށް ލިޔުނެވެ. "ނަބިކަމަށް އެދިއުޅުއްވާކަމަށް މީހަކަށް ދެންނެވެ. އޭނާގެ އިތުރުވާ ނުއްބައިލަން ބާޛާނެވެ. އޭނާ އިތުރުވާ ނުއްބައިލިޔަސް އޭނާގެ ބާކަނޑައިފައި އަހަރުގެސްގެ ގަތުން ޤަތުލުކުރެވުނެވެ." (ސީރަތު އިބްނު ހިޝާމް)

މިޙާދިޘާއިން އެނގުނީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގާތްކުރެއްވިއިރު ޢަރަބިކަރައިގެ ސަރަޙައްދުތަކަށް ވެރިވެގެންތިބި ބާރުވެރިންގެ ފުށުން ކުރިމަތިވެފައިއޮތީ ކިހާ ނުރައްކާތެރި މައްސަލަތަކެއްކަމެވެ. އެފަދަ ޙާލަތެއްގައި އިތުރު ސާރިޙާއަށް އެއްދުވިދާން އެއްގަޑަ ބާރުވެރިންގެ އަގުވިއްޔަކާ ދުކަވަން ރަސްގެފާނުގެ ތަޚްތު (ޢަރަބިން) ނުރައްކާވުމެވެ. ބާރުވެރިންނާ ދެކޮޅަށް ވަގުތުން ހަނގުރާމަ ގެއްލިވުމެވެ. ނަމަވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެގޮތަކަށް ކަންތައްތަކެއް ނުކުރައްވައެވެ. އެހެނީ މަޞްލަޙަތު ލާޒިމުކުރާ ގޮތަކަށް އެހެއީ

މައްސަލަތަކުގައި ފިޔަވަޅު އަޅުއްވާން އެންމެ އެކަށީގެންވާ ދަނޑިވަޅު އައުމުގެ ކުރިން މުރީންގެ ގޮތުގައި ތަޢައްރުޒެއް ނުކުރެއްވުމެވެ. އާދެ، އެހެންކަމުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ހިޖުރަކުރެއްވުމަށްފަހު ދީނީ ދަޢުވަތުގެ މަސައްކަތްފުޅު ކުރިއަށް ގެންދެވިއެވެ. ސަޙާބީއަކަށްވިޔަސް ތާބިޢީން ފުރިހަމައިވާ ހުރުން ބަޔާން އިސްލާމްދީނުގެ ފަތުރުމަށް ކުރެއްވިއެވެ. ހަމައެކަނި ކުރިއަށް ނުކުރައްވާށެވެ ޢަރަބި ކުރިއަށްޖެހި ކުރައްވާފައިވާ ދިނުމުން އިސްލާމްދީނަށް ވަދެގެންނެވެ. އާދެ، ޤުރައިޝް ދިފާޢުން ސިފައިން ބަޔަކާމެދު ޖިހާދުގެ ބާރުއަރުވައިދެއްވާ ނުކުރެއްވުމުން ކުރައްވާފައިވާ މަސައްކަތްފުޅުގެ ތެރެއިން ދުވަސް ކުރެއްވި އިސްލާމް ސަރިއްޔާ ދަޢުވަތުގެ ޖިހާދުގެ ކުރިއަށް ކުރައްވާ ބާރުއަރުވައިދެއްވިއެވެ.

2. އަބަދުވެސް ދަތިގޮތްތަކުން އަރަބިކަރަތުގެ ފިޔަވަޅު، ޢަރަބިންގެ ފައިސާ އާދަކާރެއްގެ މަޝްވަރާގެ ޚިޔާލެއް ބޭފުޅުންނަށް ޖެހިލުންވެވުނު އަބަދުވަރަބާއެވެ. އާދެ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޢަމަލު ކުރައްވާ ގޮތުގައި މިސާލަކީ ކުރިއެވެ. ސަރިއްޔާއަށް ގެއްލުން އިސްލާމް ސަރިއްޔާތައް ދިމާވެއްޖެނަމަ އެކަމަކާ ކުރިމަތިލާން ކުރައްވާ ގޮތަކީ ދަތުރުކުރުމެވެ. އެކަމަކާ ކުރިމަތިލާން ބަހައްޓަވާ ހަދަށް މަސައްކަތް އެކުއެކީ ދުވަސްބަދަލު ކުރުމުގެ ތެރެއިން ވަރަށް ގިނަ ގޮތްގޮތުން ފެތުރިފައިވެއެވެ. މިގޮތުން ޢަރަބިކަރައިގެ ސަރަހައްދު ދުވަސްބަދަލު ކުރަމުން ބަދަލު ސަލާމަތުން ބިން ދެކޮޅުފަރާތްތަކާ މުޅިސަރަހައްދު ފަހަރަކު ދުއްވާލިއެވެ. އެދުވަސްވަރު ސަރަދާރު مثنى بن حارثة رضى الله عنه އަރާރަތުގެ ޖަވާބުގައި ވިދާޅުވިއެވެ.

"އަރުވަސްޖެހުންތަކީ ހިނގާދާ (ފާރިސްވެރިންގެ ހަނގުރާމަ) ގެ އަރުވަސްޖެހުންތަކީ ދިރިއުޅުނު ބަޔަކުމެވެ. އަރުވަސްޖެހުން އެބައިމީހުން ހިނގާއިރު އަރުވަސްޖެހުންނާ ދުރުން ކުރިމަތިލެވޭ އެއްވެސް ދަތުރެއްވެސް ތަރުތީބެވެ. އެމީހުންގެ ހިސާބު އެއްކަލަކީ އަރުވަސްޖެހުން ހައްދަވާ ހިތާނު ނުކުރުމާއި، އަހުލުވެރިގެ ފާރަކާ ދަރުމަ މިކަމުގެ އަރުވަސްޖެހުންގެ މަގުން ބިމާއި ދުނިޔެއެވެ. ކަލޭގެފާނު މިއަދު ދަރުވާތު ދުރަށްވާކަމަށް ފަރަތްތެރިކަން ހަރުކަށިކަމުން

ހުރިވަޒައިނުގެންނަވާނެ ކަމަކަށް ވެދާނެއެވެ." (ސަހީހު އިބްނު ހިއްބާން)

މިބާރުތާއިން އެނގޭގޮތުގައި ބަރަބަލާރައިގެ ވަރައިގެންނިއްބިތި ބޭރުގެ ރަސްތަރަސްކަލުންގެ ނުފޫޒުގެ ސަބަބުން އަރަބިންގެ ތެރޭގައި އުފެދިފައިވާ ހަލާކުކޮށްދޭ ސިޔާސީ ނުބައި ޒުލުމު މަރުސާލަތަކާއި ނުރުކުން. އަދި ހިނގައިދާނެއެވެ. ދުނިޔެ ދަރުބާރު ދީނުފުޅުތަކުގެ މަސައްކަތްތަކަށްފަސް އުޅުމުގެ އަސަރު ހިސާ ފުރައިދާނެއެވެ. ނަމަވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބޭކަލުގެ ނުފޫޒުތަކަށް ކަނޑައެޅުއްވައި ނުކުތުއްވަމާ ހިނދުކޮޅު ދަރުބާރުތަކުގެ މަސައްކަތްތަކުގައި ކުރިއަރަނީކަން ނުގެނދުވާނުއްވާ ބަރަބަރު ކުރުއްވައިދެއްވި އަސްލު ފުރަތަމަ މަރުހަލާގައި ބޭކަލުގެ ކަނޑައެޅުއްވާ ފުއްދުއްވި ނުރުކުން. އަދި ހިނގައިދާނެއެވެ؟ އެކަލާގެފާނު އެކަމުގެ ވަގުތު އަރުމަން ހިންގެވީމާ ކުރައްވަމުން ގެންދަވައިދެއެވެ. ދުރުރަގުން ހާއްސަވައިދަވަނީ އެންމެ ފުރަތަމަ ހަމަޖެހުމާއި ފާރަސްއް ވިހިއަރަނު ވަނަދަން އެއްބަސްވުމާ ތަޢުޒީމު ފޮނުއްވީމަވެ. އެހެންނަމުން މަސްލަހަތާ ދުވަސްކޮޅު ބޭކަލުން ކުރުމަކީ ކުރިއަށްދަނީ ދޫވަގުތުގެ ހިތްޖެހިލާ އެބަހިފިނުގެ ބޭކަލުގެ އިއްތި މަސްލަހަތުގަނޑެ އެވަނީއެވެ. ފަހަރުގައިވެސް ކަށަވަރުގޮތެވެ. ސާފުކޮށްދީ ނިމުއްވުމެވެ. މަސްލަހަތާ އެންމެ ކުރަމަމާ ކަމަބަރާބަރުވި ހަމަޖެހުމެއް ފާރަސްއް ވަނަދަން ރަނގަޅަކަމެއް ފިނިސަވަރު ހިހާއެ މޮޅުން އަވަހާ ނިމެނީއަދި ތަހިނިގުމާ ބަނގަޅާވެ. ދުނިޔަވެރިގެ މަސްލަހަތާ ހަމަޖެހުމާ ފާރަސްއް ވަނަދަން ހިތްހަލާ ފުރުތުން ވިއްސާ އަނބަރިސްގުޅުގުރަ ކަމަބަރަދިދާ ކަމިހާސިވާ އިދިކޮޅު ނަމަކީޖެހޭނެއެވެ.

އިޙްސާނާ ހޯއްދަވާ އައްސޭރިވިވަޒައިވިބުން

ދުނިޔެވިރުންގެ މަސައްކަތްތަކާ ޝުކުރުދޭގޮތް "ޝުކުރާ" ތިލާގެންގެ

"ޝުކުރު" ދޭއައިޖަހުގެ މަސައްކަތްކޮށްދެވެ. މާތްالله އަޅުގަނޑުމެންގެ ދިޔުމަށްގައި ވަނި ގޮތްކަށްތަހުގެ އެންމެ ފުރިހަމަ އެކަށޭނަކަން ޖަހާލައިފައިވެ. ނަމަވެސް އަ

އެކަށީގަނަކަށް ހިމާޔަތް ވައިދާހުރިކަމަކަށް ހުދުމަތްޖެހިކަމައި ދަސްޖެހިރީކާއަށް އީސާގެ ދައުރު ފުރިހަމަކުރައްވާން ޖެހޭނެއެވެ. މިސާލަކަށް ގޮތުން ދަންނަވާނަމަ ބިމުގެ ސަލީބަށިގައި ދުއްސަސުރިފަރުގެ ފަހަރަށް ހައްލަށިފަށިވެއްޖެއެވެ. މިހާތަނަށް އެނގިފައިވާ ގޮތި ކާއިނާތުގައިވެސް ބިމުގެމަތީ ފަހަރައިގައި ގެންގުޅޭ މިކަންތައް ފަރުގެ ފަހަރައިން ނުވެއެވެ. މިދުނިޔޭގެ ފަސްގެނުގެ ދުވަސްވަރުއިންނެވިއްސެވި އަދިސްގެނުގެތަން ގަސްގަނާގި ހުރުމުގެ އެކަށީގަނަކަށް ޖެހިސް އަދިހުރުގައި ތެތްކަންނެވިސް ހުރިގެންނެވެ. ފަސްގެނުގެގައި ތެތްކަން ނުތުމުގެ ސަބަބުން ހުރުގަހަ ސަހަރަބައްދުތެރެކަށް ބިންތައްވާނީ ހަސަފަސް ސަބަރާ ތެކަކަން ވެފައެވެ. މިދުނިޔޭގެ ބޮޑުވޭތި ގުދުރަތުން ގަދަޔައްފުން އިއްޔާން ކަރައްވަމުން ނުގެންދިޔަކަމުގައި ވިއްސަ ހުނި ވޭން އިސްލާމުގެ ބަރުދަޔައިން އެކަށީޔަސް ހުރަކަތިވާފައެވެ. ދަސްޖެހިރީނަށަން އެހުރި ވޭން އިސްލާމް ވިސްނެން ޤޭގައެވެ. އެގޮތަކަމުން ދަސްޖެހިރީން އެއްއިންދަސްޔަ އެގޮތަ ވަރުގެ ސަބަބުން ފުނުގެ އަސްލު ފުރައި ތެތްކަން ޖަބަކައިވާ ބިމުގައެވެ. އެގޮތާ އަބައިދިޔުން އެއްއިންދުމުގެ ކަރިން ދަސްޖަކަން ފުންދިނުމުގެ ކަށްމުވެސް ހިޔާމަތުގެ ފަހަރުން ފަސްގެނުގެކަން ތެތްކަން ގެންނަހިއެވެ. އެއްއިންދަސްޔަ އެގެފަހުނުށެވެ.

މާތްﷲ ގެ ދަރަން ގޮވާލާ މީހުންގެ ކަންތައްތަކުން ހުންނަނީ ހަމަ މިގޮތަށެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށްޓަކައި އަރަބިކަރައިގައި އެންމެ ކުރެއްސެވި ނުހަނު ރަނގަޅު ފައިދާ ކުރިއަށް ކުރެއްވުމަށް އޮތްމަގުގައި ތަރައްޤީކުރައްވަމުން މާތްﷲ ގެ ބިލާދުތަކަށް ދަތުރުފުޅު އެއްގަލަން އެކަލޭގެފާނުގެ ދަސްވައްކަމުގެ ކުރިއަށް ހިތްހަމަޖެހުން ކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް އަދިވެސް މިގޮތުގައި ހިތްވަރު ލިބިވަޑައިގަތީ މާތް ﷲ ތަރުބިއްޔަތުގެ ކުރިއްޔާ ފުރިހަމަކަމާ އެކު އެންމެ އެކުވެ ބޮޑުކަމައި ދަސްކޮށްދެއްވި ކުރެއްވުމެވެ، އެގޮތުގެމަތިން އެކަލޭގެފާނުގެ ދަސްވައްކަމުގެ ކުރިއަށް ގެންދިޔުމުގެ ނަތީޖާއެވެ.

1. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނުގެ ޅަދުވަހުގައި

ބޭނުންފުޅުގެ ހިއްޖެވި ލައިގަނޑު އުސޫލަދީ އާދިޔަމްތުވުރުގެ ލައްސަލަތަން މުދިރާ އަމަން ތެރިކަމުގައި ތުއްވުލުވެ. ސަބަބަކީ އިނގޭތޯގެ އަބަދު އަދި ބަކަރީ ލައްސަލައިރި އާދިޔަތުގެ ލައްސަލައްވެ. އެނގެނުމުރާ ލައްސަލަތަކަށް ބޭރުން އަމިސް ކުރިލަހިފާ ލައްސަލަތަކަށްވެ. ވަގުތީ ލައްސަލަތަކަށްވެ. އާދިޔަތުގެ ކަލިތާބިއާ ނުލައި އިނގޭތޯގެ ކަލިތާބިއަށް ނާކަލިތާބަނުފުރުވެސް މާނައެއްނުތަ އެއްކަށްވެ.

ދުވަސްކަލަށް އިނގޭތޯނީ ދުރިއާދުމުގައި މުރާ ބޭފުޅުއްގެ ކަލިތާބިކަށްއެއްވެސް ގެދިފައިވީނީ އަދުރާދުނުގެ ޝަރުޢީ ބޯއްތަމު ނުވަތަ އަނލާގާއެވެ. އިނގޭތޯގެ ޔިބައިގައި ބަކަރީ އަދި ކުރިމުނަނަ އަނލާގާއް އުފެދުނި އާދިޔަތުގެލު ފަރުގަދު ތަކީނަކަލުން އަތުވާތުނުވެ. އާދިޔަތުދުފަސް އަނނާނަކަލުގެ އަކިދާގެ ލަކޮލަބަޔަ އިނގޭތޯއަޔަ އެއްފަސް ބަނދުފުލުއްނުތު މިނުފަން މިއްޔުނުނުވެ. އަދި ޔައްތުއްވެ؟ އެނާ އަބަދުލު ކުނުނަނި މާތް الله ގެ ބައްލަވައި ފޮޑިގަތުލުގެ ދުނުގައްވެ. މިއަދިދާ އިނގޭތޯގެ ލަގުއޮޔިގެން ދުއްލުގެ މިޖާދު އެނާގެ ޔިބައިން ނުގެޔައިގަނުއްވެ. އެނާއަޔަ އިލުއްގެ ތުހާގައި ކުނުނަ، ހިނދުމާދާރު މިއަކަން ނަދުއްވެ.

2. ދުވަސްކަލަށް ދުނަން ގޮވައިލާ މިއާއި ގޮވައިލާވަ މިއާއިދުލުދު އެއްވެސް ބާރުއްގައި އެއްވެސްކަލަލަ މާއްދި އަހައިހާލުއް ނުއްދުއްދުލުވެ. ދުނަން ގޮވައިލާވަ މިއާއަޔަ ތިލާގެ އިދިކޮދު ފުރާތުކަލުގައި ވިއްނުދިނުލުވެ. އެކަލަނުޖަކައި ކޮންލު އަގެއް ދުނުޖެހުނު ކަލުގައިވިއްސަފުހުވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ބަރަކާތުގެތަން ވިސްނާއިރު

މިދުނުނިވި ބިކަލުތުރި އުސޫލުގެ އަމްދު ފާގެކަލުތުޑު އަދިސާލަޔަ ބުދަރި ދިއާގެ އެއްރިމުނުދުވެ. ތޫރައިތުސް ދުސްލިދުނާ ދުކޮރަން ނަނުގެރާލަ ފުނައި

މުސްލިމުންނާއި ޤުރައިޝުންނަކީ ހަނގުރާމައިގައި ވާދަކުރާ ދެފަރާތެއްކަމުގައި ޖެހިއެވެ. ސުލްޙައިގެ ގޮތުން ދެފަރާތުގެވެސް ހުރިހާ ވަގުތެއް ހަނގުރާމައިގެ ބަދަލުގައި ހަނގުރާމަޔަކަން ތައްޔާރުވުމުގައި ޚަރަދުކުރަން ޖެހިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަމަ ވަގުތުއްގައި ދެމެހެއްޓުން އެދުން ހުރިހާ އެދުމެއް ތަބްލީޣު ކުރައްވަމުން ދިޔަޔަކު ވަންދެން ހަނގުރާމަ ނުކުރުމުގެ އެގްރީމެންޓެއް ކުރެއްވިއެވެ.

އެގްރީމެންޓާ އެއްވަރުކަމަން ބަޔަކުމީހުން މުސްލިމުންނާކުރެވޭ ވަޔާން ދީނަށްވަދެ ޖަހާ ތަފުސީލް އެބަ އިސްލާމްދީން ދަސްކުރުމުގެ އެގްރީމެންޓްގެ ކުރުމަށް ބާރުލިއެވެ. ނަމަވެސް ވަކިالله ގެ ރަސޫލުކަމަށް އެގްރީމެންޓްގައި ކުޅަނބަރެއް ނުލިޔުނު ފަރިކަނޑާގެ (އަލްފަތުހު-1) ދާއިރާއިބެވެ. އެހެން އެގްރީމެންޓްގެ މަތިއަށްވުން ހަނގުރާމަހާއި ދުރުވުމުގެ ވެރި ސަބަބެއް މުސްލިމުންނާ ދެމެދު މުސްލިމުންނާ ގުޅުން ދިނުމަށް ގެނައީ މުސްލިމުންގެ ދީނަށް ގެނައިނުވާ ދުލުން ގެންގުޅުނު ބޭފުޅުން އިތުރުވިއެވެ. މިގޮތުން ބުރަވުމަށް މުސްލިމުންނާ ހަނގުރާމައިގައި ވާދަކުރާ ފުރާތުގެ ބަދަލުގައި ދީނަށް ގެނައިކަމާ ބަދަލުކަމާ ތިޔަހުގެ ނަމުގައިވެސް ގެނައިކަމާ ގެނައިކުރުން ދަރިކަޅުގެ ދުރުގައި ފުރުޞަތު ލިބިއެވެ. ސުލްޙައިގެ ގޮތުން ގޮވަލުބުރިން ފުރަތަމައިގެ ތަކަކު މުސްލިމުންގެ ބަދަލު ދިރިއުޅުން އިތުރުވެގެން ދިޔައެވެ. ހަނގުރާމައިގެ ނިޔާކުރުން ފަހަރު ކުރުވުން މަޖިލިސް ނުލިބިއެވެ. އޮތް ފަހަރު ދީނަށް ގެނައިމީހުގެ މަސައްކަތްގެ ތަރުހުން ފަހަރުވިއެވެ.

3. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ބަޔަކުކުރެއްވީ ގޮތްތަކުގެ

ތަރާއަކި ހިތުގެ މާނާ އެސްނިކަޔަ ދީނަށް ގެނައިކުރުގެ ދިނުމުގެ މަސައްކަތް ބާރުލުއްވީ ހިނދު އެބައިދިނުމުގެ ދިރިހިފުމުގެ ކަންތައް ކުރައްވަވިއެވެ. އިތުރު ސޫރިޔާ صلّى الله عليه وسلّم ގެ މުޅި ބަޔާން ތަކުގެ ވިލާގެ މިސާލުތަކުން ފެނިގެއެވެ. އަނެއްބައިން އަރުގަނޑު މިސްރުގައި މި އަތިރިމަތިއަށް ހަވާލުކުރެ މަގުތާ ފަހަރު ކުރެއްވިކަން ބަޔަކުކުރެއްވީ ގޮތްތަކުގެ މަސައްކަތެވެ.

ގާތް ރަސޫލާއަށާއި މުސްލިމުންނަށް ނުހަނު ބޮޑެތި އަނިޔާތަކެއް ކޮށްއުޅުނު ޤުރައިޝުވަންތައިގެ އެންމެން މައްކާ ފަތަހަވުމުން އިތުރު ސާހިބާގެ ފުރިހަމަ ބާރުފުޅުގެ ދަށަށް އައެވެ. ނަމަވެސް އެއްވެސް މީހެއްގެ މާޟީގެ ކުށްތަކުގެ ބަދަލުކަމަށް އިތުރު ސާހިބާ އެއްވެސް މީހަކަށް އަދަބެއް ނުދެއްވައެވެ. އެންމެންނަށް އާންމު މަޢާފު ދެއްވިއެވެ. އިތުރު ސާހިބާގެ ކުރިމަތިފުޅަށް ކުށްވެރިވި މީހުންގެ ތެރޭގައި ހިންސާރުކުރުވިފައިވި މީހުން ޤުރައިޝުވަންތައިގެ އެންމެންނާ މުޤާބިލުވެ ކުރައްވައި ހިތްހެޔޮކުރެއްވިއެވެ. "ދާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންނީ މިނިވަންވުންނެވެ." މައްކާގެ އަހުލުވެރިންކުރި އިންސާނިއްޔަތާ ހަމަހަމަކަމާ އަދަލުއިންސާފުގައި ހުރުމަތްތެރިކަމުގެ ދަރުސް ދެއްވިއެވެ. ސަލާމަތްކަން ދެއްވުމަށް އަދިވެސް ރަސޫލާ ފެނިވަޑައިގަތުމަށް ދަތުރުފުޅު ހޭދަކުރެއްވީ އަދުއްވުންނަށް މާފުކުރުމުގެ ނަސޭހަތްތެރިކަމެވެ. ދެކޮޅުވެރި އަދުއްވުންގެ ހިތްތައް ކައިރިކުރެއްވި ބޮޑެތި ތަންތަނުން އިސްލާމްދީނުގެ ދަރުސް ކިޔަވައިދެއްވިއެވެ. ދެމީހުންގެ ތެރެއިން ހިފުއްވީ ގާތްމީހުންނަށް ކުރައްވާ ހިތްހެޔޮކަމުގެ ފަރުސަތު ދެއްވިއެވެ.

އުހުދު ހަނގުރާމައިގެ ތެރޭގައި وحشي بن حرب އިތުރު ސާހިބާ صلّى الله عليه وسلّم ގެ ބޮޑުބޭބޭފުޅު حمزة بن عبد المطلب رضى الله عنه ޝަހީދުކުރީއެވެ. حمزة ގެފުޅު ޝަހީދުވުމުން هند بنت عتبة އަބޫސުފްޔާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ހަށިގަނޑުފުޅުގައި ކަރުގައި ބަނޑުފުޅު ފަޅައިލައިގެން މޭފުޅު ނަގައި ކަންދާލިއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް އެކަން އެނގިވަޑައިގަތުމުން ބާރުއިތުރުކުރައްވައި ވިސްނުންފުޅުވުނެވެ. އަދުއްވުންނަށް އެބައިމީހުންގެ ކަމަކަށް ފަހަރުއް ދިޔައީ ބޭރުމީހުނަށް ފިއްތައިލިއިރުގެ ޝަރުތުވެރިކަމެއް ކަށަވަރުކުރެއްވިއެވެ. ކަމާ ފަހަރުކުރުމުގެ ދުވަހު ދަރުސްކުރެއްވުމުގެ އަދުލުއިންސާފުގެ ޝަރުތުތަކުގެ މިނުގެ ގޮތުގައި ދިފާއުކުރުމަށް وحشي އާއި هند ވެސް ހުރުމަތްތެރިކުރެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް އިތުރު ސާހިބާގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެން وحشي އާއި هند ދެމީހުން އިސްލާމްވެވަޑައިގަތުމުން އިތުރު ސާހިބާ މާފުކުރެއްވިއެވެ.

މިއުސޫލަކީ އިންތިހާ ތަރަޙަމާއިގެ ފުރިހަމަ ހިތްވަރެއްގެ ދައްކަވަން ބިނާވެފައިވާ އުސޫލެކެވެ. އިންސާނުންނަކީ ހިޔަމަކެއް ނޫންނެވެ. ހިތަށް މުޤާބިލުކުރުމުގައި ވިޔަސް ޤޭދިގެން އޮންނަ ހިތަ އެއްވެސް ޙައްދު ޢަމަލެއް ފާޑެއް ނުކުރާއެވެ. ނަމަވެސް އިންސާނުންނަކީ ދިރާ މުޢާމަލާތުގެ ދިރާ ޙިއްސާވުމަކެކެވެ. އިންސާނަކާމެދު ބާރުގެ ބޭނުން ކުރެވިއްޖީނަމަ އެކަމުގެ ގޮތުގޮތުގެ ގޮތަކައި ބަލަހިރުގެ ކަނޑުދޮޅު އުފަންވެއެވެ. މިގޮތުން މުޤާބަލާއިގައި ކުރީގެ ދަރިކަލުން އުފަންވެއެވެ. رسول الله صلى الله عليه وسلم މައްކާ ފަތަޙަ ކުރެއްވުމަށްފަހު ކުރީގެ އިދިކޮޅު މީހުންނަށް ޢަފޫޢާންމު ކުރެއްވި އިސްވެދެންނެވި ބާވަތުގެ ކުށްވެރިކަމުގެ ހުރިހާ ބަޑަކާތްތަކެއްގެ ތަރުގަ ބަންދުކުރުމުގެ ނަމުގައި ދައުލަތުން އިސްލާމްދީނުގެ ބާރުގެ ގޮތުގޮތަކުން ނަމަވެސް އިސްތިހާރުކުރެއްވިއެވެ. އިސްލާމްދީނާ ބޮޑުތަކުރުން އިސްލާމްދީނަށް ބާރުދުވެގެން ނުބައިކަމުން ވިދާޅުވިއެވެ. މިސާލަކަށް ހަނދާނަށް عكرمة بن أبي جهل ފަދަ ބޭކަލުންނެވެ. އެބޭފުޅާ ސަރަޙައްދުން ބިލާދުލްޔަމަނަށް ފިލައިގަތެވެ. ނަމަވެސް މައްކާ ފަތަޙަ ކުރެއްވުމަށްފަހު އަނބިކަނބަލުން ބޭނުންކުރައްވައި އެކަލޭގެފާނަށް ކުރެއްވި ޢަފޫ ފަދައިން ފޮނުއްވައި ރަސޫލާ ދިމާކުރައްވައިގެން ޤަބޫލުކުރައްވާފައިވާ އިސްލާމް ދީނަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

4. ފަތަޙައާއި ކާމިޔާބު ލިބުމަށްފަހު ދެން ކުރިމަތިވަނީ އިޤްތިޞާދީ ކަންތައްތައް އިސްލާހުކުރުމުގެ މަރުޙަލާއެވެ. رسول الله صلى الله عليه وسلم އެކަމުގައިވެސް އަވަސްއަރައިފަދައިގަތުމުގެ މަގު ޒިޔާދަ ނުކުރައްވައެވެ. އަދި ޙިކްމީއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އިސްލާހީ މަސައްކަތުގެ ހިންގަވައިދެއްވި ކަމުގެ ގޮތްތަކާއިގެ ކުރިއަރަވައިދެއްވިގޮތުގައި ވިޔަފާރިއަށް ކުރިއަށް ދަނީއިގެންނެވެ.

މައްކާގެ ޤުރައިޝުންނަކީ إبراهيم عليه السّلام ގެ ދީނުގެ ވާރިޘުންނެވެ. ނަމަވެސް އެބައިމީހުން إبراهيم ގެފާނުގެ ދީން އޮޅުވައިލިއެވެ. ވަރަށްގިނަ ބިދުޢަތްތައް އެދީނުގެ ތެރެގައި ހިމަނައިލިއެވެ. މިސާލެއްގެ ގޮތުން ދަންނަވާލަމާ إبراهيم ގެފާނު ޙައްޖުކުރައްވާ ހަތަރުމަހުގެ އަހަރުގެ ބިންގަލުގެ ދައްކަން ބިނާކުރައްވައި ޙައްޖުކުރެއްވިއެވެ. ހަތަރުމަހުގެ އަހަރެއްގައި އިތުރުމަހުގެ އަހަރެކަންވުރު އެގޮތަށް ދުވަސް ވަދެވެ. އެއަސްކަރުން ހަތަރުމަހާ އެއްގޮތަކަށް މުސްލިމުން ދިމާވެފައިވާކަމެއް ނެތުނެވެ. ނަމަވީއެއްގޮތުން އެއްއަހަރުގެ ބައްދު މުސްލިމާ އަށްއަހަރުގެ ބައްދު މުސްލިމާ ގަވާޢިދެވެ. މިއީ ޤުރައިޝުންގެ ވިޔަފާރީގެ މަޞްލަޙަތުން ބޮޑުއަހަރާ ކަމެކެވެ. އެކަންކަމުން އަބަދުވެސް ހުރުމަތާ ހައްޖު ދިމާކުރުމަށްބަލައި ޤުރައިޝުން ނަސީއު (ކަބީސާ) ގެ ދުވަސްވަރު އިޖާދު ކުރިއެވެ. އެގޮތުން އެބައިމީހުން ކޮންމެ އަހަރަކުވެސް ހަތަރުމަހުގެ މައްސަލަހަކަން އެގޮތަށް ދުވަސް އިތުރުކުރިއެވެ. މިގޮތުން ދުވަސް އިތުރުކުރުމުން ހަތަރުމަހުގެ މައްސަލަތަކަން ނަން ބަދަލު ކުރިކަމުގެ އިވިއަސް ހަމަގޮތުން އަހަރުގެ މައްސަލަތަކާ ހިސާބުކުރަނީ އިތުރުމަހުގެ އަހަރާ އެކީއެވެ. ނަމަވީއެއްގޮތުން ހައްޖުވެރިން އަހަރާ ހަވަދަން ވާރި ބަދަލުވާގޮތުން ހިނގައިދިއެވެ. މައްސަލަތަކަން އެއްވަރަކު ބަދަލުގެންނެވިނަމަ إبراهيمى ސުންނަތާ އެއްގޮތަކަން އަސްލު ހައްޖުވެރިއަލުން ހައްޖު ކުރުވަނީ ގެއްލިގެން އަހަރު ފަހުންނެވެ.

ޤުރައިޝުންގެ ބިދުޢަތްތައް ނައްތަވައިލައްވައި إبراهيمى ސުންނަތާ އެއްގޮތަކަން އަލުން ހައްޖުގެ ކަންތައް ހިނގަވައިދެއްވުމަށްފަހުވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ މަސްއޫލިއްޔަތެކެވެ. ހިޖުރައިން އަށްވަނަ އަހަރުގެ ރަމަޟާންމަހު މައްކާ ފަތަހަ ކުރެއްވުމާ ވިދިގެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަށްވަނީ ޙަރަމްބިލާދުގެ ވެރިކަން ލިބިވަޑައިގެންނެވެ.

ނަސީއުގެ ބިދުޢަ ވަގުތުން އުވައިލައްވައި އެކަލޭގެފާނަށް އެކަން އިޢުލާންވެސް ކުރެއްވިއްޖެއެވެ. ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އޭރު ނަސީއުގެ ތެތްތިރީސް އަހަރުގެ ދައުރު ފުރިހަމަވާން އޮތީ އެންމެ ދެއަހަރު ދުވަހެވެ. އިތުރު ސާރިޙާ އެދެއަހަރު އިންތިޒާރު ކުރެއްވިއެވެ. މައްކާގެ ފަތުޙު ކަމުގައި ހިޖުރަވަޑައިގަތުމާއެކުވެސް އެކަލޭގެފާނު އެދެއަހަރުކު ހައްޖަކަށް ވަޑައެއް ނުގަންނަވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ހައްޖުގެ އަހުކަދުނައި ބައިވެރިވެވަޑައިގަތީ ތީންވަނަބަންވި އަހަރު (ހިޖުރައިން 10 ވަނަ އަހަރު) އެވެ. އެއީ ތެތްތިރީސް އަހަރުގެ ދައުރެއް ފުރިހަމަވެ إبراهيمي ތާރީޚާ އެއްގޮތަށް ބާބަތަށް ހައްޖުމަހު ކުރެވި ހައްޖެވެ.

އިތުރު ސާރިޙާގެ މިދަންނަވި ހައްޖު އިސްލާމީ ތާރީޚުގައި މަޝްހޫރުވެފައިވަނީ ޙައްޖަތުލްވަދާޢުގެ ނަމުންނެވެ. ޙައްޖަތުލްވަދާޢުގެ ޚުޠުބާގައި އަހަރެމެންނަށް ޙައްޖު ކުރެވުނުދުރާނި އަހަރު ޙައްޖު ކުރެވުން ޒަމަންކަމާއި، ނަސީއުގެ އުޞޫލު އަބަދަށްޓަކައި އުވާލެއްވިކަން އެންގެވިއެވެ. އިތުރު ސާރިޙާ އިޢުލާން ކުރެއްވިއެވެ.

އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ޒަމާން ދައުރުވެއްޖެއެވެ. މިއަދު މިއޮތީ މާތްﷲ އުޑުތަކާއި ބިން ހައްދެވިއިރު އޮތްގޮތަށް ތިމާވެ ސީދާވެފައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މާތްﷲ ގެ ޙަޟްރަތުގައި މަސްތަކުގެ ޢަދަދަކީ ބާރައެވެ.

މިދަންނަވި މަސްކުރެއްވުމުގައި ވަރަށްބޮޑު މަސްލަޙަތެއް އެކުލެވިގެންވެއެވެ. ދީނުގެ ކަމެއްގައި ވަކިގޮތެއް އާދަރެ ގިނަދުވަސްވަމުންކަން އޮޅުމަކަކުން އަދިއްވެއްޖެނަމަ އޮޅުމެއްވެސް ދުގައްދަރަސް ގޮތަކަށްވެދާނެއެވެ. އޮޅަކާ ހިމެވިގޮތަކަން ވިސްނުމައި އާންމުންނަށް އުނދަގޫކަމަކަން

ބޮޑު ޒަމާނުގެ ބޭނުންފުޅުގޮތަށް ސޫރިޔާ އިތުރު އަށްނަކަމުން ވެދެއެވެ.
ކުރިން ވަގުތުގެ ވަނިކޮށް ދެއަހަރަށްވުރެއި އެންމެ ފުރަތަމަވަރުން
ވަޑައިގަތްއިރު ދަށްސަރަހައްދުގައި އުފެއްދަވާފައި އިތުރު ސޫރިޔާ ބޭނުންފުޅުއް
ނުވެއެވެ. ނަމަވެސް ބައްޕާފުޅު ބަދަލު ދުވަސްވަރު ބައްޕާ ކުރެއްވުނު ބޮޑެތި
ފިތުރިގޮތަށް ހައިސް ދިޔަވުމުން އެކަލޭގެފާނު އިއްޔާން ކުރެއްވިއެވެ.
ބައްޕާގެ ބަދަލު ތާރީޚީ މިއިއްޔެ. ދުވަން މިގެ ފަހުން ބައްޕާ ކުރެވުމުންދާނީ
މިތާރީޚްގައެވެ.

ރަސޫލުﷲ صلّى الله عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނުގެ ހުރި
މަސައްކަތްތަކުގައި މާތްالله ތަޢާލާއިދާއިރާ ފިލުވި ހިކްމަތްތެރި އުފެދުނުން
ރިޢާޔަތް ކުރެއްވި މިންވަރު މިޞްރިފާތަކުން ވިސްނިފައިގަތްނަމަވާނެއެވެ.
"ފުރުޤާ" އެކަލޭގެފާނުގެ "ފުރުޤާ" އިޙާރި އެކަލޭގެފާނުން
ގެދުވަހިޚާއްވިއެވެ. އިޙާރި މަޝްހޫރު އައްގަތަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ހުރިހާ
މަސައްކަތްތަކުގައި ގެންދިޔައެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ މަސައްކަތްތަކުގެ ކުޅަގަދަ
ނަތީޖާތަކަށް ފުރިގެންދިޔައީ އަސަބަބަކާއި އެވެ.

ދުރަށް ވިސްނުންފުޅުގެ ފޫރުއްވުން

ޤަދީމީ އަރަބިކަރަ ހިޖާޒުދުގަން ގެންނަވާނެވެ. ދެކުނުފަރާތުން އަރަބިކަނޑާ އިރުމަތީން ޕާޝިޔަން ގަލްފާ ހުޅަނގުފަރާތުން ރަތްކަނޑާ ގުޅިފައިވާ މިޞަރީރާ އެދުވަސްވަރުއޮތީ ވަރަށް ވަރުގަދަ ސިޔާސީ ދައްސަދަމަކާ ކުރިމަތީވެދެއެވެ. އަރަބިކަރައިގެ އިރުމަތީ ފަރާތުގައި އޮތީ އިރާނެވެ. އެތާނގައި އޮތީ ބާރުގަދަ ސާސާނީ ރަސްކަމެވެ. އޮތުރުގައި އޮތީ ރޫމަން އެމްޕަޔަރ ނުވަތަ ބައިޒަންޓައިން އެމްޕަޔަރެވެ. އެއީ އެޒަމާނުގައި އެންމެބޮޑު ދެބާރުކަމުގައި ބެލެވުނު ދެރަސްކަމެވެ. އެދެރަސްކަމުން އަރަބިކަރަ ހަމަޖެހިފައިވަނީ އެބައިމީހުންގެ ސިޔާސަތުގެ "ގެޅަވަތީރިވާ ފަސްގަނޑު" ކަމުގައެވެ. އަރަބިކަރައިގެ އެންމެ މުއްސަނދި ބިންތަކަކީ އެބައިމީހުންގެ ސިފާ ބާރުގެ ދަށުގައެވެ. އިރާޤުން ވެރިވެގެން މީދީ ފާރިސީންނެވެ. ޝާމްކަރައާއި، ފަލަސްތީނާއި، އުރުދުނާއި، ލުބުނާން ވެފައިއޮތީ ރޫމަން އެމްޕަޔަރުގެ ޕްރޮވިންސްތަކެއް ކަމުގައެވެ.

އަރަބިކަރައިގެ އިރުމައްކާއި ހުޅަނގުގައި ޕާޝިޔަން ގަލްފާ ރަތްކަނޑުގެ ދުއްސުރަމީ "ކަނޑުގެ ފާރުމައް" ދޮވިފައި ވާށެއެވެ. ނަމަވެސް އެސަރަހައްދުގައިވެސް އަވަށްޓެރި ބާރުގަދަ އެމްޕަޔަރުތަކުގެ ކެރިވެރި ހޫވަންތަކުގެ އަދާޖުފުމަގަސްރެކަތްފުމުން ސަލާމަތުގެ ގޮތުގެ ފައްވެއް ނުވެވެ. އިރާނުގެ ކަސްރާގެ ފޮމިބީ ބައްރާން ގަލްފު ހުރަސްކޮށް ނުރަން ފަސްރޮކަރާކަށް އަރަބިންގެ ސަރަހައްދުތަކަށް ވަދެގަނެއެވެ. ހުޖަހާގަތުމަށް ބިމުގެ ކަރައިގެ ފައިގާވުމާ އަތުވަރުގަ ކަމުގައިވާ މިސްރާއި ޔަމަނާ އޮތީ ޙަބުޝީ ރަސްކަމުގެ ދަށުގައެވެ. މިސްރާއި ޔަމަނާ ގެދުވެރިކޮށް ރޫމިންސަން ކޮންމެފުވަ ވަގުތެއްގައިވެސް އަރަބިކަރައިގެ

ވެދެއެވެ. އެހެންކަމުން އިތުރު ސާހިބާ ބޭނުންފުޅުގޮތަށް ޒަމާނުގެ ބުރު ފުރިހަމަވާން އެންމެ ދެއަހަރަށްވެފައި ވަނިކޮށް ވަގުތުގެ ކުރިން ފައިދާއެއްނެތް މައްސަލަތަކެއް އުފައްދަވާކަން އިތުރު ސާހިބާ ބޭނުންފުޅެއް ނުވިއެވެ. ނަމަވެސް ޙައްޖުގެ ޙަޤީޤީ ދުވަސްވަރު ޙައްޖު ކުރެއްވޭނެގޮތް ވުޖޫދަށް އައިސް ދިމާވުމުން އެކަލޭގެފާނު އިޢުލާން ކުރެއްވިއެވެ. ޙައްޖުގެ ޙަޤީޤީ ތާރީޚަކީ މިއީއެވެ. ދެން މީގެ ފަހުން ޙައްޖު ކުރަމުންދަނީ މިތާރީޚުގައެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެކަލޭގެފާނުގެ މުޅި މަސައްކަތްފުޅުގައި [illegible] ﷲ ލައްވަވައިފައިވާ ފިޠުރީ ހިކްމަތްތެރި އުސޫލަން ރިޢާޔަތް ކުރެއްވި މިންވަރު މިޙާދިޘާތަކުން ވިސްނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އެކަލޭގެފާން [illegible] "[illegible]" އެކަލޭގެފާނުގެ "[illegible]" ގޮވުއްވައިލެއްވިއެވެ. [illegible] މަސްޚަރާއެއްގޮތުން އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] [illegible] ގެންދެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ދުރަން ވިސްނުމުގެ ފޯރުއްވުން

ޤަދީމީ އަރަބިކަރަ ހިތާމަކުރުވަން ގެންނަވާނެވެ. ދެކުނުކަރާތުން އަރަބިކަރަށާ އިރުމަތީން ފާރިސްކަރަން ގަދަވާ ރަތްކަނޑުގެ ދެކުނުހުރި ކަމެއްނަގާ ގެވިލާއިވާ މިޖަޒީރާ އެދުވަސްވަރުއޮތީ ވަރަށް ވަރުގަދަ ސިޔާސީ ގައުމުތަކަކާ ކުރިމަތިވެފައެވެ. އަރަބިކަރައިގެ އިރުމަތީ ފަރާތުގައި އޮތީ އިރާނެވެ. އެތާނގައި އޮތީ ބާރުގަދަ ސާސާނީ ރަސްކަމެވެ. އުތުރުގައި އޮތީ ރޯމަން އެމްޕަޔަރ ނުވަތަ ބައިޒަންޓައިން އެމްޕަޔަރެވެ. އެއި އެޒަމާނުގައި އެންމެބޮޑު ދެބާރުކަމުގައި ބެލެވުނު ދެރަސްކަމެވެ. އެދެރަސްކަމުން އަރަބިކަރަ ހަރަދުވެއްޖެ އެދެބައިމީހުންގެ ސިޔާސަތުގެ "ގެވަދަމިރިޔާ ފަސްގަނޑު" ކަމުގައެވެ. އަރަބިކަރައިގެ އެންމެ މުއްސަނދި ބިންތަކެއްވީ އެބައިމީހުންގެ ސިޔާ ބާރުގެ ދަށުގައެވެ. އިރާގުން ވެރިވެގެން ތިބީ ފާރިސީންނެވެ. ޝާމްކަރައާއި، ފަލަސްތީނާއި، އުރުދުނާއި، މިޞްރާއި ވެފައިއޮތީ ރޯމަން އެމްޕަޔަރގެ ޕްރޮވިންސްތަކެއް ކަމުގައެވެ. އަރަބިކަރައިގެ އިރުމަތުކަރައި ހުޅަނގުގައި ދޫކުރާ "ކަސްދުގެ ފާރުމަތަށް" ހުރިވެގެން ވާހަކައެވެ. ސަރަހައްދު އެސަރަހައްދުތަކުގެ އަހަރެންގެ ބާރުގަދަ އެތްޕަހަރުތަކުގެ ކަރިވެރި ރަށްފުށްތަކުގެ އަހާސްފަރުތަކުގެ ސަރަހައްދުތަކުގެ ކަނޑުތައް ޝަރުއީ. އިރުމަތީން ދެކުނުގެ ކަސްދުގެ ތެރިބި އަހުމަން ގަދަވާ ހަރަކާތްތަކުން ނުރަން ފަސްލަކާމުއާހާ އަރަބިންގެ ސަރަހައްދުތަކުން ވަރުގަދަވެއެވެ. ހަރަކާތްތަކުން ހަރަދުކަސްދުގެ ކަނޑުވެރިވާ ދޫދަރުހާ ކަމުގައިވާ މިޞްރާއި ޝަރަބީ އޮތީ ހުދުރު ކަސްރަވެގެ ދަރުގައެވެ. މިޞްރާއި ޝަރަބީ ގުދުވިރުކަން ހުދުދިނަން ކަންމުގަދަ ވަގުތުއްގައިވެސް އަރަބިކަރައިގެ

އެންމެ އަމާންކަމުގައި ބެލެވޭ ހިސާބަކަށްވެސް ވަރުގަދަވާނެ އެއްޗެވެ.

އަރަބިކަރައިގެ އެތެރޭގެ ސަރަހައްދުތަކުގައި ޤަބީލާތަކުގެ ބޮޑުންގެ ވެރިކަން ޤާއިމުވެފައި އޮތުމުގައި ވިޔަސް ރޫމާނުންނާއި ފާރިސީން އަރަބިކަރައަށް ފޯރުވައިފައިއޮތް އަސަރު ނުފޫޒުގެ ސަބަބުން އަރަބި އަމީރުންނަށް މަޤްބޫލުވެފައިގެންވެއި އޮތީ ބޮޑުތަކުގެ އަމީރުންގެ ހިމާޔަތުގެ އަދުލުވެރިކަމުގެ ދަށުގައި އެބައިމީހުންގެ ސިޔާސީ "ތަބީޢާމަތް" އުފައްދައިފައެވެ.

އުތުރުން ޝާމްކަރައާ ގުޅިފައިވާ ޙިޖާޒާ ރަސްކަމަކާ އަރަބި ރަސްކަމެއްވެއެވެ. ނަމަވެސް އެބައިމީހުން ތިބީ ރޫމީ ރަސްކަމާ ތަބާވެގެންނެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވި ދުވަސްވަރު އެމީހުންގެ އަމީރަކަށް ހުންނެވީ ޙާރިޘް ބިން އަބީ ޝަމްރު ޣައްސާނީއެވެ. ހަމައެފަދައިން ބުޞްރާގެ ރަސްކަލުން އޮތެވެ. އެރަސްކަލުންވެސް އޮތީ ރޫމީންގެ ދަށުގައެވެ. އެތަން ވެރިވެފައި އޮތީ ތުރުކަން މަރުޖޫބުގެ އަސަރެވެ. ސަމީޖާއެއްގެގޮތުން އެމީހުންގެ އާބާދީގެ ބޮޑުބައެއް ކްރިސްޓިއަން ދީން ޤަބޫލުކޮށްފައިވާއެވެ.

އިރާޤުގެ ސަރަހައްދުގައި އޮތް ހީރާގެ ރަސްކަމަކީ އަރަބި ރަސްކަމެކެވެ. އެބައިމީހުން ބޯލަނބަނީ އިރާނަށެވެ. ފާރިސްވަރުން ގަތުމުގެ ކައިރިގައިވެސް ވަރަށްގިނަ އަރަބި ރަސްރަސްކަލުން ތިއްބެވިއެވެ. އެހެން ރަސްރަސްކަލުންވެސް ތިއްބެވީ އިރާނުގެ ނުފޫޒުގެ ދަށުގައެވެ. މިސާލެއްގެ ގޮތުން ދަންނަވާނަމަ ބަޙްރައިނުގެ ވެރިކަމެވެ. އެމީހުންގެ އަމީރަކު މުންޛިރު ބިން ސާވީއެވެ. އެމީހުންގެ އާބާދީގެ ގިނަ އަދަދެއްގެ ބައިތަކުވަނީ އިރާނީ ނުފޫޒުގެ އަސަރުގައި މަޖޫސީ ދީނަށް ވަދެގަތެވެ. ހަމައެފަދައިން ޔަމަނުގެ ރަސްކަމަކީވެސް އަރަބި ރަސްކަމެކެވެ. އެމީހުންގެ ރަސްކަމުގައި ތިއްބެވި

ޢަމަންދީގެ ދެތަދަރިކަމުން ކަމުގައިވާ ޢައިވަރާއި އަބްދުރެވެ. ހަމަމާމާގެ
ރަސްކަމަކަށްވެސް އަރަބި ރަސްކަމެކެވެ. އެމީހުންގެ އަމީރަކީ ހޫދަމު ބިން އަމީ
އަމްބަރަސްވީއެވެ.

ފާރިސްނާއި ރޫމީންގެ ސިޔާސީ ވާދަވެރިކަމުގެ ސަބަބުން
ވަރަށްގިނަ ހަނގުރާމަތަކެއް ހިނގަމުން ދިޔައެވެ. އެހަނގުރާމަތަކުގައި
ދެފަރާތުންވެސް އަރަބުން ބައިވެރިވިއެވެ. މިސާލެއްގެގޮތުން ދަންނަވާނަމަ
ރޫމީންގެ ފަރާތުން ޣައްސާނީންގެ އަރަބިން، އިރާނުގެ ފަރާތުން ލަޚްމީގެ އަރަބިން
ބައިވެރިވިއެވެ. އެއްބަޔަކުން ރޫމީންނާއި ރޫމީންގެ ހަނގުރާމަތަކުގައި
އަރަބިންގެ ފަރާތުން ޖިނަ އަދަދަކަށް އޮޅުމުން ދިޔައެވެ.

އެޤަޢާދާގެ ހަމަސްކަރައިގެ ސަރަބަރާއްދު ޖިހާދުގެ ހަމަސްކަރައިގެ
ސަރަބަރާއްދަނުވުރެ ގާތަނަވަސްވެ. ހަމަސްކަރައިގައި ފަރާތް ގިނަ ޖަބަލީފަރިކަން
އެޖިދިފައި ހުއްޓެވެ. ހަމަސްކަރައިގެ ސަރަބަރާއްދީ ފަރިކަމުގެ ތަރައިން އެނބުރޯޓު
ފަރިކަމަކީ ސިނދޫގައި އޮތް ފަރިކަމެވެ. ނަޖްރާންފުސް އޮތީ އެސަރަބަރާއްދުގެ
ތަރާގައެވެ.

ހަމަސްކަރަހަން ބޮޑާގެ ނުފޫޒު ފުރާނުފުށި ދިރާތީ ސަނަތޮން
ގޮތްގަނޑެކަން 343 ގައެވެ. ރަދި ރަސްކަމުގެ ފުރާތުން ކިރިސްޗިޔަން ދީނަން
ގޮވައިލާ ދިޔުން ހަމަސްކަރަހަން ފޮނުވާން ފެނުމުންނެވެ. ކިރިސްޗިޔަން މީސްނަރަ
މީހުންނަން ނަޖްރާނުގައި ކަދިފާބީތަކެއް ބޮސްލޮދިއެވެ. އެރަތުގެ ގިނަދީދުން
ކިރިސްޗިޔަން ދީން ގަބޫލު ކުރިއެވެ.

އިސްލާމް ފެނުނުދި ދީން ފުރަތުމުގެ ބާދިތާއިން އިރާނު މީހުންނަން
ދިވި ސިޔާސީ ވެރިކަވެ. އެބައިމީހުން ދުދި ރަދި އަދިވާރަރަ ދީން ފުރަތަމަވެގެ

މަސައްކަތްކުރުމުގެ ތެރެއިން އަރަބިކަރައިގެ ދެކުނުގައި ނުފޫޒު ފަތުރުއްވާން ތަސްވުރު ކުރައްވަސީ ކަމުގައެވެ. ރޫމީންގެ އަސްކަރު ފިލުވައިލުމަށްފަހު އިރާނުގެފުރުން ޔަހޫދީ ދަބަރުކާ ބައިވެރިވިއެވެ. އެދެބަރުކާ މީލާދީން 70 ވަނަ އަހަރު ރޫމީން ސަލްތަނަތް ބޮޑުކޮށްލުމުން ޔަމަނުކަރައިން އައިސް ވަޒަންވެރިވެގެން މިތިބި ދަބަރުކާއެވެ. އެހެންކަމުން ކްރިސްޓިޔަނުންނާ ރޫމީންނާ ދެކޮޅު ހެދުމުގައި ޔަހޫދީން ވަރަށް ފުސްކަސައިން އިރާނާ ބައިވެރިވިއެވެ.

ޔޫރަޕް ދުނިޔަވީސަބަބު ޔަހޫދީންގެ ދިނަން ވަދެގެން އުފެދުން އަރަބިންގެ މަދުވިއެވެ. އިރާނުގެ އެހެނިހެން އެކާ ބަޔަކުދިޔައި އެކާގެ ވެރިކަން ތާއިފް ކުރިއެވެ. އެކާގެ ވެރިކަމަކީ އިރާނުގެ ދަރަނިކަމަށް އެކަމު ދެބައިކުޅެއްބައި މިރިވަން އަރަބި ވެރިކަމެކެވެ. އެކާއަކު ހަރުކަން މިބޮޑާކަ ޔަމަނުކަރައިން ކްރިސްޓިޔަނުން ދިން ފެށުމުގެ މަސައްކަތް ފުރިހައެވެ. އެގޮތުން އެކާ ކުރި މަސައްކަތުގެ ތެރޭގައި މީލާދީން 534 ގައި ނަޞްރާނީންގެ ވަރަށްގިނަ ކްރިސްޓިޔަނުން ދިރިއުޅުމަށް އަންނައިފިއެވެ.

އެހެންނަމަވެސް ރޫމީންގެ ބާރު ވައިގަނޑުން ނުކުމެއްޖެއެވެ. ރޫމީންގެ ވެރިކަމަށް ކްރިސްޓިޔަނުން ދިން ބޮޑާކަމީ ކުރައްވަގުތުގެ ނަމުގައި، ބަޔަކު ވެރިކަމެއް އެކާގެ ނުފޫޒު އަރަބިން ވެރިވި ކުރެއްވީ ދަރަނިކަމަށް ރާއްވައިވަމުގެ ރާއްވައިވިއެވެ. އެކާގެ މަދުކަން ބާރުވުމުން ކުރެއްވީ ދަރަނިކަމަށް ބޮޑުކުރުކުރެއްވި ބަޔަކާވެގެ ރާއްޖޭގެ ކުރުން ނަޞާރާއެވެ. ނަޞާރާއަށް ކްރިސްޓިޔަނުންނެވެ. ރޫމީންގެ ޖާގާ ރަސްކަމެއްނެވެ. ވެރިކަމަށް ނަޞާރާއަށް ވަކިވެކިކަމުން ނުހިމެނުނު ޔޫރަޕް ދުނިޔަވީގެ ބަބައިން ބަދަލުކުރެއްވި ވެރިކަން ގައުމަށް ކުރައްވިއެވެ. ނަޞާރާ އެކާގެ އިތުރަށް ކަމުގައިވާ އިސްތިމުރާރު މަސްއޫލުކަން ދެއްވައިދިނުމާއި ދަރަނިކަމަށް ފުރުއްވައި ހަރުއްވިއެވެ. އިސްތިމުރާރު ވަރަށް ކުރުމުގޮތަށް އަރާމުކަމަކަށްވުރެ ބާރުވެގެން ހިފިއެވެ. ދުނިޔަވީ އެކާ ކާމިޔާބީ ވިލަގެން އަމިއްލަގޮތުން ކަނޑައެޅުމުގެ މަގުފުރިއެވެ.

އިތްޙާދުގެ ޙަރަކާތްތަކުގައި ހިމެނުނު އުފެދުނު ކަމުގައިވާ އަބްރަހަތު

ދުވަސްކޮޅަކަށްފަހުން ބައިތުލްމަޤްދިސް އިތްޙާދު ގެޔޮމުގެތްވިއެވެ. އެއަށްފަހު ނަޒީރާއު

ތުއްސަވިގެން ބަޔާންވާގޮތަށް ވެރިކަމުގެ ދޮޅުބަޔަކު ހިތިއެވެ. މިދުނިޔެ އަބްރަހަތަކީ

މީލާދީން 571 ގައި ގެފުގެ މުގުރައިމަން އުޖޫން އަބްރަހަތުވެ. އަބްރަހަތު

މަޖުދުމަސްދަރު އަށާރު ޤަރީ ޤަރިވުޖު ތަކުޝޫމާއި ހަޤަތަރިވުޖު ވަސްރުދު

އެކަކަށްދަރު އަސްކަކު ބަޔަށްއާގައި ވެރިކަމަށްކުރިއެވެ.

ތަރަށްކަރައިގެ ކުރީގެ ރަސްރަސްކަމުންގެ ތަރިކަވެން ވަޒީރުގެ

ބޮޑުވެރިކަމުގައިވާ ސަމާލުބިން ޖަހަޖަނުގެ ހިމެނުނުގައި ބޮޑުމުރުނުގެ ނޫޅުޖަން

ތަރަށްކަރު ސަވާރުގެ ކުރަހުވައި ކާބުލައިކަމުނުގެ ރަސްކަން އަނިބުރައި

ހުރުމަތުގެ ހިޔާމަތު ޖަމާޢަތު. އާދާ ތަރަށްކަރައިގައި މިނިވަންކަމުގެ

ޙަރަކާތެއް (حركة تحريرية) ހިނގިމިއެވެ. ސައިތު ރަސްގެފާނަށް

ވިސްނިވަޑައިގެންނެވި ގޮތުގައި ހަރުއަކަނި ތަރަށްކަރައިގެ މީހުންގެ ތާއިދާކަން

އާދާގެ މަޖިލިސް ޢާލިމަށް ނުކުރުއްވާނެކަމެވެ. އެއަށްކަމުން އާދާ އިރާނުގެ

ރަސްގެފާނު ނުފުށުމާނުގެ އަރިހަށް ވަޒީރު ކަރައިގެން ތަރަށްކަރައިގެ މިނިވަންކަމުގެ

ބޮޑުކަމަށް އަސްލަކީ އެއްގެ އެހީވެރިކަމުގެ ނިމުނީއެވެ. އެއީ އިރާނުގެ ސަފަރުޝާހަން

ޙިމާޔަތުގެ ރަސްގެ ފަރުބަދުލުލެވެ. އާދާ އިރާނުގެ ކުޅަންޖެހުނު ކަމުގެއިވާ

ދަރުބާރުގެ ވެރިކަމުގެ ދަރުގައި ޙަޝްމަތުގެ ދުވަސްވަމުން ބައްޔާރުން ގޮތުސްވެލަން

ހަމަވާތަކައްވެއެވެ. އެއަށް ރިޔަލުދަރިކަން ސައިތު ރަސްގެފާނު

އަޑުރަކުރާގެއްޖެއެވެ. ސަމާލުސް ސައިތު ރަސްގެފާނު ދަރިކަމުން މައްޗިކަރަބު

އިރާނުގެ ޙަޝްމަތު ތަމަން ގަނޑުވެރިކަމުގައި ކާޒިޔަބު ހުރިއެވެ. އިރާނުގެ

ސިފައިން ގެޔޮލު އައީ ޔައްމަން ޔަރުސްކަން ޔަޝްމަރުޤައްމުގެ އަރާފާތުމަން

ފާބެއެވެ. އެކުނުން ތަފުރުކަން ބަޔާންއާއަކަން ދިޔައެވެ. މައްދީ ކަރަބު އިރާނުގެ

ޙަޝްމަތުގެ އާދާގައި ޔަބަޝާގެ ބަރުކަތަކު ޙަޝްމަތު ތަރުކަރައްކައި އެބައިދުރުން

ތަރަށްކަރައިން ބޭރުކަން ޖެއްސިއެވެ. އެއަށްފަހު މައްދީކަރަބު ބަޔާންވާ ރަސްކަމަށް

އިސްވެވަޑައިގަތީވެ. ނަމަވެސް ބޭނުންވާގޮތަށް ދީނުގެ ޖަމާޢަތަކު އޮތެވެ. މަޖިލީހަކަށް އަމަލުކުރުމަށްޓަކައި ދީނުގެ ސިފައިން ބޭނުންވާއަށް ފެނިވަޑައިގަތެވެ. ބޭނުންވާނަމަ ގަބޫލުގެ ކުރަނިވެގައި އޮތް ދީނުގެ ފެންވަރުސަކަތަށް ފޮތްގަޔާވެ. އިސްލާމްދީން ދީނިތޮއްޓަށް ހަމައިން ބޭނުންވާގައި ކުރުނުތި ދީނުގެ ގަވާނީނަކީ ބާބުނުވެ. އެކަށަވަރުން އިސްލާމްދީނަށް ވަޑައިގެންނެވީވެ.

އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم

ކަސްލާމުކަމާއިގެން ފޮނުއްވިއިރު ދީނާއި ކުރުމުގެ ގުޅުމަކީ ފަސްގަނޑަކަށް އަކަބިޔަކަ ފެހިއްޓި ޔާރަކަތަކަށް އިސްލާމީދީނަ ތަޢުލީމުދެކުން ކަނޑަގަށް އެނގިވަޑައިގެންނެވީއެވެ. އެހެން ފެށިގަތަކުން ތަރުބިއްޔަތުގެ ރަސޫލާ މުސްލިމުންގެ ކަރުދާސްތަކުގައި އަބޫބަކުރުކަން ހަޟްރަތު ޢުމަރާއި ޢުސްމާނާއި ޢަލީގެ. އެއްގޮތަށް ވެގެން ޚަލީފާގެ އަސާސީގައި ޤާނޫނީވެއިގެން "އިސްލާމީޝަރީޢަތް ބިނާކުރުމާ" ގުޅޭގޮތުން ސިޔާސީ ހަރަކާތްތަކާއި ފެށިގެންދިޔައެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގައި ދީނީ ހުރިގޮތްތަކުން އަދިއެކަމަށް ބިނާކުރަނިކޮށްވި ކުޅަދާ މަސައްކަތްތަކުގެ ދިރާސާ އިސްލާމީޝަރީޢަ ޔާއެދި ބަލާލަކަށް ކުރިއެރުންތަކަށް ހަކަތައެއް ބޮޑުކަމުގެ ސާބިތުކުރެވެ. އެވަގުތު ރަސޫލާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އެކަށީގެން މަސައްކަތްކުރުމުގައި ޝަރީޢަތްތަކަށް ތަރައްޤީކުރެ ދިނުމަށްވެގެންވެ.

ނަބީބޭކަލެއްގެ ހައިޘިއްޔަތުން ކަންތައް ކުރެއްވިގޮތް

އިސްލާމްދީން ފެށުނީ މީލާދީން 610 ގައެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم (570-632މ) އަށް އެންގެވި ފުރަތަމަ ވަޙީ ބާވައިލެއްވުމުންނެވެ. އެވަގުތު ދުނިޔޭގައި މުއުމިނަކަށްވެސް އަދި މުސްލިމަކަށްވެސް ހުންނެވީ އިމުރު ސާހިބާ ދިނިކަންސާއެވެ. މީލާދީން 622 ގައި އިމުރު ސާހިބާ މައްކާއިން މަދީނާއަށް ހިޖުރަ ކުރެއްވިއެވެ. މަދީނާގައި އެންމެ ފުރަތަމަ އިސްލާމީ ދައުލަތުގެ ބިންގާ އެޅުއްވިއެވެ. އޭރު އެއިސްލާމީ ދައުލަތުގެ ސަރަޙައްދު އެކުލެވިފައިވަނީ ކުޑުކުޑަ ރަށެއް ހަމައެކަނި ބައެއް އަވަށްތަކުގެ ވައްކަށެވެ. އެހިނީ މަދީނާގެ ބޮޑުބައި އޮޅުއްވި ޔަހޫދީންނާއި އަދި އެގާމަނަން އިސްލާމްދީނަށް ދިމާ ދަރަނިވެރިންގެ ބޮޑު ދަތުރުގައެވެ. ނަމަވެސް އޭގެ އެގާރަ އަހަރު ފަހުން އިމުރު ސާހިބާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم ސުވަރުގެ ވަޑައިގެންނެވިއިރު ގޮތުގަނޑެކަން ދިޔަތަށްކަ އަކަށްތަތަކަން (މުޅި ޖަޒީރަތުލްޢަރަބި ފުކަށް ޑަތަސްމިރަން) އިސްލާމީ ދައުލަތް ފެތުރިފައި އޮތެވެ. އޭގެފަހުން ސަލްތަނަތް އަރަބިންނުވެސް ކުރުމުއްދަތެއްގެ ތެރޭގައި އެއްދިމާއަކުން އުތުރު އެފްރިކާގެ ތެރެއިންކައިފައި ސްޕޭނަށް އަނެއް ދިމާއަކުން އީރާނުގެ ތެރެއިންކައިފައި ޗައިނާގެ ސަރަޙައްދާ ހަމަޔަށް އިސްލާމްދީން ވަނީ ފެތުރިފައެވެ. އިރުމަތީ ތޫރުފަގައި އިސްލާމްދީން ކުރިއަރައިގެން ދިހަތިފަން ބުޅަފުސްޖ (ހިންދީ) އާ ހަމައަށް ފޯރިއެވެ. ދީނުންބަލައިގެ އަރުސޭރީގައި "ގުޅުބާބާ" ގެ ތެރޭގެ ގާޅުވިރުކަމުގެ މަތިބަހާ

މިއަދުވެސް ނިޝާނެއްގެގޮތުން ފެންނާން އެބަހުއްޓެވެ. ފަރަންސޭސިވިލާތުގެ ބައެއް ވައްޓިތަކުގެ މުންނާރުތަކައި ރިބާރުތައް ވިސްނަވު ނަގައިފައިވާ ރިހަތައް ބޭނުންކޮށްގައި އެބަހުއްޓެވެ. އޭރު މިޞްރުން އަންފަނަ ސަލްތަނަތުގެ ހަދާންތަކެވެ. ފްރާންސްގެ ދެކުން ސަރަޖަރީގެ އިސްމާހިރު ސަރުޖަނު ދުރުގެއިން ފްރާންސްގެ ގެތުގެ ދޮގެއި އަސްމާދުގެ ދީނުގެ ކޮށްތައް ހަދައިގެން ބޮޑުވާ ގޮތުގެ ކަމުގައި ދިރާސާކުރެވުނެވެ. އަޅުކަމުގެ ބޭނުމަށް މިޞްރުން އަންނަ ބާރުތަކުގެ ކުރިމަތީގައި ދެކުނުގެ މިލްކުވާ ދަރަޖަ ހިތްވެއެވެ. މިސްރުގެ ކުރީގެ ފިރުޢައުނުން، މިސްރުގެ ތަރިކަތަކާއި، ޝަރަފުގެ ތަރުތީބު ބަލާލުމުގައި ދެކުނުގެ ޖެހުނުގެ ހަރުކަތްތައް، ދިރިއުޅުން ޖެހުނުގެ، ތަރުތީބު ދެކުނުގެ ކަރަމް ތިބި ބައިގައި ހިތްނެރެވެން ދިރާސާކުރެވުނެވެ.

މިދުނިޔެ ފަނާވާނެ ދުވަހާ ހަމައަށް ކުރިއަށް ދާނޭ ކަމުގައި އިސްލާމީ ދީނުގައި ބަޔާންކޮށް އިނގިރޭސި ތަރުޖަމާގެ ކިތަބުތަކުގައިވެސް ބުނެވިފައިވާ ދީނުގެ މިސާލަކީ "ފޮތިއޮޅާލާ" ސޫރަތުގައި މިގޮތަށް ވާނީއެވެ.

"އޭ ފޭރާންތައް (ގައިކޮޅުގައި) އޮޅުއްފައިގެން އޮންނެވި ކަލޭގެފާނެވެ!
ކަލޭގެފާނު ތެދުވެވަޑައިގެން އިންޒާރު ދެއްވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ވެރި
ރަސްކަލާނގެއަށް ތަކުބީރު ވިދާޅުވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ފޭރާންކޮޅުތައް ޠާހިރު
ކުރައްވާށެވެ! އަދި ބުދުތަކުން އަޅުކަންކުރުމާ ދުރުވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ގިނައިން
ލިބުން (މީރަކަން) އެދިގެން އެއްޗެއް ނުދެއްވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ވެރި
ރަސްކަލާނގެއަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!"
(އަލްމުއްދައްޘިރު: 1-7)

ތަރުޖަމާ: ދީނީ ކަންތައްތަކާބެހޭ ވުޒާރާ
ތަރުޖަމާކުރުމުގެ ކޮމިޓީގެ އެހީގައި

މިދެންނެވި "ޕްރޮގްރާމް" ޚުލާޞާ ކުރާނަމަ އޭގައިވަނީ މައިގަނޑު ތިން ނުކުތާއެއް ކަމުގައި ދެންނެވިދާނެއެވެ. އެއީ:

1- އަމިއްލަ އިސްލާހާއި، އެގޮތުގައި މާތްالله އަށް އަޅުކަންކުރުމާއި، ތިމާގެ އަޚްލާޤު ރަނގަޅު ކުރުމާއި ހުރިހާ ބާވަތްތަކުގެ ނުބައި ކަންތައްތަކުން ދުރުކޮށްލުން.

2- އިންސާނަކީ އެއްކައުވަންތަ މާތްالله ގެ އަޅެއްކަމާއި އޭނާ މަރުވުމަށްފަހު އެކަލާނގެ [illegible] ވާންޖެހޭ ކަމުގެ ޙަޤީޤަތް އޮޅުންފިލުވައިދިނުން.

3- ތިމާ އިސްލާހުވުމާއި އެހެން މީހުންނަށް ޙައްޤުމަގު އޮޅުންފިލުވައިދިނުމުގެ މަސައްކަތުގައި ކުރިމަތިވާ އުނދަގޫތަކާއި މުސީބާތްތަކަށް ކެތްތެރިވުމާއި މާތްالله ގެ ނިޢުމަތަށް އިންތިޒާރުކުރުން.

[illegible] ބާރު

އިސްލާމީ ހަރަކާތަކީ އޭގެ [illegible] ހަޤީޤަތުން ބަލާއިރު ކޮންމެ މުސްލިމެއްގެ އަމިއްލަ މަސައްކަތެވެ. މުސްލިމުން އެކަމަށް ދީނީ ކަންތައްތަކުގައި [illegible] [illegible] [illegible] މާތްالله ގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްލާމީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ޔިރިނަކުންތޯ މިސާލުތެވެ. އޭނާ އޭނާގެ ނިޢުމަތާއި، އިޙްސާނާއި، ރަޙްމަތާއި، ބަރަކާތާއި އަދި ދިރިއުޅުމުގެ ހުރިހާ ކަމެއްގައިވެސް ގެންދެވޭނެ ބަލާބޮޑު ފިޔަވަޅުތަކުން މާތްالله ގެ ކާތްލުން ސަލާމަތްވެވޭން މިބުނާބަކަތެވެ. އޭނާ އެހެންމީހުން އިސްލާމްވިނަމަ ގޮވައިލުމުގެ ކާރިން ހުރި އޭނާ އެންމެ ފުރަތަމަ މުސްލިމަކަށް ވެއެވެ.

"ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އިސްލާމްވުމަށް އެންމެ ފުރަތަމަ މީހާ ކަމުގައިވުމަށް ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރު ކުރައްވައިފިއެވެ."
(ސޫރަތުލް އަންޢާމް: 14)

ތަރުޖަމާ: ދީނީކަންތައް ރައްކާތެރިކުރާ ކޮމިޓީ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީސް

އިސްލާމްވީ އެންމެ ފުރަތަމަ މީހާކަމުގައި ވެމުން، އެކަލަން ބާރުއެޅި ކަންތައްތަކަކަށް ބަލާއިރު ވަރަށްވެސް އިންޑިވިޖުއަލް ކަމެކެވެ. ނަމަވެސް އޭގެ ނަތީޖާއަކީ ބަލާއިރު އެއީ ވަރަށް ތަނަވަސް އަދި އާއްމު ފުލާ އިޖްތިމާޢީ ހަރަކާތެއްކަން ވެއެވެ. މިސާލަކަށް ގޮތުން ދަންނަވާނަމަ އަލިފާން ފަރުބަދުއެގެ ތަރިކައި އަލިފާންގަނޑު އަނދަވުމުންދައިރު ބާރުވެރިން މިހެންގެ ލޮތްކަކަން ފާގެއްސުވެއެވެ. ނަމަވެސް އެފަރާބަދަ ގޮވާނިދު މުޅިވިދިވެސް އަދި ކިއްތައެވެ؟ މުޅި ދުނިޔެވެސް އެއަލިފާންގަނޑުގެ ބަނޑުދަށުވެއެވެ.

ކިރިޔާ ފުރައްސާ ބާވައިލައްވައިދިވާ ތަރުތީބަކުން ވިސްނާއިރު ކުރިކޮޅުގައި ބާވައިލައްވައިދިވާއިރު އެތަރުފުޅުގެ އިސްލާމާގެ ގައްލަން ބާރުއަޅުއްވާ ސޫރަތެއްތަކެވެ. ބާރުފުޅުގެ އިސްލާމާ ބާރު ހިކުމްތެއް ބާވައިލެއްވި އެއަންވެރި ފައްސަރެވެ. އޭގެ ސަބަބާއްވެދު ވާހަކަ ދައްކަވާފުން މުހިންމަދު މާމަޝްހޫރު ޖިހާތްތަ

(1875-1936) އޭނާގެ ޤުރްއާން ތަރުޖަމާގެ ތިބާޗާގައި ލިޔުއްވައިފައިވާއެވެ. ނަބީބޭކަލުންގެ އިލްހާމް އެންމެ ފުރަތަމަ އެތެރެފުށުގެ ކަންތައްތަކުން ފެށިގެން ބޭރުފުށުގެ ކަންތައްތަކާ ދިމާއަށް [illegible] އެކަމުގައި ވަރަށް ފުން މާނަތަކެއް އެކުލެވިފައިވާ ކަމެކެވެ.

"The inspiration of the Prophet progressed from inmost things to outward things."

ވަރަށް [illegible] [illegible] މަސައްކަތެއް ކުރެވުން [illegible] [illegible] [illegible] ވަރުގަދަ ބަރަކާތްތަކެއް [illegible] ނަމަވެސް މަސައްކަތް ކުރުމުގެ އެންމެ ހަރުދަނާ ގޮތަކީ [illegible] އެތެރެއިން މިހާރުގެ ބާރުގަދަ ކުރުމެވެ. އޭނާ ބަރަކާތްތެރި [illegible] އެއްވެސް ވަގުތެއް މިހާރުގެ ނުފޫޒުން [illegible] ވަރަކެވެ. އެތެރެއިން ބާރުގަދަ ކުރުމާ [illegible] ކޮންމެވެސް [illegible] ކަސްރަތެއް ކުރުމުގެ [illegible] ނޫނެވެ. ނުވަތަ ކޮންމެވެސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވާހަކައެއްވެސް [illegible] އަދި [illegible] އެތެރެފުށުގެ ބާރުގަދަ [illegible] [illegible] [illegible] ޤުރްއާނުގައި، [illegible]، [illegible] [illegible]، [illegible] ނަން [illegible] ކަންތައްތައް ކުރުމެވެ. އާދެ، އިލާހީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެންމެ [illegible] [illegible] [illegible] ގޮތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible] [illegible] އެއްވެސް [illegible] ދުނިޔޭގައި އަހަރެންގެ އޮތީ [illegible] މަސްއޫލިއްޔަތެވެ." [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މާތްالله ގެ [illegible] [illegible] [illegible] ކޮންމެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މަސައްކަތްކުރުމުގެ ބަދަލުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ގެންދިޔުމެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ބަދަލުކުރުމުގެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ (صلّى الله عليه وسلّم) ވަނީ މިދުނިޔޭގެ ހުރިހާކަމެއްގެ އެންމެ ފުރިހަމަ ނަމޫނާ ކަމުގައި ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ މަސައްކަތްފުޅުތަކުގެ އިންސާނީ ދަރަޖަތަކަށް ވަރުގަދަކަމާ އެކަލޭގެފާނާ ކުރިމަތިލީ ކޮންމެ ދިމާއްގެ ގަދަކަމަކަށް ޖިހާދުކުރައްވައިގަތީ އަސަރުބޮޑުކަމުންނެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ މަސައްކަތްފުޅުތަކުގައިވާ ބާރު ފާގަތިކަމުން ދިރިއުޅުނު އެކަލޭގެފާނުގެ އަތްތިލަފުޅުގައިވާ ފުރިހަމަ އެކަމަނުން އަވަސް އިބްރާހީމް ކުރިއެވެ.

ހިންދީބަހުގެ އަދީބެއް ކަމުގައިވާ ސަރުދާރު ޕޫރަންސިންގެ (1882-1931) ގެ މަޒުމޫނެއްގެ މައިގަނޑުމަތީ "ހިތްވަރުގަދަ ބަތަލުން" މިއެވެ. އެމަޒުމޫނުގައި އާނާވެސް އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާއަށް ތަރީފުގެ އެންމެ ހިތްވަރުފުޅު ގަދަ ބަތަލުގެ މަޤާމު އަރުވައިފައެވެ. އޭނާ ވިދާޅުވެފައިވާގޮތުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ މަސައްކަތްފުޅުން ބަހާދުރުކަމައިގެ ސިފަކުރެއްވިގައި ބަޔާނުގައި އަދިވާން ހިފާޒަތްކޮށްން ހިފަހައްޓަވައެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިމަތިލެއްވުމަކުން މައި ކޮންމެ މިހާރު އެކަލޭގެފާނުގެ ނަމުގެ ކަމަކަށްވިއެވެ.

އެހިތްވަރުފުޅުގެ ނުވަތަ އެބާރުފުޅުގެ ބާރުގެ ސިއްރަކީ އެކަލޭރިން ތަނަވަސްކަމުގައި އިންސާފަށް ކިބައިގައި ވިލާތުގެ ސިއްރު ހިތްވަރުގެދިނުމެއް ނުވަތަ ކުރެއްވި ތާރީހީ ކަސްތޫރިކަމަކާއި ނޫނެވެ. އެގޮތަ ކަންކަމާ ބަހާދުރީގެ ގޮތުބުރިޔަނުތަކާއި އިންސާނުކަން އެންމެ ފަހަރުކޮށް ބޭނުމެއްވި ފޮނުއްވި އެއްކޮށް ނޫނެވެ. ބަލާ ބާރައި ހިތްވަރުގެ ބަހާތީގެ ވާރަކުރުމަކުގައި އިންސާނާއަށް ކާމިލްބާ ނަފްސު ހާޞިލު ކުރުވައިދޭ ކަމެކެވެ.

ބަޔަކުން ދަންނަވާނަމަ އެހިތްވަރުފުޅުގެ ބާރަކީ އިންސާނާ ނަފްސާނީ ނުރުހުމާއި ފަރާތްތަކުގެ އެކަނިވެރިން ނިންމުންތަކުގައި އާދައިގެ މިނިވަންވެ ކުރުމާކަން ނުރުހުންތަކަށް ސިފައިތަކެއް ފުރިހަމަކުރުމާއި ހިދުވާ. އިހުރު ސާހިބާ

ބަދިޔޭއްގައިވާގޮތަށް ދަށްސަވާސަމަ ކޮންމެ އެއްއަލެއްވެސް އެއްއެއްޗެއްގެ ގޮތުގައި ފޮށްސަފަދަ މަޑޫމެއް ބާސިލުވުމުވެ. ގޮތުދޫނުކުރުމާއި، ހުރެއުމާއި، ދަރިވެރިކަމާއި، ސަފްހަރަމާއި، މަތީމަން އުދުނުވުރިވުމާއި، ގޮތުމުހުސަން ރިޔާއަތުގެކުރުމާއި، އަމިއްލަ ފައިދާއާ އަދި މިނޫންވެސް މިބާވަތުގެ އެހެނިހެން އަސާސީތަކެއް އުޅުއްގެ ނިޒާމާއި، އުސޫލަކު ނިޒާމާ ސިނދުންމަކަން ނުފޫޒު ފުރުވާ ވަންތަކުރުމެއްގެ ގޮތުގައި އޭނާ ވަކައިރުގަމަންބަކައި ފުރިމުރަނގުސަހަ ނަމޮޑިވީ. އުފަދަ މިކަރުފާނި ސިޔާދަތުން ކުރުމުވުމުގެ ބޮޑު އާދަތާ ހިލާފަށް މިބިޔެސްވާ މިއުއްތަކުދެއެވެ. އޭނާ ކޮންމެ އިމްތިޔާޒުކޮށްފަސް އެއްވަސް ދަރުބާރުގައި ފާސްވެއެވެ. ކޮންމެ ގޮތަކުން ބަދިބިރާސުން އޭނާ އެއްވަސްދަރުން ރޮވެއެވެ. ކޮންމެ ކުރިމަތިލުމުގައި އޭނާގެ ފިހުރަވަޑަމެއް ވާނީ އެކަމައިގެ ރަމީދާރު ކަމުގެއެވެ. އޭނާގެ ސިނދުނމެއް ހުނަރީ މައްސަލަދައިގައި ކުރިމަތިލާފުދުނުކަން ބެލުވުވައިވާ ކަންތައްތަކާއި ކުރިމަތިވާފަދަން ކަމުގައި ހިކުރުވުވައިސުން ކަންތައްތައްވެސް ރިޔާއްދަމު ކުރިމަތިކަވީ. އޭނާއާ ފުކޮއްރަވާ މިހުސްގެ ފުކޮއްވުނުކަމުއްވެސް އޭނާގެ ބުޑުވުރިކަމުގައި އޭނާގެ ފޯހިއްދަތް ހިތްހަރުން ފުރުވާ ރަށްވެރިންނާ ކަމުއްކަމުގައެވެ.

މީސްކައި އަބުގަސްޖު މި ބާރަތުކުރުސި މަސްލާ ފަނިބަ ކުރުއްވާ ވިދުގެން ކުއްލިހަކަން ކުރިމަތިވި ބާރަތުވެ. އެކަލޭގެފާނުން އައްފުހުރި އެތައް މައްސަލަތަކައް އުފެދިގެންދިޔައެވެ. ސަމާލުން އިސްލާމްދީނުގެ ސަލާތްތަކާގެ ރިތިފަރުފުޅު ނުފަތި އެކަލޭގެފާނުގެ ސަފްސިއްޔަތުގެ ބޮޑު އާއިން ކޮންމެ ކަމެއްވެސް ބާރުލުކުރުމުން ގެނދިޔައެވެ. ބައެއްފަރާތުން އެބޮޑުފުޅު ފާވެފައިވަނީ ރަފުކުރައްވާގޮތުގެ ސޫފަރިގައެވެ. ބައެއްފަރާތް ކުރިވެޖެއިގަތުމާއި ﷲ ގެ ރަސޫލަކަށްފުދުން އިތުބާރާއި ދަރުސްކަން ބައްވާފުދުގެ ސޫފަރިގައެވެ. ބައެއް ތަންތާނގައި އެކަލޭގެފާނަށް ކަމިތާބު މިބިވަޒާއިގެތި އަބަދުވެސް ފުސުތާށާބަދަން ބައްދުވުމުގެ ވިސްނުންފުދު ގެންގުޅުމުވުމުގެ ސަލަބަބުން ނުވެ. ބައެއްފަރާތުން އެކަލޭގެފާނު ސާބިތު ކަންތައްވާއި ފައިވާ އަދިއްޗަ އެދުންފުޅުމް ނުތުން އެކަލޭގެފާނުގެ

ޝަޚްޞިއްޔަތުގެ ބާރުގަދަ ކާފަރުވެރި އެއްވެސް މީހަކަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިމަތިލުމުގައި އާރެއްބާރެއް ނުލިބުނުކަމަށްވާނެތެވެ.

ހިޖުރައިން އަށްވަނަ އަހަރު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم މައްކާ ފަތަޙަ ކުރެއްވުމުން ދެހަފްތާގެ ބަޔަށް ފަހުން ހިނގައިގެން ދިޔައީ ހަވާޒިން ވަންސާއި ޘަޤީފް ވަންސައިގެ ޤަބީލާގެ މީހުންނާ ދެމެދުގައެވެ. އެބައިމީހުންގެ އަދަދަކީ ހަތަރުވިހިހާސް މީހުންނެވެ. އެބައިމީހުންގެ ސަރުދާރު ފިޔަވައިގެން އަދު ހަނގުރާމައަށް ތައްޔާރު ކުރެވިއްޖެއެވެ. ހަވާޒިން ވަންސާއި ޘަޤީފް ވަންސައިގެ މީހުން އެބައިމީހުންގެ ދަރިން ބީބީން ގެރިމާލާއި އެއްކޮށްގެން ވިހިހާސް ހަނގުރާމަވެރިންގެ ލަޝްކަރެއް އުފެއްދިއެވެ. އިސްލާމީ ލަޝްކަރާ އެބައިމީހުން ބައްދަލުވީ ހުނައިނު ނަމަކަށް ކިޔާ ވާދީގައެވެ. އިސްލާމީ ލަޝްކަރު ވާދީގެ ތެރެއިން ކުރިއަށް ދެވުނުތަން ފަރުބަދަތަކުގައި ފިލައިތިބި ހަވާޒިން ވަންސައިގެ ތީރުވެރިން އިސްލާމީ ލަޝްކަރަށް ތީރު އަޅައިގަތުމުން މުސްލިމުންގެ ފައިތިލަމަށް ހައިރާންކަން އެރިއްޖެއެވެ. މުސްލިމުންގެ ބާރަށް ސިފައިންގެ ލަޝްކަރުގެ މީހުން އެގޮތަށް ހިފަހައްޓާނުލެވި ގިނަމީހުން ފިލަން ފަށައިގަތެވެ. ނަމަވެސް ބާރު އަބޫސުފްޔާނުބުނު ޙާރިޘުގެ ދަރިކަލުން އަހަރުމެންގެ ކުރިމަތީގައި މުސްލިމުންނަށް އެކުވެރިކަމުގައި ސާބިތުވެހުރެއްވިއެވެ. މުސްލިމުންނަށް ހިތްވަރު ދެއްވަން އަޑުގަދަކޮށް ސާބިތުވެވަޑައިގަތީ އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާގެ ޝަޚްޞިއްޔަތުގެ ބާރެވެ. އެބޭފުޅާ އަތުގައި ސަރުހައްދު ދޭނެ ބާރެއް އިލާހީ ނަޞްރާއި މާތް الله އަށް އިތުބާރު ކުރެއްވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެބާރު މުސްލިމުންނަށް ވަގުތުން ބާޒީ ލިބިދިނެވެ. އިލާހީ ސާބިތުކަން މުސްލިމުންގެ ކުރިއަށް މީހުންގެ ހިތްތަކަށް ރަނގަޅަށް ލިބިދެއްވުމުން ކާމިޔާބުވެވަޑައިގަތެވެ.

انا النّبي لاكذب   انا ابن عبد المطلب

އެކަލޭގެފާނު އަޑުފުޅުގެ ކޮޅަށް ގޮވައިލައްވަވުން ގެންދެވިއެވެ. الىّ عبادالله (މާތް الله ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! އަސްޙާބުންގެ ގަހަށް އަންނާށެވެ!") عباس رضى الله عنه އަކީ ނުހަނު އަޑުފުޅުގަދަ ބޭކަލެކެވެ. އިތުރު ސާވިބާގެ އަޑުފުޅުގަން عباس ގެފާނު ހަރުއަޑުފުޅުން ގޮވައިލައްވަވުން ގެންދެވިއެވެ. "ޝަޖަރަތުއްރިޟްވާނުގެ ހިޔަލުގައި ޝަރުތުތަކާއިގެމަތިން ބައިޢަތު ހިއްޕެވި ބޭކަލުންނޭވެ! ތިޔަބޭކަލުން ތިޔަހިއްޕެވި ކޮންތަނަކުތޯއެވެ؟"

މުސްލިމުންނަށް އެބައިމީހުންގެ ޒާއިދު ހުންނަ ބިރުވެރިކަމުގައި ސާބިތުވެވަޑައިގެން ހުންނެވިތަން ފެނުމާއި، އަޑުއަހައިގެން އަނބުރާ މުޝްރިކުންނަށް އެކަލޭގެފާނަށް ކުޑަވެސް ގެއްލުމެއް ނުދެވުނުކަން އެނގުމުން މާތް الله ގެ ނަޞްރުވެސް އެކަލޭގެފާނާ އެކުގައިކަން ހަމަޖެހިލެއްވީއެވެ. މުސްލިމުން އަދިރިހަމަކަމާ އަޑުޝަކުވާއަކީ ހަމަގުދަރުގެ ލައިފަރުގެން އެކަތިމަ އަނބުރާ ފެށިއެވެ. އެދުވަހުގެ ޖަނަވާ ފަހަރަކީ ވަރަށް ބޮޑު ހަނގުރާމައެއް ކަމަށް ޖަވާބުދެވުނެވެ. ފުރަތަމަ ދުވަހުގެ ލައިގެން ހަނގުރާމަ އަރައިގަތުމަށް ވެރިވެވުނީއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ރަސޫލާގެ ވައިރޯޅިގެ ބޮޑުކޮށްލެއްވީއެވެ. ދެން ފެންނަންފެށި ބުރަން އެއްގަލަށް ކުރިއަރައިގެންނެވެ. މުޝްރިކުންގެ ސަފުތަކެއް ޙާލަތަށް ވަޅުލެވިއްޖެއެވެ. މުސްލިމުންނަށް ނަޞްރު ލިބި އަނިޔާތަކުން މުސްލިމުން ރައްކާވެގަތީއެވެ. މުސްލިމުންނަށް ލިބުނު އަނިޔާގެ ތަކުރާރު ސަލާމަތުގައި، ސަރަޙައްދު ފަތަޙްވެ، ކަމުދާ ޤައުމުތަކުގެ ހިތް ހިފެހެއްޓީއެވެ. އެތަކެއްގެ އިތުރަށް މުޝްރިކުންގެ ހަރަދުކޮށްފައިވާ ޢަސްކަރުގެ ގޮތުގައި ހައްޔަރުކޮށްފިއެވެ.

މިދުވަހުން ފަހަރު ލިބިވަޑައިގަތުމަށް ދެއްސެވި ކުރިއަރުވުމެއް އެނދިރުގެ ސިފައެއްގައި ދުވަސްފަރާރަކުން ކުރިމަތިވިގެން އަތުވެއްޖެއެވެ. ތިފަޔަކުން ކުރަފާ ދޭއިދެއްކަމުގެ ވިޔަފާރި ބަރަބަރުގެ ތެރެއިން އެކި އަނގަ ބޭރުގެ ދޭބިޔާއެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ ބަރަބަރަކަށް ވަށައިލާރުލިބިފައި އެކި

ހަމައެކަނި ޝަރުތުގެ ދަށުން ވިއްނުނެވެ. އެބައިމީހުންގެ ކަން ޖާއިޒުކަން ވަތް
ދޭތެރިޔަށް ބަންދުކުރެވުނެވެ. މުސްލިމުން އެމީހުންގެ ބަނދަރަށްވެސް ބަރަން
ބިލާދުތަކުން ކުރެވުނެވެ. މުސްލިމުން ދެކުނު ނޭރުމަށް ފަނާކުރެވުނު ހެން އެކަމަށް ބިލާދުތަކުން ގެން
މަސައްކަތް ބޮޑުވީ ހަމަގާތްވެގެން މުސްލިމުންނަށް ލިބުނު ގެއްލުމެކަށް ބޭނު
ޖެހި ގެއްލުން ލިބުނެވެ.

ޘަޤީފް ވަންހައިގެ މީހުންގެ ހަތުރުވެރިޔާ ހުރިމީހުންވަރު ހާމަވާ އެއް
ބާރިތޯއަކީ عروة بن مسعود ثقفي رضي الله عنه ސަހާބީކަލެކެވެ. އިތުރު
ސާހިބާ ޖާއިފް ބިލާދު ކުރެއްވިގެން ހުންނަވައިފައި މަކާކަށް ނަންގަވައިގެން
ތިބޭވަރުގެ ފުރުޞަތުން ޘަޤީފްވަންހައިގެ ބޮޑުކަލުން عروة بن مسعود ثقفي
އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހަތުގެން ވަޑައިގެން އިސްލާމްވެވަޑައިގެންނެވީއެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ
"ބިކަރުވެރި އަންހެނުންނަށް ބަދަލުކުރިވަސް ބޭފުން" ޘަޤީފް ވަންހައިގެ މީހުން ހިތްބޮ
ބޮލަކެވެ. ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެން އިސްލާމްވީ ދާވަރުކުރެއްވުމުން
ޘަޤީފްވަންހައިގެ މީހުން ރާޖީއަރިސްގެން އެކަލޭގެފާނުގެ ގައިކަރަން ދޮސި
އަޅައިލީން އެކަލޭގެފާނު ޝަހީދުކުރިއެވެ.

ނަމަވެސް މިފަހަރުގައިވެސް އިތުރު ސާހިބާގެ ޝަރުޢީގޮތުގެ ބާރު
ހުއްޓުން ތަކުރާ ސިފަވެއްޖެއެވެ. ފާޅުވިއެވެ. އެއީ، މުސްލިމުން ޖާއިފް
ބިލާދުކުރެވޭން ހަމައިރު ބިލާދު އެކުގެ ވަރުގަދަ ފޮނުވުމުގައި ދުވަސްވަރު عمر
رضي الله عنه އިތުރު ސާހިބާގެ އަރިހުގައި ފިތުރުވިއެވެ. "ޖާއިފުގެ މީހުން
ހަށިކަރުއަޅުވާ ކަލޭގެފާނު ދުވަހުގެ ކަރުއްވާލާއެވެ." ނަމަވެސް އިތުރު ސާހިބާ
ހަމަ އެވަގުތު ޘަޤީފް ވަންހައިގެ މީހުންނަށް ތިރުވަގު ދެއްކެވުން އަރިއަޑައިގެން
ދުރުވެގެ ކުރައްވާލިއެވެ. އެއީ، ކާފިރުން ބަދަލުގައި އަޒުވެވުގެ ޖެޙާބަތާގެ ދަރަނިކުން
އެކަލޭގެފާނު އަރުވާ ފިޔަވަޅުގެ ނަގައްވާލިއެވެ. މިން ހަލާތަށް ފެނުމުން އެކަނުގެ
ބިލާދުގައި ހުންނަވައިފައި އިސްލާމީ ކަލިމަތަކަން އަހަރުމުގައި އަދުލު

ކުރެއްވިއެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ދެން ވަޙީއިގެންނެވީ ޤުރުއާނާއެކެވެ.
އެއީ ބުނަވައިން ހަނދުމަކުރުވައިދޭ އަނިޔާތަކެއް ބާޠިލުކުރުވައިދިނުމައި ހުރިމަތިވެ. އާދެ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޙަޤީޤަތަކީ މިހެންގޮތެއްގެ ނުހިފަހައްޓަން ކަމުގެ ބަދަލު
އަބަދުވެސް އަޅުވެރި ޞަޙާބީން ވަނީހެއްގެ މިހެންގެ ހިތަވިން ހިތްޕުޅުގެ
ކުރީބަލާފަ ދިރުވައިދިނެވެ. ނަމަވެސް ޞަޙާބީން ވަނީހެއްގެ ބަހަކު ހަމަ
ދޮންނަވާހިތަން އަޅުގަނޑު ޞަޙާބީން ވަނީހެއްގެ ހުރިހާ އަސްލުން (ހަރާމްކަމުގެން)
މިނިވަން ކުރައްވައި ދުކޮންޓްރޯލު އަބަދުވެސް ގޮތުގަން އަބަދުވެސް ވާހަކަތަ
ދަތުރުވެރީގެ ކަށަވަރު ފޯރާނަވެސް ދެއްވައިދެއްވެ. ދިރިހުރުމުގައި ހިތްޕުޅުގެ
ގޮތުކަމުގެ މިހާރުހާރުގޮތް ދިރުވަމުގެކަ ނަމަތައްހުރި ކަމުގެކަމުގެ ހުރިއެވެ.
ޞަޙާބީން ވަނީހެއްގެ އެންމެން އިސްލާމްވެއްޖެއެވެ.

މިނިވަންކަމުގެ އަސްލުގެ ތަރިކަންވަސް ވަރަށްބޮޑެއްގެ ފުރިއެވެ. ޞަޙާބީން
ވަނީހެއްގެ ޙަޤީޤަތު ވަނީހެއްގައި ބޮޑު އެއްޗެހިތަކެއްގެ ދުވަސްތަކެވެ. އެހެންކަމުން
ޞަޙާބީންވަނީހެއްގެ މިހެން އިސްލާމްވި ހަބަރު ޙަޤީޤަތު ވަނީހެއްގެ މިހެނަން ދިރުވުން
އަހަރެން ފެށުނު ދުވަހު ފުރިހަމަވުން އަދިހެންގެ ރައްކާ ބިޔާރު ކުރިކުރުމަކުން ހިފުމެވެ
ހިތުކަމެއް ކަމުގެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހިވެ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަމަށް ބޭނުންކުރުމަށް
ދިރުވުމަށްނެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިރުހަމަ ފުރިހަމަކުރުމަށް ހަނދުމަކުރުމަށްގެން ދެކޮށް
ކަމުދާފަށް ނަގަހަނދަކަމެވެ.

"ދެން ޙަޤީޤަތު ވަނީހެއްގެ މިހެން އަހަރު އަނބިކަމާ މަޑުވެރިކަމާކުރިއެވެ.
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަނގަޅި ވަރަށްގެން ދީވާ ބިރުވެރިކަމާ ހަނދުމަކަށް ކަމުގެ ދުރަށްޖެއް
އަޅުގަނޑުމެންގެ ހިތަވިގައި ނަގާކަމެވެ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ބައިބަލާ ހިތާއި
ދިރުވާފައިވާނެއެވެ." (ތަރުޖަމާ ސުޙުބަތު ދިރާސާ ހިސާބު ޙިޔާތު: 2 ބަޔާން: 107)

ހިޖްރައިން ނުވަވަނަ އަހަރު (630 މ.) ޠާއިފުގެ މީހުންގެ ވަފްދެއް މަދީނާއަށް ދިޔައެވެ. އެބައިމީހުން އިސްލާމްވާން ހުށަހެޅިއެވެ. ނަމަވެސް އެބައިމީހުން ޢަޖާއިބުވާފަދަ ޝަރުޠުތަކެއް ކުރިމަތިކުރިއެވެ. "އެބައިމީހުންގެ ސަރަޙައްދުގެ ތެރެއިން ޢަސްކަރީ ޚިދުމަތަށް އަދި ނުނުކުތުމާއި، އެބައިމީހުންނަށް ޢުޝުރު ދޫކޮށްދިނުމާއި، ޖިހާދުގައި ބައިވެރިނުވުމާއި، ނަމާދުނުކުރުމާއި، އެބައިމީހުންގެ މިހެން ފިޔަވައި އެހެން މީހަކު އެބައިމީހުންގެ ވެރިކަން ނުކުރުމާއި" މިއީ އެބައިމީހުންގެ ޝަރުޠުތަކެވެ. އެބައިމީހުންގެ ހުށަހެޅުންތަކާމެދު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިއެވެ. ދެކަމެއިމީހުންގެ ހުރި ޝަރުޠުތަކެއް ޤަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ. އެކަމަކު އެދިނުމުގައި ދޫކޮށްދިނުމުގެއް (ނަމާދުކުރުމުގެއް) ނުވެ ދިނުމުގައި އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް ނުވެއެވެ. ޢަސްކަރީން ދޫކޮށްދިނުމުގައިވެ ޒަކާތުގައި ޢުޝުރު ދޫކޮށްދިނުމުގައި މީހުން އެހެނިހެން ޝަރުޠުތަކާއި އެއްވެސް ބަދަލު އިސްލާމްވުމުގައިވާ ޢަޖާއިބުވާފަދަ ކަމެކެވެ. ނަމަވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވިސްނައިވަޑައިގެންނެވުމުން ގެންދިޔަ ދުރު ހިތްޕުޅުގެ ޢަފޫވެރިކަމުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޢަފޫކުރައްވައި ހަމަޖެއްސެވުމަށްފަހުން ވިދާޅުވިއެވެ.

"އެބައިމީހުން އިސްލާމްދީނަށް ވަދެއްޖެނަމަ އޭގެފަހުން ޞަދަޤާތްވެސް ދޭނެއެވެ. ޖިހާދުވެސް ކުރާނެއެވެ." (އަބޫދާއޫދު)

إمام احمد، أنس رضي الله عنه ގެ ޢަނިހުން ނަޤުލުކުރައްވައިފައިވެއެވެ. ބައެއް އިސްލާމްދީން ޤަބޫލުކުރަން ބޭނުންވެގެން ޢަސްކަރީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޢަރިހުން އެއްކަލަކު އެދިއްޖެނަމަ ކަންތައްކުރައްވާފައި އެބަހާއްޓަވަން އެކަލެއްގެ ފޮނުއްވައެވެ. އެބަހާއްޓެވުމުގެ ޢަރިހަށް މިހެން އަހައެވެ. އިތުރު ސާރިބާ އަސާސަން ދެވަހުބަދަލުގެ ދެފަރުގައި ޗަރުފާގަން ފެންސަ ހިސާބު ދުރިފައިއޮތް

ބަކަރިއެއް ދިނުމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އެމީހާ އޭނާގެ ޤައުމުގެ މީހުންގެ ތެރެއަށްގޮސް ބުނުނެވެ. "އޭ ޤައުމުގެ މީހުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން އިސްލާމްވާށޭވެ! އެހެނީ محمّد ގެފާނު މާގިނައިން ދެއްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ފަގީރުވެދާނެ ކަމަކަށް ބިރުނުގަނެ ވަޒުއާއި ނުގަންނަވައެވެ." ރާވީ ވިދާޅުވިއެވެ. އިތުރު ސާހިބާގެ އަރިހަށް މީހަކު އަންނައިރު އެމީހާގެ މަގްސަދަކަށްވެފައި އޮންނަނީ ހަމައެކަނި ދުނިޔެއެވެ. ނަމަވެސް އެމީހާގެ ގާތުގައި ދުނިޔެއާއި ދުނިޔޭގައިވާހާ އެއްޗަކަށްވުރެ ލޯބިވެވަނީ ދީނަށް ނުވަތަ އެމީހާގެ މަގްސަދަކަށް ހަދީހުން ނަގާފައެވެ. (އަލްބިދާޔަތު ވައްނިހާޔަތު)

ހަދިޔާދިން ވަނަހާރާއި ތަޢުލީފުލްގުލޫބުގެ މީހުންގެ ހައްސަދަ ބަޔަކު ދަނަވަރުން ދަސްކޮށް އެދުމުގެން އަރަށްވުރެ ގާބިލް އެކަން ހައްސަދަވާ ފުރުސަތުދިނެވެ. ހަދިޔާދިން ވަނަހާރާއި ނަފްސު ގިނަވެރިކަމުގައި ވަރުގަދަ ދަސްކޮށްދިނުމަށް ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ ހަދިޔާ ވީހާވެސް ސަހާބާގެ ބައިގަތުން ހަދިޔާވެރިކަމުގެ ގިނަގިނަ އެއްބަޔަކަށް އެކަލޭގެފާނު ހިނގަން ދިނުމަށް ފުރަތަމަ އެއްކަލޭގެފާނު އައީ މުސްލިމުންނަށް ބައްސަވައިދެއްވިއެވެ. ދަރިހާގެ މުނާފިގުންނަށް އެކަން ގިނަގުނަ ބާރުކަމުގެ ފާރަވަރުކަމެއް ދޫކުރިއެވެ. ހަޖަހަވާ ހަކަތަލް ވަޑައިގަތުމުން އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރުބާރު "ތަޢުރީފުވާނެ" ގަދަފަދަކަމެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އަޚުން އިހުދީ ލަދުގަނޑުވެކަމެއް ބިރުގާ އަހަރުމެންގެ ޖާހިލްކަމަށް ހައްސަވައިޖެއްސެވެ. މިދަރުސް ވަރަށްވެސް ޙާޖަތު ދަރުސް ދެއްކެވިއެވެ. ހަމަވެސް ޝަރީޢަތުގައި އެކަލޭގެފާނު މިބަޔަކު ކުރުއްވައިދެއްވި މީބަޔަކުގެ ދެކުނުގެ ތަޢާރަފުކޮށް މާލަމެއްގައި ދަރުސްދިނީއެވެ. އަހަންނަށް އެއީ ތަޢާރަފުގެ ޖަވާބުގައި އިތުރު ސަހާބާގެ ދެއްކެވުން ވަރަށް ރަނގަޅު ގަދަފަދަކަމުގެ ހާލަތެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަންގަވައިދެއްވި ބާރާތުން އެއްކަލަކު

އެއްކުރެއްވިއެވެ. އެބޭކަލުން އެއްވެވަޑައިގަތުމުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެބޭކަލުންނާ މުޚާޠަބު ކުރައްވައި ވާހަކަފުޅު ދެއްކެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބޭކަލުންގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑާ ހަމަޔަށް މިއަންނަނީ ކޮންނަރަކަ ވާހަކަތައްތަކެއްގެއެވެ. ބަޔަކު ގެންގުޅުއްވި ތިޔަބޭކަލުން ތިއްބެވި ހަމަގޮތުގައިގެން ފަރުވާއެވެ. މާތްالله އަޅުގަނޑުގެ ސަވަބުން ތިޔަބޭކަލުންނަން ކޮޅުހަމަގެ ނުކުރައްވާތޯއެވެ؟ ތިޔަބޭކަލުން ތިއްބެވީ ފަހުރުވެރިކަމުގައެވެ. މާތްالله އަޅުގަނޑުގެ ސަވަބުން ތިޔަބޭކަލުން މުސްލިމުން ނުކުރައްވާތޯއެވެ؟ ތިޔަބޭކަލުން ތިއްބެވީ އެއްބަޔަކު އަންނަބަޔަކާ ދުށްމިނުކަމުގައެވެ. މާތްالله އަޅުގަނޑުގެ ސަވަބުން ތިޔަބޭކަލުން އެކުވެރި ނުކުރައްވާތޯއެވެ؟

މާތްالله ގަންދައްވަމެވެ. ތިޔަބޭކަލުންނަށްވެސް ބޭނުން ދުވަހަކަ ވިދާޅުވެވުން އެބައޮތެވެ. ތިޔަބޭކަލުންގެ އެވިދާޅުވުން ވާނީވެސް ތެދު ވިދާޅުވުމެއް ކަމުގައެވެ. ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރެއަށް ވަޑައިގަތީ ދަދުން ބޯކޮށް ހުސްކޮށްލައިގެން ވާގޮ ބަދުލުކުރައްވައިގެން ލިބިވިޔަފާ ކަލޭގެފާނު ގަބޫލުކޮށް ތިބީމެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނަށް ވަޑައިގަތީ މުޢާދީން ވަޑައިގެން ދަށްނަވައެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނުގެ ދެމަދުވެގެ ބައިވެރިވީމެވެ. ކަލޭގެފާނު ވަޑައިގަތީ ނުރައްކާތެރިކަމުން ހުރަސްގޮ ވަޑައިގެން ދަށްނަވައެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނަށް އަމާންކަން އަރުވީމެވެ.

އޭ އަންސާރިއްޔަ ބޭކަލުންނޭވެ! އަޅު މުސްލިމުންގެ ބައެއްގެ މުސީބާތް ލިބިއަދިކޮށްލި އެބައިމީހުންނާ އެކުވެރިވުމުންބަލައި އަޅުގަނޑު ހާދަހަކަރު ދުނިޔޭގެ ފިޔަވައިލުން މިލަކަ އެހެލައިގެ އެއްގަޅާހަރު ތިޔަބޭކަލުން ހިތްޖެހެ ނުބައިކުރައްވިތޯއެވެ؟ އަޅުގަނޑުވެސް މާތްالله ތިޔަބޭކަލުންނަން ދެއްވައިދެއްވި އެއްގަލެއް ފަހިކުރައްވައި ތިޔަބޭކަލުން ހަރުއިދެއްވިއެވެ. އެއީ އިސްލާމްދީނެވެ.

އޭ އަންޞާރީއްޔަ ބޭކަލުންނޭވެ! މީސްތަކުން ޖަމަލުތަކާއި ބަކަރިތައް ހިފައިގެން އެބައިމީހުންގެ މަންޒިލްތަކަށް އެނބުރިދާއިރު ތިޔަބޭކަލުން މާތް الله ގެ ރަސޫލާއާއިގެން ތިޔަބޭކަލުންގެ މަންޒިލަށް އެނބުރި ވަޑައިގަތުމަކުން ރުހި ވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ މިވާހަކަފުޅުގެ އަޑު އިވިވަޑައިގަންނަވާއިރަށް އަންޞާރީއްޔަ ބޭކަލުންނަށް ހަރުއަޑުފުޅުން ކީރިތިފުޅު ކުރެއްވިއްޖެއެވެ. އެބޭކަލުން ކީރިތިކަރުއްވަ ދަރުއްވައިފައި "އަޅުގަނޑުމެން الله ގެ ރަސޫލާއާމެދު ރުހިގެންނެވެ." ގޮވައިލައްވަން ގޮވައިލެއްވިއެވެ. އަދި، މިގޮތުން އިތުރު ސާހިބާގެ ޝަރުޙުއްޔާތުގެ ބޮޑު ހިނގުން ބަންދުވެފައި ހުއްޓެއި ފެންނަ ކޮންމެ ދުވަހެއް ހުވަފެނިފައިވާ ފުރިހަމަ ދަރުބާރުގައި (މާލްތާރިޔާ) އެއްކަމުގައެވެ. އަދި، އެކަމަށްވާގޮތުގެ ޝަރުޙުއްޔާތުގެ ސާހިބުގެ ކުރިމަތީގައި އެއްވެސް އެއްބަސްކަން ލިބިފައެއް ނުދެއްވާނެއެވެ.

ބުރުދުގެ އަދަބު: ހަދިޔާ

އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ މައްކާގައި ފެއްޓެވި ދުރަން ގޮވައިލެއްވުމުގެ އަމަލީ މަސައްކަތްތަކުގެ އަނގާ ފުރަގަސްދޭތީވެ އެއްކަލަ އަމަސައްކަތްތަކުގެ އަނގަރައްކާތެރިކަމަށް ފުރަތަމަ ބައިގެ ދުވަހުގެ ދާއިރާގެ ފުރަތަމަ ފާހަގަކުރަން ހުރީ ބަޔަކު މަސައްކަތްތަކުގެ ކަމުގައި ނުވާކަމެވެ. އަދި ކަމެއްކަމެވެ. އަމަސައްކަތްތަކުގެ އެކަށީގެންވާ ހުނަރު ދުވަހު މިސްކިތްތަކުގެ ފަރާތްތަކަށް ރައްދުކުރަމުން ދިޔައީ މިމަސައްކަތްތަކެވެ. އިތުރު ސާހިބާ صلّى الله عليه وسلّم ނަބިއްޔާއީގެ ފަށަތަކުގެ އަރަބިކަމާއި މަސައްކަތް ވިސްނައިލާއިރު އެންމެގޮތްތަކަށް ސިފަކުރި ޙަޤީޤަތަކީ

އިޤްތިޞާދީ އަދި އިޖްތިމާޢީ ޙަރަކާތްތަކުގެ ބިންގާލަކުގައި ހިމެނޭ ހުރިހާ
މައްސަލަތަކެއް ޢަރަބިކަރައަށް ވަރަށް ވަރުގަދައަށް ކުރިމަތިވެގައި އޮތެވެ.
ނަމަވެސް އިތުރު [illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ ދަޢުވަތުގެ [illegible] އެއިން
އެއްވެސް ކަމެއް [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ [illegible] [illegible] ދުވަސްވަރު
[illegible] [illegible] [illegible] "[illegible] [illegible]" [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ޢަރަބިކަރައިގެ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޢަރަބިކަރައިގެ
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޢަރަބިކަރައިގެ
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ
صلّى الله عليه وسلّم [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible])
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]." [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible].

އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ [illegible] (570މ.) [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޢަރަބިކަރައިން [illegible]

ފައިދާތަކެއް ހޯދައިދެވުމަށް ކުރުމުން މަސައްކަތްކުރެއްވިއެވެ. ބައްލަވާ. އަބުރަހަތުގެ ޢަރަބިކަރައިގެ ދެކުނު ސަރަހައްދު އަޅުވިކަމަށްހުރި މިހެނެވެ.

އިސްލާމްދީން އައިއިރު ކަޢުބާގައި ވަރަށްބޮޑު ބުދުގެއްޔެއްކަން ހަދައިފައެވެ. ހުރިހާ ޤައުމުތަކާއި ޤަބީލާތަކުގެ ބުދުތައް ކަޢުބާގައި ބަހައްޓައިފައި ހުއްޓެވެ. މިގޮތުން އޭރު ކަޢުބާ ހިސާބުގައިވަނީ ތަފާތު ދިރުނަތް ތިންސަތޭކަ ފަސްދޮޅަސް ގޮތުގައި ބުދުއެޅުމަށް ކަޢުބާގައި ހުރިގޮތެވެ. ގޮތިއަރަތު ތިރީގައިވާ އެތައްބަޔަކު ކަޢުބާއަށް ޒިޔާރަތްކުރެވެ. މިޒިޔާރަތްގެ ބޮޑުތަކަށް ޖާހިލިއްޔަތުން ފައިދާތަކެއް ކުރެއްވެ. ކަޢުބާގެ ވިޔަފާރި އާދި އަހަރުގެ މައުސިމުން ބިނާވެފައެވެ.

އަބުރަހަތު ޔަމަނުގެ ކަޢުބާއަށް ޖިބްރީލްގެ ވިޔަފާރިގެ އިސްލާމުކުރު އަހަރު ފެނިގެންދިޔަ ރަހުމަތް ބަރަކާތްތުރުކޮށްލެއްވެ. ކުރިން ދިޔައީ ދޭންމަށްފަހު ފެށީ ޤަރުނުގައި އަބުރަހަތު އިރަބިކަރައިގެ ދެކުނު (ހަމަނު) ގައިވީ ބަޔަށްގެ ސިފައިންގެ އެކުސަރުކާރު. އެހާއަކު ބަޔަށްގެ ގަވަރުނަރުގެ ދަރުގައިހުރި މިހެނެވެ. ނަމަވެސް އެހާ ބަޔަށްގެ ގަވަރުނަރު ގޮތުގެކާރުކުރި އަދިއްޗަރުން ވެރިކަން އަތުލިއެވެ. ބަޔަށްގެ ރަސްގެފާނު ނަޖާސީ މަޤާމުވެރިފަދަ ތިބީން އެހާއަކު ގަވަރުނަރުއް ކަމުގައި ޤަބޫލުކުރެއްވިއެވެ. އަބުރަހަތު ކުރިއްސަކުރާނެއެވެ. އެހާ ސަނިޢާގައި ވަރަށް ބޮޑު ފައްޅިއެއް ބިނާކުރެއްވިއެވެ. އެފައްޅިގެ ބައެއް ޒީނަތްތެރިކުރުމަށް ނަރަމަތްތެރި ތަރުގެވީ ރަމްލާތަކުރި ކުރުވިފައިވިއެވެ. އެހާ އެފައްޅިގެ ފެހިކަލަން އަޅުއްޓަރުޖަމަސް ހުރިއެވެ. މިސްރުތަކުންގެ ހިތުތަކުގައި އެފައްޅިއަކަން ޖާހިލިއްޔަތުނުގެ ޝަރީޢަތް އެފައްޅިއަދުގެ ވަގުތުގެ ދަޢުވަތުވެއެވެ. އެކަމަށް ވިޔަފާރިގެ ރާސްތާގެ ކަޢުބާއަށް ޖިބުރިއްޔާތު އަރަނިޑާއަށް ސަނިޢާއަށް ބަދަލުކޮށްލެއްވުމަށް ނަމަވެސް އެހާ އެތައް މަސައްކަތްކުރެއްވި ކުރީއްބުރުވެސް އެހާގެ ވަގުތުން ދާޢިރަކަނިވެއެވެ. ގެއްލިގެން ޖިޔާރަތްކުރާ މީހުންގެ ސަމާލުކަން އެހާ ބިނާކުރި ފައްޅިޔާ ދިމާޔަކަށް އަނބުރާއެއް ނުލިބުނެވެ. ދުން އެހާ ޔަމަނުގެ ކަޢުބާގެ ގޮތުގެ ޙުރުމަތަށް ލިބިފައެވެ.

އޯރުން ގައުމުގެ ބަދަލުވުމައި ސިޔާސީ އާދަތަކުން މިންވަރުން ގަބޫލުކުރާނެކަމުގައި ހިތެވެ. އެހެންކަމުން އޯގާ އެއްގެ ދަރަޖަތަކާއި ގައުމާއި ހަމަހަމަކުރެވެ.

އަރަބިންގެ ތާރީޚުގައި މުބާރިޒާން ވަރަށްބޮޑު އަރަސްމުއްލަކު މިބެފިއިވެ. މުބާރިޒާއާ ވިދިގެން އަބޫޒައިދުގެ ނަން އެއްގެވިރާ ލަމުގައި ހަމަޖެހުނެވެ. އޯނާގެ ދަރަޖަލަކު ގައުމާއަން ތަރުތީބުކުރި މަގަން އެއްގެމަގުގެ ނަންތިޔެވެ. އެދަރަޖަލަކު އެއްގެންއެއްގެ ލައިރިޔަން މަޖެލުކުރި ފުންފުންގަނޑަން އެއްގެފުންގަނޑުގެ ނަންތިޔެވެ. އެދަރަޖަލަކު ރަންރަނަން ވަން ދޮރުރިއެލަން އެއްގެދޮރުރިގެ ނަންތިޔެވެ. އަބޫޒައިދާ ހިސާބުއަރަރަން އެއްގެއަރަރުގެ ނަންތިޔެވެ.

މިލަންކަން މިޞްރުން ރުމާނާއުލު އިސްލާމީދިނުގެ ސަބަބުއާދާ ސަބަލާއިގެން ވަޖައިގެންނިވިއަރު ބާލަމް އެއްގެއަން ބަލާއިރު މިޖެރުސްވިގެ އާންމު އަބަކުރުވިރު ލާޖީ މުނަންފަރާއިމް އިމުރު ސާރިބާވަސް އަވަންބޮރި ދަހުލަމްއެލުގެ އިސްމިއުލާބުރި ސިޔާސަތާ ދިލޯގަން ސިޔާސިޔާ ބަރަލާމެއެއް ފުއްބުވުމުވެ. ބާރުއެލުގެ ނުފުޖުން އަރަބިލަރަ ސަމާމަމް ލަރަފުއްވުމަގުބަލައި އަރަބިންގެ ޖަހުމު ރުސާރުއްވުމުވެ. ނަމަވެސް އިމުރު ސާރިބާ މިބާވަމްގެ ގައުސަމަގަމް ނުންގެފުމާ މުރިން އައުލިބާވާ ވަޖައިގެންނިވިއަރު.

ހަމައެފަދައިން އެދުވަސްވަރުގެ އަރަބިލަރަލި "ދަސްޓޫވާރިލަމުއްސިމް ވާދު" އަލަންފާމި އިދްރީސީގެ އަމިއްލަ ބިންގަމަލަން އަރަބިންމިބާ ގަބުރުމުވުފަރުވެ. އިދްރީސީ ގައުސަމަރަލި އެރިމަވާމި ސައަބަރުއްދުގައި ދިރިއުގެ ލަމްރު މިހާރުގެވަސް ގައުސަމަރަލާވެ. އެހެންކަމުން އަގައުސަމަވަސް އިންދިމާބާ އަރަލާމުއްގެ ގައިގަސޯނަމަލަން ވަރަން ވުސްކާރިން ރަދައިމާވާން އެއްވެ. ނަމަވަސް މިބާވަމްގެ އިދްރީސީ ނަމުރަމަލަސްވަސް އެލަމުގެވާން މުޖިން ދުރުއާމިވެ ވަޖައިގެންނިވިއަރު.

މައްކާގެ ބޮޑުންގެ ޖަމާޢަތެއް އެއްދުވަހަކުއެގެ އިހުއްދޮށްސުނަދުން ގެފުޅުގެ އަރިހަށް ޖަމާވިއެވެ. އެބައިމީހުން އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ صلّى الله عليه وسلّم އާ ވާހަކަ ދައްކަން އެކަލޭގެފާނު ބަލަހައްޓަވަން ފެށުއްވިއެވެ. އިތުރު ސޯކިބާ އެމީހުންގެ ވާހަކަ ދެއްކުމުން އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރުބާރަށް ބަދަލުވުމުން އެބައިމީހުން ދެންނެވިއެވެ.

"އޭ އަބޫޠާލިބުގެފާނެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ ބޭބެ ދަރިކަލުން އަޅުގަނޑުމެންގެ އިލާހުން ފުރައްސާރަކޮށް ދީނަށް ފާޑުކިޔުމަށް ފަށައިފި. އަޅުގަނޑުމެންގެ ސިކުނޑިތައް މޮޔަކަމަށް ދޫކޮށް ބޮޑުކަމަށް ދަންނަވައެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިން މަގުފުރެދިފައިވާ ގޮތަށް ބުނެއެވެ. އެހެންކަމުން ކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނު ހުއްޓުވައިދެއްވާށެވެ. ނޫނީ އަޅުގަނޑުމެން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ޚިލާފުގައި ކަލޭގެފާނު ތިބޭ ވަރަށްވުރެ ބޮޑަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ދުރުގައި ތިބޭ އަޅުގަނޑުމެން ދަންނަވަމެވެ. ތިޔަ ބޭފުޅާ އެ ކަމާމެދު ކަލޭގެފާނު ހަމައެކަނި ހުކުމްކުރައްވާށެވެ."

(މަރްޖިޢު ސީރަތު އިބްނު ހިޝާމް، އައްވަލުބައި، ޞަފްޙާ: 67)

މައްކާގެ ބޮޑުން ދަންނަވައިފައި އެވާފުދަރައިން ނަޞީޙަތްތެރިއާއި ބިރުވެރިކަމުގެ ފުރުބަދަލުކޮށްދިނުމަށް އާސަރުބަޔްގެން ކަނޑުގެ ސަރަހައްދުގައި ދިރިއުޅުން ހުރަސްއެޅުއްވުމެވެ. ނަބީއާއްލައްޗެން ޝަރީޢަތްއާއި އިސްލާމީކަމެއް ފޮނުއްވާ ބިރުވެރި ކަރާމާއި ނަޞީޙަތްދެއްވާ ފުރުއާރި ނުލިބުނެވެ. އެކަމުގައި އެހެން ދެއްކުމަކީ ހުއްޓުވަން ސަލާމަތްކުރާނެވެ. އެކަލޭގެ ދަރިކަލުން ގިނަވެގެން ދިރިއުޅުއްވި ތަރިކަށް ވަނީ އިސްތިޢާނަތް މިއުސްޖިދުގެ ތަދުފުވަޅުގެން ވަގުތުން މިދަންގެ ސަލާމަތްކަން ހަމަކުރިގެ ހާސްގެ ފުރުބަދަލުކަމެއް އިތުރު ސަލާމަތަކަން ތަނަވަސްކަމަށް ދިޔައެވެ. ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނު މިބައިތަކުގެ މައްސަލަތަކަކަށް އެއްގޮތަކަށްވެސް ސާފު

ސަވާބުކަމެއް ނުދެއްވައެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަފުޅު ހަދިޔާފޫޅު ވަގުތު ކުރެއްވީ އެއްކަލަވަންތަކަމުގެ ގޮވައިލެއްވުން ޢާންމު ކުރެއްވުމަށެވެ. ތޮދުކުގުކަވެ. ތާރީޚު ފަހުން ސާބިތުކޮށްދިނުން ދަދައިން އިތުރު ސާހިބާގެ އެއްކަލަވަންތަކަމުގެ ދަބުވަތުގައި ހުރިހާ ބާވަތްތަކުގެ ސިފާރިސް އަދި އިތުރު ވަސްދަބަރުތަކައިވެސް ފޫރުވިފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް އެކަންކަން ހިމެނިފައިވެސް ދީނީ ތަރުބިއްޔަތުން ނުސިދާގޮތުން ލިބޭ ފައިދާއެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އެކަމަށްޓަކައި ސިދާ މަސައްކަތްތަކާއި އަޑާޖެއްގެ ގޮތުގައި ނޫނެވެ.

އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާގެ މުޅި ޢަހާއްމުގަކުން ވިސްނާއިރުވެސް ސާބިތުވެސް އެކަލޭގެފާނު އެންމެ އަހަންމިއްދަތުދުއްވި ކަމަކީ ދިނަން ގޮވައިލެއްވުމުގެ މަސައްކަތްތުގުޅުކަމަވެ. ނަބިކަން ދިބުފަފާއިގެތުމުން އެކަލޭގެފާނުން ހުރިހާ މަސައްކަތްތަކުގެކަމުގައި ދޫނުސަރުވައި އެކަލޭގެފާނުގެ ހިމާޔަތްވެސް ސަލާމަތްކަމާއި ދީނުގެ ތަބުވަތުގެ ހަމަކަން ހުއްޓުވައިލެއްވިއެވެ. އިތުރު ސާހިބާ އެކަލޭގެފާނުގެ ޢާއިލާގެ ބޭފުޅުންގެ އަރިހުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. މާތްﷲ އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ކަމުގައި އަރުވާން ބައްދަހުން ކުރެއްވިއިރުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެމެންނާ ބައިވެރިވާނެވެ.

رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޢަބްދުލްމުއްޠަލިބު ވަންހައިގެ ބޭފުޅުންނަން ގޮވައިލެއްވުމާއި ބޭއްވެވިއެވެ. އެދުރު އޮވަނަހައިގައި ތިއްބެވި ގަމުގަސްނުޅުކަން ސާވިހަކަން ވިހިއިން ބޭފުޅުންނެވެ. އެބޭފުޅުންގެ ތެރޭއިން ތިރީސް ބޭފުޅުން އެގޮވައިރިހައިވެމެން ބަސްދުރުވުމަޖެހިގެންނުވިއެވެ. އެންމެބޭފުޅުން ފިރިއެންކޮލުވައި ނިމިވަޖެހިގަމުމުން އިތުރު ސާހިބާ ބޭފުޅުންނާ މުނާޖަތުބަ ކުރައްވައި ވާހަކަދެއްކެވިއެވެ. ނަމަވެސް އެއިން އެއްވެސް ބޭފުޅަކު އިތުރު ސާހިބާއާ ބައިވެރިވެވަޖެހިގަތުމަކަން ތުދެއްވަވަޖެއައި ނުގެންނެވިއެވެ. އަދި، އެކަލޭގެފާނުން ވިދާޅުވިއެވެ.

އޭ ޢަބްދުލްމުއްޠަލިބުގެ ވަންހައިގެ މީހުންނޭވެ! އަހުރެން (ނަބީކަމާއިގެން) ފޮނުއްވުނީ ޚާއްޞަކޮން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށްވެ. ޢާންމުކޮން އެންމެހައި މީސްތަކުން ގާތަށްވެ. އެންމެހައި މީސްތަކުން އަހުރެންގެ ދަޢުވަތަށް ބަލާލުމަ އަހުރެންގެ ވަޒީރުކަމުގެ ޒިންމާ އަހުރެންގެ ވާރުތަވެރިން އުފުލައި، އަހުރެންގެ އަޚުވަރުންގެ ގޮތުގައި އަހުރެންގެ ޚާއްޞަ މަޤާމަކަށްވާނީ ތިޔަބައިމީހުންކުރެ ކާކުހެއްޔެވެ؟ އެވަގުތު ސުވާލަށް އަހުރެންނާކަމަ ވިދާޅުވެ. އިތުރު ނަބިއްޔާ ދަރަނިވެރިކަމަށް އެވަރަށްކުޑަކޮށް ވަރަށްކުދިކުދި ކުދިއްޖެއްވިކަމުން علي رضي الله عنه (ޢުމުރު އެކަލޭގެފާނަކީ ޒުވާން ބޭކަލެކެވެ.) ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ރަސޫލުالله ގެ ރަސޫލާއެވެ. އެކުރަކު އަޑުގަނޑެވެ. އިތުރު ނަބިއްޔާ ބަލައިލެއް ކުރެއްވިއެވެ. "އޭ ބަލީއެވެ. ކަލޭގެފާނު ނުވަތޯއެވެ؟ އޭ ބަލީއެވެ. ކަލޭގެފާނުދެކެމެވެ؟" (ރިވާތު: އަލްބައިހަޤީ)

އެއްދުވަހަކު އަބޫޖަހުލު އިތުރު ނަބިއްޔާ صلّى الله عليه وسلّم ގެ ގައިކޮޅުގައި ހިފަހައިލުން ޖެއްސެވެ. އޭގެ ސަބަބުން އެކަލޭގެފާނުގެ ހަށިކޮޅުން ލޭދުރި އަރިހުން ފޮރިއެވެ. އިތުރު ނަބިއްޔާގެ ބޮޑުބޭބޭފުޅު عبّاس رضي الله عنه އަށް އެނގިގެން ހިތަވަޅުއިގެންނިވިއެވެ. عبّاس رضي الله عنه އާދަކު އަދި އިސްލާމްވެފައެއް ނުވެނެވިއެވެ. ނަމަވެސް ގޮތްތެރިކަމާ ކުލަވަރާގެ ލޯބިފުޅު ކިބައިގައިވާ ސަބަބުން ކާފަވެގެން އަބޫޖަހުލުގެ ގާތަށް ވަޑައިގެން ބަޔާގެ ގައިގައި ހިފަހައިލުން ޖެއްސެވިއެވެ. އެއަށްފަހު އިތުރު ނަބިއްޔާގެ ގާތަށް ވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ ބޭބޭފުޅުގެ ދަރިކަލުންނޭވެ! އަޑުއަހާށެވެ. ކަލޭފުޅުގެ ބަދަލު ހިފައިފީމެވެ." އިތުރު ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "ބޮޑުބޭބޭފުޅުއެވެ! އަޑުއަހާށެވެ. މިކަހަލަކަމަކުން އުފާވާނީ ބޭބޭފުޅު އިސްލާމްވެވަޑައިގެންނެވީމަ ހަމައެވެ."

އެއްދުވަހަކު ދެބައިމީހުންނަކަށް މީހުން أبو طالب ގެ ގާތުގެ އަރިހަށް ދަނޑުވިއެވެ.

"އޭ أبو طالب ގެފާނެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ ކޮއްކޮފުޅުގެ ދަރިކަލުން އަޅުގަނޑުމެންގެ މައިދާންތަކަށާއި އަޅުގަނޑުމެންގެ މަޖިލިސްތަކަށް ވަޑައިގެން އަޅުގަނޑުމެން އަޑުއަހަން ނުރުހޭ ވާހަކަތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަޑުއިއްވައެވެ. ކަލޭގެފާނަށް ކުރެއްވޭނެ ކަމެއްކަމުގައި ވާނަމަ އެކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާތަށް ވަޑައިގަތުން މަނާކުރައްވާށެވެ."

أبو طالب ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عقيل ފޮނުއްވައިގެން އިތުރު ސާހިބާ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ގެންނަވައި ޤުރައިޝުން ދެއްކި ވާހަކަތައް ވިދާޅުވެދެއްވިއެވެ.

އިތުރު ސާހިބާ އުޑާދިމާއަށް ބައްލަވައިލައްވަމުން ޤަސަމް ކުރެއްވިއެވެ. މާތްﷲ ގަންދެއްވަމެވެ. އަޅުގަނޑު [illegible] [illegible] ކަންތައް ދޫކޮށްލުމަށް އަޅުގަނޑަށް [illegible] [illegible]. މިއިރުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]." މިހެން ޤަސަމް ކުރެއްވުމާއެކު އިތުރު ސާހިބާގެ [illegible] ކުރެއްވިއްޖެއެވެ. (އަލްބިދާޔަތު ވައްނިހާޔަތު)

އިތުރު ސާހިބާގެ [illegible] އިތުރު ސާހިބާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެކަލޭގެފާނުގެ [illegible] [illegible]. އިތުރު ސާހިބާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

"އޭ މުޙައްމަދުގެފާނެވެ! އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަލާނގެތަކަށް އެއްޗެހި ވިދާޅުވުން ހުއްޓުވައިދެއްވުން ނުކުރައްވާނެތޯއެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ބޭނުންފުޅުވަނީ ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމަހަމަ ކަލޭގެފާނުގެ ދަޢުވަތު ގެންދަވައިދީ ކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ގެނައުން ކަމުގައިވާނަމަ އަޅުގަނޑުމެން ގެނެވުމުއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ރަސޫލުކަން އިއްވައިލީމުއެވެ."

ކީރިތި ރަސޫލާ صلّى الله عليه وسلّم އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތްރަހުމަތްތެރިޔާ ބޮޑުދުވަހު ސިއްދީޤު އަބޫބަކުރުގެފާނު ހަތަރުދުވަހު ވަޑައިގެންނެވި ތިއްބެވި ދޮވިސްވަރު ތިރީސް ބަރަސްދުވަހުގެ ފަހުން އެބަކަށް ދުރުކުރެއްވުމުން އަބަދުވެސް ފަހަރިކަމުގެ ވިހަވެރިކަމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ދުރުކުރެއްވިއެވެ. ކީރިތި ރަސޫލާގެ ބާރުގެ ބޭފުޅުން އެދުވަސްކޮޅުގެ ބޭނުންފުޅު ކަރަމްވެސް ބޭނުންފުޅު އެއްޗެހި ކަމުގެ ބައްލަވައިގަންނަވާނެ ދެބަރާބަރުކުރެއްވުމުގެ ޖިހާދުގައި މަސް ހުރިހާކަމެއްގައި އެކަމަކީ ހިއްސާވެވަޑައިގެންނެވުމެވެ. އަހަރުގެ ބާކީއެއްނަ ދުވަސްވަރު ފަހަރެއްކުރިއްވައި އަޅުއްވައިގަތުމަކީ ކަލާނގެއެވެ. ނަމަވެސް ކީރިތި ރަސޫލާ އެދުރުބަލުގެ ބޭނުންފުޅު ހިއްޖަވަނީ އެކަލޭގެ ދެބިރުގަދަމީހުން މަދީނާ ވަޅުތަކަން ވަޑައިގެން އެބައިމީހުންނަށް ދިޔަ ގެރައިތުއްވުމަށް ހަމަވެރިވެވަޑައިގަތެވެ. ކީރިތި ރަސޫލާގެ ހިޖުރައިގެ ދަތުރުފުޅުގައިވެސް ނުހަނު ނަޒާކާ ދަތުރުފުޅުގެ އެކަމަކާ އެދުރުފުޅުގެއިވެސް އެކަލޭގެފާނު ދިޔަ ދަތުރުފުޅު ކުރިއަށް ގެންދެވިއެވެ. ސިއްދީޤުގެ ފުރުޤާނުގައި އެކަލޭބޭބެ އެމަހާ ވާހަކަތައް ބަޔާން ކުރައްވަވައިފިއެވެ. މިކަމުގައި ހިންގި ތަންތަނުގައި ހަލުވެފަ ބިޔުން ތިބުމަށް بريدة بن حصيب رضي الله عنه އަށް ދިމާވެ ވާހަކަދެއްކިއެވެ. ނަމިޔާއާއި ގުޅުން އެކަލޭގެފާނާއި ބައިވެރި އަހަރެކޭގެ ދުވަހު އިސްލާމްވިއެވެ. ހަމައެއާއެކު އެއިން ދެތަކެތި އަހަރުގެ ދަރުމަދަރުމާ ތަކެތި ބިޔުން ތަންތަނުން ދެފަރިކަނާ ބައްދަލުވެވަޑައިގަތެވެ. ކީރިތި ރަސޫލާ އެދުރުތަނުން ދިމާކުރެއްވިއެވެ. އެދުރުތަނުން އިސްލާމްދީން ގެބޮޑު ކޮޅުހެދިއެވެ. ކީރިތި ރަސޫލާ އެބައިމީހުންގެ ތަރުތީބުކަން އެދުވަހަށް ބައްލަވާ ދަންނަވިއެވެ.

އަޅުގަނޑުމެންނަކީ އަސްލަށްވުރެ ދިވެހިންނެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ މަސައްކަތަކީ މަގުފޫރުދެވެ. އާންމުކޮށް މިހުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކިޔައިދެނީ "ވިހާނުހާ ދިވެހިން" އެވެ. އިމާމު ޝާފިޢީ ބައްޕާ ކުރައްވައިފައެވެ. ނުންކަތެވެ. ހިތަށް ދެރަވެދިހުންނެވެ.

އިމާމު ޝާފިޢީގެ މަދުރަސާގެ އަސްލުން އެކަލޭގެފާނުގެ ސަބަބުންގެ މިޒާޖުފުދުވެސް ވަނީ ހަދަފުވެފައެވެ. ހަނދަވައް ދަމަބަ ކުރައްވަވައި ޒަމާނާ ކުއްދުވަމަކީ އުޞޫލުތަކުގެ އެންމެ ގަދަ ކަމެއް ދުވަސް ކަރުއްސުނެވެ. މުއްސަނދި ކަރުއްކަމުގައި އުޞޫލުތަކުން ހައްލުކުރި އުޞޫލުތަކުގެ ސަބަބުން މާތްالله ހަދަކަން އިމާންކަމުގެ ނިޔަމަތް ދެއްވިއެވެ.

ހަދީޘުގައި ރިވާކުރެވިގެން علي رضي الله عنه އަށް ރިވާވެއްޖެ ދުވަހު رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އަރިހުގައި ދުރާލާ ކުރައްވައި ވިދާޅުވިއެވެ. މުޤައްދިމާކަމާއި ވެރިޔާއީ ވަޒީރުންނާވެގެނެވެ. އެބައިމީހުންގެ މައިދާނަށް ވަޒީރުންގެ ވެރިކަމާއި އެބައިމީހުންނަށް އިސްލާމްދީނަށް ގޮވައިލައްވާށެވެ. އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހުރި މާތްالله ގެ ބައްދަލުވުމަށް ހާޒިރުކުރައްވާށެވެ. މާތް الله ގަންދެއްވަމުއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ސަބަބުން މާތްالله އެކަމު މީހަކަށް ތެދުމަގުގެ ދެއްކެވުމަކީ އެއީ ކަލޭގެފާނަށް ބޮޑު އެއްޗެއް ހަދިޔާއަށް ގެރިބަކަރި ޖަމަލަކަށްވުރެ ރަނގަޅުވާނެއެވެ. (ރަތްކަނުގެ އަޅުގަނޑު ދުވަހަކަށްވުރެ ހެޔޮވާނެއެވެ) މާޙަސަގެވެގެނެވެ.

އިމާމު ޝާފިޢީގެ ބަހާތްފުޅުގެ ދިރާސީރާގެ ފާލުކަން ނުހަނު ބޮޑެވެ. އާންމުކޮށް ކަލޭގެފާނުގެ ބަހާތްފުޅުގަން މައިގަނޑުނަމުގެ ދުނިޔަ އަމަގަނޑުމަކަން ވާނީ ދަރުސްތަކެވެ. އެކަލޭގެފާނު އަހަރު އާދައިގެމަތިން ސިފާތަ ނުވަތަ ދިރާސާކުރި ނުވަތަ ތަމްއްދިނީ މަދުރަސާތަކުގައި އަދަބީކަން ނަގައިދިނެވެ. އަދި ކިޔެވިއެވެ؟ އެކަލޭގެފާނުގެ ހިނގައިފައި ސަމާލުކަމެއްދިއްވި މާތްالله ގެ މަގަނ

މީސްތަކުންނަށް ގޮވައިލެއްވުމަށެވެ. އެންމެފުރަތަމަ ކޮޅުގައި ބޭރުކުރުން އެއީ އާއިލާއަށްކުރުގައި ފުރުން ކަމުގައިވިޔަސް އެންމެފަހުގެ ނަތީޖާ ކުރިމަތިވެގެން ޢަމަލީ ގޮތުގައި އެއީ އެއްޗެއްކަން ފާސްކުރެވިއްޖެނަމަ އެއެން ހުރިހާ ގޮވުމެއް އަލިއްލަވަން ތިމާގެ އަމިއްޔަތެއްކަން ގަބޫލު އަމާޒެއްކަމެވެ.

ކެޕިޓަލިޒަމާއި ގުޅޭ ސާބިތުވުމުންނުވެން

ދުން ކެޕިޓަލިސްޓުން ވިސްނައިލާ ހިންގަވާނެވެ. އަދަބިބަހުގައި ބަޔަކު ވިބަސް ބޭނުންކުރުވީ ކޮންމެވެސް އެއްޗެއްގެ އަސާސު ފާޑުވުމުގެ ބަދަލުގައި ހިފެހެއްޓިދައި ހުރުމުގެ ބާލަމު ބައެއްސްކުރަން ބޭނުންވާހިނދުގައެވެ. މިސާލުއްގެ ގޮތުން ދަންނަވާނަމަ ބައްޕަރާއެވ ޔަދުވީ އޮޅުން ގަސްފުޅުވުމުގެ ބާރު ނުހުންނަ ގަސްނުހެދު ހަރުބިމަށެވެ. ހަމައެކަމަކު ހިކޮޅަރުގަދު މީހާގެ ބައްބަރުވާ ޔަދުއެވެ. އެހެން އެހާ ބޭރުފުރުން ފުރުވާ ނުފުޖާ ކުރިމަތިލައި އަސާގެ ނަފްސުއްޔަތު ހިފެހެއްޓެވެ.

ކޮމިއުނިޒަމް އިސްލާމްދީނުގެ ޔަބައިގައި ހުރިހާ ފުރިހަމަ ސިފަތަކުގެ ތަރައިއްޔަށް އެންމެމަތީ ދަރަޖައިގެ އެއްސިފައެވެ. އިސްލާމްދީން މަދީބަދަލުން ފެނުން އެސިފައިގައި ނުވިމިލުވާއެވެ. އިސްލާމް އެގައި އަދެއްދާ ހުރުގެ ސަބަބުން އެއަކަން ފުނިކަމެއް ނުދެއްވެ. ދަރަޖަދަރަކާއް ނުދަނުއްކައެވެ. ނުކުރުދީފޮއް ފާޅުއް ނުކުރެއްވެ. އިމާންކަމާއި އިސްލާމްކަމުގެ މަދީބަދަލަ މާތްالله އަށް އިޚްލާޞް ކުރުމެވެ. މާތްالله ގެ ރަސޫލަކުފުޅަން އިޚްލާޞް ބަރަކާތްތަ އެކަލޭގެ ރަސޫލަކުފުޅާމާދު ތަދިނުކަން ބާއްވާ މިހާރަކީ ނިހާޔަތެއްނުވާ ބާރުއްގެ ފިރިތުކެވެ. އެފަދަ މިހަކު އެއްފާދަ މަރުދާރާއްގައި ކޮމިއުނިޒަމް ކުޑަކުރެއްވި އެކަމާމުދު ސާފާޅުއްފާ އޮފާރަކާއް ނުދާވެ.

1. މިހަކު މުސްލިމަކަށް ވެގެން ނުކުންނައިރު ކުއްލިޔަކަށް

އޭނާއަށް އިބްނުސަލަމާ ދިޔާ ދިރިހި ފާތުﷲ ކަންތައްތަކުގައި ފާޑުގައިވާ އިންތިކާލާއި ބަނދުވުންތަކާއެގޭ ތިރީގައިކަމެވެ. އަންއެކަލޭގެ މުސްލިމުގެ ނޫން ދިހާއަށް "ދިރިވަނީކަމެވެ." އޭނާއަށް އޭނާގެ ކައިވެނިބައިންޖެހި އޭނާ ބޭނުން ހޯނުގެއް ހިފާރު ކުރުވިދާނެއެވެ. މުސްލިމް ދިޔައަށް އަމުރުވެގެން ވަނީ އޭނާގެ ހިރާ މަސައްކަތްތެރިއް ދީނަށް ގޮވައިދުވި ދީނީކަންތެރިކަމާއި ހެދިކުރުމަށްވެ. އަންއެކަލޭގެ މުސްލިމުންނަށް ދިނީ ސަލާމް ބަރަކާތްތެރިކަމާއި އިހްތިރާމްވެރި ތަރުބިއްޔަތުކަން އޭނާގެ ހަމަތަކާއި ވަރުގަދަ ކުރުވާލެވެ. މުސްލިމުންނަށް ކަންތައްތަކުގައި ބާރުއަޅައި ކުރިމަތިލިޔަމުން އަށްޑިހަ އިހުގެ ތިރީގައި ހުރުން ހާޒިރު ކުރިވެފައިވާލެވެ. އަންއެކަލޭގެ މުސްލިމު ނޫނުގެ ހުނަރާ ހުރިހާ ދީބަވަތްގެ ހުރިހާ ހުރަސްތަކާއި ނުރުހުމާލެވެ. ދީބަވަތްގެ ކަންތައްތަކާއި އިސްލާމްދީނަށް ގޮވައިލާ ދިޔައިން އަސަރުކުރުވާލެވެ. އިސްލާމީ ގޮތްތަކަށް ބަރަކަތްއެކުލެވޭ ގޮތްތަކާއިއެކުގައި ބާއްޖަވެރިކަން އޭނާގެ ހިތަށް އަރާލެވެ. އަންނަހުރިހެން އައުގެއްތަކަށް ތިލާވެސް އެގެން ފުރިހަމަ ހިމާރު އޭނާގެ ހިތްތަކަށް ހަމަޖެހުން އާލާވުން ފަސާލެވެ. ދިރުމުގެ "ކޮންތެރިކަން" އޭނާގެ ކުރިމަތީގައި ހުރަހަކަށް ވެއްޖެ. ކޮންތެރިކަން، އޭނާ ކަންތައްކުރާ ގޮތަކީ ބަރަކާތްއެކުގެ، ފައިދާއެކުގެ ގޮތްތަކާއިކުރުމައި ދުރުން މަނާކުރުމެވެ.

"ތިޔަ ކަލޭގެފާނު ކަމެއްކުރައްވާނެތެވެ! ހަމަހަމަކަމުން ﷲ ގެ ވަޙްދާނިއްޔަތު ބަރަކާތް ތިބުމެވެ. އަދި އިހްސާންވާ މިހުން (ވަރުގާ ވާހަކަތަކުން) ކަލޭގެފާނުގެ ކަމެއްކުރަން ކަންތައްތިރިވާ ނުދެއްވާނެތެވެ!" (ޣާފިރު: 60)

ތަރުޖަމާ: ދީނީކަންތައް ރައްކާތެރިކުރާ ކޮމިޓީ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީސް

2. އިސްލާމްދީނުގެ މަގުގައި ކެތްތެރިވުމުގެ [illegible] ދެވަނަ ދަޢްވަތަކީ [illegible] ކުރިމަތިލުމާ މުސީބާތްތަށް [illegible] ބަރުދާސްކުރުމެވެ:

"އަދި ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންމެންނަށް ދިން އުނދަގޫތަކަށް
ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެން ކެތްކުރާހުށީމުއެވެ." (އިބްރާހީމް: 12)

ތަރުޖަމާ: [illegible]
[illegible]

ކެތްތެރިކަމަކީ [illegible] [illegible] ހައްދުގެ [illegible] ގޮވައިލުމުގެ ބައެކެވެ. އެހެނީ ދީނަށް ގޮވައިލާމީހާ [illegible] [illegible] ޖަވާބު [illegible] ފޫހިވެ ހިތްހަމަޖެހިގެން އުޅެގެންފިނަމަ ނުވަތަ ކެތްތެރިކަން [illegible] [illegible] [illegible] ގޮވައިލާ ގޮވައިލުމުގައި އިސްލާމްދީނަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މާތްﷲ ގެ [illegible].

3. އިދިކޮޅު ފަރާތުން މައްސަލައެއް ކުރިމަތިލާކޮށްފިނަމަ އާންމުގޮތެއްގައި މަސައްކަތް ކުރެވެމުންދަނީ އެކަމެއް [illegible] އެފަރާތުގެ [illegible] [illegible]. މިބާވަތުގެ ކަންކަމުގައި [illegible] ތިމާ [illegible] އެކަމެއް ބަލައިގަތުމެވެ. މިސާލެއްގެގޮތުން މުސްލިމުން [illegible] ދީނަށް

ގޮވައިލާ ކޮންމެވެސް ބަޔެއްގެ ތެރެއިން މުސްލިމުންނަށް އިޤްތިޞާދީ ތަރައްޤީއާ ކުރިމަތިލާންޖެހި، މުސްލިމުންނާ އެއްވަރުގެ ޙަޔާތުގެ ހުނަރު މިނުންނާއެކު ވަޒީފާގެ ފުރުޞަތުތަކާ ކުރިމަތިލުމުން އެހެން ދީނުގެ މިހުން ކަމާމެދު ކަންބޮޑުވާ "އަހަރުމެންނާގުޅޭ ހަމަހަމަކަމެއް ދަމަހައްޓަދޭށެވެ." ގޮވާލުން ތެދުވެގަތީ ކޮންމެ ހިސާބަކުން ނިމުނީކަމެވެ. މުސްލިމުން ހަމަހަމަކަމަށް އެދޭ ގޮތަކީ ކަމަކަށް ދެބަސްވާ ތަފާތުތަކެވެ. ހަމަހަމަ ފޯރިއްކައިދޭ ކަމެއް ބިނާކުރެވުނު މިންވަރާ ބާރުލިބުނު ދުނިޔޭގެ މީހުންގެ ބާރު ލިބޭކަމެވެ. މުޖުތަމަޢުން އިލްމީދާއިރާ ފޯރިއްކައިދޭ ހަރުއީގެ މީހުންގެ ބާރު ދިރިހަމަވެ.

ވަގުތު ތަޢުލީމީ ދާއިރާގައި މުސްލިމުން ބަރާބަރަށް ކުރިއަރާނީ އެއްސަރަހައްދުން ބަދަލުވެ ދިރުމުގެ ބާރުތަކުގެ ކަމެއްކަމެވެ. ވަކިކޮށް މިހުން މުސްލިމުން ވަކިގައި ދިރާސާކުރުމަށް ހުރިހާ ޒާތުން ޢުމުރުން މުސްލިމުން އަމަލުކުރި ބަރަބަރުގައި ދިރިއުޅުން ފުރިހެވެ. ބިރުވެރިކަމާއި ވަޒީރު ކޮންމެ ހިސާބެވެ. މުސްލިމުން ބަރަބަރުގައި ސިޔާސީ ކޮންދިއުން، ތަރުތީބުކުރައްވައި، އަޚްލާޤީ ތަރުތީބުކުރައި، ހިތާކަމުން ބަރަބަރުގެ ހަރަކާތްތަކުގެ ނަޒާހަތު ވަރަށްބޮޑަށް ހިތްޕުރުވާ ހަމަޖެހިފައި ވަރުގައެވެ. ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން އޭނާ މުސްލިމުންނަށް އުނދަގޫތައް ތަރުޖަމާކުރިދުވަސް މިހަކު އުމުރަކު ޢަމަލުކުރާ މުސްލިމުންނަށް އަނދިރިކަމާ ބަދަލުގެ ގޮތުން ދުނިޔޭހަރަކާތުގެ ކުރިއެރުމެވެ.

ކަންތައްތައް ބޭނުމުން ބަލާއިރު މިއަދުގެ ދުނިޔޭ ކަމަށްބުނެވޭ ބިނާވެފައިވާ ކަމެއްކަމުގައި ފުރިހަ ކަމެއްގައި ވަސީލަތްތަކާއި ކަމެއްގެ ނަޒަރިއްޔާއަށް ބަދަލުކުރުމަށް އެއް ހިސާބަކަށް ކުރެވޭ ކަމެވެ. ކަންތައްތަކުގެ އިސްލާމީ ގޮތް ބަރަބަރުގެ ބާރު ފުރިހަމަ ދިމާކަމެއް ކަމެއްކަމަށް ދިރިއުޅުން އިޖުތިމާޢީ ފުރިހަމަކަމުގެ ވަސީލަތް ޙާޞިލުކުރެވިއްޖެ އުމުރެއް އެޅުމަށްވެސް އިމުގެ ތިރީގައި މިގޮތުގެ ތެރޭގައި ކަމާއި ކުރުމުން މުސްލިމުން ނަގަމާ ކަމަށް ކުރެވިފައިވާ ދީނީ ވިސްނުމާއި ތަޢުލީމާ ހަމަޖެހިފައިވަނީ ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ބައެއް އިސްލާމީ އުސޫލުތަކެއް ކަމެވެ. އެކުއެކީގައި އަސާސީ ކަންކަމުގައި ސިފަކުރެވޭގޮތުން ބާރުލިބިދޭ ކަމަކަށްވެ.

އެފިޔަވަޅެއްގެ ކާޖު ކުރެވޭނީ ކެކިކެކިހުންނަ ދަޢުބާބުތަކެއްގެ ބާރުގައެވެ. މިއާ ހިޔާވަން ވަކިކާތަކަން ބާރުވެވެއިރުގެން ކަމުގެ ބަޔަކާއި މިބޭނުމުގެ ވަސީލަތްތަކާމެދު ގުންކޮށް ވިސްނައިވަޖެއިގެން ފިކުރު ހިނގުމުގެ ވަރުގަދަ އެއާ ގުޅުމުގެން ހަރުދަނާ މަސްތުރާއި ޒާތުގެ މުޅީ ބާރު ދެވެން ނަމަވީ ކެތްތެރިކަމެވެ.

ކެތްތެރިކަމުގެ މަތިވެރި އިދިކޮޅު ފަރާތްތަކުގެ ތިލަ އަދިއްޔަތަން ވަގުތުން ފިޔަވަޅު އެޅުމުގެ ބަދަލުގައި ކާތްﷲ ގެ ހަބީބީ ޤާނޫނު އެމިހާރުގެ ތަޢުލީމު ނިމުމަކުން ފުރުޞަތު ދިނުމެވެ.

މިކަލަ ކެތްތެރިކަން ކުޅަދާނަކަމުގައި ތިމާގެ ވާދަވެރިޔާގެ ދިމާލަށް ފޮނުއްވި ދައުލަތްތަކާއި ޤުރައިޝް ޤަބީލާގެ ބަދަލު ހާމަކުރެއްވިއެވެ. އެދުވަ ވަގުތުގައި ރަސޫލާއަށް އެދިރި ރަސޫލާގެ ކޮލު ތަރިކަމަތަ ފިޔަވަޅުތަކަށެވެ. އަދި ހިމާޔަތް މިކަލަ ކެތްތެރިކަމުގެ ބާރުން ހިނދުވާ އެމިހާރުގެ ކިބައިގައި އެގޭ މަސައްކަތް ހިނގުމުގެ ބަލަދުވެސް މުރާދުގައި ބައްދަލުވީ ކިއްސާ އިތުރު ބާރުވިއެވެ. އިންސާނާގެ ބައްދަލުކީ ހައިރާނުވެ އަރިހުން ސަލާމަތް ވަރުގަދަ ބާރުކަމެވެ. އެބާރަން، ފަރުދާގެ އަންއިސްބާރާތް ފުށުއެވެ. އެބާރު މުސްތަޤްބަލުގެ ކުޅުކުން ބަޔަކުތަކައި ދެކެވިގެންދިއެވެ. ބައްދަލައިން ސަރަޙައްދު ދަޢުވާތަކާ ވަކިފުރުމާ ވިސްނުމުގެ ފުރުޞަތު ދިނުމަކީ ބަޔަކާތަކާގެ އަޅުވަން ފިނަދި ތިމާގެ އިދިކޮޅު މިދާ ވަރައިގެން ބަނދަރުތަކުން ކޮޅުތައް ހަދައިގެންނެވެ. ކޮންމެ ސިކުންތަކާއި ވާދަކަމަ ދަރުއްސާލާމާ ފިރައިގެންނެވެ. އެދަރުއްސަލާމާ ދޭހޭ ސިކުންތާއްގެ ކޮންމެ ބަރަކާތް ސިކުންތު ފާރާގެ މަޢުލޫމާތު އިތުރަން ދުނިޔާކަމުގައި ހިދުމަތްކަމަ ދަރުމާކަމެވެ.

ހިޞާރުގެ ބޭރިޔާއި މިދާނާއި ބާވަތުގެ މިސާލުކަމެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ޝަރީޢަތުގެ ފުރައިޝާނާ ކަނޑައެޅުމުން އެކަލޭގެފާނަން

ގެއްލުވިދާނެ އެއްގޮތަކީ އެބައިމީހުންގެ ކަނޑިޔަކުގެ ކުރިމަތީގައި ހުއްޓިވަޑައިގަތުމެވެ. ނަމަވެސް އިމާމު ސާރިބާ ކަންތައް ކުރެއްވީ އެގޮތަކަށް ނޫނެވެ. އެކަލޭގެފާނު ފިރި ސިކުނޑިފުޅުން ވިސްނައިވަޑައިގަތުމަށްފަހު ނިންމެވީ މައްކާ ދުލުންތަނަށްވަޑައި ގަތުމަށެވެ. އެގޮތުން ބޮޑުތަކެއް ދިޔުމުގެ ކުރިން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަމާން އިބާރާތަކުން ދަންނަވާފައި އެކަލޭގެފާނު ދެކެވުނު މަސައްކަތަށް ކުރައްވާފައިވާ ބަދަލުތަކާއި އެކަމަށް ދަތިކަމެއް ނުވެއެވެ.

أمّ المؤمنين السيدة عائشة رضي الله عنها ވިދާޅުވުމަށްވެއެވެ. އިމާމު

ސާރިބާ ރިސާލަތުގެ ކުރިން ކޮންމެ ދުވަހަކުވެސް އަހަރުންގެ ބައްޕާފުޅު أبوبكر ގެފާނުގެ ގެކޮޅުން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ކުރިއަށް އޮތްތާނގައި އަހުއްމާން ފިހަވަގުތުގެ ކަލާދު މަށްވަރާ ކުރައްވާއެވެ. ހަމަސްދުވަސް ވީއިރު ނުހަނު ސޯއްރުން ހުރިޔާ ތަށްވާރިތަކާއި ދުރަހަމަ ކުރެއްވިއްޖެއެވެ. ވިސްނައިވަޑައިގެން ރާއްޖެއިގެވާ ރާއްޖެފާ އެއްގޮތަން އިތުބާރުހީ އާރުކާޖެހަކު ގޮވައިގެން މަދީނާއަށް ފުރައިވަޑައިގެންފިއެވެ.

ހިދުކޮޅު ފަރާތާ ރަސޫލާރާތަ ފުރަހަރުގެން ރަސްދާކުން

ކާއިމުކުރެއްވި އެންމެ މުޅިގޮތް ކަމުގައިދެކޭ ޗޭނޑުހާ ޖީޒާރަންގެ ވިސްނުމުގެ ނަޒަރުން ބަޔާނުކުރެ ރިޟާރަމާ ބޯލަތަށްގެ ފުޅާއިގެން ދިރުމުތަކުގައި ސިފަ ކުރުވިދާނެއެވެ. ނަމަވެސް ރިޟާރަމާގެ ނަތީޖާގެ ނިޝާބަތުން ބަލާއިރު ރިޟާރަމާ އިސްލާމްގެ ތާރީޚު ބަދަލުކުރުމުގައި ގަތުވަރު ޕާރުތަތެވެ.

މިގޮތުން ބަލާއިރު ކޮންމެރިކަމާ ތިލާ އަހިއްލަހަން ފިރާވަލު ނާޖައި ފިޔާރަތުގެ ޓާބާނަން އެޖާނޫރު ތަނުފިޔާމުލުގެ ފުރުސަތު ދިނުމެވެ. އިނާސާނި ފިޔާރަތަކީ ދާއިރާ ބޮޑުތަނެއްކަމެވެ. އަގުގަނޑުމެންނަން ބޭރުފުޅުގެ ފުރާރާ ކަނަލުފަރާއިރަކާ ފެންނާނި ފިޔާރަތު އިނާސާނި ބާރާތަކާއި ނިރާކަނޑެއްގައިވާގެ އިނތިޒާ ދުރަނައިގެ ދުނިޔޭގެ ހޮވޭއް ކަމުދުން ގޮސްދާތަނެވެ. އަސަލަކު އެއްގޮނި

ގޮވައިގަތުމުން ޖަވާބުގައި ހަނުހުރެއްޖެ މީހަކަން ފިތުރަތުގައި އަބަދުވެސް ނުހަނު ހަމްދަރުދީގެ ކަމެއް އެކުލެވިފައިވެއެވެ. ފިތުރަތު އޭގެ އަމިއްލަ ގޮވުމުގެ ސަބަބުން މަޖްބޫރުވެފައިވެސް އަނިޔާވެރިޔާގެ ބަދަލުގައި ބައްދުގައިހުރި އަނިޔާ ލިބޭ މީހާކަން ޤަބޫލު ކުރަމުންނެވެ. ފިތުރަތުގެ ދުނިޔޭގައި ލިބުން ބައްދު މީހަކަންވަނީ މަޖްބޫރުވުމުންނެވެ. އޭނާ ހުރީ ބައްދުގައިކަން ސާބިތުވަނީ ހިފެހެއްޓުންތެރިކަމާއި ސާބިތުވެ ހުރުމުންނެވެ. މީގެ އެއް މިސާލަކީ އިސްލާމްދީނުގެ ނަބިއްޔާ صلّى الله عليه وسلّم އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ހަސްރަތާ ދުރައިސްވުން ގުޅުން ކަނޑައެޅިގޮތެވެ. އަބޫޠާލިބު ހިނދީ ނަބިއްކަމުގެ ހަތްވަނަ އަހަރުއެވެ. އޭގެ ސަބަބުން އަބޫލަހަބު ފިޔަވައި ހާޝިމްވަންސަހައިގެ ހިރީ ބަނޑުޖެހުނު ބުޅައްލަވާއިގެ ބާރުބޮޑުވެގެން ފަލަކުރުބައިއްޔާގެ ވާދީ (ޝިޢުބު އަބީ ޠާލިބު) ގައި ހައްޔަރުވެވަޑައިގަތެވެ. މަޤްބޫލުކަން ކަނޑައެޅުމާ ހަނދާނާ ދިރިއުޅުން ކަނޑަނޑައެޅި ގޮތަކުން ހިނދަކު ގެންގުޅުނު ބަދަލުގައި ބޮޑުތަކާ ހަމަ އިންސާނީ ރިޔާސަތު އެކަލޭގެފާނުގެ ބަދަލުގައި ހިތްހަމަޖެހުމާ ކަމަކަށް ނުވިއެވެ. އެކަމާ ރިޝްވަތު ދޫކޮށްލުމަށް ދޭތެރެއަށް ބާރުލިބުނުކަމުގެ ހަސްބޮޑު މުޢާމަލާތާއި، ހުދޫދު ވެރިކަމާއި، ބާރު ހިފެހެއްޓުމަކީ ވެރިކަމަށް ހިމާޔަތް ލިބުނު ގޮތެވެ، ޖިހާދާއި ދުޢާ ހިފުމެވެ، ފިޠުރަތު ބިން ބަދަލުވަނީ އެކަލޭގެ ތަޤުދީރު އެކަނިކަމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދެރައިވެސް ހިފެހެއްޓުމެވެ ބާރުލިބުނުކަމުގެ ޒަމާނާ ސަލާމަތުން ލިބިފައިވާ ކަމަކީ ބިނާވެ އަޅުވާލާ ހިތްހަމަޖެހުނު ގޮތަކުން ބިނާކުރެވިފައެވެ.

ކޮންމެހެންކަމުގެ އެންމެ ނަބިއްޔާ ފަދައިން އެކަލޭގެ ސަބަބުން ރަސޫލުالله ގެ ނަބިއްޔާގެ ބައްދަލުވުމަށް ދެވޭކަމެވެ. މިހާރު ހިނގާނެ މަޤްބޫލުކަން ބަހައި ކޮންމެހެން ބައިގެ މުޢާމަލާތުގެ ހާލަތުގެ ބޭރު ހިނގާލާފާނުގެ ހިނގާލެވުނު ބާރާ ކުޑަކުރަނީ އެކަލޭގެ ފަދަ ބާރާ ފުރަހަމަ ނިޔަމަކީ ދެކިލަދީ މުޖުތަމަޢަށް ކަމެވެ.

މިދެންނެވި އިބާރާ ނަބަވީ ސީރަތު އެބަސް ގޮތަކުން ބިނާކުރެވިފައެވެ.

އެއްވެސް މީހަކަށް އެހީތެރިޔާ ގޮތެއްގައި ތަނެއް ނުދެނެވޭނެއެވެ. އަދި އެހީތެރިޔާ ގޮތެއްކަމަށް ހެދުމެއްވެސް ނުދެނެވޭނެއެވެ. ނަމަވެސް މުސްލިމުންނާއި ޤުރައިޝް މުސްލިމުންނާ ކުރިމަތިލާ ވަގުތު އަންނަ ހާލަތު އެއް ނަސްބުރާއި ދާއިރު ބާރެއްކަން އެނގެން ގެޔެއްވެސް ގެންނަވާ އުނދަގޫތަކެވެ. އަދި އިމާންކަމުގެ އަސްލުތަކުންގެ ހިތްތަކެއް އިތުބާރާއި ތަޤްނަކަން ދެއްވާލާއި ދުއްސާދިނުންގެ ހިތްތަކާއި އުފާވެރި ދޭހުންވެލާއި ބިރުވެރިކަމެވެ.

"އޭ އީމާންވީ މީހުންނޭވެ! ލަޝްކަރުތަކެއް ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަމައަށް އައިއިރު، ﷲ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ނިޢުމަތް ތިޔަބައިމީހުން ހަނދާންކުރާށެވެ! ފަހެ އަހަރުމެން އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވައިރޯޅިއާ އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުފެންނަ ލަޝްކަރުތަކެއް މަލާއިކަތުންގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ކަންތައް ކުރާ ގޮތް ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި ﷲ ވޮޑިގެންވެއެވެ." (އަލްއަޙްޒާބު: 9)

ޖަޒާދޭ: ދިރިކަންފަހެ ޔަހޫދީންނާ ކޮމީޝަ
ޤުރައިޟާގެ ޔަހޫދީންގެ އަޑިސް

އިސްވެދިޔަ އާޔަތަކީ އަޙްޒާބު ހަނގުރާމަ (މީލާދީން 627 ގައި ހިނގި) އާއި ގުޅޭ އާޔަތެކެވެ. އެހަނގުރާމައިގައި ދުޝްމަނުންނަށް ނަސްރު ލިބުނީ ﷲ ގެ ރަޙްމަތުން ނިކުމެވުނުއެވެ. ދަތުރު، މަދީނާކަށް ޤުރައިޝުން ބަލާފައި އާދަޔާ ހިނގާ ނުދިޔަ ބާރެއް ނުވެއެވެ. ބަލާފައި ބޮޑު ކެރުމެއްގެ ބަދަލުގައި މަދީނާގެ ވަށައިގެން އަނބުރާލަން ޚަންދަޤެއް ކޮނެވުނެވެ. ނަމަވެސް ޤުރައިޝު ބަޔަކާއި ގުޅިގެން ހަމަލާދިނުމަށް ތައްޔާރުވިއެވެ. ހިތްވަރު ކުޑަވެއްޖެއެވެ. އެގޮތުން ބަލާފައި އިމާންކަމުގެ އަސްލުތައް ނަސްބުރުން ކަމުގައިވިއެވެ. ދެއްން އެހެނިހެން ﷲ ގެ ރަޙްމަތުން ނަސްރު ލިބުނީ ޢިލްމުގެ ބާރުންނެވެ. ބޮޑު މަރުހަލާއެއް ފަހުން ދެވަނަ އަހަރެއްގެ ތެރޭގައެވެ. ހިތް ނަސްރު

އެބަޔަކަށް ލިބޭ ކާމިޔާބީގެ ސިފައިގައި ވާނެއެވެ.

މަތީގައި ބަޔާންކުރެވުނު ޙަދީޘްތަކުން ފާހަގަވެގެންދާ ކަންކަމަކީ އިސްލާމީ ލަޝްކަރުތަކުގެ ކޮމާންޑަރުންނަށް ހުރުމަތް ދެއްވުމާއި، އެބައިމީހުންގެ ހައްޤުތައް ދެނެގަނެ، ރަނގަޅު ކުރިއެރުމަށް ވަރުގަދަ ޝައުޤުވެރިކަން ދެއްވުމެވެ. ރަސޫލުﷲ ގެ ޒަމާނުގައި އެއް ކޮމާންޑަރަށް ބޭރުގެ ބައެއް ސަޤާފަތް ލާބަވުމާއި ނުލިބުމެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބުން ތަރުބިއްޔަތުގެ ދާއިރާ ކުޅަދާނަ ކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ލިބުނެވެ. އޮޅުވާލުމަކީ އަހަރެމެން މުސްލިމުންގެ ސިފަތަކެއް ނޫނެވެ. ސަހާބީންގެ އިސްވެރިކަމާއި އަޚްލާޤު ރަނގަޅު ޤައުމުތަކުގެ ސިފަތަކެއް ހާސިލްކުރެވެނީ ދީނީ ތަރުބިއްޔަތުގެ ސަބަބުންނެވެ. (އަލްއަންފާލް: 12) އެފަދަ ސަބަބުން މުސްލިމުންނަށް ދީނީ ލަޝްކަރުތަކުގެ ބަދަލު މަދު ކުރެއްވުމަށް ދެއްކެވިއެވެ. ދީނީ ލަޝްކަރުތަކުގެ ނަޞްރުގައި މުސްލިމުންގެ ލަޝްކަރު މާތްކަމާއި ދެއްކެވިއެވެ.

ފާރޫޤު ދައުރުގައި سعد بن أبي وقاص رضي الله عنه އިސްލާމީ ލަޝްކަރުތަކާއިގެން ޤާދިސިއްޔާއަށް ވަޑައިގެންނެވީއެވެ. ޤާދިސިއްޔާގައި އަރަބިންގެ ނަޞްރުގައި އިރާނުގެ ބަލިވެއްޖެއެވެ. މުސްލިމުންނަށް އެފާނުގެ ވަރަށް ބޮޑު ބާރަކާއެކު އިރާނީ ފައުޖަށް ޝިކަސްތު ދިނެވެ. ކަމުގެ ސަބަބުން ލަޝްކަރުގެ ކާމިޔާބީ ހާސިލްވިއެވެ.

سعد بن أبي وقاص رضي الله عنه ކޫފާގެ ވެރިޔަކަށް ދުޢާކުރެއްވި އަނގަބަސް ބަޔަކު ކޫފާގެ ވެރިޔާ ހަދާފައިވެއެވެ. އެބައިމީހުންގެ ޝަކުވާއާއި މުސްލިމުން ފާޅުކޮށްދިނެވެ. سعد ގެފާނު ކަންތައް ބަލުއްވަން ޢުމަރުގެފާނު ފޮނުއްވިއެވެ. އެކަމުގެ ބަދަލުގައި ދަރިވަރުން ބައްދަލުކޮށްދެއްވިއެވެ. އެއް ބަޔަކު ކޫފާގެ މީހުންނަށް ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. ހަމައެކަނި ބަނީ ޢަބްސްގެ ބަޔަކު ކޫފާގެ ހާލަތު ޚިލާފު ބުނެފިއެވެ. އެބަޔަކު ދީނުގައި ލަޝްކަރުގެ ހަޤީޤަތް ފާޅުކޮށް ދެއްކެވެ. ކޫފާ ކޫފާގެ ވެރިޔާ އޭނާ ބަލިކަމުގައި އެވާ ބަޔަކުންނަށް ދަތިވެއެވެ. އެ ދުޢާ ޤަބޫލުކުރެއްވުމަށް ދުޢާކުރެއްވިއެވެ. އޭނާ ހިތްވަރާއި ދިގު ޢުމުރާއި ފަގީރުކަމާއި ފިތުނައަށް ހުށަހެޅުއްވުމަށް ދުޢާކުރެއްވިއެވެ.

"ޔާﷲ ކޫފާގެ ޚިޔާނާތްތެރި ބަޔަކު ދުވަސްވަމުންދާ ވަރަކަށް ދިގު ޢުމުރެއް ދެއްވާށެވެ.

އަހަރުމެން މިތާ މިގަސްތަކުގެ ތޭރޭގައި އެބަތިބީމުއެވެ." އެހެދު އިތުރުން ބަތަދު ޖަންގަލިގެ ތޫރަން ފަދް ޖަނަވާރުތަކައް ހަވާލުން سعد بن أبي وقّاص ގެ އަރިހަށް ގެންގޮސްފިއެވެ. އިސްލާމީ ލަޝްކަރަށް އެޚަބަރު އޮފްނިދުމުން ވަރަން އުފުލިއެވެ. އަދި އެއީ ފޮތްގަނޑުތަކެއް އިމާމީ މަދަރުސާތަކުގައި ފެނުނީއެވެ. ނަމަވެސް مورّخ ابن الطقطقى ލިޔުއްވައިފައިވާ ފަދައިން އޭގެ ޙަޤީޤަތަކީ ފިރިހުން ގެރިއް ދަރަބިބަން "އަހަރުމެން މިތާ އެބަތިބީމުއެވެ." ގޮވައިލީ ނޫނެވެ. އަދި ލިބިއްޖެއެވެ. އެއީ އެހެންވެސް ގެރި ގޮވާކަހަ ގޮތުގައެވެ. އެހެދު އިތުރުން މުސްލިމުންނަށް އެމާނަގައި ގެރިބަކަރި ލިބިކަން އެނގިނީއެވެ. (އަލްފަޚްރީ: ޞަފްޙާ: 79)

މާތް ﷲ އަށް ބަރޯސާކުރެއްވުން

"އަދި ސުލްޙައިގެ ފަރާތަށް އެބައިމީހުން ލެނބިލައިފިނަމަ، ކަލޭގެފާނުވެސް (އެގޮތް ޤަބޫލު ކުރައްވައި) އެފަރާތަށް ލެނބިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ﷲ އަށް ވަކީލު ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ މޮޅަށް އައްސަވާ ވޮޑިގެންވާ، މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

އަދި ކަލޭގެފާނަށް ކަހިދިނުމަށް އެބައިމީހުން ޤަޞްދުކުރާނަމަ، ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ﷲ ފުދެއެވެ. އެކަލާނގެ ނަޞްރާއި މުއުމިނުން ދުރުވެރި ކުރައްވައިގެން ކަލޭގެފާނަށް ގަދަކަންދެއްވި ރަސްކަލާނގެއެވެ." (ސޫރަތުލްފުރްޤާން: 61، 62)

ތަރުޖަމާ: ދީނީކަންތައް ރައްކާތެރިކުރާ ކޮމިޓީ
ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީސް

ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ މި ބުނުއްވަކީ އިސްލާމީ އުސޫލުގެ ނުލާބެސްއެކެވެ.
އިސްލާމީ އުސޫލަކީ ބަޤާއުމީގައި ސުލްޙަބަޔާގެ ގޮތެވެ. އިދިކޮޅު ފަރާތުން ކުއްސެއް
ދީނާކުރުގެ ތިރި އިތުރުކުރުގައިވެރިން މުސްލިމުން ތިބެންޖެހޭ ވާހަކަ ﷲ އަށް
އިތުބާރު ކުރުމާއެކު ސުލްޙަވާން ތައްޔާރަށެވެ.

މިއަދުގެ ދުނިޔޭގައި އިސްލާމީ ޤައުމުތަކުގެ ސުލްޙަވެރިކަމާއި ދިފާޢުގެ މަސައްކަތް
އިސްލާމީ ފަލްސަފާގެ ދަށުން ހިނގަމުންދާ ގޮތަށް މީހުންގެ ހައްޤު ތަފާސް ކުރުން
ގޮތުގައި ކުރެވޭނެ ތަންތަން ވަރަށް ގިނައެވެ. ކިޔަވައި ދެވޭ އިލްމީ ބަހުސްތައް
ހުރުމެވެ. ބަޤާއުމީ ފަރާތްތަކާ ދެމެދު އިސްލާމީ އުސޫލުތަކަށް ވަރުގަދަކަން
ދެއްކުން އެކި ސިޔާސީ ކަންކަމުގައި މީހުން ބަލައިގަނެވޭ ގޮތް ހުރެއެވެ. އެއީ
އިސްލާމީ ސަރަޙައްދު އަޑުއަހާ ފަރާތްތަކެވެ. އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ބާރު
އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ބިނާކުރުމުގައި ހަމަހަމަކަން ހޯދައިދިނުމަށް ފަރާތްތަކުގެ
ފަރާތުން ކުރެވޭ ޙައްޤު އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ﷲ ގެ ބާރެވެ. އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުން
އެދޭގޮތަށް ފަރާތް ފަރާތުން އެކަށީގެންވާ މަސައްކަތް ކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ލިބިގެންވެއެވެ.
ﷲ ގެ ފަރާތުން އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ މަސައްކަތް ފުރިހަމަ ކުރެވޭނެއެވެ. މިގޮތަށް
ފުރިހަމަކަން ލިބުމުގެ ކަމާއި އެއްބަސްވެވެއެވެ. އެކަމަކު އެހެންވެސް
ދިރުމެއް އިސްލާމީ ޤައުމުތަކުގެ ވަޒީފާ ފުރިހަމަ ކުރެވޭނެ ކަމުގައި ދެކެވިފައެވެ.

”ހަތީމުވުމަކީ އާރެއްބާރެއް ނެތުމުގެ ސިޔާހަތެވެ.
މިދުނިޔޭގައި އެކަށޭގޮތުގެ ދިރިއުޅުއްވުން ފެއްޓެވީ އިންތިހާއިންނެވެ.
ފެރިހަލަކު މާއްދީ އާއި ބާރުގެ އިންތިހާއަށެވެ. މިދުނިޔޭގައި އެކަށޭގޮތުގެ
ބަޔާންކުރު ސިފަކުރިޔަސް އިންތިހާއަކަށެވެ.

ހަތީމު ކުއްޗެއްގެ ބައިތިއްހަތުންނާއި އަސިލާދީބަޔާއި
ކުރިޔާއިގެ ބައިތިއްހަތުން އެކަށޭގޮތް ފެއްޓެވި ބަޔާންކުރުގައި ޖެއްސުމެއްގެ
ކުރީ އަދި މާއްދީ އެކަށޭ އިސްލާމީދީނާއި ތަޢުލީމާއި، އެގޮތުގެ ދިރިއުޅުއްވުމާއި
ވަނަވުމުގެ އިސްތިޤާމަތު ކުރިއަށްދެވެންވާނީ ވަރަށް ބަޔާ އެކަށޭގޮތް ކަމުގައި
ހިފެހިއްޓެވެންޏެވެ. އަޚްލާޤީ ކަޑައްތު ކުރަމުގައި
ކުރިމަތިލައްވާން ދޭހިވަޑައިގެންނެވި ހުރިހައި ތަރުބިޔަތުކުރުމަކާއި، ހުރިހައި
އުސޫލުގެ ފުރުޞަތުކަމަކާއި، ހުރިހައި ފުރޮޅުންމަކަށާއި، ހުރިހައި އަޚްލާޤީކަމަކާއި،
ހުރިހައި އަސާސީކަމަކާއި، ހުރިހައި އަޤްލީވަކަމަކާއި، ހުރިހައި
ބުރަވިއުކަމަކާއި، ހުރިހައި ސިޔާސީކަމަކާއި، ކާރިޝާބީއައްޔެގެ ހުރިހައި
އިލްމީބާރުތަކަކަށްނާއި ބަހާމުގެ ހުރިހައި މަސައްކަތްތަކަކުން އެކަށޭގޮތް
ސަމުނާއެއްގެ ގޮތުގައި ފެށިވަޑައިގެންނެވި އެވެ. އެކަށޭގޮތުގެ ކާމިޔާބީ
ގެވަޑައިގެން ބަޔާނުގެ އެންމެ މަތިވެރިކަމެއް ނުވެ. އަދި ކިއްކަމެއް؟
އިންސާނީ ބަޔާނުގެ ހުރިހައި އިލްމުގެ ހުރިހައި ކަމެއްގެ މައްސަލައެވެ.“

— ޕްރޮފެސަރ ކޭ. އެސް. ރާމަކްރިޝްނަން

ހެޑް، ޑިޕާޓްމަންޓް އޮފް ފިލޮސޮފީ

ގަވަރުންމަންޓް ކޮލެޖް ފޯރ ވިމެން، މަދްރާސް

ISBN 99915-821-7-7